

Redakcja naukowa

Iwona Wieczorek
Justyna Wiktorowicz

Działalność uzdrowskowa polskich gmin - wybrane zagadnienia

NARODOWY
INSTYTUT
SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO

Redakcja naukowa

**Iwona Wieczorek
Justyna Wiktorowicz**

Działalność uzdrowiskowa polskich gmin - wybrane zagadnienia

NARODOWY
INSTYTUT
SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO

WYDAWNICTWO
SPÓŁECZNEJ AKADEMII NAUK

Recenzenci: dr hab. Izabela Warwas, prof. Uniwersytetu Łódzkiego, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny,
dr hab. Diana Dryglas, prof. Akademii Górniczo-Hutniczej, Wydział Zarządzania

Redakcja naukowa: dr hab. Justyna Wiktorowicz, prof. Uniwersytetu Łódzkiego,
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
dr Iwona Wieczorek – Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego;
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Zebrań materiałów do publikacji

Pracownicy Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego: A. Bodo, A. Hermel, E. Kaleta,
M. Kocik, M. Kurowska, A. Maciejewska-Jakś, J. Przywojska, M. Raźniak, K. Wieczorek, M. Wojdala

Opracowanie redakcyjne: Skibniewski Media s.c.

Skład i łamanie: Małgorzata Pająk

Projekt okładki: Marcin Szadkowski

©Copyright by Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego

©Copyright by Społeczna Akademia Nauk

Łódź 2020

ISBN: 978-83-64971-96-9

Druk i oprawa
Mazowieckie Centrum Poligrafii
<http://www.c-p.com.pl/>
e-mail: biuro@c-p.com.pl

Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk
Kilińskiego 109
90-011 Łódź
tel. (42) 664 22 39
(42) 676 25 29 w. 339

Spis treści

Wprowadzenie	7
Część I. Funkcjonowanie gmin uzdrowiskowych w Polsce	11
Rozdział 1. Status gmin uzdrowiskowych w Polsce	13
1.1. Historia działalności uzdrowiskowej w Polsce	13
1.2. Zasady funkcjonowania gmin uzdrowiskowych – stan obecny	15
Rozdział 2. Charakterystyka polskich uzdrowisk	21
2.1. Uwagi wstępne	21
2.2. Uzdrowisko Augustów	23
2.3. Uzdrowisko Busko-Zdrój	27
2.4. Uzdrowisko Ciechocinek	33
2.5. Uzdrowisko Cieplice	37
2.6. Uzdrowisko Czerniawa-Zdrój	41
2.7. Uzdrowisko Dąbki	45
2.8. Uzdrowisko Długopole-Zdrój	49
2.9. Uzdrowisko Duszniki-Zdrój	53
2.10. Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój	59
2.11. Uzdrowisko Gołdap	63
2.12. Uzdrowisko Horyniec-Zdrój	67
2.13. Uzdrowisko Inowrocław	73
2.14. Uzdrowisko Iwonicz-Zdrój	79
2.15. Uzdrowisko Jedlina-Zdrój	85
2.16. Uzdrowisko Kamień Pomorski	89
2.17. Uzdrowisko Kołobrzeg	95
2.18. Uzdrowisko Konstancin-Jeziorna	99
2.19. Uzdrowisko Krasnobród	103
2.20. Uzdrowisko Krynica-Zdrój	107
2.21. Uzdrowisko Kudowa-Zdrój	113
2.22. Uzdrowisko Łądek-Zdrój	117
2.23. Uzdrowisko Muszyna	121
2.24. Uzdrowisko Nałęczów	127
2.25. Uzdrowisko Swoszowice	133

2.26. Uzdrowisko Piwniczna-Zdrój	139
2.27. Uzdrowisko Polanica-Zdrój	143
2.28. Uzdrowisko Polańczyk	147
2.29. Uzdrowisko Połczyn-Zdrój	151
2.30. Uzdrowisko Przerzeczyn-Zdrój*	155
2.31. Uzdrowisko Rabka-Zdrój	159
2.32. Uzdrowisko Rymanów-Zdrój	163
2.33. Uzdrowisko Solec-Zdrój	167
2.34. Uzdrowisko Sopot	173
2.35. Uzdrowisko Supraśl	177
2.36. Uzdrowisko Szczawnica	181
2.37. Uzdrowisko Szczawno-Zdrój	187
2.38. Uzdrowisko Świeradów-Zdrój	191
2.39. Uzdrowisko Świnoujście	195
2.40. Uzdrowisko Uniejów	199
2.41. Uzdrowisko Ustka	203
2.42. Uzdrowisko Ustroń	207
2.43. Uzdrowisko Wapienne	211
2.44. Uzdrowisko Wieniec-Zdrój	217
2.45. Uzdrowisko Wysowa-Zdrój	223
2.46. Uzdrowisko Żegiestów-Zdrój	229

Rozdział 3. Przykłady współpracy międzynarodowej polskich

gmin uzdrowiskowych	233
3.1. Uwagi wstępne	233
3.2. Współpraca międzynarodowa gmin uzdrowiskowych – ogólna charakterystyka	233
3.3. Współpraca Augustowa z litewskimi Druskiennikami	237
3.4. Współpraca Uniejowa z węgierską miejscowością Mórahalom, z azerskim miastem Naftalan, z islandzkim Grindavík oraz z ukraińskim Truskawcem	241
3.5. Współpraca Gminy Miasta Świnoujście z niemiecką Gminą Heringsdorf	248
3.6. Współpraca Ustronia z zagranicznymi partnerami uzdrowiskowymi	251

Część II. Synteza wyników badania kwestionariuszowego gmin uzdrowiskowych w Polsce	253
Rozdział 4. Gminy uzdrowiskowe w Polsce – analiza porównawcza	255
4.1. Uwagi wstępne	255
4.2. Gminy uzdrowiskowe – ogólna charakterystyka	256
4.3. Posiadanie aktualnego planu miejscowego uzdrowiskowej strefy A	264
4.4. Sezonowość działalności uzdrowiskowej	265
4.5. Dostępność transportowa gmin uzdrowiskowych	266
4.6. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej	266
4.7. Współpraca z innymi gminami uzdrowiskowymi	272
Rozdział 5. Wyzwania i kierunki rozwoju gmin uzdrowiskowych w Polsce	277
5.1. Możliwości rozwoju funkcji uzdrowiskowej gmin	277
5.2. Działania ukierunkowane na podnoszenie walorów uzdrowiskowych gminy	283
5.3. Smart City w gminach uzdrowiskowych	286
5.4. Postrzeganie korzyści z posiadania statusu gminy uzdrowiskowej dla rozwoju gminy	289
5.5. Działania podejmowane celem ochrony warunków naturalnych uzdrowiska	296
5.6. Promocja gminy uzdrowiskowej	298
Zakończenie	301
Bibliografia	305

Wprowadzenie

Powołanie we wrześniu 2015 roku Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego (NIST), państwowej jednostki budżetowej podległej Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, stanowiło odpowiedź na potrzebę wsparcia samorządu terytorialnego.

Koncepcja działań NIST przewiduje zintegrowane i kompleksowe podejście do samorządności w Polsce. Celem działania Instytutu jest stymulowanie zrównoważonego i innowacyjnego rozwoju jednostek samorządu terytorialnego oraz diagnoza, analiza i rekomendowanie kierunków zmian w zakresie lokalnych polityk szczegółowych. Do głównych obszarów działalności Instytutu w szczególności należą¹:

- 1) opracowywanie ekspertyz, opinii oraz ocen dotyczących stanu funkcjonowania samorządu terytorialnego i jego organów;
- 2) opracowywanie koncepcji zmian aktów prawnych dotyczących samorządu terytorialnego;
- 3) działalność wydawnicza i promocyjna oraz edukacyjna i szkoleniowa, w tym gromadzenie, przetwarzanie i upowszechnianie informacji, wyników badań i prac rozwojowych w zakresie objętym przedmiotem działania Instytutu w formie publikacji, konferencji, sympozjów, seminariów krajowych i międzynarodowych;
- 4) wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania jakością;
- 5) realizacja programów i projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej;
- 6) popularyzowanie idei rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i budowy e-administracji.

W zakresie działalności szkoleniowej, edukacyjnej i promocyjnej Instytut występuje w roli organizatora i współorganizatora szkoleń, warsztatów i konferencji oraz aktywnie uczestniczy w przedsięwzięciach organizowanych przez inne podmioty działające w obszarze samorządności terytorialnej.

Oprócz znajomości aktualnego stanu wiedzy na temat polskich uzdrowisk niezwykle cenne jest zrozumienie idei lecznictwa uzdrowiskowego, które stanowi ważny element

---

¹ Statut NIST <https://www.nist.gov.pl/informacje/statut,24.html> (dostęp: 28.10.2020).

ochrony zdrowia w Polsce. Zasadnym więc wydaje się pogłębianie i upowszechnianie wiedzy na jego temat.

W związku z powyższym pracownicy NIST² pod kierunkiem dyrektora przygotowali narzędzie badawcze, pozyskali dane pierwotne i wtórne, a w maju 2020 roku przeprowadzili badanie empiryczne (techniką CATI – wywiadu kwestionariuszowego wspomaganego telefonicznie) wśród przedstawicieli gmin uzdrowiskowych w Polsce. Niniejsza publikacja powstała w ramach współpracy z badanymi gminami oraz z wykorzystaniem opracowań będących w zasobie NIST, autorstwa zewnętrznych ekspertów.

Wzorce uzdrowisk powstały w starożytności. Grecy szybko zdali sobie sprawę, że źródła wód termalnych, mineralnych czy borowiny, glinki, mułu wulkanicznego itp., mają właściwości lecznicze. Prócz prestiżowych kompleksów kąpielowych, przeznaczonych dla wyższej warstwy społecznej zarówno w Grecji, jak i w Rzymie powstały liczne łaźnie publiczne zwane termami³. Natomiast uzdrowiska na ziemiach polskich pojawiły się już w średniowieczu. Badane uzdrowiska mają różne tradycje uzdrowiskowe, a historia działalności dla większości z nich sięga nawet kilkuset lat. Dokonana w opracowaniu analiza funkcjonowania polskich uzdrowisk wskazuje na niejednorodny ich obraz w zakresie funkcji leczniczej czy profilu działalności, który jest pochodną dostępnych na ich terenie zasobów naturalnych. Uzdrowiska borykają się z różnymi problemami, w tym, podobnie jak w przeważającej części gmin w Polsce, 2/3 gmin uzdrowiskowych stawia czoło depopulacji.

Niniejsze opracowanie podejmuje tematykę niezwykle istotną z punktu widzenia polskich gmin uzdrowiskowych, a rozważania ujęto w dwóch częściach zawierających łącznie pięć rozdziałów.

W pierwszej z nich pt. „FUNKCJONOWANIE GMIN UZDROWISKOWYCH W POLSCE” omówione zostały zarówno aspekty historyczne, jak i prawne funkcjonowania polskich uzdrowisk. Odniesiono się do najważniejszych kwestii związanych ze statusem uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej i określeniu zadań gmin uzdrowiskowych. Przedstawiono podstawowe akty normatywne odnoszące się do działalności uzdrowiskowej. W części pierwszej znalazły się także wzbogacone zdjęciami krótkie charakterystyki każdej z czterdziestu pięciu gmin uzdrowiskowych w Polsce uwzględniające w szczególności położenie administracyjne, rys historyczny, a także najważniejsze naturalne surowce lecznicze wykorzystywane w uzdrowisku. Osobny rozdział poświęcony został współpracy międzynarodowej polskich gmin uzdrowiskowych. Ta część publikacji opracowana została na podstawie kwerendy internetowej i materiałów źródłowych udostępnionych przez badane jednostki. Przedstawiono studia przypadków czterech polskich gmin uzdrowiskowych, by na ich przykładzie unaocznić, jak współpraca w ramach wspólnych projektów

² A. Bodo, A. Hermel, E. Kaleta, M. Kocik, M. Kurowska, A. Maciejewska-Jakś, J. Przywojska, M. Raźniak, K. Wieczorek, M. Wojdala.

³ K. Ashenburg, *Historia brudu*, przeł. A. Górską, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2009, 2010, s. 29.

(często wykorzystujących środki z Unii Europejskiej) wpływa m.in. na rozwój infrastruktury uzdrowiskowej, komunikacji i transportu oraz na szeroko pojęty rozwój gospodarczy, w tym zacieśnianie kontaktów handlowych i bezpośrednią intensyfikację współpracy przedsiębiorców. W tej części zaprezentowano także wspólne inicjatywy, stworzone w celu rozwoju edukacji i kultury, sportu i turystyki oraz ochrony środowiska. Pokazano, że ważnym aspektem relacji partnerskich pomiędzy gminami uzdrowiskowymi jest wymiana informacji, doświadczeń w działalności samorządowej i wzajemna promocja.

W części drugiej pt. „SYNTEZA WYNIKÓW BADANIA KWESTIONARIUSZOWEGO GMIN UZDROWISKOWYCH W POLSCE” dokonano diagnozy gmin uzdrowiskowych na podstawie badania empirycznego, które zrealizowane zostało techniką CATI w maju 2020 r. przez pracowników Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego. Metodologię tego badania wraz z kwestionariuszem opracował zespół NIST. Omówiono także wyzwania i kierunki rozwoju gmin uzdrowiskowych w Polsce uwzględniając w szczególności działania ukierunkowane na podnoszenie walorów uzdrowiskowych gminy (w tym czynniki najważniejsze z punktu widzenia możliwości rozwoju funkcji uzdrowiskowej) oraz działania podejmowane celem ochrony warunków naturalnych uzdrowiska. Uwzględniono także inicjatywy podejmowane w zakresie promocji gminy oraz rozwiązań SMART CITY. Wskazano również na bariery rozwoju gminy z perspektywy ich funkcji uzdrowiskowej.

Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje omawianej tematyki, jednakże oddając do rąk Czytelników niniejszą publikację, mamy nadzieję, że spotka się ona z życzliwym zainteresowaniem.

dr hab. Justyna Wiktorowicz, prof. UŁ
dr Iwona Wieczorek

Część I
Funkcjonowanie gmin
uzdrowiskowych w Polsce

Rozdział 1.

Status gmin uzdrowiskowych w Polsce

W Polsce mamy obecnie 45 uzdrowisk statutowych, które spełniają rygorystyczne warunki określone w przepisach rangi ustawowej. Gminy uzdrowiskowe⁴ posiadają pewne odrębności ustrojowe i wykonują zadania o szczególnym charakterze. Podstawą prawną funkcjonowania gmin uzdrowiskowych jest ustawa o samorządzie gminnym, natomiast szczegółowe zasady ich istnienia i działania określa ustawa o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych⁵ wraz z aktami wykonawczymi.

1.1. Historia działalności uzdrowiskowej w Polsce

Za pierwsze uzdrowisko na ziemiach polskich uznaje się Cieplice⁶. Ciepłe źródła na ich terenie znane były już w II połowie XIII wieku, co poświadcza odnotowana w 1281 roku łacińska nazwa miejscowości – Callidus fons. Polska nazwa – Cheplewode, pojawia się w 1318 roku. Miejscowość początkowo należała do Joannitów – zakonu opiekującego się chorymi. W II połowie XIV wieku Cieplice, jak i cały Śląsk, znalazły się granicach Korony Czeskiej, od 1526 roku wraz z Królestwem Czeskim weszły w skład monarchii habsburskiej, a od 1741 r. należały do państwa pruskiego. Niezmiennie jednak od początku XV wieku do 1945 roku działalnością leczniczą na jego terenie zajmowali się cystersi. W II połowie XVII wieku wiele znakomitych osobistości z Polski udało się do Cieplic na kurację, m.in.

⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 713. Dalej u.s.g.

⁵ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1662. Dalej ustawa o uzdrowiskach.

⁶ Początku lecznictwa uzdrowiskowego można się doszukać już nawet w XI w., kiedy to żona króla Władysława Hermana stosowała siarczane kąpiele lecznicze w Inowłodzu nad Pilicą (por. Kosior J., Ogonowska A., *Czy warto być gminą uzdrowiskową? Analiza porównawcza dochodów wybranych gmin uzdrowiskowych oraz gmin nieposiadających takiego statusu*, [w:] E. Koniuszewska (red.), *Szczególny status gminy uzdrowiskowej – z perspektywy 10 lat obowiązywania ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin, 2016, s. 193-213).

kanclerz wielki litewski Albrycht Stanisław Radziwiłł (1653), kasztelan wieluński Zygmunt Radziwiłł (1677), prymas Michał Radziejowski (1692). Najznakomitszym gościem była jednak królowa polska Marysieńka Sobieska, która bawiła tu z licznym dworem w 1687 r. W wieku XVIII i XIX wśród gości znaleźli się Johann Wolfgang Goethe (1790), król pruski Fryderyk Wilhelm III z żoną (1800), John Quincy Adams późniejszy prezydent USA (1800), Hugo Kołłątaj (1792 i 1808), Józef Wybicki (1802) oraz Izabella Czartoryska (1816), Wincenty Pol i Kornel Ujejski (1847)⁷.

W II połowie XVIII powstało inne, obok Cieplic, znane uzdrowisko w Sudetach – w miejscowości Duszniki. Zanim jednak w 1769 roku Duszniki stały się oficjalnym uzdrowiskiem, dokładnie sto lat wcześniej leczniczych kąpeli zażywał w nich król Polski, Jan Kazimierz, a w 1826 roku na kurację przyjechał Fryderyk Chopin. W trakcie jego pobytu atrakcje uzdrowiska poszerzyły się o koncerty fortepianowe⁸. Na wiek XVIII datuje się także powstanie uzdrowisk w Krzeszowicach oraz Swoszowicach. Znane osobistości, w tym monarchowie, od początku chętnie korzystali z dobrodziejstw leczniczych wód. W XV wieku doceniono wody solankowe w Inowrocławiu. W 1522 roku Marcin z Miechowa napisał pierwszy w języku polskim naukowy traktat o wodolecznictwie. Lista źródeł sukcesywnie się poszerzała – w XVII stuleciu odkryto walory lecznicze Kołobrzegu, Kudowy, Polczyna, Ciechocinka, Szczawna czy Nałęczowa, a dwieście lat później – Polanicy, Rabki, a także Kamienia Pomorskiego. Ostateczny podział ziem polskich w 1795 roku pomiędzy trzy państwa ościennie powodował, że uzdrowiska znalazły się w różnej sytuacji prawnej. Na ziemiach polskich pozostających pod zaborem rosyjskim nie wypracowano żadnych odrębnych praw normujących funkcjonowanie uzdrowisk. Podobnie sytuacja przedstawiała się w zaborze pruskim, gdzie dopiero w 1908 roku wprowadzono ustawę o ochronie źródeł. Jedynie w zaborze austriackim uzdrowiska korzystały na mocy prawa z różnych przywilejów oraz funduszy.

Pod koniec XVIII wieku powstały pierwsze kąpieliska na terenie Krynicy, czyli zaboru austriackiego. Jednym z najbardziej znanych uzdrowisk w Polsce uczynił je jednak dopiero Józef Dietl, od 1851 roku profesor i kierownik Katedry Medycyny Wewnętrznej i Kliniki Lekarskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zwiedziwszy wszystkie ważniejsze uzdrowiska, doszedł do wniosku, że polskie nie ustępują zagranicznym i stał się ich wielkim propagatorem. Profesor Dietl przybył do Krynicy w 1856 r. ze specjalną komisją, której zadaniem była ocena perspektyw rozwojowych uzdrowiska. Eksperci opracowali plan wdrożenia nowocześniejszych urządzeń uzdrowiskowych, używanych powszechnie w innych europejskich kurortach. Wybudowano łaźienki mineralne i borowinowe, a także wodociąg miejski i krytą pijalnię. Dietl pierwszy sklasyfikował polskie wody lecznicze. Uważany jest on za twórcę naukowej balneologii (nazwa ta pochodzi od łacińskiego słowa *balneum*, które znaczy „łaźnia”

⁷ <https://uzdrowisko-cieplce.pl/historia-uzdrowiska-cieplce> (dostęp: 23.04.2020).

⁸ <https://uzdrowiska-klodzkie.pl/historia-duszniki-zdroj> (dostęp: 23.04.2020 r.).

oraz greckiego słowa *logos*, czyli „nauka”). Aby rozwijać naukowo-lekarskie podstawy lecznictwa uzdrowiskowego Dietl wraz z Edwardem Korczyńskim powołał do życia Komisję Balneologiczną przy Towarzystwie Naukowym Krakowskim. W 1905 roku przekształciła się ona w działające w Krakowie Polskie Towarzystwo Balneologiczne.

W XIX wieku na terenie Galicji powstało także uzdrowisko w Szczawnicy, które szybko zyskało dużą popularność. Również na obszarze Królestwa Kongresowego powstało kilka uzdrowisk ze źródłami mineralnymi: w Busku Zdroju, Solcu, Ciechocinku i Nałęczowie. Dogodne połączenia kolejowe Nałęczowa z Warszawą spowodowały duże zainteresowanie mieszkańców stolicy tym uzdrowiskiem. Gościli w nim m.in. Bolesław Prus, Stefan Żeromski i Henryk Sienkiewicz. W Warszawie powstał Wydział Uzdrowisk Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego, pełniący podobną rolę, co Towarzystwo w Krakowie. Ponadto właściciele uzdrowisk z inicjatywy Jana Potockiego Reymonta założyli Związek Uzdrowisk Polskich z siedzibą we Lwowie, a następnie w Warszawie.

W 1922 r. wydano pierwszą polską ustawę uzdrowiskową, która uległa nowelizacji w 1928 r. Określała ona warunki podporządkowania gospodarki uzdrowiskowej w sprawach komunalnych oraz budownictwa. Ustawa ta zapewniała polskim uzdrowiskom specjalny status prawno-finansowy, co pozwoliło im przez dziesięciolecia skutecznie konkurować z europejskimi kurortami⁹. Po raz pierwszy wpływ na politykę uzdrowiskową miały ubezpieczenia społeczne – Kasy Chorych i Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). Powstały pierwsze sanatoria ZUS w uzdrowiskach: Krynica, Inowrocław, Iwonicz. Kasa Chorych zapewniała ubezpieczonym bezpłatną kurację uzdrowiskową obejmującą niezbędne zabiegi i pomoc lekarską. Po II wojnie światowej uzdrowiska stały się własnością społeczną, co umożliwiło powszechne wykorzystanie ich na działalność profilaktyczno-leczniczą.

1.2. Zasady funkcjonowania gmin uzdrowiskowych – stan obecny

Obecnie gmina uzdrowiskowa to gmina, której obszarowi lub jego części został nadany w trybie wskazanym w ustawie status uzdrowiska. Gminą uzdrowiskową jest zatem gmina w całości objęta statusem prawnym uzdrowiska, jak i gmina, której część posiada taki status¹⁰. Ponadto tylko ta gmina, która spełnia wszystkie warunki z art. 34 ust. 1 pkt 1-5 ustawy o uzdrowiskach może uzyskać status uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej. „Warunki uzyskania statusu uzdrowiska zostały sformułowane w art. 34 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. Ustawa w art. 34 stanowi, że [...] status uzdrowiska może być nadany obszarowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

---

⁹ T. Wołowicz, *Barierzy finansowe i legislacyjne rozwoju polskich gmin uzdrowiskowych w perspektywie integracji z Unią Europejską*, Studia Regionalne i Lokalne, Nr 3(13)/2003.

¹⁰ M. Woźniak, *Odrębności ustrojowe gmin uzdrowiskowych*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, LXXI, Z. 4/2019, s. 179-189.

- 1) posiada złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych na zasadach określonych w ustawie,
- 2) posiada klimat o właściwościach leczniczych potwierdzonych na zasadach określonych w ustawie,
- 3) na jego obszarze znajdują się zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego,
- 4) spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska,
- 5) posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, a także prowadzi gospodarkę odpadami.

Bez łącznego spełnienia których nie jest możliwe uzyskanie statusu uzdrowiska dla określonego obszaru gminy¹¹.

Każda gmina, która chce uzyskać status uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej powinna posiadać świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i właściwości lecznicze klimatu oraz po drugie, operat uzdrowiskowy, a następnie wystąpić do ministra właściwego do spraw zdrowia o potwierdzenie spełnienia warunków koniecznych do nadania statusu uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej. Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i właściwości lecznicze klimatu wydaje na wniosek zainteresowanej gminy jednostka uprawniona, którą może być w szczególności szkoła wyższa, jednostka badawczo-rozwojowa, placówka naukowa Państwowej Akademii Nauk. Świadectwo wydawane jest na podstawie udokumentowanych badań potwierdzających te właściwości oraz wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki. Operat uzdrowiskowy jest natomiast przygotowywany przez zainteresowaną gminę w celu określenia możliwości prowadzenia na jej obszarze lecznictwa uzdrowiskowego, a świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i właściwości lecznicze klimatu jest jego nieodłączną częścią. Operat składa się z części opisowej i graficznej. Część opisowa sporządzana jest również w formie elektronicznej. Opracowany operat uzdrowiskowy przesyłany jest do ministra właściwego do spraw zdrowia, który następnie po jego wnikliwej analizie potwierdza w drodze decyzji administracyjnej spełnienie warunków koniecznych do nadania statusu uzdrowiska albo obszaru ochrony uzdrowiskowej i określa kierunki lecznicze dla danego uzdrowiska¹².

Uzdrowiska różnią się profilem działalności, który jest pochodną dostępnych na ich terenie zasobów naturalnych. Status gminy uzdrowiskowej większość gmin uzyskała w oparciu o zróżnicowane zasoby naturalne (typ mieszany) – dotyczy to ponad połowy funkcjonujących obecnie uzdrowisk. Zasoby te zwykle opierają się na połączeniu borowiny bądź

¹¹ D. Dryglas, J. Golba, *Stymulatory i bariery posiadania statusu uzdrowiska w Polsce i jego wpływ na rozwój turystyki uzdrowiskowej*, Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja, 21(1), 2018, s. 113-128.

¹² Zob.: P. Łazutka-Gawęda, *Organizacja i funkcjonowanie .....*, s. 2.

warunków klimatycznych z innymi surowcami (zwłaszcza solanką i/lub wodami leczniczymi). Niemniej jednak w uzdrowiskach stosuje się również inne niż dostępne na ich terenie surowce naturalne, zwłaszcza borowinę i wodę leczniczą. Ustalenie kierunków leczniczych następuje w oparciu o: świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i właściwości lecznicze klimatu; opinię krajowego konsultanta do spraw balneologii i medycyny fizykalnej w zakresie skuteczności leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej w danym kierunku leczniczym; informacje o kwalifikacjach pracowników na poszczególnych rodzajach stanowisk związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych oraz informacje o rodzajach zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w danym uzdrowisku.

Po potwierdzeniu przez ministra właściwego do spraw zdrowia spełnienia przez dany obszar warunków właściwych do uzyskania statusu uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej, Rada Ministrów nadaje taki status w drodze rozporządzenia określając w nim: nazwę uzdrowiska albo nazwę obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz granice obszaru uzdrowiska albo obszaru ochrony uzdrowiskowej wraz z uwzględnieniem właściwości leczniczych występujących na tym obszarze naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu. Gmina, która uzyskała status uzdrowiska albo status obszaru ochrony uzdrowiskowej, musi w terminie 30 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia w sprawie nadania jej obszarowi statusu uzdrowiska lub statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej, uchwalić odpowiednio statut uzdrowiska bądź też statut obszaru ochrony uzdrowiskowej. Ustawa o uzdrowiskach wskazuje na przykładowy katalog postanowień, które musi taki statut zawierać. Wśród jego obowiązkowych elementów znajdują się rozstrzygnięcia w sprawie: nazwy uzdrowiska albo obszaru ochrony uzdrowiskowej wraz z określeniem granic; określenia powierzchni obszaru uzdrowiska wraz z opisem stref ochrony uzdrowiskowej¹³; przepisów mających na celu ochronę funkcji leczniczych w uzdrowiskach; opisu właściwości naturalnych surowców leczniczych występujących na terenie uzdrowiska albo obszaru ochrony uzdrowiskowej i właściwości leczniczych klimatu. Statut musi zawierać ponadto część graficzną określającą strefy ochrony uzdrowiskowej oraz granice obszaru i terenu górniczego. Dodatkowym elementem statutu może być też wykaz

---

¹³ Ustawa o uzdrowiskach określa trzy strefy ochrony uzdrowiskowej wraz z obowiązującymi na ich obszarze zakazami i ograniczeniami. Najbardziej restrykcyjna jest strefa „A”, dla której procentowy udział terenów zieleni wynosi nie mniej niż 65%. Na obszarze tym są zlokalizowane lub też planowane zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty służące lecznictwu uzdrowiskowemu lub obsłudze pacjenta lub turysty w zakresie nieutrudniającym funkcjonowania lecznictwa uzdrowiskowego, w szczególności pensjonaty, restauracje i kawiarnie. Procentowy udział terenów zieleni w strefie „B” wynosi nie mniej niż 50%. Obszar ten przylega do strefy „A”, stanowi jej otoczenie i przeznaczony jest dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz nieuciążliwych dla pacjentów, obiektów usługowych, turystycznych, w tym hoteli, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspokajaniem potrzeb osób przebywających na tym obszarze lub objęty granicami parku narodowego lub rezerwatu przyrody albo jest lasem, morzem lub jeziorem. W strefie „C” procentowy udział terenów biologicznie czynnych wynosi nie mniej niż 45%. Strefa ta obejmuje obszar przyległy do strefy „B” i stanowiący jej otoczenie oraz obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych.

zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego oraz kierunków leczniczych ustalonych przez ministra właściwego do spraw zdrowia¹⁴.

Gmina, która uzyskała status uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej, jest zobowiązana do sporządzania nie rzadziej niż raz na 10 lat operatu uzdrowiskowego i przekazywanie go do ministra właściwego do spraw zdrowia w celu potwierdzenia spełnienia przez dany obszar lub jego część wymagań określonych w ustawie.

„W gminie uzdrowiskowej oraz w gminie posiadającej status obszaru ochrony uzdrowiskowej rada gminy musi powołać stałą komisję uzdrowiskową. Komisja ta ma charakter opiniodawczo-doradczy dla rady gminy w sprawach dotyczących uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej. Zarówno przedmiot działania komisji, jak też jej skład osobowy określa rada gminy, przy czym ustawa o uzdrowiskach wskazuje na przykładowy katalog zadań powierzonych komisji uzdrowiskowej. Do katalogu tego należy opiniowanie: projektu operatu uzdrowiskowego; projektu statutu uzdrowiska lub statutu obszaru ochrony uzdrowiskowej; projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących tereny wchodzące w skład stref ochrony uzdrowiskowej; gminnych programów ochrony środowiska oraz projektów programów zamierzeń inwestycyjnych gminy dotyczących obszaru uzdrowiska oraz obszaru ochrony uzdrowiskowej. Powołanie komisji uzdrowiskowej powinno nastąpić przed uchwaleniem przez radę gminy statutu uzdrowiska lub statutu obszaru ochrony uzdrowiskowej, tak, aby komisja miała możliwość zaopiniowania projektu statutu i włączenia się w kształtowanie jego ostatecznej treści”¹⁵.

Gmina uzdrowiskowa zgodnie z art. 38 u.s.g. wykonuje zadania o szczególnym charakterze, wskazane w ustawie o uzdrowiskach. Do katalogu tych zadań zalicza się zadania związane z zachowaniem funkcji leczniczych uzdrowiska w zakresie: gospodarki terenami, z uwzględnieniem potrzeb lecznictwa uzdrowiskowego, ochrony złóż naturalnych surowców leczniczych oraz budowy lub innych czynności zabronionych w poszczególnych strefach ochrony uzdrowiskowej; ochrony warunków naturalnych uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz spełniania wymagań w zakresie dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza, natężenia hałasu, odprowadzania ścieków wód lub do ziemi, gospodarki odpadami, emisji pól elektromagnetycznych; tworzenia warunków do funkcjonowania zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego oraz rozwoju infrastruktury komunalnej w celu zaspokajania potrzeb osób przebywających w gminie w celu leczenia uzdrowiskowego; tworzenia i ulepszania infrastruktury komunalnej i technicznej przeznaczonej dla uzdrowisk lub obszarów ochrony uzdrowiskowej¹⁶.

W 2020 r. 32 uzdrowiska prowadziły sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych. Jedynie nieliczne placówki prowadzą zakłady lecznictwa dla dzieci. Jeśli chodzi o kierunki leczenia,

¹⁴ P. Łazutka-Gawęda, *Organizacja i funkcjonowanie* ..., s. 3.

¹⁵ Tamże, s. 4.

¹⁶ Tamże, s. 4.

najczęściej świadczone są usługi związane z chorobami reumatologicznymi (w 42 uzdrowiskach) i ortopedyczno-urazowymi (36), a także z chorobami układu nerwowego, kardiologicznymi i nadciśnieniem oraz górnych i dolnych dróg oddechowych (21-26). Z kolei tylko w jednym uzdrowisku prowadzone jest leczenie chorób oka i narządów oka, a w dwóch – chorób onkologicznych. Nieliczne są też ośrodki uzdrowiskowe, w których prowadzone jest leczenie chorób krwi i układu krwiotwórczego oraz chorób endokrynologicznych. W prawie wszystkich uzdrowiskach są parki zdrojowe. Znaczna część uzdrowisk korzysta też z pijalni uzdrowiskowych i/lub leczniczych i rehabilitacyjnych basenów uzdrowiskowych. Blisko połowa uzdrowisk posiada ścieżki kinezyterapii i/lub tężnie.

Gminy uzdrowiskowe zobowiązane są zatem do wykonywania wszystkich zadań własnych z art. 7 ust. 1 u.s.g. oraz zadań szczególnych (uzdrowiskowych) przewidzianych w ustawie o uzdrowiskach. Charakter tych zadań jest obowiązkowy, co oznacza, że gmina, która uzyskała status uzdrowiska lub status obszaru ochrony uzdrowiskowej, nie może odmówić ich realizacji, a niewykonywanie przez nią tych zadań będzie traktowane jako działanie niezgodne z zasadą legalności.

Leczenie uzdrowiskowe było różnie wartościowane na przestrzeni lat. Po okresie, w którym zaistniało jako ceniona metoda lecznicza, szybki postęp w zakresie leczenia farmaceutykami zepchnął je na dalszy plan. Obecnie, w związku z coraz większą świadomością możliwych skutków ubocznych leczenia farmakologicznego, naturalne metody leczenia, które dodatkowo okazują się w perspektywie czasu trwalsze, są coraz bardziej doceniane.

Rozdział 2. Charakterystyka polskich uzdrowisk

2.1. Uwagi wstępne

W niniejszym rozdziale scharakteryzowano poszczególne uzdrowiska w Polsce. Każde z uzdrowisk zostało opisane przy zachowaniu takiej samej struktury:

- położenie geograficzne,
- rys historyczny uzdrowiska,
- działalność uzdrowiskowa (podstawa prawna),
- najważniejsze surowce lecznicze,
- lecznictwo uzdrowiskowe.

Prezentowane tu wyniki pochodzą z analizy o charakterze jakościowym, podsumowującej kwerendę internetową i wywiady indywidualne (uzupełniające) przeprowadzone przez zespół Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego z pracownikami odpowiednich jednostek reprezentujących gminy uzdrowiskowe. Odwołano się również do wybranych danych indywidualnych z badania zrealizowanego w 2020 r. przez Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego.

Uzdrowisko Augustów

Położenie administracyjne

Gmina Miasto Augustów znajduje się na pograniczu Podlasia i Suwalszczyzny. Położona jest w powiecie augustowskim, w północnej części województwa podlaskiego. Pod względem administracyjnym Augustów położony jest w centrum powiatu augustowskiego w północnej części woj. podlaskiego. Sąsiaduje z gminami: Augustów (wiejska), Nowinka, Płaska¹⁷.

Mapa 1. Lokalizacja uzdrowiska Augustów

Źródło: opracowanie własne.

Miasto otoczone dziewięcioma jeziorami w większości połączonymi Kanałem Augustowskim i rozległą Puszcą Augustowską. Według danych na dzień 31.12.2019 r. gminę miejską zamieszkiwało 29 025 mieszkańców¹⁸, a powierzchnia wynosiła 81 km²¹⁹. Rada Miejska liczy 21 radnych.

¹⁷ <http://www.augustow.org.pl/kultura-imprezy/historia/augustow-obecnie.html> (dostęp: 20.04.2020).

¹⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁹ https://bialystok.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podlaskie/portrety_gmin/powiat_augustowski/gmina_miejska_augustow.pdf (dostęp: 20.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Augustów od okresu międzywojennego jest znanym i cenionym kurortem letnim. Odwiedzający miasto zachwycają się zdrowotnymi właściwościami tutejszego powietrza i warunkami naturalnymi. O status uzdrowiska miasto zabiegało już w lata sześćdziesiątych XX wieku. W grudniu 1970 r. Augustów uzyskał częściowe uprawnienia uzdrowiska, a sanatorium „Budowlani” pierwszych kuracjuszy zaczęło przyjmować w 1976 r. W październiku 1993 r. miasto uzyskało status uzdrowiska.

Puszcza Augustowska oraz otaczające Augustów jeziora i rzeki tworzą wyjątkowe warunki klimatyczne. Ulgę odczuwają tutaj osoby mające problemy z drogami oddechowymi, układem krążenia, chorobami reumatycznymi. Specyficzny mikroklimat bogaty w olejki eteryczne i fitocydy oraz wysokiej jakości złoża borowiny stwarzają idealne warunki do leczenia wszelkiego rodzaju schorzeń, w tym chorób reumatycznych i narządów ruchu. W 2015 r. odkryte zostało w granicach miasta nowe złożo borowiny, która stosowana jest w leczeniu chorób reumatycznych, w chorobach mięśni czy stawów. Augustowska borowina otrzymała certyfikat jakości, który umożliwia zastosowanie jej także do produkcji kosmetyków. Już wkrótce kuracjusze odwiedzający Augustów będą mieli możliwość skorzystania z zabiegów z wykorzystaniem lokalnej borowiny o bardzo wysokich właściwościach leczniczych. Augustów słynie również z wody mineralnej. Pierwszą „Augustowiankę” wyprodukowano 22 lipca 1972 r. Woda wydobywana jest z jednego z najgłębszych ujęć w Polsce (482 m), z samego serca Puszczy Augustowskiej. Wyróżnia się stałym składem chemicznym, w tym posiada aż siedem składników o wartościach leczniczych. „Augustowianka” posiada wyjątkowe właściwości smakowe i odżywczo-zdrowotne. Do dziś cieszy się wielkim uznaniem mieszkańców Augustowa, jak też smakoszy z całego kraju i zagranicy²⁰.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała nr XVII/136/15 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 8 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Augustów.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą borowina oraz czynniki klimatyczne.

---

²⁰ <https://urząd.augustow.pl/content/uzdrowisko> (dostęp: 20.04.2020).

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Augustów prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, choroby naczyń obwodowych, osteoporoza²¹.

---

²¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Jezioro Necko – Augustów
fot. J. Koniecko

Kanał Augustowski
fot. J. Koniecko

Uzdrowisko Busko-Zdrój

Położenie administracyjne

Busko-Zdrój położone jest w południowej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie buskim, w regionie zwanym Ponidzie, od przepływającej rzeki Nidy, na Garbie Wójczańsko-Pińczowskim. Miasto położone jest 56 km na południowy-wschód od Kielc i 88 km na północ od Krakowa na obszarze obejmującym w większości środkową część Niecki Nidziańskiej, która oddziela dwa makroregiony geograficzne Polski: Wyżynę Kielecko-Sandomierską i Wyżynę Krakowsko-Częstochowską. Miejscowość jest siedzibą gminy miejsko-wiejskiej Busko-Zdrój, która posiada uzdrowiskowo-rolniczy charakter.

Mapa 2. Lokalizacja uzdrowiska Busko-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Obszar uzdrowiska Busko-Zdrój o powierzchni 4 538,6 ha obejmuje następujące miejscowości: miasto Busko-Zdrój i sołectwa: Łagiewniki, Bronina, Owczary, Radzanów, Kawczyce, Zbludowice, Wolica Siesławska, Chotelek, Siesławice. Powierzchnia gminy wynosi 236 km² (23 550 ha) z czego ponad 80% powierzchni wykorzystuje się rolniczo (18 862 ha), 13% stanowią grunty leśne oraz tereny zadrzewione i zakrzewione, 6% grunty zabudowane i zurbanizowane, natomiast 1% to nieużytki²². W skład gminy wchodzi miasto Busko-Zdrój oraz

²² Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta i Gminy w Busku-Zdroju – 29.09.2020 r.

---

47 sołectw²³, na terenie których według stanu na 31 grudnia 2019 r. zamieszkuje 31 214 mieszkańców²⁴. W skład Rady Miejskiej wchodzi 21 radnych²⁵.

Rys historyczny uzdrowiska

Pierwszym badaczem buskiej solanki był Jan Filip Carosi, który w 1781 r. opublikował opis geologiczny wypływów solanki w Busku. 28 września 1784 r. warzelnie soli w Busku odwiedzili sławni geolodzy: Jerzy Forster, Jan Jaśkiewicz, Franciszek Scheidt i Berniard. Stwierdzili oni, że buska solanka zawiera: „dwie kwinty soli w pincie wody”, co w przeliczeniu na miary dziś obowiązujące wynosiło 3,4 g soli w 0,568 l wody. Była to woda bardzo silnie zmineralizowana. W czerwcu 1787 r. przez 6 godzin bawił w Busku król Stanisław August Poniatowski, który zapoznał się z postępem prac badawczych. Produkcją soli w Busku interesował się Hugo Kołłątaj, który zlecił ks. F. Ossowskiemu, częściowo finansującemu prace, by ten przysłał próbki ziemi z odwiertów, celem przeprowadzenia badań laboratoryjnych. W latach 1825-1835 coraz więcej pacjentów poddawało się kuracji w Busku. Jednym z nich był leczący przewlekły reumatyzm dzierżawca Buska, Feliks Rzewuski, były generał wojsk napoleońskich. Ocenivszy wysoko walory lecznicze solanek, założył spółkę warszawskich akcjonariuszy, a następnie otrzymał zezwolenie na otwarcie uzdrowiska. Pierwszy zakład kąpielowy uruchomiono 1 czerwca 1836 r. w pięknym budynku łazienek, zaprojektowanym przez wybitnego architekta Henryka Markoniego. Łazienki zostały wybudowane w rozległym parku, zaprojektowanym przez Ignacego Hanusza. W latach 1865-1874 uzdrowisko znajdowało się pod zarządem państwowym, po czym zostało wydzierżawione, najpierw Lubieńskiemu, następnie doktorowi Dobrzańskiemu, który obok wód siarczanych zastosował do leczenia muły mineralne, wydobywane w okolicach stawów. W 1894 r. Zakład Zdrojowy przejęła Komisja Rządowa. W 1918 r. Szymon Starkiewicz rozpoczął na tzw. „Żwirowej Górze” leczenie chorych dzieci. Przystąpił też wkrótce do budowy zakładu leczniczego dla dzieci, który nazwano „GÓRKA” od miejsca usytuowania. Zakład oddano do użytku w 1927 r. W czasie II wojny światowej łazienki uległy dewastacji. Do remontu przystąpiono bezpośrednio po wojnie. Od początku lat sześćdziesiątych rozpoczęto budowę nowych sanatoriów²⁶.

---

²³ R. Okrajewska, W. Chaba-Demiańczuk, *Program ochrony środowiska dla Miasta i Gminy Busko-Zdrój na lata 2012-2015, z uwzględnieniem perspektywy do 2019 r.*, Inwesteko Zakład Ochrony Środowiska, Kielce 2011, s. 7.

²⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁵ Uchwała Rady Miejskiej w Busku-Zdroju Nr V/75/2019 z dnia 7 marca 2019 r.

²⁶ http://www.busko-zdroj.com/cbs/hist_uzdrow.html (dostęp: 16.04.2020).

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXII/281/2020 Rady Miejskiej w Busku-Zdroju z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Busko-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego, Kielce dnia 1 lipca 2020 r., poz. 2443).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą²⁷: woda mineralna, woda lecznicza, solanka i borowina. Wydobywane z odwiertów położonych na terenie uzdrowiska wody mineralne należą do rzadko spotykanych wód leczniczych, które zawierają siarczki z uwalniającym się siarkowodorem. Buska woda siarczkowa zawiera także duże ilości jodu, bromu, fluoru, boru oraz wiele innych mikroelementów. Wody siarczkowe używane są do kąpieli, kuracji pitnych oraz do płukania jamy ustnej. Działają przeciwzapalnie, przeciwreumatycznie, odtruwająco i regeneracyjnie. Obniżają poziom cholesterolu i cukru we krwi a tym samym zapobiegają miażdżycy. Buskie solanki jodkowo-bromkowe zawierają szczególnie cenny dla organizmu jod i selen. Kąpiele jodkowo-bromkowe stosuje się w niektórych chorobach układu krążenia oraz układu vegetatywnego. Woda jodkowo-bromkowa zawiera ważne biopierwiastki i mikroelementy, m.in.: sód, potas, magnez, selen, żelazo i inne. Selen zawarty w wodzie jest niezbędny dla zdrowia mięśnia sercowego i naczyń krwionośnych, przeciwdziała powstawaniu nowotworów i powoduje wzrost odporności. Wykazuje także działanie uspokajające oraz relaksacyjne²⁸.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych²⁹: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby układu nerwowego, osteoporoza oraz choroby skóry. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Buska-Zdroju świadczą: „Uzdrowisko Busko-Zdrój” S.A., Sanatoria „Słowacki” Sp. z o.o., 21 Wojskowy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny w Busku-Zdroju, Sanatorium „Włókniarz”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Nida-Zdrój”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Astoria”, Sanatorium „Zbyszko” oraz Sanatorium „Bristol”. Środowisko Parku Zdrojowego

---

²⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt.: „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁸ <https://www.busko.pl/pl/wody-lecznicze-pl.html> (dostęp: 16.04.2020).

²⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt.: „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

---

o powierzchni ponad 24 ha zapewnia kuracjom korzystne warunki wypoczynku i wpływa pozytywnie na proces leczenia i rehabilitacji³⁰. W południowej części Buska-Zdroju, w „Parku za Maskalisem”, powstała w 2020 r. największa obecnie w Polsce tężnia solankowa³¹.

---

³⁰ <https://www.busko.pl/pl/park-zdrojowy-pl.html> (dostęp: 16.04.2020).

³¹ <https://www.busko.pl/pl/teznia.html> (dostęp: 16.04.2020).

Sanatorium Marconi w Busku-Zdroju

Tężnia solankowa w Busku-Zdroju
fot. Bartłomiej Milc

2.4. Uzdrowisko Ciechocinek

Położenie administracyjne

Administracyjnie gmina Ciechocinek graniczy z gminami: Aleksandrów Kujawski, Czernikowo, Obrowo, Raciążek. Miasto stanowi 3,22% powierzchni powiatu aleksandrowskiego. Ciechocinek po reformie administracyjnej został włączony do województwa kujawsko-pomorskiego. Miasto leży między Toruniem a Włocławkiem na terenie Kujaw, niedaleko tras wiodących na północ i południe Polski.

Mapa 3. Lokalizacja uzdrowiska Ciechocinek

Źródło: opracowanie własne.

Ciechocinek jest słynnym polskim uzdrowiskiem w Kotlinie Toruńskiej, w szerokiej dolinie Wisły. Leży na jej lewym brzegu. Centrum miasta rozbudowało się w obrębie pasa piaszczystych wzniesień wydmywych sięgających 55 m n.p.m. Wokół miasta utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu Niziny Ciechocińskiej na potrzeby ochrony specyficznego, unikalnego mikroklimatu. Zapewnia to geograficzne położenie Ciechocinka³². Powierzchnia gminy obejmuje obszar – 15,26 km². Ciechocinek posiada całkowitą powierzchnię 1534 ha. Gmina Miejska Ciechocinek liczy 10 500 mieszkańców³³. W Radzie Miejskiej zasiada 15 radnych³⁴.

³² <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ciechocinek> (dostęp: 17.04.2020).

³³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁴ <http://bip.ciechocinek.pl/radni-ciechocinka/> (dostęp: 01.09.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Pierwsze wzmianki o złożach solankowych na terenach Ciechocinka pochodzą z XIII wieku. W 1235 r. książę Konrad Mazowiecki przekazał Zakonowi Krzyżackiemu w wieczną dzierżawę dwie warzelnie soli. W zamian za to Zakon był zobowiązany do świadczenia deputatów solnych dworom księcia i biskupa.

Pomysł przemysłowego wykorzystania źródeł solankowych Ciechocinka zrodził się po pierwszym rozbiorze Polski, kiedy Bochnia i Wieliczka, miejscowości zaopatrujące dotąd kraj w sól, znalazły się pod zaborem austriackim. Inspiratorem badań źródeł ciechocińskich był Konstanty Leon Wolicki – mineralog, działacz gospodarczy. W wyniku jego badań odkryto źródła solanki o stężeniu 6,5%, co gwarantowało opłacalność produkcji soli. W 1824 r. rozpoczęto budowę zaprojektowanych przez inż. Jakuba Graffa zakładów Warzelni Soli oraz Tężni służących do stężania solanki. W latach 1824-1833 wybudowano dwie ustawione równoległe do siebie tężnie (trzecia powstała w 1859 r.), od 1832 r. rozpoczęła się pełna eksploatacja warzelni. Nikt nie przypuszczał wtedy, że produkcja soli dla celów jadalnych szybko ustąpi wykorzystaniu solanek do celów leczniczych. Przełom nastąpił w 1836 r., kiedy w miejscowym zajeździe zainstalowano cztery miedziane wanny. Z solankowych, uzdrawiających kąpeli skorzystało w pierwszym roku 120 osób. Tak wyglądały początki Zakładu Zdrojowego, który stał się załącznikiem uzdrowiska. W tym czasie powstały pierwsze Łazienki, zwiększyła się liczba wanień, a Ciechocinek zaczął zyskiwać sławę jako uzdrowisko. W trakcie II wojny światowej Ciechocinek przemianowano na Hermannsbad. Miasto stało się wielkim szpitalem wojskowym. Naukowcy badający miejscowe źródła solanki, porównując je ze źródłami znajdującymi się na terenie Rzeszy, bardzo wysoko oceniali ich jakość, a źródło termalne nr 14 nazwali „cudem natury”. Po wyzwoleniu Ciechocinka 21 stycznia 1945 r. szybko przystąpiono do reaktywowania uzdrowiska. W nowych warunkach, na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych w mieście powstawały nowe branżowe obiekty sanatoryjne. Obok przedwojennych pensjonatów pojawiły się nowe domy oraz osiedle mieszkaniowe. Początek nowego tysiąclecia to kolejny okres dynamicznego rozwoju i rozkwitu nie tylko lecznictwa uzdrowiskowego, ale także turystyki aktywnej i biznesowej³⁵.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XVIII/190/08 Rady Miejskiej Ciechocinek z dnia 3 listopada 2008 r.

³⁵ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Biuro Kultury, Sportu i Promocji Miasta Ciechocinek – 07.08.2020 r.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze: woda mineralna, solanka, borowina, czynniki klimatyczne.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Ciechocinek prowadzone jest leczenie w kilku kierunkach leczniczych, takich jak: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, górnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, choroby układu nerwowego, choroby układu trawienia, choroby kobiece, choroby onkologiczne.

Na terenie uzdrowiska działają następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego:

- a) szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych
- b) sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych
- c) szpitale uzdrowiskowe dla dzieci
- d) sanatoria uzdrowiskowe dla dzieci
- e) przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria)

Na terenie uzdrowiska znajdują się także liczne urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego w tym: pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, parki uzdrowiskowe, ścieżki kinezyterapii, lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe oraz fontanna solankowa „Grzybek”³⁶.

---

³⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Ciąg spacerowy widziany z lotu ptaka

Tężnia solankowa w Ciechocinku

2.5. Uzdrowisko Cieplice

Położenie administracyjne

W latach 1935-1976 Cieplice funkcjonowały jako samodzielne miasto. Dziś stanowią uzdrowską część Jeleniej Góry, miasta na prawach powiatu w południowo-zachodniej Polsce. Pod względem liczby ludności Jelenia Góra jest czwartym miastem w województwie dolnośląskim (po Wrocławiu, Wałbrzychu i Legnicy). Miasto zamieszkuje 79 061 mieszkańców³⁷. Charakterystyczny jest kształt granicy miasta: od osiedla Maciejowa do podgórskiego Jagniątkowa to dystans ponad 30 km. Lokalizacja miasta jako stolicy subregionu predestynuje je do pełnienia istotnych funkcji: centrum przemysłowego, turystycznego, kulturalnego i akademickiego. Jelenia Góra graniczy bezpośrednio z Czechami, a do granicy niemieckiej jest niespełna 70 km, co skłaniało zawsze do nawiązywania ożywionych kontaktów międzynarodowych, handlowych i gospodarczych. Natomiast malownicze położenie miasta – w środku Karkonoszy, Gór Izerskich, Gór Kaczawskich oraz Rudaw Janowickich – stwarza naturalne warunki do rozwoju turystyki.

Mapa 4. Lokalizacja uzdrowiska Cieplice

Źródło: opracowanie własne.

Przez Jelenią Górę przebiega kilka istotnych szlaków komunikacyjnych o wymiarze krajowym i międzynarodowym. Jednym z nich jest trasa europejska E65 łącząca miasto z Morzem

³⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt.: „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

Bałtyckim, a dalej z krajami skandynawskimi. Drugi to trasa wiodąca do Zgorzelca (droga krajowa nr 30), a dalej do Niemiec i krajów Europy Zachodniej. Jelenia Góra posiada bezpośrednie ekspresowe połączenia kolejowe z dużymi miastami: Wrocławiem, Warszawą, Krakowem, Poznaniem, Szczecinem, Gdańskiem, Rzeszowem czy Opolem, a do wielu innych możliwa jest podróż z jedną przesiadką. Najbliższe międzynarodowe porty lotnicze znajdują się: we Wrocławiu (ok. 110 km), Dreźnie (ok. 170 km) i Pradze (ok. 175 km). Na terenie Jeleniej Góry znajduje się także czynne lotnisko o charakterze sportowo-usługowym z przeznaczeniem dla mieszkańców i przedsiębiorców z możliwością przyjmowania samolotów z zagranicy oraz z punktem odprawy celnej i granicznej.

Jako największy ośrodek w regionie Jelenia Góra w sposób naturalny stała się liderem Aglomeracji Jeleniogórskiej obejmującej teren 18 gmin.

Jelenia Góra jako stolica Karkonoszy przyciąga nie tylko swoim malowniczym położeniem, ale również bogatą, ponad 900-letnią historią, licznymi zabytkami, atrakcjami i ciekawą ofertą turystyczną.

Rys historyczny uzdrowiska

„... łaźienki znane przez kąpiele,
Przywabiają co roku różnych gości wiele
Budową swą, rozkładem i porządkiem miłe
Która gorącą wodą tryskając paruje
A na różne słabości cudownie skutkuje”³⁸

Tak o cieplickim źródle pisał Bogusz Zygmunt Stęczyński, polski podróżnik i poeta, który zawitał tu w 1851 r. Miejscowe podania przypisują odkrycie źródeł cieplickich księciu Bolesławowi Wysokiemu, który w roku 1175 zapuścił się w te strony w pogoni za zranionym przez siebie jeleniem.

Cudowne właściwości tutejszych wód przyciągnęły chorych szukających uzdrowienia. To prawdopodobnie dlatego 18 marca 1281 roku książę Bernard lwówecki darował szpitalnemu zakonowi joannitów ze Strzegomia „Calidusfons”, czyli „Ciepłe źródło” oraz 250 łanów ziemi w okolicy. Od tego czasu zakon ten zaczął opiekować się przybywającymi tutaj chorymi.

Kolejną kartę w dziejach Cieplic zapisał rycerz Bolka II świdnicko-jaworskiego – Gotsche Schoff. W roku 1381 kupił Cieplice od Agnieszki – wdowy po księciu Bolku II. On też 22 lata później sprowadził tu cystersów z Krzeszowa, przekazując im pod opiekę jedno ze źródeł. Zakon ten związał się z Cieplicami na kolejne cztery wieki.

Cieplowody – bo tak dawniej nazywano Cieplice – stawały się coraz bardziej popularne, a wraz ze wzrostem popularności miejscowości, rosła także liczba przybywających

³⁸ https://www.cieplice.pl/atraccje/53/historia_cieplic (dostęp: 20.08.2020).

tu chorych, dziś nazywanych kuracjuszami. O istnieniu uzdrowiska dowiedzieli się również Polacy. Wśród tutejszych gości wymienić wypada hetmana Stanisława Koniecpolskiego, Albrychta Stanisława Radziwiłła, Krzysztofa Opalińskiego, Michała Kazimierza Radziwiłła i jego stolnika Teodora Billewicza, autora pierwszego polskiego opisu źródła, prymasa Polski Michała Radziejowskiego, Jakuba Sobieskiego, Hugona Kołłątaja, Józefa Wybickiego, Edwarda Dembowskiego, Wincentego Pola, Kornela Ujejskiego, księżnę Izabelę z Flemingów Czartoryską, autorkę dzienników podróży do Cieplic w roku 1816, wspomnianego wyżej poetę Bogusza Stęczyńskiego, Rozalię Saulson, autorkę pierwszego polskiego przewodnika po Cieplicach i okolicy. Przybysze z Polski stanowili niekiedy ponad połowę kuracjuszy przebywających w źródle. Sprawilo to, że jeszcze do XX wieku zachodnia część Cieplic na lewym brzegu Kamiennej nosila potoczną nazwę „Die polnische Seite”, czyli „Polska strona”.

Za najznamienitszego gościa uznawana jest królowa Polski – Maria Kazimiera Sobieska – żona Jana III Sobieskiego. Jak podaje kronikarz, przybyła ona do źródła ze swym orszakiem 30 czerwca 1687 roku. Jej wizyta na długie lata pozostała w pamięci ciepliczan.

Zarządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska z dniem 1 stycznia 1967 r. Cieplice zostały uznane za uzdrowisko, będąc tym samym najstarszym uzdrowiskiem w Polsce.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała Nr 260.XXVIII.2012 Rady Miejskiej Jeleniej Góry z dnia 9 lipca 2012 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowiska Cieplice.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie Cieplic występuje surowiec balneologiczny posiadający istotne dla lecznictwa uzdrowiskowego właściwości lecznicze, jest to: słabo zmineralizowana woda fluorkowa i fluorkowo-krzemowa.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Na obszarze uzdrowiska znajdują się następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego: szpital uzdrowiskowy, sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych, przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria) oraz zakład przyrodoleczniczy³⁹.

---

³⁹ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Jelenia Góra – 21.08.2020 r.

Pałac Schaffgotschów w Cieplicach-Zdroju
fot. VentoStudio

Pawilon Edward w Parku Zdrojowym w Cieplicach-Zdroju
fot. Michał Kryl

2.6. Uzdrowisko Czerniawa-Zdrój

Położenie administracyjne

Czerniawa-Zdrój jest jednym z najstarszych uzdrowisk na Dolnym Śląsku. Do 1945 r. nosiła niemiecką nazwę Bad Schwarzbach. W granicach Polski miejscowość znalazła się dopiero po II wojnie światowej. Obecnie Czerniawa przynależy administracyjnie do gminy miejskiej Świeradów-Zdrój w powiecie lubańskim, w województwie dolnośląskim. Osada położona jest u stóp gór Izerskich, przy granicy z Czechami, na zachód od Jeleniej Góry i Szklarskiej Poręby. Miasto Świeradów-Zdrój sąsiaduje z gminami: Mirsk i Leśna oraz z Czechami. Świeradów-Zdrój historycznie leży na Dolnym Śląsku. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do województwa jeleniogórskiego. Częściami i osiedlami w mieście są: Czerniawa-Zdrój, Drożyna, Graniczna, Góreczno, Górna, Łęczyna, Kamieniec, Osiedle Gryf, Podgórna, Siemkowice, Ulicko.

Mapa 5. Lokalizacja uzdrowiska Czerniawa-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina Świeradów Zdrój uzyskała prawa miejskie w 1946 r. Zamieszkuje ją 3910 mieszkańców⁴⁰ na powierzchni 20,72 km², z czego użytki rolne stanowią 41% a użytki leśne 40%. Miasto zajmuje 4,85% powierzchni powiatu. Rada Miejska składa się z 15 radnych⁴¹.

Rys historyczny uzdrowiska

Czerniawa powstała w XVII wieku, rozrastając się wokół huty szkła należącej do rodziny Schaffgotschów. Osiedlali się tu między innymi czescy protestanci, uciekając przed prześladowaniami na tle religijnym. Pod koniec XVIII wieku, a więc w dobie wzmożonych badań geologicznych w całej Europie, odkryto na tych terenach pierwsze źródła wód mineralnych. Były to nisko zmineralizowane szczawy wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowe, bogate w żelazo, fluor i radon. Odkrycie to stało się przyczynkiem do rozbudowy uzdrowiska w XIX wieku. W 1860 roku powstał pierwszy dom zdrojowy (ten obecny pochodzi z późniejszego okresu, wybudowano go w 1910 r.). Po wojnie tereny Dolnego Śląska po kilkuset latach panowania niemieckiego wróciły do Polski. W 1945 roku Bad Schwarzbach przemianowano na Leśny Zdrój, a rok później – Czerniawę-Zdrój⁴².

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę nr LXIV/341/2009 Rady Miasta Świeradów-Zdrój z dnia 29 grudnia 2009 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Czerniawa-Zdrój.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą⁴³: woda mineralna, woda lecznicza, solanka, borowina oraz czynniki klimatyczne. Najcenniejszym skarbem uzdrowiska Czerniawa-Zdrój są wody mineralne (kwasowo-węglanowe) bogate w radon, których działanie powoduje tzw. efekt zewnętrzny przyczyniający się do rozszerzania naczyń skórnych oraz efekt wewnętrzny powodujący zmniejszenie napięcia mięśniowego, uspokojenie, spadek ciśnienia tętniczego i zwolnienie akcji serca. Wody działają leczniczo poprzez pobudzanie układu hormonalnego. Picie wód powoduje zwiększenie wydzielania kwasów żołądkowych, pobudzenie perystaltyki przewodu pokarmowego, obniżenie poziomu cukru w surowicy. Wody zawierają także magnez, dzięki czemu wpływają pozytywnie na pracę serca. Ponadto wody stosowane są do kąpieli, inhalacji, okładów oraz irygacji i tamponady.

⁴⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt.: „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁴¹ Uchwała Nr XI/75/2003 Rady Miasta w Świeradowie-Zdroju z dnia 27 sierpnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Świeradów-Zdrój, rozdział 3 § 9, str. 4.

⁴² <https://sanatoria.medme.pl/uzdrowisko/sanatorium-czerniawa-zdroj-przewodnik> (dostęp: 28.04.2020).

⁴³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt.: „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Wykorzystywaną w uzdrowisku borowinę, która występuje także u stóp Hali Izerskiej cechuje wysoka zawartość składników czynnych, co wpływa na jej wysoką wartość leczniczą. Borowinę zaleca się przede wszystkim przy leczeniu procesów zwyrodnieniowych stawów i chrząstek stawowych, w stanach pourazowych stawów, kości, okostnej i mięśni, w przewlekłych chorobach układu pokarmowego oraz w chorobach kobiecych.

Specyficzny klimat uzdrowiska i powietrze przesycane zapachem lasów świerkowych oraz szlachetnym gazem radonem, unikalnym w skali Europy, korzystnie wpływa na przemiany komórkowe, procesy enzymatyczne, wzmacnia naczynia krwionośne, tkankę nerwową, obniża nadciśnienie tętnicze, a przy zbyt niskim poziomie je podnosi.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych⁴⁴: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, osteoporoza. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Świeradów-Zdroju (osiedle Czerniawa) świadczą szpitale i sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych⁴⁵. Oferowane przez uzdrowisko kąpiele radoczynne polecane są osobom odczuwającym dolegliwości narządu ruchu, układu krwionośnego, a także osobom aktywnym, które chcą szybko zrehabilitować swój organizm. Zabiegi radonowe proponowane są również kobietom zmagającym się z zaburzeniami cyklu miesięczkowego, schorzeniami narządów rodnych czy dolegliwościami okresu przekwitania. Polecane są także w leczeniu miażdżycy i zakrzepowego zapalenia naczyń. W uzdrowisku stosowane są ponadto naturalne zabiegi na bazie wywaru z kory świerkowej, pomocne m.in. w leczeniu bóli reumatycznych, nieżytów dróg oddechowych i chorób skóry. Efekt terapeutyczny w przypadku stanów zwyrodnieniowych czy pourazowych można uzyskać również dzięki leczniczej borowinie, którą wykorzystuje się do rozgrzewających, aktywnych kąpiei i okładów, pobudzających krążenie krwi i procesy przemiany materii.

---

⁴⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁴⁵ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Świeradów-Zdrój – 11.08.2020 r.

Budynek Centrum Edukacji Ekologicznej – Izerska Łąka

Czarci Młyn – zabytkowy młyn wodny w Świeradowie-Zdroju, osiedle Czerniawa

2.7. Uzdrowisko Dąbki

Położenie administracyjne

Uzdrowisko Dąbki położone jest na terenie gminy wiejskiej Darłowo, która jest gminą nadmorską (w przeważającej części turystyczną) położoną w północno-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego nad Morzem Bałtyckim, w dolinie rzek Wieprzy i Grabowej. Gmina znajduje się w obrębie powiatu sławieńskiego i zajmuje 269 km².

Mapa 6. Lokalizacja uzdrowiska Dąbki

Źródło: opracowanie własne.

Uzdrowisko Dąbki położone jest w centralnej części Pobrzeża Słowińskiego, urozmaiconego pojedynczymi wałami moren czołowych, które dochodzą do 134 m n.p.m. w okolicy Koszalina. Obszar gminy Darłowo obejmuje 20,6 km². Rada Gminy liczy 15 radnych. Według danych z 31 grudnia 2018 r. gminę zamieszkiwało około 7973 mieszkańców⁴⁶.

Rys historyczny uzdrowiska

Uzdrowisko Dąbki w przeciwieństwie do miejscowości Dąbki, nie ma długiej historii. Stare kroniki wspominają o karczmie w Dąbkach, przy trakcie handlowym z Ustki do Koszalina i o tym,

⁴⁶ https://szczecin.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_zachodniopomorskie/portrety_gmin/powiat_slawieski/gmina_wiejska_darlowo.pdf (dostęp: 17.08.2020).

że Dąbki, niegdyś zwane Nową Rzeką, (Nową Wodą) gościły w 1266 roku księcia gdańskiego Świętopelka II. 200 lat później, w 1493 r. książę Bogusław X, oznaczył miedzę czterema kamieniami, czym wytyczył granicę pomiędzy osadą Nowa Rzeką a Bobolinem. Ówczesni mieszkańcy Dąbków (Dąbek) zostali zmuszeni do płacenia czynszu dzierżawnego za możliwość połowu ryb w jeziorze Bukowo. Dąbki jako uzdrowisko i kąpielisko nadmorskie rozpoczęły swoją karierę już na początku XX wieku. Moda lat 20. XX w. ściągnęła do miejscowości letników. Pływali oni w morzu w wełnianych kostiumach kąpielowych dla ochrony przed chłodem wody. Tuż przed wojną w Dąbkach działało sanatorium berlińskiej kasy chorych⁴⁷. Elektryfikację wsi rozpoczęto w 1918 roku. W 1927 r. zbudowano szosę Koszalin – Darłowo. W 1939 r. we wsi była szkoła, dwie karczmy, obie z dużymi świetlicami oraz sanatorium należące do berlińskiej kasy chorych. Do wsi przybywało coraz więcej turystów, wydawano nawet prospekty z informacjami o kwaterach prywatnych. Jednak mieszkańcy wsi nadal żyli przede wszystkim z rybołówstwa. Tuż po II wojnie światowej stacjonowały tutaj wojska radzieckie. Od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku powstało w Dąbkach wiele nowoczesnych ośrodków wczasowych i sanatoryjnych. Później Dąbki były ulubionym miejscem wakacji wielu pokoleń Polaków, a od 1989 r. w Dąbkach leczono są dzieci pod opieką swoich matek. Uzdrowisko Dąbki powstało na obszarze gminy Darłowo w 2007 roku i jest jednym z najmłodszych polskich uzdrowisk. W skład utworzonego uzdrowiska weszły sołectwa: Żukowo Morskie, Bobolin, Dąbki, Bukowo Morskie i Porzecze⁴⁸.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała Nr XII/143/2007 Rady Gminy Darłowo z dnia 16 listopada 2007 roku w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Dąbki.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze: solanka, borowina, czynniki klimatyczne.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku funkcjonują szpitale i sanatoria uzdrowiskowe dla dzieci i dorosłych, w których prowadzone jest leczenie następujących schorzeń: ortopedyczno-urazowych, reumatycznych, kardiologicznych i nadciśnienia, chorób górnych i dolnych dróg oddechowych, endokrynologicznych.

Na terenie uzdrowiska, wśród wielu obiektów oferujących różnego rodzaju zabiegi, funkcjonują następujące zakłady i urządzenia leczenia uzdrowiskowego:

⁴⁷ <https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/dabki> (dostęp: 17.08.2020).

⁴⁸ <http://uzdrowisko-dabki.info/> (dostęp: 17.08.2020).

- Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego
  1. OSW Argentyt
  2. Sanatorium Uzdrawiskowe H. Cegielski
  3. OSW Dukat 2
- Sanatoria uzdrawiskowe dla dorosłych i dla dzieci
  1. Argentyt
  2. Cegielski
  3. Dukat
  4. Delfin
  5. Bursztyn
  6. Hutmen
  7. GeoVita 2⁴⁹

Na terenie Uzdrawiska Dąbki funkcjonują następujące urządzenia lecznictwa uzdrawiskowego: park uzdrawiskowy - Nadmorski Park Zdrojowy, ścieżki kinezyterapii (w tym kardiologiczna), urządzony odcinek plaży morskiej oraz trzy baseny rehabilitacyjne⁵⁰.

---

⁴⁹ Uchwała Nr XII/143/2007 Rady Gminy Darłowo z dnia 16 listopada 2007 roku w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrawiska Dąbki, Załącznik nr 1 (dostęp: 30.03.2020).

⁵⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrawiskowych w Polsce” – maja 2020 r.

Centrum Sportów Wodnych w Dąbkach

Plaża w Dąbkach

2.8. Uzdrowisko Długopole-Zdrój

Położenie administracyjne

Długopole-Zdrój położone jest w województwie dolnośląskim, w powiecie kłodzkim, w gminie Bystrzyca Kłodzka. Miejscowość jest najmniejszym spośród kurortów Ziemi Kłodzkiej i wchodzi w skład obszaru uzdrowiska o powierzchni 2206,2 ha, który obejmuje sołectwa: Długopole-Zdrój, Długopole Dolne, Ponikwę i Wyski.

Mapa 7. Lokalizacja uzdrowiska Długopole-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Wieś leży w zacisznej i malowniczej dolinie o zalesionych zboczach, u stóp Gór Bystrzyczych, nad rzeką Nysą Kłodzką. Miasto Bystrzyca Kłodzka jest siedzibą gminy, która posiada uzdrowiskowo-rolniczy charakter. Powierzchnia gminy obejmuje obszar o powierzchni 338 km² (24,3% powierzchni powiatu kłodzkiego), z czego użytki rolne stanowią 48%, zaś użytki leśne 45%⁵¹. Gmina miejsko-wiejska Bystrzyca Kłodzka składa się z 30 sołectw, 41 wsi, 2 osiedli i liczy 18 246 mieszkańców⁵². W skład Rady Miejskiej wchodzi 15 radnych⁵³.

⁵¹ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka – 11.08.2020 r.

⁵² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁵³ <https://bip.ug-bystrzycaklodzka.dolnyslask.pl/dokument,iddok,14,idmp,11,r,r> (dostęp: 16.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Źródła wód mineralnych znane były już w XVI w., w 1798 r. odkryto źródło „Emilia”, pierwsze urządzenia zdrojowe zbudowano w 1802 r., a pierwsze zakłady kąpielowe w 1819 r.⁵⁴ Powstaje dom zdrojowy, a kilka lat później park i pierwsza pijalnia wody mineralnej. Pierwszą analizę składu chemicznego wód wykonał na początku XIX w. znany śląski geolog dr Ohm. W 1835 r. chemik Fiszer wykonał pierwszą analizę chemiczną wody ze źródła „Emilia”, określając ją jako szczawę żelazistą. W 1876 r. odkryto przy promenadzie źródło „Elizy”, obecnie „Kazimierz”, a w 1909 r. odwiercono kolejne źródło „Renata”, które okazało się najwydajniejsze. W 1903 r. wydano 7089 zabiegów, w 1904 r. 8410 zabiegów i przyjęto 1870 osób, w 1905 r. wydano 9571 kąpiele mineralnych, przyjęto 2140 osób, a w 1906 r. do Długopola przyjechało na kurację 2896 osób. W czasie II wojny światowej uzdrowisko zamieniono na szpital wojskowy. Przy końcu wojny urządzenia zdrojowe i wyposażenie pensjonatów zostały zdewastowane i rozgrabione. W latach 1945-46 miejscowość nosiła nazwę Dłużewo. Uzdrowisko zaczęło funkcjonować już w 1946 r. mając 40 miejsc sanatoryjnych, lecząc choroby układu krążenia, choroby kobiece i reumatyzm, wprowadzono też rehabilitację po wirusowym zapaleniu wątroby. W latach 1958-64 odrestaurowano i zmodernizowano zakład przyrodoleczniczy „Karol”, wykonano remonty obiektów i rozbudowano sanatoria. W latach 1965-70 poddano renowacji zabytkowy Park Zdrojowy. W 1966 r. połączono uzdrowisko Długopole-Zdrój z uzdrowiskiem Łądek-Zdrój w jeden zespół organizacyjno-administracyjny Przedsiębiorstwo Państwowe „Uzdrowisko Łądek-Długopole”, który funkcjonuje do dziś pod zmienioną w 1999 r. nazwą Uzdrowisko Łądek-Długopole S.A.⁵⁵.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XLVI/407/09 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Długopole-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z dnia 3 grudnia 2009 r. Nr 207, poz. 3744).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą⁵⁶: woda mineralna, woda lecznicza, solanka, borowina, gazy lecznicze, czynniki klimatyczne. Występujące tu wody określane są jako wody mineralne: szczawowe, wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-sodowe, żelaziste, krzemowe, radonowe z istotną klinicznie zawartością żelaza, magnezu i sodu, bogato nasycone dwutlenkiem węgla. Wpływają korzystnie na układ krążenia

⁵⁴ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 29.

⁵⁵ <https://www.uzdrowisko-ladek.pl/dlugopole-zdroj/dlugopole-zdroj-uzdrowisko/historia/#> (dostęp: 16.04.2020).

⁵⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

i przemianę materii, działają regenerująco i odczulająco oraz pobudzają czynność krwiotwórczą. W Długopole-Zdroju biją trzy źródła mineralne „Emilia”, „Renata” i „Kazimierz”, których wody wykorzystywane są do kuracji pitnej i zabiegów wodnych. Wyróżniają się przyjemnym smakiem, orzeźwiają i pobudzają trawienie.

Usytuowanie uzdrowiska w dobrze osłoniętej i nasłonecznionej dolinie o zalesionych zboczach sprawia, że klimat jest tu łagodny i słabo bodźcowy a zmienność ciśnienia cząstkowego tlenu i duża liczba słonecznych dni korzystnie wpływają na czynności układu krążenia, układu oddechowego oraz czynność krwiotwórczą⁵⁷.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych⁵⁸: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, cukrzyca, choroby naczyń obwodowych, choroby układu trawienia, choroby krwi i układu krwiotwórczego. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Długopola-Zdroju świadczy Uzdrowisko Łądek-Długopole S.A. Kompleksowe leczenie prowadzone jest przez zespół lekarzy specjalistów w zakresie balneologii i medycyny fizykalnej, rehabilitacji medycznej, neurologii, chorób wewnętrznych i chorób zakaźnych. Systematycznie prowadzona edukacja zdrowotna (z udziałem lekarza, pielęgniarki i dietetyka) kształtuje prawidłowe nawyki żywieniowe u leczonych tu pacjentów oraz motywuje ich do prozdrowotnego stylu życia. W uzupełnieniu stosowana jest fitoterapia i farmakoterapia oraz, w razie potrzeby, techniki psychoterapeutyczne a prowadzona jest pod kontrolą wskaźników biochemicznych i prób czynnościowych⁵⁹. W uzdrowisku wykonywane są naturalne suche kąpiele gazowe w dwutlenku węgla pozyskiwanego ze źródeł wody mineralnej, stanowiące unikatową, naturalną metodę leczenia zaburzeń układu krążenia.

Ozdobą uzdrowiska jest położony w centrum Park Zdrojowy z pijalnią wód mineralnych, alejami spacerowymi i okazami starych drzew, a dodatkowym atutem miejscowości jest położenie przy międzynarodowej trasie komunikacyjnej i bliskość do granic państwa⁶⁰.

---

⁵⁷ Gmina Bystrzyca Kłodzka, Operat Uzdrowiskowy, Uzdrowisko Długopole-Zdrój, s. 56.

⁵⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁵⁹ Gmina Bystrzyca Kłodzka, Operat Uzdrowiskowy, Uzdrowisko Długopole-Zdrój, s. 57.

⁶⁰ http://bystrzycaklodzka.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=96&strona=1 (dostęp: 16.04.2020).

Dom Zdrojowy z pijalnią wody w Parku Zdrojowym w Długopolu-Zdroju
fot. Krzysztof Froese

Park Zdrojowy w Długopolu-Zdroju
fot. Grzegorz Szczygieł

2.9. Uzdrawisko Duszniki-Zdrój

Położenie administracyjne

Gmina Duszniki-Zdrój położona jest w zachodniej części Ziemi Kłodzkiej. Znajduje się w: województwie dolnośląskim, w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim, w powiecie kłodzkim. Duszniki-Zdrój graniczą od wschodu i północy z gminą Szczytna, a od północno-zachodu z gminą Lewin Kłodzki. Natomiast zachodnia i południowa granica miasta biegnąc wyrównaną powierzchnią szczytową Gór Orlickich stanowi granicę państwową z Czechami. „W granicach administracyjnych gminy zawarte są wyodrębnione przestrzenie, wyizolowane kompleksami leśnymi, zespoły zabudowy o zróżnicowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, a mianowicie: miasto, uzdrawisko, Podgórze, Graniczna, Zieleniec, Kozia Hala, Jamrozowa Polana i Wapienniki”⁶¹.

Mapa 8. Lokalizacja uzdrawiska Duszniki-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Duszniki-Zdrój posiadają status gminy miejskiej. Liczba mieszkańców gminy wynosi 4320⁶². Rada Miejska liczy 15 radnych.

⁶¹ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Duszniki Zdrój na lata 2005-2011, załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju nr XXXV/180/2005 z dnia 22 czerwca 2005 r., <http://www.bip.um-dusznikizdroj.dolnyslask.pl/dokument,iddok,3584,idmp,105,r,o> (dostęp: 17.04.2020 r.).

⁶² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Duszniki-Zdrój to jedno z najstarszych polskich uzdrowisk, bowiem jego początki sięgają 1769 r.⁶³.

Miejscowość została uznana za uzdrowisko zgodnie z Zarządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska użyteczności publicznej⁶⁴.

Chociaż pierwsze wzmianki o wodach leczniczych w Dusznikach-Zdroju pochodzą z początku XV w., to „w 1748 r. przeprowadzono pierwsze badania źródeł mineralnych. W 1769 r. Duszniki oficjalnie stały się uzdrowiskiem poprzez wpisanie „Zimnego Zdroju” na listę źródeł leczniczych ówczesnych Prus”⁶⁵. W 1797 r. w prowizorycznie wzniesionej szopie w sześciu wannach rozpoczęto leczenie kuracyjne w podgrzanej wodzie z „Zimnego Zdroju”. W tym samym roku odkryto „Letni Zdrój”, znany obecnie jako „Pieniawa Chopina”. W 1817 r. odkryto kolejne źródło: „Źródło Ulryki”, obecnie znane jako „Jan Kazimierz”. W 1862 r. wybudowano nowe łazienki (obecnie Zakład Przyrodolecznicy), a w 1877 r. oddano do użytku palmiarnię wraz z salą koncertową (obecnie Pijalnia Zdrojowa). Od tego momentu szybko potoczył się rozwój uzdrowiska. Powstały pawilony, zajazdy, pierwsze urządzenia kąpielowe, dom towarzyski. Z roku na rok wzrastała liczba odwiedzających uzdrowisko tak, że na początku XIX w. Duszniki znane były niemal w całej Europie. Wybudowanie malowniczej drogi z Dusznik do Polanicy przez Piekiełną Dolinę i poprowadzenie w latach 1890-1905 linii kolejowej do Kudowy przyczyniło się znacznie do napływu kuracjuszy oraz turystów. W latach 1909-1910 źródła zostały pogłębione poprzez wykonanie odwiertów. Po II wojnie światowej Duszniki przyznano Polsce. Pensjonaty i hotele znacjonalizowano. W latach 1958-1962 zrekonstruowano stare ujęcia wód mineralnych („Pieniawa Chopin” i „Jan Kazimierz”), wybudowano nowe oraz przeprowadzono remont kapitalny pijalni wód mineralnych. W następnych latach nadal pracowano nad nowymi odwiertami (lata: 1965-1973). Najgłębszy dotychczas odwiert „Nr 39” wykonano w 1993 r., ma on głębokość 180 metrów. W 1998 r. Duszniki zniszczone zostały przez powódź. Niestety szczególnie ucierpiała część zdrojowa z zabytkowym Parkiem Zdrojowym⁶⁶. Gmina uzyskała status uzdrowiska w 2008 r.⁶⁷.

W Dusznikach przebywało wielu wybitnych Polaków m.in. król Jan Kazimierz czy Fryderyk Chopin. W Dusznikach gościli także: pisarz Fryderyk Skarbek, poeta i kaznodzieja Karol Bołoz Antonowicz, poeta Roman Zmorski, Zygmunt Bogusz Stęczyński, Zygmunt Kraśński i Karl von Holtei.

⁶³ <https://dolnyslask.travel/duszniki-zdroj/> (dostęp: 17.04.2020).

⁶⁴ Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. ws. wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska (M.P. z 1967 r. nr 45, poz. 228), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19670450228/O/M19670228.pdf> (dostęp: 17.04.2020).

⁶⁵ <https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/d/757-duszniki-zdroj/96-historia-miejscowosci/69232-historia-miejscowosci> (dostęp: 17.04.2020 r.).

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XVI/63/2011 Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należy przede wszystkim woda mineralna, kiedyś także była to borowina, obecnie jest sprowadzana⁶⁸.

„Położenie Dusznik-Zdroju, na obrzeżach Gór Stołowych w strefie występowania dyslokacji tektonicznej dusznickiego uskoku brzeźnego, sprawia, że występują tutaj źródła wód mineralnych. Są to szczawy, które powstają w wyniku wydobywania się CO₂ wzdłuż uskoku z głębin skorupy ziemskiej i nasycania nim wód podziemnych. Szczawy te charakteryzują się niewielką mineralizacją i obecnością wolnego CO₂”⁶⁹. W Dusznikach-Zdroju eksploatowanych jest kilka źródeł mineralnych m.in. są to: „Pieniawa Chopina”, „Jan Kazimierz”, „B-4” AGATKA, „B-3” JACEK oraz woda z odwiertu „Nr 39”. Wody te to „szczawy żelaziste wodorowęglanowo-magnezowo-sodowe z dodatkiem składników swoistych: żelaza, krzemu, niekiedy radonu o średniej wydajności, mineralizacji około 2 g/dm³ i wysokiej zawartości wolnego CO₂, z temperaturą w granicach 12-19,1 °C na wypływie (w odwiertach)”⁷⁰. Na terenie uzdrowiska odkryto i badano także szczawę termalną, która nadal jest obiektem zainteresowania w celu budowy hybrydowego systemu ciepłowniczego.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Duszniki-Zdrój (w zależności od rodzaju kurortu) słyną przede wszystkim z takich terapii jak: kuracja pitna, hydroterapia, kąpiele borowinowe, kuracje solankowe, kąpiele mineralne. Właściwości lecznicze naturalnych surowców w uzdrowisku wykorzystywane są do leczenia takich schorzeń jak: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby naczyń obwodowych, choroby dolnych dróg oddechowych (pulmonologia), choroby układu trawienia, osteoporoza oraz choroby kobiece⁷¹. W uzdrowisku funkcjonują szpitale uzdrowiskowe oraz sanatoria dla dorosłych. Na terenie uzdrowiska znajduje się także pijania uzdrowiskowa, park uzdrowiskowy

---

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ *Operat Uzdrowiskowy Uzdrawiska Duszniki Zdrój*, Duszniki-Zdrój 09/2008 r., www.bip.um-dusznikizdroj.dolnyslask.pl (dostęp: 17.04.2020).

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r. Zob. też: Uchwała Nr XVI/63/2011 Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska, s. 5, http://g.ekspert.infor.pl/p/_dane/akty_pdf/U70/2012/4/83.pdf#zoom=90 (dostęp: 17.04.2020).

oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe⁷². Do zakładów i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego na terenie uzdrowiska Duszniki-Zdrój zaliczamy: Szpital Uzdrowiskowy Nr 1 „Jan Kazimierz” Pawilon A, Szpital Uzdrowiskowy Nr 1 „Zakład Przyrodolecznicy” Pawilon A, Szpital Uzdrowiskowy Nr 1 „Jan Kazimierz” Oddział sanatoryjny Pawilon B, Szpital Uzdrowiskowy Nr 2 „Chopin”, NZOZ Sanatorium Uzdrowiskowe Nr III „Moniuszko”, Przychodnię Uzdrowiskową, NZOZ Sanatorium Uzdrowiskowe „Chemik”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Zimowit”, Pijalnię Wód Mineralnych, Park Zdrojowy⁷³.

---

⁷² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁷³ Uchwała Nr XVI/63/2011 Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska, s. 5, http://g.ekspert.infor.pl/p/_dane/akty_pdf/U70/2012/4/83.pdf#zoom=90 (dostęp: 17.04.2020).

Panorama Dusznik-Zdroju

Teatr Zdrojowy im. F. Chopina oraz pomnik Fryderyka Chopina w Parku Zdrojowym –
Duszniki-Zdrój

2.10. Uzdrawisko Goczałkowice-Zdrój

Położenie administracyjne

Uzdrowska gmina wiejska Goczałkowice-Zdrój zlokalizowana jest w południowej Polsce, w województwie śląskim, w powiecie pszczyńskim. Kontynuowana od wieków samodzielność Goczałkowic została przerwana w 1975 r., kiedy miejscowość włączono do gminy Pszczyna. Ponownie ją reaktywowano w styczniu 1992 r.

Mapa 9. Lokalizacja uzdrawiska Goczałkowice-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina jest jedną z dwóch w województwie śląskim, która ma status uzdrawiska. Położona jest w regionie Doliny Górnej Wisły (będącej częścią Kotliny Oświęcimskiej), w pobliżu brzegu rzeki, od południowego wschodu otaczają ją pasma Beskidu, od północy rozległe lasy pszczyńskie i faliste płaskowyże. Dużą powierzchnię gminy zajmują lasy, stawy rybne i Jezioro Goczałkowickie, będące głównym źródłem wody pitnej dla Górnego Śląska. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa katowickiego. Według danych z 2019 r. miejscowość zamieszkuje 6677 osób⁷⁴. Gmina zajmuje obszar 48,64 km² (z czego 18% to użytki

⁷⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

rolne, zaś 2% użytki leśne) i stanowi 10,27% powierzchni powiatu pszczyńskiego⁷⁵. W skład Rady Gminy wchodzi 15 radnych⁷⁶.

Rys historyczny uzdrowiska

W 1856 r. podczas prac geologicznych natrafiono na złoża solanki, a kilka lat później w okolicach odkryto pokłady borowiny. W 1862 r. rozpoczęto pełną działalność uzdrowiskową. Wybudowane zostały Łazienki, Pijalnia Wód Mineralnych, Dom Zdrojowy i pensjonaty goszczące kuracjuszy⁷⁷. W 1880 r. goczałkowickie uzdrowisko wzbogaciło się o neobarokowy hotel „Prezydent”, zwany również „Cesarskim”, który stanął w sąsiedztwie pawilonu „Wrzos” z 1874 r. (pierwotnie Kurthotel). Z drugiej połowy XIX w. pochodziły także nieistniejące już budynki: sanatorium dr. Laskera, Domu Emerytów Wojskowych Kriegerheim, pensjonatu Heinrichshof i Florianssheim oraz gmach dziecięcego sanatorium „Bethazda” ufundowanego przez pruską cesarzową Augustę Wiktorię, żonę Wilhelma II. „Złoty okres” w historii goczałkowickiego uzdrowiska zakończył się wraz z wybuchem II wojny światowej. Działania zbrojne nie oszczędziły miejscowej bazy leczniczo-zabiegowej. Zniszczeniu uległo szereg zabytkowych obiektów i większość medycznego sprzętu, a los samego uzdrowiska stanął pod znakiem zapytania. W sytuacji odzyskania na Dolnym Śląsku większych i znanych kurortów Zjednoczenie Polskie Uzdrowiska w 1953 r. podjęło decyzję o likwidacji źródła. Ratunkiem dla goczałkowickiego uzdrowiska okazała się decyzja Wydziału Zdrowia Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach, która w 1953 r. powołała do życia Wojewódzki Szpital Przeciwrumatyczny dla pobliskiego okręgu przemysłowego. Placówka rozpoczęła swą pracę rok później. Kilka lat wcześniej w związku z szerzącą się chorobą Heine-Medina udało się na nowo reaktywować dawne sanatorium dziecięce, które początkiem lat 50. zaczęło przyjmować na rekonwalescencję małych pacjentów⁷⁸. Dziś w pobliżu goczałkowickiego uzdrowiska znajdują się urokliwy Park Zdrojowy, odnowiony Stary Dworzec, który funkcjonuje jako Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego, staw Maciek czy ścieżka edukacyjno-dydaktyczna.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXVI/164/2012 Rady Gminy Goczałkowice-Zdrój z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Goczałkowice-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Śląskiego z dnia 27 lutego 2013 r., poz. 1885).

⁷⁵ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Gminy Goczałkowice-Zdrój – 16.09.2020 r.

⁷⁶ <https://www.bip.urzad.goczalkowicezdroj.pl/bipkod/19726031> (dostęp: 16.04.2020).

⁷⁷ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 40.

⁷⁸ <https://www.gozdroj.pl/historia/> (dostęp: 16.04.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą⁷⁹: solanka i borowina. Występują tu wody określane jako wody mineralne: chlorkowo-sodowe-jodkowe, żelaziste. Solanka jako woda lecznicza wykorzystywana jest do leczenia chorób reumatycznych, urazów narządu ruchu, schorzeń neurologicznych oraz stosowana jest do inhalacji w chorobach układu oddechowego. Borowina, czyli torf typu niskiego ze złoża „Rudołtowice”, po zmieszaniu z wodą służy do celów leczniczych w formie okładów i kąpeli. Zabiegi borowinowe powodują miejscowe przegrzanie się tkanek, a wraz z efektem pocenia szybciej wydalone są z organizmu toksyczne substancje (sole, tłuszcze, cholesterol, kwas moczowy, kwas mlekowy).

Uzdrowisko charakteryzuje klimat nizinny, przyjeziorny (Jezioro Goczałkowickie), umiarkowanie bodźcowy. Ocieplający wpływ zbiornika wodnego zaznacza się jesienią, a oziębiający wiosną. Cechą charakterystyczną jest częste występowanie mgieł i silniejszych wiatrów. Liczba dni z opadami nieco powyżej normy. Mogą tu występować zróżnicowane bodźce klimatyczne w zależności od topografii i pokrycia terenu⁸⁰.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych⁸¹: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby układu nerwowego i osteoporoza. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Goczałkowic-Zdroju świadczą: szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych oraz przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria), tj. Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój Sp. z o.o. i Zespół Sanatoryjno-Szpitalny Rehabilitacji Narządu Ruchu „Gwarek”. Uzdrowisko posiada jedną z najnowocześniejszych baz zabiegowych w kraju. Wieloletnie i ciągłe inwestycje w modernizację sprzętu pozwalają utrzymywać wysoki wskaźnik efektywności leczenia. Uzdrowisko dysponuje własną bazą diagnostyczną: zakład radiologii, laboratorium analityczne, pracownię diagnostyczne (spirometria, badania naczyniowe). W leczeniu chorych stosowane są tradycyjne metody leczenia wykorzystujące naturalne surowce lecznicze, w tym solanki jodobromowe i borowiny.

---

⁷⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁸⁰ <http://www.igup.pl/wykaz-polskich-uzdrowisk/goczakowice-zdroj.html> (dostęp: 16.04.2020).

⁸¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Budynek Pijalni Wód Leczniczych w Goczałkowicach-Zdroju

Wrzos – Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój

2.11. Uzdrowisko Gołdap

Położenie administracyjne

Gmina miejsko-wiejska Gołdap leży w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Miasto Gołdap stanowi administracyjne centrum gminy, które jest jednocześnie stolicą powiatu gołdapskiego. Gmina sąsiaduje od wschodu z gminą wiejską Dubeninki (powiat gołdapski), od zachodu z gminą wiejską Banie Mazurskie (powiat gołdapski), od południa zaś z gminą wiejską Kowale Oleckie (powiat olecki). Gmina Gołdap wraz z dwiema sąsiednimi gminami: Banie Mazurskie i Dubeninki tworzy powiat gołdapski. Gołdap od północy graniczy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej (ok. 3,2 km od centrum miasta)⁸².

Mapa 10. Lokalizacja uzdrowiska Gołdap

Źródło: opracowanie własne.

Pod względem administracyjnym Gmina Gołdap obejmuje obszar 361,73 km², na których usytuowane są 32 sołectwa⁸³ i 67 miejscowości⁸⁴. Gmina liczy 19 909 mieszkańców (stan na 2019 r.)⁸⁵. Rada Miejska liczy 15 radnych.

⁸² <https://uzdrowiskogoldap.pl/informacje-o-miescie/> (dostęp: 17.04.2020).

⁸³ *Raport o stanie Gminy Gołdap za rok 2019*. Załącznik do Zarządzenia Nr 647/5/2020 Burmistrza Gołdapi z dnia 29 maja 2019 roku, <http://bip.goldap.pl/files/files/Raport-o-stanie-Gminy-Goldap-za-rok-2019%282%29.pdf>, (dostęp: 17.04.2020).

⁸⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁸⁵ Tamże.

Rys historyczny uzdrowiska

Już w dwudziestoleciu międzywojennym Gołdap stawiała się miejscowością atrakcyjną pod względem turystycznym. Turystów przyciągało jezioro, obiekty rekreacyjne zlokalizowane wokół niego oraz możliwość uprawiania narciarstwa.

Historia uzdrowiska Gołdap sięga lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. „W latach 60. XX w. przypomniano sobie o przedwojennym, uzdrowiskowym znaczeniu Gołdapi”⁸⁶. Wówczas w gminie Gołdap wykonano pierwsze badania wody i powietrza. Stwierdzono, że w tym rejonie jest najczystsze powietrze w Polsce. Dokonano również sprawdzenia tutejszych złóż borowinowych. Walory uzdrowiskowe miejscowości zostały potwierdzone. Wówczas zaczęły powstawać pierwsze domy wypoczynkowe, hotele czy pensjonaty. Wznoszono je przede wszystkim wokół Jeziora Gołdap. „W 1982 roku Minister Zdrowia uwzględnił Gołdap na liście przyszłych miejscowości uzdrowiskowych. Na początku lat dziewięćdziesiątych samorząd rozpoczął intensywne starania o nadanie Gołdapi statusu gminy uzdrowiskowej”⁸⁷. Gmina, jako jedyna w regionie posiada status uzdrowiska (o profilu borowinowo-klimatycznym), który uzyskała w 2000 r.⁸⁸.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XXXVI/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowiska Gołdap zmienioną Uchwałą Nr LIX/379/2018 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 20 czerwca 2018 r.

Najważniejsze surowce lecznicze

W uzdrowisku Gołdap wykorzystuje się wody mineralne, lecznicze, borowinę oraz czynniki klimatyczne⁸⁹. Borowina pochodzi ze złoża „Niedzwica II” w miejscowości Niedzwica, w gminie Gołdap i spełnia wymagania określone dla borowiny o właściwościach leczniczych. Borowina ta przydatna jest do stosowania zewnętrznego, według wskazań lekarskich, w formie okładów całkowitych lub częściowych oraz zawiązań i kąpielei, a także do zabiegów specjalnych, tj. tamponów ginekologicznych i do produkcji pasty borowinowej.

Lecznicza woda mineralna 0,6% chlorkowo-sodowa-fluorkowa pochodzi z odwiertu „GZ-1” w Gołdapi. Woda ta może być wykorzystana do kuracji pitnych. Podawana doustnie pobudza czynność wydzielniczą w różnych odcinkach przewodu pokarmowego, wpływając

⁸⁶ M.J. Chmielewski, A. Kardaś, *Gołdap – małe miasto przygraniczne*, [w:] „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, No. 4, 2013 r., s. 36.

⁸⁷ <https://www.mazury.com.pl/gminy/goldap/> (dostęp: 17.04.2020).

⁸⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁸⁹ Tamże.

tym samym na proces przemiany materii. Picie tych wód w odpowiednim czasie kuracji i dawce dobowej, umożliwia uzupełnienie niedoborów mineralnych, zwłaszcza chlorków, sodu, potasu, wapnia i magnezu, a także fluoru.

Z kolei naturalna woda mineralna 0,12% z odwiertu „GZ-2” charakteryzuje się znaczną zawartością chlorków, fluorków i sodu. Skład chemiczny tej wody wskazuje na jej przydatność zwłaszcza do uzupełnienia niedoboru w całodiennej diecie elektrolitów oraz fluoru i jodu⁹⁰.

Tutejszy klimat i czyste powietrze mają właściwości lecznicze i sprzyjają leczeniu wielu dolegliwości, są to: choroby narządu ruchu i stany pourazowe, choroby reumatyczne, układu nerwowego, choroby kardiologiczne (z ograniczeniami dla pacjentów z nadciśnieniem tętniczym w miesiącach zimowych). Ponadto poprzez zróżnicowane bodźce klimatyczne i terenowe możliwe jest także wspomaganie leczenia zaburzeń układu termoregulacyjnego⁹¹.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Gołdap prowadzone jest leczenie w kilku kierunkach leczniczych, takich jak: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby dolnych dróg oddechowych, układu nerwowego, układu trawienia oraz choroby kobiece⁹². Na terenie uzdrowiska działają: szpital uzdrowiskowy „Wital”, sanatorium uzdrowiskowe „Wital”, zakłady przyrodolecznicze: w szpitalu uzdrowiskowym oraz w sanatorium uzdrowiskowym⁹³. Znajdują się tutaj także: „Mazurski Zdrój” – pijalnia wód mineralnych i leczniczych, Mazurskie Tężnie Solankowe, park zdrojowy, park kinezyterapeutyczny, ścieżka ruchowa – korso oraz rehabilitacyjny basen uzdrowiskowy⁹⁴. W Gołdapi powstaje Zakład Przyrodoleczniczy, który zostanie uruchomiony w przyszłym roku. W grudniu 2019 r. zakończono część związaną z rozbudową Promenady Zdrojowej. Aktualnie realizowana jest część polegająca na budowie zakładu przyrodoleczniczego, który stanowić będzie harmonijny element do sąsiadującej infrastruktury: Mazurskich Tężni Solankowych oraz Pijalni Wód.

---

⁹⁰ Uchwała Nr XXXVI/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowisku Gołdap, <http://bip.goldap.pl/pl/1243/13282/uchwala-nr-xxxvi-237-213-rady-miejskiej-w-goldapi-z-dnia-29-maja-2013-r-w-sprawie-nadania-statutu-uzdrowisku-goldap.html> (dostęp: 17.04.2020).

⁹¹ Tamże.

⁹² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r. Zob. też: *Ministerstwo Zdrowia*, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/goldap> (dostęp: 17.04.2020).

⁹³ Uchwała Nr XXXVI/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowisku Gołdap, <http://bip.goldap.pl/pl/1243/13282/uchwala-nr-xxxvi-237-213-rady-miejskiej-w-goldapi-z-dnia-29-maja-2013-r-w-sprawie-nadania-statutu-uzdrowisku-goldap.html> (dostęp: 17.04.2020).

⁹⁴ Tamże.

Pijalnia Wód Mineralnych i Lecznicych w Gołdapi
fot. Archiwum FRRG

Tężnie solankowe w Gołdapi
fot. Aleksandra Król Berut

2.12. Uzdrawisko Horyniec-Zdrój

Położenie administracyjne

Gmina Horyniec-Zdrój jest gminą wiejską położoną w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego, w powiecie lubaczowskim. Gmina, która zajmuje obszar o powierzchni 203,1 km² graniczy administracyjnie z następującymi gminami województwa podkarpackiego: od południowego zachodu z gminą Lubaczów, od zachodu z gminą Cieszanów, a od północy z gminą Narol.

Mapa 11. Lokalizacja uzdrowiska Horyniec-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina Horyniec została utworzona 1 stycznia 1973 r. Do 6 lutego 1998 r. Horyniec miał jednoczonową nazwę. Na podstawie Rozporządzenia z dnia 14 stycznia 1998 r. w sprawie ustalenia i zmiany urzędowych nazw miejscowości oraz ustalenia i zmiany rodzaju niektórych miejscowości, zyskał drugi człon i do dziś używana jest nazwa Horyniec-Zdrój. Według danych z 31 grudnia 2019 r. gminę zamieszkiwały 4754 osoby⁹⁵. W skład Rady Gminy wchodzi 15 radnych.

⁹⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

W lokalnej tradycji horynieckie wody mają historię sięgającą czasów Jana III Sobieskiego. Jest to jednocześnie czas, kiedy lecznictwo balneologiczne zaczynało na nowo kwitnąć, po czasach średniowiecznego zastoju. W 1863 r. pojawia się pierwsza wzmianka o horynieckich źródłach w nowo powstającej encyklopedii powszechnej Samuela Orgelbranda. Mniej więcej też w tym okresie właściciel Horyńca, książę Aleksander Oskar Poniński, tworzy zręby horynieckiego kurortu. Przeprowadzone zostają wtedy pierwsze wiercenia w celu uzyskania wydajnego ujęcia wód siarkowych, które usytuowane były w tym samym miejscu, w którym są dziś. Najpierw urządzone zostały kameralne łazienki z kilkoma wannami. Korzystali z nich dość często okoliczni Żydzi. Podczas I wojny światowej łazienki uległy zniszczeniu, potem zostały odbudowane. Już w tych czasach w sezonie do Horyńca przyjeżdżało około pół tysiąca kuracjuszy. Po 1915 roku Horyniec przechodzi w ręce Stanisława Karłowskiego, który żeni się z Różą, córką Aleksandra. Horyniec zmienia wtedy właściciela, bo w tym samym roku umiera zarówno teść, jak i żona. Z małżeństwa zostało dwóch synów – Jan i Zygmunt. Po I wojnie synowie razem z ojcem tworzą ambitny plan rozbudowy i modernizacji uzdrowiska. Nowoczesny zakład kąpielowy powstaje w miejscu starego, usytuowanego na tyłach dzisiejszego Parku Zdrojowego. Nowej zabudowie nadane zostały cechy architektury zakopiańskiej. Okolica została zagospodarowana tak, by stworzyć unikalny nowoczesny kurort. Horyniec był też intensywnie promowany w kraju i za granicą. Jego marką rozpoznawczą były unikalne borowiny i wody siarkowe, oraz niezwykle klimat. Z roku na rok nowe inwestycje zwiększały atrakcyjność i renomę kurortu. Nowy zaprojektowany park stał się miejscem odpoczynku i rozrywki przybywających kuracjuszy. Przyjezdni mieli bardzo dużo możliwości spędzania wolnego czasu. Przygotowywano dla nich koncerty, seanse kinowe, spektakle teatralne, a także zabawy i sportową rekreację. Dobrze zorganizowana rozrywka na wysokim poziomie, powodowała, że nie było czasu na nudę. Warto tutaj wspomnieć, że kiedyś z kurortów korzystała głównie szlachta i mieszczaństwo. W okolicy mówiło się, że w Horyńcu powinno się być chociaż raz w roku, gdyż było to miejsce, gdzie zjeżdżały się elity. Dynamiczny rozwój kameralnego i elitarnego kurortu przerwała II wojna. Gdy pojawiło się wojsko radzieckie zaadoptowało wszystkie budynki, tworząc z Horyńca koszary. Mimo wojny Horyniec nie ucierpiał mocno. Dopiero działalność band UPA przyniosła niemal całkowite zniszczenie. W 1946 roku wycofujące się oddziały UPA podpaliły Horyniec, pozostawiając po sobie zgłiszczona, niszcząc dziedzictwo wielu pokoleń. Posiadając takie bogactwo naturalne, jak horynieckie uzdrowisko miejscowa ludność po wojnie i po zmianie ustroju, postanowiła odbudować kurort. Inna rzeczywistość, brak możliwości spowodowały, że trzeba było szukać pomocy u władz. Łazienki zostały odbudowane w 1962 roku, już nie tak efektowne jak przed wojną, ale był to dopiero początek żmudnych starań. W roku 1969 Związek Zawodowy Metalowców odnowił spalony przez UPA pałac Ponińskich, tworząc w nim sanatorium.

W 1977 roku w obecnej dzielnicy uzdrowskiej Horyńca powstaje pierwsze sanatorium dla rolników. Zarówno metalowcy, jak i rolnicy dochodzą na zabiegi balneologiczne do łazienek w centrum Horyńca. W 1978 roku Ministerstwo Zdrowia wydaje rozporządzenie utworzenia Przedsiębiorstwa Państwowego Uzdrowisko Horyniec. PP Uzdrowisko Horyniec zarządza kompleksem uzdrowskim w Horyńcu, w skład którego wchodzi „Rolnik”, pomniejsze pawilony noclegowe, oraz baza balneologiczna, potocznie w Horyńcu nazywana łazienkami. Po zmianach ustrojowych, budynek „Rolnika” przekazany zostaje Kasie Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych w roku 1993. Wcześniej w 1988 roku podjęto decyzję o budowie nowego zakładu przyrodoleczniczego naprzeciw kompleksu „Rolnika”. Budowa trwała etapami, w końcu po dziesięciu latach kompleks został ukończony. Także trwała rozbudowa i modernizacja „Rolnika”, która została ukończona w 1994 roku. Dwanaście lat później, „Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS”, dodatkowo poszerzono o nowoczesny basen. Zawsze należy szukać liderów, którzy swoją charyzmą zmieniali oblicze danego miejsca. Taką wybitną osobistością dla powojennego Horyńca, która podniosła Horyniec z gruzów, był Władysław Wróblewski. Jego należy uważać za faktycznego twórcę idei sanatorium dla rolników w Horyńcu. Dzięki niemu też rozwijała się cała infrastruktura balneologiczna. Swoistym kontynuatorem dzieła Władysława Wróblewskiego był Jan Łuczyszyn, dyrektor PP Uzdrowisko Horyniec, a potem prezes Uzdrowiska Horyniec. Planowano zlikwidować horynieckie łazienki, gdyż miejsce nie nadawało się na rozbudowę, i stworzenie nowoczesnego kompleksu balneologicznego. W 1988 roku etapami, przez 10 lat budowano od podstaw nowoczesny Dom Zdrojowy Uzdrowiska Horyniec w obecnej dzielnicy uzdrowskiej. Powstała w ten sposób nowoczesna baza uzdrowsko-hotelowa, która miała za zadanie nie tylko obsługiwać własnych kuracjuszy, ale i tych z sąsiadującego „Rolnika”, którzy swojego zakładu balneologicznego nie mają. Uzdrowisko Horyniec jako jedyne posiada koncesję na wydobycie borowiny i odwierty wody siarkowej w Horyńcu. Sprywatyzowany po roku 2000 „Metalowiec”, korzysta z borowiny i siarki uzdrowska. Sanatorium to niedługo później zmienia nazwę na „Bajka”. Uzdrowisko Horyniec jest w tej chwili kompletnym obiektem sanatoryjnym, posiadającym bazę zabiegową połączoną z bazą hotelową. Budowniczym tego obiektu jest Jan Łuczyszyn, który kończąc ostatnią inwestycję odchodzi w 2010 roku. Uważany jest za twórcę Uzdrowiska Horyniec. Także w 1995 roku uruchomiono produkcję pierwszej horynieckiej wody butelkowanej o nazwie Hetmańska. Nazwa tej wody miała nawiązywać do pierwszego znanego horynieckiego kuracjusza, czyli ówczesnego hetmana Jana III Sobieskiego⁹⁶. Horyniec-Zdrój uzyskał status uzdrowska w 2009 r.

Kiedy sanatoria pod koniec lat 90. przeniosły się do nowej dzielnicy uzdrowskiej, parkowa część uzdrowska opustoszała i z roku na rok bardziej niszczała. W latach 2013-2015 gmina Horyniec-Zdrój przeprowadziła rewitalizację Parku Zdrojowego w ramach projektu

---

⁹⁶ <http://sanatorium.horyniec.info/historia-horynieckiego-uzdrowska/> (dostęp: 12.08.2020).

„Rozwój miejscowości uzdrowiskowych Horyńca-Zdroju i Morszyna szansą na aktywizację pogranicza polsko-ukraińskiego”. Rewitalizacja sprawiła, że centrum Horyńca wypiękniało i nabrało zdecydowanie miejskiego charakteru. W ramach inwestycji w miejscu rozebranych w 2000 roku starych Łazienek wybudowana została pijalnia wraz z kawiarnią Cafe Sanacja oraz urokliwy amfiteatr z widownią. Powstały dwie fontanny. Naturalny charakter części północnej i południowej został utrzymany. Wyjątkowym urokiem odznaczają się ścieżki i piesze kładki nad Potokiem Glinianiec.

Działalność uzdrowiskowa

Gmina posiada aktualny Status Uzdrowiska, który został ustanowiony Uchwałą Rady Gminy Horyniec-Zdrój Nr XXX/197/09 z dnia 14.10.2009 r.

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze:

- a) woda lecznicza siarczkowo-siarkowodorowa – złożo „HORYNIEC”
- b) borowina – złożo „PODEMSZCZYŻNA”
- c) czynniki klimatyczne

Lecznictwo uzdrowiskowe

W Horyńcu-Zdroju funkcjonują sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych, w których leczone są choroby: ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, osteoporoza, choroby skóry, choroby kobiece. Od 2020 roku profile lecznicze zostały rozszerzone o możliwość leczenia chorób kardiologicznych i nadciśnienia, cukrzycy oraz otyłości. Obecnie na terenie uzdrowiska funkcjonują następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego:

- Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o. składające się z 3 obiektów:
  - „Dom Zdrojowy”
  - „Jawor”
  - „Modrzew”
- Zakład Przyrodolecznicy:
  - Przychodnia Uzdrowiskowa (Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o. „ Dom Zdrojowy”)
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS”
  - Sanatorium Uzdrowiskowe „Bajka”

Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS w Horyńcu-Zdroju

Kapliczka na wodzie w Nowinach Horynieckich

2.13. Uzdrowisko Inowrocław

Położenie administracyjne

Inowrocław położony jest w województwie kujawsko-pomorskim, w powiecie inowrocławskim. Jest gminą miejską, w której granicach administracyjnych znajduje się obszar uzdrowiska.

Mapa 12. Lokalizacja uzdrowiska Inowrocław

Źródło: opracowanie własne.

Miasto liczy 68 166 mieszkańców (stan na 22 czerwca 2020 r.)⁹⁷. Rada Miejska Inowrocławia składa się z 23 radnych⁹⁸. Miasto uznawane jest za stolicę Kujaw Zachodnich.

Rys historyczny uzdrowiska

Inowrocław nazywany jest „miastem na soli”, ze względu na jej bogate złoża⁹⁹. W dokumentach historycznych po raz pierwszy Inowrocław pojawił się w 1185 r. pod nazwą *Novo Wladislaw*¹⁰⁰. Na kartach uzdrowskiej historii Inowrocław zapisał się już w dokumencie wystawionym

⁹⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt.: „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

⁹⁸ <https://bip263.lo.pl/index.php?cid=72707> (dostęp: 21.04.2020).

⁹⁹ <https://kujawsko-pomorskie.travel/sites/default/files/mig/turystyka-uzdrowiska-polska-kujawsko-pomorskie.pdf> (dostęp: 21.04.2020).

¹⁰⁰ <https://regionwielkopolska.pl/artykuly-dzieje-wielkopolski/inowroclaw/> (dostęp: 21.04.2020). Zob. też: *Przewodnik po uzdrowskim Inowrocławiu*, Wydawnictwo Tekst sp. z o.o., Bydgoszcz, s. 3.

przez kancelarię króla Kazimierza Jagiellończyka w 1450 r. Dotyczył on walorów zdrowotnych wody, która była czerpana z inowrocławskiej studni miejskiej. Podobno woda ta wyleczyła z niepłodności Judytę, żonę króla Władysława Hermana, matkę króla Bolesława Krzywoustego¹⁰¹. Sól była również cennym surowcem handlowym, drogim i poszukiwanym. Nowe możliwości przyniosło założenie uzdrowiska w 1875 r.¹⁰². Inicjatorem lecznictwa opartego na właściwościach złóż soli był dr Zygmunt Wilkoński, który aktywnie działał na terenie Kujaw. 4 maja 1875 r. w Sądzie Powiatowym w Inowrocławiu zarejestrowana została spółka *Towarzystwo Akcyjne Solanki Inowrocławskie* dr Zygmunta Wilkońskiego, Oskara Triepckiego i Samuela Hoenigera, która miała na celu założenie uzdrowiska. Jego podstawą miała być solanka, a także wykupienie gruntów pod uzdrowisko we wsi Rąbin¹⁰³. Z powodzeniem wykorzystywano właściwości inowrocławskich pokładów solnych, w formie tzw. solanki. Wraz z założeniem *Towarzystwa Akcyjnego Solanki Inowrocławskie*, powstawały pierwsze w Inowrocławiu urządzenia do kuracji kąpielowych. Zachodnia część miasta zaczęła przeistaczać się w dzielnicę zdrojową – wznoszono pensjonaty, kamienice, wille. Pierwszy budynek kąpielowy z 14 kabinami zbudowany został w 1876 r., a kolejny pawilon kąpielowy na 15 wanien przeznaczono dla chorych dzieci¹⁰⁴. W 1880 r. zmarł dr Zygmunt Wilkoński, a majątek spółki akcyjnej został sprzedany magistratowi Inowrocławia, który kontynuował rozbudowę uzdrowiska. Poza kąpielami solankowymi oferowano kąpiele błotne siarczanowe i żelaziste. W 1886 r. zapoczątkowano uzdrowiskowe leczenie schorzeń reumatycznych u dzieci¹⁰⁵. Po uruchomieniu w okresie międzywojennym zakładu przyrodoleczniczego, rozpoczęła się inowrocławska era borowinowa. Moda na bywanie u wód oraz wzrost popularności uzdrowiska wśród kuracjuszy pozwoliły na przekształcenie się zachodniej części Inowrocławia w dzielnicę kurortową. Warto zaznaczyć, iż większość zabudowy z przełomu XIX i XX stulecia cieszy kuracjuszy i turystów do dnia dzisiejszego. Niestety II wojna światowa przerwała rozbudowę kurortu. W 1951 r. miasto przekazało uzdrowisko Centralnemu Zarządowi Uzdrowisk Polskich w Warszawie¹⁰⁶. Choć uzdrowisko funkcjonowało dużo wcześniej, Inowrocław znalazł się w *Wykazie miejscowości uznanych za uzdrowiska z dnia 1 stycznia 1967 r.*¹⁰⁷.

¹⁰¹ <https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/inowroclaw> (dostęp: 21.04.2020).

¹⁰² *Przewodnik*, dz. cyt., s. 4.

¹⁰³ <https://www.parki.org.pl/parki-zdrojowe/park-solankowy-w-inowroclawiu/rev/3> (dostęp: 21.04.2020). Zob. też: <https://www.solanki.pl/pl/historia-uzdrowiska> (dostęp: 21.04.2020).

¹⁰⁴ Tamże.

¹⁰⁵ <https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/inowroclaw>, (dostęp: 21.04.2020).

¹⁰⁶ <https://www.parki.org.pl/parki-zdrojowe/park-solankowy-w-inowroclawiu/rev/3> (dostęp: 21.04.2020).

¹⁰⁷ Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19670450228/O/M19670228.pdf>, (dostęp: 21.04.2020).

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę nr XLVI/657/2010 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 27 września 2010 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Inowrocław oraz Uchwałę nr XVII/230/2011 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 22 grudnia 2011 r. zmieniającą Uchwałę w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Inowrocław.

Najważniejsze surowce lecznicze

W uzdrawisku Inowrocław występują mineralne wody lecznicze zawierające rozpuszczone składniki mineralne i swoiste, tj.: chlorki, sól, wapń, siarczki: mineralna woda lecznicza z ujęcia nr 3 „Źródło Królowej Jadwigi” oraz mineralna woda lecznicza z ujęcia IL-1 „Źródło Solankowe”. Poprzez zastosowanie wody mineralnej z ujęcia nr 3 „Źródło Królowej Jadwigi” z udziałem w składzie chlorków wapnia i magnezu wg wskazań lekarskich do kuracji pitnej, uzyskuje się wzrost sekrecji soku żołądkowego oraz pobudzenie czynności wątroby i trzustki. Jednocześnie następuje suplementacja organizmu w jod, którego zawartość wynosi 0,36 mg/dm³. Zastosowanie wody mineralnej z ujęcia IL-1 „Źródło Solankowe” z udziałem w składzie chlorków i sodu oraz związków siarki (II) przy współudziale czynnika termicznego do kąpieli leczniczych powoduje łagodne działanie keratolityczne i osmotyczne na skórę i tkanki przyległe. Wpływa też łagodząco na zakończenia nerwów czuciowych i ruchowych oraz poprawia ukrwienie skóry. Właściwości lecznicze wody z ujęcia nr 3 „Źródło Królowej Jadwigi” oraz wody z ujęcia IL-1 „Źródło Solankowe” potwierdził Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Zakład Tworzyw Uzdrawiskowych w Poznaniu, wydając 7 sierpnia 2018 r. stosowne świadectwa¹⁰⁸.

Klimat lokalny uzdrawiska Inowrocław charakteryzuje się korzystnymi warunkami do prowadzenia klimatoterapii w zakresie helioterapii, aeroterapii i kinezyterapii¹⁰⁹.

Lecznictwo uzdrawiskowe

W uzdrawisku Inowrocław prowadzone jest leczenie w następujących kierunkach: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, układu nerwowego, naczyń obwodowych oraz choroby układu trawienia¹¹⁰. Na jego terenie działają zakłady lecznictwa uzdrawiskowego: „Solanki” Uzdrawisko Inowrocław sp. z o.o., Sanatorium Uzdrawiskowe „Przy Tężni” im. dr. Józefa Krzysińskiego sp. z o.o., Sanatorium Uzdrawiskowe Ośrodek Rehabilitacji i Odnowy Biologicznej „Oaza” sp. z o.o., „Modrzew” sp. z o.o., Szpital Uzdrawiskowy „Energetyk” sp. z o.o. oraz urządzenia lecznictwa uzdrawiskowego,

---

¹⁰⁸ *Operat uzdrawiskowy dla Uzdrawiska Inowrocław*, Inowrocław 2018, s. 55-56.

¹⁰⁹ Tamże, s. 59.

¹¹⁰ Uchwała nr XLVI/657/2010 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 27 września 2010 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Inowrocław.

tj. park uzdrowiskowy (o powierzchni 85 ha), ścieżki ruchowe, tężnia solankowa, basen solankowy leczniczy „Inowrocławska Terma”, pijalnia uzdrowiskowa („Pijalnia Wód – Palmiarnia „Inowrocławianka”, Miasto Inowrocław”), rehabilitacyjny basen uzdrowiskowy („Solanki” Uzdrowisko Inowrocław), dwa lecznicze baseny uzdrowiskowe, pijalnia uzdrowiskowa (Sanatorium Uzdrowiskowe „Przy Tężni”), basen solankowy z wodą leczniczą („Modrzew”).

Sanatorium Uzdrawiskowe – Przy Tężni – Inowrocław

Tężnia solankowa w Inowrocławiu

2.14. Uzdrawisko Iwonicz-Zdrój

Położenie administracyjne

Iwonicz-Zdrój to miasto w województwie podkarpackim, w powiecie krośnieńskim, siedziba gminy miejsko-wiejskiej Iwonicz-Zdrój. Gmina sąsiaduje od wschodu i południa z gminą Rymanów, od zachodu i południa graniczy administracyjnie z gminą Dukla, od północy z gminą Miejsce Piastowe.

Mapa 13. Lokalizacja uzdrowiska Iwonicz-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Według stanu na maj 2020 r. gmina liczy 10 847 mieszkańców¹¹¹. Łączne jej terytorium stanowi obszar o powierzchni 44,5 km². Gmina obejmuje miasto Iwonicz-Zdrój oraz sołectwa: Iwonicz, Lubatowa i Lubatówka¹¹². Rada Miejska w Iwoniczu-Zdroju liczy 15 radnych.

¹¹¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹¹² Uchwała Nr LV.355.2018 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 11 października 2018 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Iwonicz-Zdrój, <http://www.bip.iwonicz-zdroj.pl/wp-content/uploads/2018/10/Uchwała-LV.355.2018-ws.-uchwalenia-Statutu-Gminy-Iwonicz-Zdrój.pdf> (dostęp: 20.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Iwonicz-Zdrój jest jednym z najstarszych w Polsce uzdrowisk. Jest to największe i najstarsze uzdrowisko w województwie podkarpackim. Pierwsze wzmianki o leczniczych właściwościach tutejszych źródeł pochodzą z wydanych w 1578 r. „Cieplic” Wojciecha Oczki, lekarza nadwornego Stefana Batorego. Wzbudzały one zainteresowanie ówczesnych wybitnych lekarzy leczących koronowane głowy. Wówczas zaczęto także zwracać uwagę na doskonały klimat uzdrowiska. W XVII w. „cudowne” właściwości iwonicznych wód były znane w całym kraju. O walorach zdrowotnych kurortu i jego osobliwościach pisano w ówczesnej Europie. W wieku XVIII nastąpił upadek lecznictwa w Iwoniczu. Z czasem miejscowość popadła w całkowite zapomnienie.

Dopiero wiek XIX przyniósł ponowny rozwój lecznictwa uzdrowiskowego. Wówczas ówcześni właściciele Iwonicza, Karol Załuski, a następnie Amelia Załuska, przystąpili do budowy pierwszych obiektów zakładu kąpielowego. W początkowym okresie działalność uzdrowiskowa była prowadzona tylko w sezonie letnim. Pierwszym stałym lekarzem był brat znanego poety Wincentego Pola, dr Józef Pol. W połowie XIX w. nastąpił znaczny napływ gości. Przyczynił się on do rozbudowy zakładu kąpielowego oraz innych budynków służących wygodzie kuracjuszy. Uzdrowisko posiadało wówczas renomę europejskiego kurortu.

Czas do wybuchu I wojny światowej to okres szybkiego rozwoju dla Iwonicza-Zdroju. Zwiększała się wówczas liczba gości, powstawały nowe obiekty uzdrowiskowe, rozpoczęto butelkowanie i sprzedaż iwonicznych wód mineralnych. Okres I wojny światowej uniemożliwił wprowadzenie prowadzenia działalności leczniczej, ale na szczęście nie spowodował większych strat w infrastrukturze zdrojowej. Międzywojnie to czas dalszego rozwoju uzdrowiska, obok rodziny Załuskich inwestycje w zakłady lecznicze poczynili także inni przedsiębiorcy. Największym przedsięwzięciem tego okresu była budowa szpitala uzdrowiskowego „Excelsior”, który był własnością Związku Kas Chorych. W dwudziestoleciu międzywojennym Iwonicz stał się bardzo popularnym uzdrowiskiem wśród bywalców „wód”.

Okres II wojny światowej był najbardziej dramatycznym czasem w historii Iwonicza-Zdroju. Zakłady uzdrowiskowe przeznaczono tylko dla Niemców. Działania wojenne odbiły swoje piętno również na infrastrukturze uzdrowiskowej – przyniosły znaczne straty materialne bowiem zniszczeniu uległy liczne budynki uzdrowiskowe.

Po 1945 r. znacjonalizowano Zakład Kąpielowy, który stał się własnością państwa. W 1955 r. wyodrębniono Iwonicz-Zdrój ze wsi Iwonicz, a w 1973 r. miejscowość otrzymała prawa miejskie. Na początku lat osiemdziesiątych oddano do użytku jeden z najnowocześniejszych w Polsce – Zakład Przyrodolecznicy, który stworzył możliwość korzystania z wszystkich rodzajów zabiegów uzdrowiskowych. Okres powojenny charakteryzował dynamiczny rozwój całego uzdrowiska, powstały liczne sanatoria, zwiększono w znacznym stopniu ofertę leczniczą, rozbudowano infrastrukturę sportowo-rekreacyjną (basen, skocznie

narciarskie, korty, ścieżki spacerowe itp.). Obecnie każdego roku leczy się i wypoczywa w uzdrowisku około 50 tys. osób¹¹³. Gmina potwierdziła swój status uzdrowiska we wrześniu 2019 r. otrzymując to potwierdzenie od Ministra Zdrowia, który stwierdził, że uzdrowisko Iwonicz-Zdrój posiada złoża naturalnych surowców leczniczych, odpowiedni klimat oraz za-
kłady lecznictwa uzdrowiskowego pozwalające pełnić funkcje uzdrowiskowe.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiska prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XXIII/173/2012 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 października 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój oraz Uchwałę nr XXXII/231/2013 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska wykorzystuje się naturalne surowce lecznicze takie jak: wody mineralne, lecznicze, solanka, borowina, czynniki klimatyczne¹¹⁴. Bogactwem naturalnym Iwonicza-Zdroju są obfite źródła wód mineralnych. Są to wody kwasowęglowe:

- „Klimkówka 27” – 31% woda wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, kwasowęglowa,
- „Iwonicz II” – 0,53% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, kwasowęglowa,
- „Elin 7” – 0,62% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, kwasowęglowa,
- „Lubatówka 12” – 1,95% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, kwasowęglowa, hipotermalna,
- „Lubatówka 14” – 1,88% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa,
- „Zofia 6” – 1,21% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, kwasowęglowa,
- „Emma” – 0,53% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa¹¹⁵.

Klimatyczne walory Iwonicza-Zdroju to przede wszystkim duża zawartość w powietrzu jodu, bromu i ozonu oraz brak zanieczyszczeń atmosfery¹¹⁶.

---

¹¹³ <https://iwonicz-zdroj.pl/iwonicz-zdroj/>, <https://uzdrowisko-iwonicz.com.pl/rys-historyczny/> (dostęp: 20.04.2020).

¹¹⁴ Tamże.

¹¹⁵ Uchwała Nr XXIII/173/2012 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 października 2012 r., <https://bip.iwonicz-zdroj.pl/2013/03/04/statut-uzdrowiska-iwonicz-zdroj/> (dostęp: 20.04.2020).

¹¹⁶ <https://iwonicz-zdroj.pl/iwonicz-zdroj/> (dostęp: 20.04.2020).

Lecznictwo uzdrowiskowe

Profil leczniczy uzdrowiska jest bardzo szeroki i leczy się tutaj wiele dolegliwości, są to: choroby ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, układu trawienia, choroby górnych dróg oddechowych, otyłość, osteoporoza, choroby kobiece oraz skóry¹¹⁷.

Na terenie uzdrowiska znajduje się szpital uzdrowiskowo-rehabilitacyjny: „Excelsior” Uzdrowiska Iwonicz S.A, obiekty sanatoryjne: Sanatorium Uzdrowiskowe „Biały Orzeł”, „Pod Jodłą”, „Stare Łazienki”, „Ustronie,” Sanatorium uzdrowiskowe Nr IV – Zakład Leczniczy „Uzdrowisko Iwonicz”, „Świerkowy Zdrój” Medical SPA sp. z o.o. (poprzednia nazwa „Ziemowit”), „Wisła”, „Sanvit”, „Górnik”, „Piast”, „Klimat” oraz Sanatorium Uzdrowiskowe Centrum Rehabilitacji Rolników „KRUS”. W miejscowości funkcjonuje także Uzdrowiskowy Zakład Przyrodoleczniczy Uzdrowiska Iwonicz S.A. oraz Przychodnia Uzdrowiskowa Uzdrowiska Iwonicz S.A.¹¹⁸. Do urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego funkcjonujących na terenie Iwonicza-Zdroju należy pijalnia wód mineralnych znajdująca się w centrum uzdrowiska, stylizowana na oranżerię z bogatą listwową dekoracją geometryczną, nawiązującą stylem do elementów klasycyzmu w wydaniu ogrodowym. Pacjentom podaje się kilka miejscowych wód, które działają przeciwzapalnie i osłaniająco na przewód pokarmowy, drogi moczowe i drogi oddechowe. Kolejnym obiektem jest stary zabytkowy Park Zdrojowy (Strefa Ochrony Krajobrazu Kulturowego) o powierzchni 10 ha. Nowy Park Zdrojowy wyodrębniono natomiast z kompleksu leśnego, zajmuje on obszar 236 ha. W uzdrowisku znajdziemy również ścieżki ruchowe o łącznej długości 8200 m, wytyczone na czterech, porośniętych lasami mieszanymi, wzgórzach otaczających Iwonicz-Zdrój, baseny rehabilitacyjne znajdujące się w Zakładzie Przyrodoleczniczym „Uzdrowiska Iwonicz S.A.”, Sanatorium „Świerkowy Zdrój” Medical SPA sp. z o.o. (poprzednia nazwa „Ziemowit,”) Sanatorium „Sanvit” oraz w Sanatorium Centrum Rehabilitacji Rolników „KRUS”¹¹⁹.

¹¹⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r. Zob też *Uchwała Nr XXIII/173/2012 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 października 2012 r.*, <https://bip.iwonicz-zdroj.pl/2013/03/04/statut-uzdrowiska-iwonicz-zdroj/> (dostęp: 20.04.2020).

¹¹⁸ Tamże.

¹¹⁹ Tamże.

Amfiteatr w Iwoniczu-Zdroju

Plac Dietla w Iwoniczu-Zdroju

2.15. Uzdrawisko Jedlina-Zdrój

Położenie administracyjne

Gmina Jedlina Zdrój to gmina miejska położona w powiecie wałbrzyskim, w województwie dolnośląskim. Jedlina-Zdrój jest miejscowością uzdrowską, położoną na Przedgórzu Sudeckim w obrębie Gór Wałbrzyskich. Uzdrawisko usytuowane jest na zboczu wzniesienia Kobiela w śródgórskiej dolince na wysokości 540 m n.p.m.

Mapa 14. Lokalizacja uzdrowiska Jedlina-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Jedlina-Zdrój jest siedzibą gminy miejskiej Jedlina-Zdrój. Według danych z maja 2020 r. Jedlinę-Zdrój zamieszkiwało blisko 4500 mieszkańców¹²⁰. Powierzchnia miasta wynosi 17,45 km², co stanowi 3,4% powierzchni powiatu. W skład Rady Miejskiej wchodzi 16 radnych¹²¹.

Rys historyczny uzdrowiska

Najstarsze wzmianki o mieście pochodzą z XIII w. Nazwa wywodzi się od rosnących tu wówczas wspaniałych lasów jodłowych. Była to wtedy osada drwali należąca do

¹²⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

¹²¹ <https://bip.jedlinazdroj.eu/arttykul/29/8058/sklad-rady-w-kadencji-2018-2023> (dostęp: 20.04.2020).

Bolka I – księcia świdnicko-jaworskiego. W XVI w. odkryto pierwsze źródła wody mineralnej, a w XVIII w. uznano je za lecznicze i zaczęto korzystać na większą skalę. W 1723 r. osada stała się uzdrowiskiem. Źródło, od imienia Charlotty – żony Hansa Christopfera barona von Seher-Thoss – właściciela Jedlinki, nazwano Charlottenbrunn. Nazwę tę przyjęła cała Jedlina i nosiła ją do 1945 r. Miejscowość zaczęła się rozrastać. Rozwijało się tkactwo i sukiennictwo. Powstał kurort znany na całym Śląsku. W 1768 r. Jedlina otrzymała prawa miejskie. W 1900 r. Jedlina-Zdrój miała pocztę z telegrafem, która do dziś mieści się w tym samym budynku przy ulicy Warszawskiej 6. Domy posiadały instalację wodociągową, niektóre z naturalnie gazowaną wodą mineralną. W latach 1902-1903 położono nawierzchnie kamienne, zamontowano oświetlenie gazowe, a w uzdrowisku elektryczne. Miejscowość przeżywała swój okres świetności. Znana była na Śląsku jako uzdrowisko z szeroką działalnością kulturalną i rozrywkową. Funkcjonowały liczne hotele, pensjonaty i domy gościnne. Z najbardziej znanych należy wymienić „Szwajcarkę” z XIX w., która oferowała kurację mleczną, kasztany jadalne i odpoczynek wśród przepięknych drzew. Z 1910 r. pochodzi stojąca do dziś drewniana remiza strażacka z dzwonnica (przy ulicy Warszawskiej 9). Do dziś można podziwiać piękną Willę Sans-Souci (ulica Chojnowska 3) należącą dawniej do lekarza uzdrowiska. Trudno nie wspomnieć o okazałym, choć zniszczonym Zespole Pałacowym, którego wejścia strzegą kamienne lwy. W dzielnicy Kamieńsk na wzgórzu stoi kościółek wybudowany w stylu budownictwa alpejskiego. W Jedlinie-Zdroju zachowały się także budowle w stylu neoklasycyzmu berlińskiego z misternymi ażurowymi balkonami. Ciekawostką jest kościół parafialny w kształcie rotundy z przyległą dzwonnica z 1934 r. W 1946 r. wprowadzono urzędowo nazwę *Jedlina-Zdrój*, zastępując poprzednią niemiecką nazwę *Bad Charlottenbrunn*.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała Nr XX/122/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 23 października 2012 r. w sprawie zmiany uchwały nr XIX/109/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Jedlina-Zdrój.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze: woda lecznicza oraz czynniki klimatyczne.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Jedlina-Zdrój prowadzone jest leczenie w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczne, choroby reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych i dolnych dróg oddechowych, układu trawienia oraz nerek i dróg moczowych.

Na terenie uzdrowiska działają następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego: szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych oraz Uzdrowiskowy Zakład Przyrodoleczniczy – Centrum Rehabilitacji i Balneologii.

Do funkcjonujących na terenie uzdrowiska urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego zaliczamy pijalnie uzdrowiskowe, parki uzdrowiskowe oraz ścieżki kinezyterapii¹²².

---

¹²² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Kościół przy ul. Jana Pawła II z wieżą widokową w Jedlinie-Zdroju

Kompleks Active Jedlina – Jedlina-Zdrój

2.16. Uzdrowisko Kamień Pomorski

Położenie administracyjne

Gmina Kamień Pomorski położona jest w północno-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, w środkowej części powiatu kamieńskiego. Sąsiednie gminy to Dziwnów, Golczewo, Świerzno i Wolin (powiat kamieński).

Mapa 15. Lokalizacja uzdrowiska Kamień Pomorski

Źródło: opracowanie własne.

Miasto jest siedzibą gminy miejsko-wiejskiej. Obszar miejscowości obejmuje około 9 km², a gminy wynosi blisko 208,53 km². Zamieszkuje ją 13 635 osób (stan na 31.12.2019 r.)¹²³. Rada Miejska w Kamieniu Pomorskim liczy 15 radnych.

Rys historyczny uzdrowiska

Kamień Pomorski chwali się ponad 1000-letnią historią. Prawa miejskie uzyskał w 1274 r. „Nazwa miasta wywodzi się od naturalnego zjawiska topograficznego, jakim jest ogromnej

¹²³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

wielkości głaz narzutowy, znajdujący się kilkadziesiąt metrów od północnego brzegu Wyspy Chrząszczewskiej¹²⁴. Głaz ten, zwany jest Królewskim Głazem.

Początki działalności uzdrowiskowej w Kamieniu Pomorskim sięgają XIX wieku. „W 1876 r. podczas prowadzonych na jego terenie wierceń odkryto złoża solanki i borowiny. Sześć lat później oddano do użytku, działający do dziś w tym samym miejscu, zakład kąpieli solankowych (dzisiejszy Zakład Przyrodoleczniczy „Fenix”)¹²⁵. Kamieńska solanka odznaczała się właściwościami uzdrawiającymi. Badania, które zostały przeprowadzone przez naukowców z Berlińskiego Instytutu Geologicznego wykazały, że zarówno solankę, jak i borowinę można było wykorzystywać do celów kąpielowo-leczniczych. Leczone nimi dorosłych i dzieci. Przed wojną w budynku, w którym obecnie znajduje się Zarząd Uzdrowiska istniało sanatorium dla najmłodszych. „W 1929 r. miasto starając się o uznanie za uzdrowisko zakupiło od rodziny von Köller, leżącą przy drodze prowadzącej do Golczewa, posiadłość z otaczającym ją parkiem organizując w niej sanatorium. Po wojnie znalazł w nim swoją siedzibę hotel „Polonia” wraz z restauracją (dziś zrujnowany)”¹²⁶.

Druga wojna światowa oraz sytuacja powojenna odcisnęły niekorzystne piętno na infrastrukturze zdrojowej. „Jednak już w 1946 r. zdawano sobie sprawę, że kołem zamachowym odbudowy i rozwoju miasta może być uzdrowisko, nazywane wówczas „solankami”. Wtedy ich baza była niemal doszczętnie zniszczona. Budynki, w których mogliby zamieszkać kuracjusze były zajęte przez stacjonujące w nich wojsko¹²⁷. W drugiej połowie lat pięćdziesiątych XX wieku miało miejsce znaczne przyspieszenie prac związanych z uruchomieniem uzdrowiska. Pierwsze prace prowadzone były przy Zakładzie Przyrodoleczniczym. Postanowiono, że zostanie on odbudowany w całości. „13 września 1958 r. rozpoczęto remont tego głównego obiektu, „serca PPU” – niemieckiego „Solbad”, przyszłego ZPL *Feniks*”¹²⁸. 17 czerwca 1959 r. zatwierdzono ogólne założenia odbudowy uzdrowiska, a 31 października nastąpiło uroczyste otwarcie kamieńskich zdrojów. „Kamień awansował, jak donosił na pierwszej stronie „Głos Szczeciński”, do rzędu ważnej w kraju miejscowości stając się dwudziestym siódmym uzdrowiskiem w kraju i pierwszym oficjalnie otwartym w województwie”¹²⁹. W latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku bolączką dla ówczesnych terenowych władz administracji państwowej był wygląd miasta pozostawiający wiele do życzenia oraz brak bazy turystycznej dla kuracjuszy, a przede wszystkim plaży. „Rolniczy charakter Kamienia, widoczny był na każdym kroku”¹³⁰. W tamtym czasie miasto nie posiadało prawie wcale infrastruktury turystycznej. W miarę upływu czasu sytuacja ulegała widocznej poprawie. Wzniesiono między innymi nowy dworzec

¹²⁴ <https://www.kamienpomorski.pl/pl/page/historia-0> (dostęp: 20.04.2020).

¹²⁵ <https://www.kamienpomorski.pl/pl/news/55-lat-„uzdrowiska-kamień-pomorski> (dostęp: 20.04.2020).

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ Tamże.

¹²⁸ Tamże.

¹²⁹ Tamże.

¹³⁰ Tamże.

kolejowy oraz nowoczesną, jak na ówczesne czasy restaurację – „Steńka”. W 1961 r. uruchomiono sanatoria: „Gryf”, „Ziemowit” oraz „Lech”. W 1967 r. na ukończeniu był remont największego sanatorium „Mieszko”. Rzeczywistym twórcą kamieńskiego uzdrowiska okazał się być Janusz Paśnicki¹³¹. Kamień Pomorski uzyskał status uzdrowiska w 2009 r.¹³².

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr IV/27/10 Rady Miejskiej w Kamieniu Pomorskim z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Kamień Pomorski¹³³.

Najważniejsze surowce lecznicze

W uzdrowisku wykorzystywane są wody lecznicze, mineralne, solanka oraz borowina (złoża torfu leczniczego)¹³⁴. Kamień Pomorski słynie z wyjątkowych właściwości naturalnej borowiny i solanki, wydobywanych z własnych złóż i stosowanych od lat w zabiegach leczniczych¹³⁵. Solanka zwana jest „białym złotem”, a borowina „czarnym złotem.” „Borowina z Kamienia Pomorskiego zawiera mnóstwo związków zarówno organicznych, jak i nieorganicznych m.in.: bituminy, воск, żywice, tłuszcze, celulozę, kwasy huminowe, humusowe, aminokwasy, ligniny i substancje biologiczne czynne. Dzięki takiemu bogactwu składników, działających przeciwpalnie, bakteriostatycznie czy hormonalnie, pomocna jest w leczeniu wielu różnych dolegliwości”¹³⁶. Bogactwem naturalnym, obok borowiny, Kamienia Pomorskiego są cenione w balneologii, wysokozmineralizowane wody lecznicze, tzw. solanki¹³⁷. Źródłem zaopatrzenia uzdrowiska Kamień Pomorski w solankę jest odwiert Edward III o głębokości 400 m¹³⁸, który umiejscowiony jest w obrębie obszaru górniczego Kamień Pomorski.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych

---

¹³¹ Tamże.

¹³² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹³³ Uchwała Nr IV/27/10 Rady Miejskiej w Kamieniu Pomorskim z dnia 28 grudnia 2010 r., http://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/WDU_Z/2011/18/298/akt.pdf (dostęp: 20.04.2020).

¹³⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r. Zob też Uchwała Nr IV/27/10 Rady Miejskiej w KAMIENIU POMORSKIM z dnia 28 grudnia 2010 r., http://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/WDU_Z/2011/18/298/akt.pdf (dostęp: 20.04.2020).

¹³⁵ <http://uzdrowisko-kamienpomorski.pl/surowce-naturalne/> (dostęp: 20.04.2020).

¹³⁶ Tamże.

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ Tamże.

dróg oddechowych, dolnych dróg oddechowych, choroby neurologiczne. W ostatnich latach uzdrowisko specjalizuje się również w rehabilitacji pacjentów po urazie rdzenia kręgowego.

Funkcjonuje tutaj przedsiębiorstwo Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A., w ramach którego prowadzona jest działalność lecznicza. Składają się na nie sanatoria uzdrowiskowe: „Chrobry”, zlokalizowane w zabytkowej dzielnicy Kamienia Pomorskiego, „Dąbrówka”, które znajduje się z dala od miejskiego ruchu. Działa także szpital uzdrowiskowy: „Mieszko” – największy i najbardziej znany ośrodek leczniczy w Kamieniu Pomorskim.

Instytut Badawczy – Uzdrowisko Kamień Pomorski

Muzeum Kamieni w Kamieniu Pomorskim

2.17. Uzdrowisko Kołobrzeg

Położenie administracyjne

Kołobrzeg położony jest w środkowej części wybrzeża województwa zachodniopomorskiego, w północnej części powiatu kołobrzeskiego u ujścia rzeki Parsęty do Zatoki Pomorskiej, na pograniczu dwóch makroregionów Pobrzeża Szczecińskiego i Pobrzeża Koszalińskiego. W rejestrze urzędowym wyróżnia się 8 części miasta: Kostrzewno, Lubinia, Lubostronie, Podczele, Przyłaski, Radzikowo, Radzikowskie Przedmieście, Żółczyce. Kołobrzeg posiada bezpośredni dostęp do morza na długości 12,75 km¹³⁹ i jest czwartym pod względem liczby ludności ośrodkiem miejskim województwa zachodniopomorskiego.

Mapa 16. Lokalizacja uzdrowiska Kołobrzeg

Źródło: opracowanie własne.

Kołobrzeg ma status gminy miejskiej. Miasto jest także stolicą powiatu kołobrzeskiego. W Radzie Miasta zasiada 21 radnych. Miasto Kołobrzeg zamieszkuje 42 277 mieszkańców¹⁴⁰ według danych z maja 2020 r. Powierzchnia miasta wynosi 25,67 km², co stanowi 3,54% powierzchni powiatu kołobrzeskiego.

¹³⁹ www.kolobrzeg.eu (dostęp: 20.04.2020).

¹⁴⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Kołobrzeg to jedno z najstarszych miast na Pomorzu. Jego historia sięga VIII wieku, kiedy istniała tu osada znana z pozyskiwania soli z wody morskiej. Jako rok powstania uzdrowiska Kołobrzeg przyjmuje się 1802 r., kiedy do miasta przybył Jan Henryk Held, pruski oficer i radca celny z Poznania, skazany na półtoraroczny pobyt w Twierdzy Kołobrzeg. Efektem jego pobytu była książka o kąpielisku morskim w Kołobrzegu. W 1803 r. przy ujściu Parsęty powstał pierwszy zakład kąpeli morskich, funkcjonujący od czerwca do września. Powstało oddzielne kąpielisko dla kobiet, mężczyzn oraz rodzin z dziećmi. Solankę, znaną w tym miejscu już w VII wieku, zastosowano do kąpeli leczniczych po raz pierwszy w latach 30. XIX wieku. W 1830 roku mistrz murarski Gottlieb Keutel zakłada w Kołobrzegu pierwszy zakład kąpeli solankowych przy obecnej ulicy I Armii Wojska Polskiego. Od 1882 r. zaczęto stosować do zabiegów leczniczych w uzdrowisku miejscową borowinę. Do rozwoju uzdrowiska w drugiej połowie XIX wieku przyczyniło się uzyskanie przez Kołobrzeg połączenia kolejowego. Możliwość rozwoju nastąpiła także w wyniku likwidacji w 1872 r. twierdzy¹⁴¹. Miasto z twierdzy przekształca się w kurort a tereny, którymi do tej pory dysponowało wojsko, wykorzystuje się do budowy hoteli, pensjonatów i zakładów zdrojowych. Pierwsze kosze plażowe zbudował w 1883 roku rzemieślnik z Rostocku¹⁴². Miasto zaczęło wykorzystywać walory lecznicze i wypoczynkowe, powstały pierwsze tężnie, sanatoria, zakłady przyrodolecznictwa itp. W 1899 r. oddane zostało do użytku sanatorium Strandschloß (Zamek Plażowy, Pałac Nadbrzeżny), pełniące rolę domu zdrojowego. Obiekt ten wybudowano w stylu renesansu niemieckiego. O jego wielkości świadczy fakt, że posiadał m.in. salę na 1000 miejsc. Okres prosperity uzdrowiska przerwała pierwsza wojna światowa. Na czas wojny Kołobrzeg stał się szpitalem wojskowym. Po zakończeniu wojny w 1919, Kołobrzeg pełnił funkcje wojskowej stolicy Niemiec – w sanatoriach rozlokował się sztab Paula von Hindenburga. Szczyt popularności osiągnął Kołobrzeg w latach międzywojennych. Zyskał wówczas miano „Perły Bałtyku” i „Ostendy Bałtyku”¹⁴³. Pod koniec II wojny światowej, w trakcie bitwy o Kołobrzeg, część uzdrowiskowa miasta, w tym sanatoria, została zniszczona w około 85%. Kołobrzeg był najbardziej zniszczonym miastem powojennego województwa szczecińskiego. Planom jego odbudowy patronował legendarny twórca Gdyni inż. Eugeniusz Felicjan Kwiatkowski – w tamtym czasie pełnomocnik Rządu RP do spraw odbudowy wybrzeża¹⁴⁴. Sprawa odbudowy Kołobrzegu wróciła. Dopiero w latach 60. XX wieku 13 listopada 1957 r. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów podjął Uchwałę o odbudowie miasta Kołobrzegu oraz przywróceniu miastu funkcji uzdrowiskowej. W tym okresie powstało wiele sanatoriów, nowo powstające obiekty były jednak projektowane i budowane w oderwaniu od

¹⁴¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Uzdrowisko_Kołobrzeg (dostęp: 20.04.2020).

¹⁴² <https://kolobrzeg.eu/arttykul/39/historia-uzdrowiska> (dostęp: 16.04.2020).

¹⁴³ Tamże.

¹⁴⁴ Hieronim Kroczyński, Główne kierunki rozwoju Kołobrzegu w ciągu dziejów – str. 17, Materiał kongresowy z XIV Kongresu Uzdrowisk Polskich 12–15 maja 2005 r.

starej przedwojennej zabudowy niemieckiej. Obecnie w Kołobrzegu funkcjonuje kilkanaście sanatoriów oraz szpitali uzdrowiskowych. Część z nich należy do Uzdrowiska Kołobrzeg S.A., będącego następcą prawnym utworzonego w 1952 r. przedsiębiorstwa państwowego, pozostałe należą do innych podmiotów¹⁴⁵. Status uzdrowiska Kołobrzeg uzyskał 1 stycznia 1967 r. Zarządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała Nr VII/49/15 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 31 marca 2015 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Kołobrzeg (Uchwała Nr XL/526/13 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 26 listopada 2013 r.).

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze: solanka, borowina, czynniki klimatyczne.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Kołobrzeg prowadzone jest leczenie w kilku kierunkach leczniczych, takich jak: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych i dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, choroby endokrynologiczne, choroby układu nerwowego, osteoporoza oraz choroby skóry¹⁴⁶.

Na terenie uzdrowiska działają następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego: szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych, szpitale uzdrowiskowe dla dzieci oraz przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria).

W Kołobrzegu znajdują się także liczne urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego w tym: tęźnie, parki uzdrowiskowe, ścieżki kinezyterapii, urządzone odcinki wybrzeża morskiego a także lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe.

---

¹⁴⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Sanatoria_w_Kołobrzegu (dostęp: 20.04.2020).

¹⁴⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Plaża w Kołobrzegu

Ścieżka rowerowa prowadząca przez Ekopark Wschodni

2.18. Uzdrowisko Konstancin-Jeziorna

Położenie administracyjne

Miasto położone jest w województwie mazowieckim, w powiecie piaseczyńskim na Równinie Warszawskiej. Usytuowane jest niespełna 20 km od centrum Warszawy i około 16 km od Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina.

Mapa 17. Lokalizacja uzdrowiska Konstancin-Jeziorna

Źródło: opracowanie własne.

Gmina miejsko-wiejska Konstancin-Jeziorna obejmuje terytorium o powierzchni 78,63 km², z czego powierzchnia miasta to 17,75 km², a wsi – 60,87 km². Obecnie na terenie miasta i gminy zameldowanych na pobyt stały jest 23 221 osób, natomiast zgodnie z rejestrem wyborców gmina liczy 23 663 mieszkańców¹⁴⁷. W skład Rady Gminy wchodzi 21 radnych.

Rys historyczny uzdrowiska

Uzdrowisko Konstancin-Jeziorna ma ciekawą i bogatą przeszłość historyczną. Początki kurortu sięgają końca XIX stulecia, kiedy to rodzina hrabiów Potulickich postanowiła stworzyć miasto-ogród rozciągające się wzdłuż rzeki Jeziorki. Witold hrabia Skórzewski, który

¹⁴⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

odziedziczył te tereny nazwał je od imienia swojej matki – Konstancja. Konstancin od samego początku był miejscowością prestiżową, skupiającą śmietankę towarzyską ówczesnej Warszawy. Kusił niespotykanymi, jak na tamte czasy, szerokimi, wybrukowanymi ulicami, wodociągiem, kanalizacją, elektrycznością, a nawet linią telefoniczną. Z Warszawy dojeżdżała tu Kolejka Wilanowska, w parku stało okazałe „Kasyno” z kawiarnią, restauracją i pokojami gościnnymi. Przyjezdni korzystali z uroków kąpieli w rzece, kajaków, gry w tenisa i przejażdżek konnych. W 1917 r., za sprawą doskonałych walorów klimatycznych, Konstancin uzyskał status uzdrowiska, ale do 1939 r. nie powstał ani jeden obiekt przyrodolecniczy. Dopiero powojenne badania geologiczne, wykonane odwierty dla pozyskiwania naturalnych wód mineralnych, spowodowały rozwój uzdrowiska. Ośrodki sanatoryjne rozpoczęły działalność w latach sześćdziesiątych XX w. W 1967 r. nadano miejscowości status uzdrowiska. W 1979 r. uruchomiono tężnię solankową¹⁴⁸.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała Nr 189/VIII/15/2020 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 26 lutego 2020 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr 244/V/17/2008 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 8 września 2008 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Konstancin-Jeziorna (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dnia 22 kwietnia 2020 r., poz. 4036). Uchwała weszła w życie na początku maja 2020 r.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: solanka oraz czynniki klimatyczne¹⁴⁹. W sercu Parku Zdrojowego stoi tężnia¹⁵⁰, która rozpyła w powietrzu solankę wydobywaną z głębokości ponad półtora kilometra. Warto podkreślić, że jest to jedyny na Mazowszu i jeden z najstarszych tego typu obiektów w Polsce – funkcjonuje nieprzerwanie od 1978 r. Działanie lecznicze solanki korzystnie wpływa na układ nerwowy, układ oddechowy, układ gruczołów dokrewnych oraz ogólną odporność organizmu¹⁵¹.

Do głównych walorów Konstancina-Jeziorny jako uzdrowiska należy zaliczyć także klimat umiarkowanie bodźcowy, z dużą ilością dni słonecznych w roku, moderowany przez otaczające lasy sosnowe, które wpływają na czystość powietrza, wzbogacając je olejkami

¹⁴⁸ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 37.

¹⁴⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁵⁰ Tężnia – naturalne inhalatorium, właściwości: solanka spływając po faszynie odparowuje i wytwarza swoisty mikroklimat, a dodatkowo rozbijana jest w sposób mechaniczny przez inhalator (grzybek) wytwarzający aerozol. Minerale i mikroelementy znajdujące się w solance wchłaniane są przez błony śluzowe dróg oddechowych i skórę uzupełniając niedobór tych mikroelementów w organizmie człowieka.

¹⁵¹ <https://www.konstancinjeziorna.pl/nasza-gmina/miasto-i-gmina/poznaj-gmine#cnt> (dostęp: 24.04.2020).

eterycznymi, co ma duże znaczenie w procesie leczenia i regeneracji sił. Klimat ten sprzyja także profilaktyce wielu schorzeń m.in. kardiologicznych i laryngologicznych.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych oraz choroby układu nerwowego¹⁵². Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Konstancina-Jeziorny świadczą wysoko wyspecjalizowane zakłady rehabilitacyjne dla osób cierpiących na schorzenia narządu ruchu, niepełnosprawnych ruchowo oraz osób z następstwami uszkodzenia układu nerwowego, do których należą: Mazowieckie Centrum Rehabilitacji „Stocer”, Centrum Kompleksowej Rehabilitacji CKR, Uzdrowisko Konstancin-Zdrój S.A.

---

¹⁵² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Drewniany pomost w Parku Zdrojowym – Konstancin Jeziorna

Pomnik Jana Pawła II w Parku Zdrojowym – Konstancin Jeziorna

2.19. Uzdrawisko Krasnobród

Położenie administracyjne

Krasnobród położony jest w województwie lubelskim w powiecie zamojskim na Równinie Środkowej. Gmina miejsko-wiejska Krasnobród zajmuje powierzchnię 125 km², na której zamieszkuje 7300 mieszkańców¹⁵³. Do gminy należą następujące miejscowości: Dominikówka, Grabnik, Hucisko, Hutki, Hutków, Kaczórki, Majdan Mały, Majdan Wielki, Malewyszczyna, Nowa Wieś, Potok Senderki, Stara Huta z przysiółkiem Lasowce, Szur, Wólka Husińska z przysiółkiem Husiny, Zielone z przysiółkiem Przejma i Krasnobród, który znajduje się w odległości 27 km od Zamościa, niewiele ponad 100 km od Lublina i Lwowa i 280 km od Warszawy¹⁵⁴.

Mapa 18. Lokalizacja uzdrawiska Krasnobród

Źródło: opracowanie własne.

Krasnobród jest siedzibą gminy i pełni funkcję lokalnego ośrodka administracyjnego, gospodarczego i kulturalnego. W skład Rady Gminy wchodzi 15 radnych.

¹⁵³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁵⁴ <http://www.krasnobrod.pl/page/11/polozenie.html> (dostęp: 24.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Za początki uzdrowiska przyjmuje się 1884 r., gdy powstało pierwsze sanatorium przeciwgruźlicze. W okresie międzywojennym Krasnobród zaczął rozwijać się jako ośrodek kuracyjny. 7 lipca 1934 r. Prezydent RP Ignacy Mościcki dokonał uroczystego otwarcia sanatorium na tzw. Belfoncie. W roku 1939 rozpoczęto budowę kolejnego sanatorium. Podczas okupacji niemieckiej oba obiekty uległy zniszczeniu. Po II wojnie światowej, w 1950 r. uruchomiono sanatorium przeciwgruźlicze dla dzieci, zamienione później na Dom Zdrowia, a następnie na sanatorium rehabilitacyjne dla dzieci z chorobami reumatycznymi¹⁵⁵. W latach siedemdziesiątych podjęto szereg prac projektowych zmierzających do utworzenia uzdrowiska Krasnobród. Opracowano m.in. projekty badań hydro-geologicznych dla ujęcia wód mineralnych oraz program budowy uzdrowiska. Ze względu na sytuację społeczno-polityczną, pod koniec lat siedemdziesiątych, nie doszło do realizacji tych ambitnych przedsięwzięć. Z dniem 1 stycznia 1995 r. rząd RP przywrócił prawa miejskie dla Krasnobrodu. Władze samorządowe miasta i gminy Krasnobród w latach 1999-2002 zleciły przeprowadzenie kompleksowych prac i badań mających na celu uznanie Krasnobrodu za uzdrowisko. Twórcą koncepcji uzdrowiska był założyciel i wieloletni Prezes Zarządu Izby Gospodarczej „Uzdrowiska Polskie” prof. Andrzej Madeyski. Dzięki staraniom władz miasta i gminy w kierunku rozwoju funkcji turystyczno-uzdrowiskowej od 30 lipca 2002 r. Krasnobród jest uzdrowiskiem.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXXVIII/234/09 Rady Miejskiej w Krasnobrodzie z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Krasnobród (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z dnia 4 maja 2009 r., poz. 1311).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: borowiny oraz czynniki klimatyczne¹⁵⁶. Borowiny – złoża torfu typu niskiego „Majdan Wielki” spełniają wymagania określone dla borowiny, przydatnej w leczeniu balneologicznym do zawijań, okładów i kąpiei. Rada Ministrów rozporządzeniem z dnia 18 grudnia 2001 r. pokłady torfu z tego złoża zaliczyła do kopalin leczniczych.

Do głównych walorów Krasnobrodu jako uzdrowiska należy zaliczyć także klimat łagodnie bodźcowy, moderowany przez położenie – wzniesienia otaczające dolinę oraz zwarte obszary leśne (drzewostan sosnowy, jodłowy i bukowy). Obszar korzystny dla prowadzenia

¹⁵⁵ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 33.

¹⁵⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

aeroterapii, nie ma tu zanieczyszczeń powietrza, a lasy iglaste dostarczają dużą ilość naturalnych olejków eterycznych, przydatnych w terapii dróg oddechowych.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W Krasnobrodzie funkcjonuje Samodzielne Publiczne Sanatorium Rehabilitacyjne im. Janusza Korczaka, gdzie leczone są: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, otyłość, choroby układu nerwowego¹⁵⁷. Sanatorium usytuowane jest na terenie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego w bezpośrednim sąsiedztwie otuliny Roztoczańskiego Parku Narodowego i rezerwatu „Święty Roch”. Obiekt istnieje od 1957 roku i zlokalizowany jest w zabytkowym zespołe pałacowo – parkowym w Krasnobrodzie, w odległości 150 m od zalewu, stawów i lasów sosnowo-jodłowo-świerkowych. Panują tu idealne warunki do odpoczynku – spokój, rozległa przestrzeń zachęcająca do spacerów rozlicznymi ścieżkami spacerowymi, dużo zieleni, odprężające zabiegi SPA. Sanatorium dysponuje 152 miejscami noclegowymi usytuowanymi w 3 budynkach – nowoczesną bazą zabiegową i SPA, krytą ujeżdżalnią oraz placem zabaw dla dzieci. Oferta uzdrowiskowa skierowana jest do dzieci i dorosłych. Od 2007 r. w mieście funkcjonuje przychodnia uzdrowiskowa, w której można skorzystać z porad lekarskich oraz zabiegów rehabilitacyjnych w ramach świadczeń ambulatoryjnych, na podstawie skierowania NFZ lub prywatnie.

---

¹⁵⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Kapica św. Rocha w Krasnobrodzie

Baszta widokowa w Krasnobrodzie

2.20. Uzdrowisko Krynica-Zdrój

Położenie administracyjne

Miasto położone w województwie małopolskim, w powiecie nowosądeckim w Beskidzie Sądeckim. Południowo-wschodnia część gminy Krynica-Zdrój wchodzi częściowo na tereny Beskidu Niskiego, gdzie szczyty nie przekraczają 1000 m n.p.m. Miejscowość rozbudowała się wzdłuż dolin niewielkich potoków: Palenicy, Czarnego Potoku i Kryniczanki. Przez gminę przepływa także rzeka Muszynka wpadająca bezpośrednio do Popradu. Centrum miasta położone jest w dolinie potoku Kryniczanka. Większość zabudowań uzdrowiskowych znajduje się na wysokości ok. 550-650 m n.p.m. Niektóre sanatoria i budynki prywatne usytuowane są jednak znacznie ponad 650 m n.p.m.

Mapa 19. Lokalizacja uzdrowiska Krynica-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina miejsko-wiejska Krynica-Zdrój liczy 16 777 mieszkańców¹⁵⁸. W skład Rady Miejskiej wchodzi 15 radnych.

Rys historyczny uzdrowiska

Źródła wód mineralnych odkryto na przełomie XVIII i XIX w., w 1802 r. wybudowano pierwszą pijalnię, a w 1804 r. pierwszy zakład kąpielowy. W 1807 r. Krynica otrzymała oficjalny status „zdroju kąpielowego”. W drugiej połowie XIX w. opracowano plany rozwoju uzdrowiska, utworzona została komisja balneologiczna, powstały domy uzdrowiskowe oraz pensjonaty dla kuracjuszy. Dalszy rozwój uzdrowiska to pierwsze lata XX w., po odkryciu silnie hiperosmotycznej wody „Zuber” (jednej z najcenniejszych wód tego typu w Europie) oraz lata międzywojenne, gdy miejscowość stała się jednym z najpopularniejszych kurortów w Europie¹⁵⁹. Wielką erę Krynicy jako uzdrowiska rozpoczęła w 1856 r. działalność Józefa Dietla, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, uznanego za ojca polskiej balneologii. Już od 1858 r. stosowano tu kąpiele borowinowe, a kontynuatorzy dzieła Dietla przyczynili się do rozwoju technicznego uzdrowiska. W tym okresie powstały takie obiekty uzdrowiskowe jak: Stare Łazienki Mineralne, Stare Łazienki Borowinowe, Dom Zdrojowy, drewniana Pijalnia Główna z deptakiem, które to wyryły nie tylko niezatarte piętno na architektonicznej mapie miasta i regionu, ale stały się przede wszystkim świadectwem narodzin polskiego wodolecznictwa. W 1922 r. miejscowości nadano status uzdrowiska. W końcu XIX w. Krynica była modnym i elitarnym miejscem pobytu i spotkań wielu sławnych Polaków (bywali tu m. in. J. Matejko, A. Grottger, H. Sienkiewicz, J.I. Kraszewski). W okresie międzywojennym przebywali tu m.in.: L. Solski, H. Modrzejewska, W. Reymont, J. Tuwim, K.I. Gałczyński, J. Kiepura (miał tu własną willę „Patria”). Po I wojnie światowej uzdrowisko przejęły władze polskie. Odrestaurowano wtedy część obiektów i wybudowano wiele nowych np. „Nowe Łazienki Mineralne”, pensjonat „Lwigród”, „Nowy Dom Zdrojowy”. Zbudowano też schronisko na Jaworzynie Krynickiej i kolejkę na Górę Parkową, stadion zimowy oraz tor saneczkowy. Krynica stała się również ośrodkiem sportów zimowych, odbyły się tu m.in. Mistrzostwa Europy w saneczkarstwie i Mistrzostwa Świata w hokeju na lodzie. W 1919 r. na wczasy lub leczenie przybyło do Krynicy 10 tys. osób, a w 1938 liczba ta wzrosła do 40 tys. rocznie. Druga wojna światowa i okres okupacji przerwały rozwój uzdrowiska. Po wojnie nastąpiła rozbudowa kurortu, powstały nowe sanatoria, efektowny zakład przyrodoleczniczy, pijalnia główna z salą koncertową, korty tenisowe, boiska. W 1967 r. nadano miejscowości status uzdrowiska. Krynica stała się największym kurortem w zespole Uzdrowisk Krynicko-Popradzkich.

¹⁵⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁵⁹ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 34.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr LII/364/10 Rady Miejskiej w Krynicy-Zdroju z dnia 21 czerwca 2010 roku w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Krynica-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Małopolskiego z dnia 24 sierpnia 2010r. Nr 431, poz. 3119).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą¹⁶⁰: wody mineralne, wody lecznicze oraz czynniki klimatyczne. Lecznicze właściwości krynickich wód mineralnych, znane i cenione od dawna, nadal znajdują się w centrum zainteresowania medycyny, stanowią bowiem bogactwo kraju, przedstawiają wysoką wartość leczniczą i ekonomiczną. Postępujące w świecie skażenie środowiska naturalnego wywołuje niekorzystne zmiany w układzie wodno-elektrolitowym człowieka. Występujące tu wody mineralne stanowią naturalny element środowiska człowieka, dlatego są wykorzystywane w zapobieganiu i leczeniu chorób. Do bogactwa naturalnego Krynicy-Zdroju należą wody mineralne ze źródeł leczniczych tj.¹⁶¹:

- *Zdrój Główny* – to źródło wody odkryte w 1793 r., które ze względu na zawartość magnezu łagodzi stany stresowe i nadpobudliwość.
- *Ślotwinka* – pomaga usuwać metale ciężkie z organizmu. Nazwa pochodzi od lokalizacji w Parku Ślotwińskim.
- *Tadeusz* – woda lecząca niedokrwistość. Jej patronem jest profesor Tadeusz Tempka, hematolog, badacz komórek białaczki.
- *Zuber* – silnie zmineralizowana woda obniżająca poziom cukru i cholesterolu we krwi. Nazwana na cześć geologa Rudolfa Zuber.
- *Jan* – woda moczopędna stosowana przy schorzeniach nerkowych, idealna w leczeniu kamicy nerkowej i w przewlekłych stanach zapalnych dróg moczowych.
- *Józef* – woda oczyszczająca nerki, stosowana także w leczeniu schorzeń dróg moczowych.
- *Mieczysław* – woda zalecana przy nieżytach i resekcji żołądka. Nazwana ku czci ginekologa dr. Mieczysława Dukiet.

Uzdrowisko posiada klimat o cechach podalpejskich, łagodzony przez zwarte obszary leśne otaczające miasto położone na południowych, nasłonecznionych stokach, co stwarza specyficzny mikroklimat leczniczy, charakteryzujący się znacznymi różnicami temperatur między dniem a nocą, znaczną ilością dni słonecznych i utrzymywaniem się przez długi czas pokrywy śnieżnej.

---

¹⁶⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁶¹ <https://www.krynica.pl/Lecznictwo-c70.html> (dostęp: 06.04.2020).

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych¹⁶²: choroby reumatologiczne, choroby górnych dróg oddechowych, cukrzyca, choroby układu nerwowego, choroby układu trawienia, choroby kobiece, choroby nerek i dróg moczowych oraz choroby krwi i układu krwiotwórczego. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Krynicy-Zdroju świadczą: 20 Wojskowy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Sanatorium Uzdrowiskowe „Abaton” Spółdzielnia Pracy Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowiskowe MSWiA w Krynicy-Zdroju im. bł. Karoliny Kózkówny, Sanatorium „Energetyk”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Leśnik-Drzewiarz” sp. z o.o., Ośrodek Sanatoryjno-Wypoczynkowy „Lwigród” sp. zo.o., Sanatorium Uzdrowiskowe „Mielec”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Nad Krynyczanką”, „Uzdrowisko Krynica-Żegiestów” S.A., Sanatorium Uzdrowiskowe „Watra”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Zgoda”.

Uzdrowisko Krynica-Zdrój, bazujące w leczeniu na naturalnych tworzywach, będących jego niezaprzeczalnym bogactwem, posiada jako leczenie wspomagające i uzupełniające, szeroki wachlarz zabiegów elektrolecznictwa, światłolecznictwa i wodolecznictwa. Także jako jedyne w kraju posiada suche kąpiele z naturalnego gazu bezwodnika węglowego, które można stosować u pacjentów ze schorzeniami serca i zaburzeniami w krążeniu krwi.

¹⁶² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Deptak z Pijalnią Główną i Muszlą Koncertową w Krynicy-Zdroju
fot. Andrzej Klimkowski

Stary Dom Zdrojowy w Krynicy-Zdroju
fot. Andrzej Klimkowski

2.21. Uzdrowisko Kudowa-Zdrój

Położenie administracyjne

Miasto położone jest w południowo-zachodniej Polsce, w województwie dolnośląskim, w powiecie kłodzkim na terenie Pogórza Orlickiego. Gmina miejska Kudowa-Zdrój zajmuje powierzchnię 33,9 km² a miasto zamieszkuje 9892 mieszkańców¹⁶³.

Mapa 20. Lokalizacja uzdrowiska Kudowa-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

W skład Rady Miejskiej wchodzi 15 radnych. Przez Kudowę-Zdrój prowadzi droga krajowa numer 8 – trasa Praga-Helsinki. W mieście znajduje się stacja kolejowa, a w pobliżu mieści się kilka przejść granicznych z Republiką Czeską.

Rys historyczny uzdrowiska

Źródła wód leczniczych o zróżnicowanym składzie chemicznym odkryto w XVII w. W 1636 r. powstały pierwsze urządzenia kąpielowe. W połowie XIX w. miejscowość została uznana za pierwsze uzdrowisko kardiologiczne w Niemczech¹⁶⁴. Centralnym miejscem

¹⁶³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁶⁴ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 30.

uzdrowiska odwiedzanym przez turystów i kuracjuszy jest Park Zdrojowy, który powstał w połowie XVII wieku na wzór angielskich parków i zajmuje obecnie obszar 17 ha. Usytuowany jest w samym sercu miasta u stóp Góry Parkowej i stanowi starannie utrzymany kompleks cennej roślinności, w tym egzotycznej. Na terenie Parku Zdrojowego znajdują się wszystkie eksploatowane źródła wód mineralnych, a także większość budynków i urządzeń leczniczych. Park Zdrojowy, wpisany do rejestru zabytków, jest wizytówką miasta Kudowa-Zdrój. Jego wygląd jest bardzo ważny, ponieważ stanowi miejsce wypoczynku mieszkańców, turystów i kuracjuszy¹⁶⁵. W parku skupiają się główne obiekty sanatoryjne, w tym zabytkowy budynek sanatorium „Zameczek” wybudowany w 1772 r. o ciekawej architekturze i charakterystycznym dla dawnego budownictwa dolnośląskiego łamanym dachu. Naprzeciw usytuowany jest budynek Pijalni Zdrojowej, nawiązujący stylem do architektury „Zameczka”. Pijalna uznawana jest za najładniejszą i największą na Dolnym Śląsku. Wydaje się w niej wody z trzech źródeł. W pijalni warto zwrócić uwagę na freski A. Molnara ukazujące Dolny Śląsk początku XX w. Ozdobą części parku, przylegającej do pijalni są kilkusetletnie drzewa. Bogata, zróżnicowana w zależności od pory roku roślinność parku obfituje w rododendrony. Obok pijalni dominuje bryła sanatorium „Polonia” mieszcząca w swym wnętrzu m.in. Teatr Zdrojowy im. S. Moniuszki¹⁶⁶. W przedwojennej Kudowie kwitło życie towarzyskie i kulturalne, a elitarność kuracjuszy przekładała się wprost na charakter miejscowości. Luksusowe obiekty kuracyjne, restauracje i kluby, kawiarnie, wille, pensjonaty wszystko to dodawało uzdrowisku splendoru i przyciągało nowych gości. Wojny, przetaczające się przez Europę, szczęśliwie ominęły uzdrowisko, a obiekty ocalały w stanie nienaruszonym. Po zakończeniu II wojny światowej działalność uzdrowiskową podjęto niemal natychmiast, jednak dopiero w latach sześćdziesiątych XX w. dokonano licznych modernizacji, również w infrastrukturze miejskiej. Miejscowość uzyskała status uzdrowiska w 1967 r.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XLII/289/14 Rady Miejskiej Kudowa-Zdrój z dnia 28 maja 2014 r. w sprawie zmiany Uchwały XLVII/324/09 Rady Miejskiej Kudowa-Zdrój z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Kudowa-Zdrój.

Najważniejsze surowce lecznicze

Lecznictwo uzdrowiskowe Kudowy-Zdroju opiera się na szczawach wodorowęglanowo-sodowo-wapniowych, żelazistych, borowych, pozyskiwanych ze źródeł wód mineralnych:

¹⁶⁵ <https://kudowa-info.pl/atracje-turystyczne/> (dostęp: 16.04.2020).

¹⁶⁶ <http://old.kudowa.pl/pl/uzdrowisko/park-zdrojowy> (dostęp: 16.04.2020).

„Śniadecki”, „Moniuszko” i „Marchlewski”. Stosuje się je do kuracji pitnej, kąpeli mineralnych i unikalnych suchych kąpeli kwasowęglowych. Wśród składników stałych znajdujących się w wodach wymienić należy: żelazo Fe ($0,3\text{--}22\text{mg/dm}^3$), arsen As ($0,4\text{--}5\text{mg/dm}^3$) oraz bor B ($3\text{--}10\text{mg/dm}^3$), zaś wśród składników gazowych: dwutlenek węgla (CO_2), siarczki i radon. Wszystkie kudowskie źródła tryskają z niewielkiej głębokości i mają płytkie ujęcia. Jedynie najmłodsze źródło „Moniuszko” pochodzi z odwiertu na głębokości 190 m. Źródła zlokalizowane są na terenie Parku Zdrojowego, a ich wody doprowadzone są rurami do urządzeń zdrojowych. Lecznicy wpływem tych wód jest nie tylko działanie zawartych w nich składników mineralnych, ale także temperatura, stan jonizacji oraz napięcie powierzchniowe.

Do walorów Kudowy-Zdroju należy zaliczyć także specyficzny klimat, który uzdrowisko zawdzięcza położeniu w szerokiej kotlinie górskiej, co wpływa dobroczynnie na cały organizm, poprawia krążenie krwi, oddychanie i trawienie, wspomaga sprawność układu mięśniowego i nerwowego. Dodatkowym czynnikiem moderującym są zwarte obszary leśne z przewagą drzewostanu świerkowego, sosnowego i bukowego. Panuje tu nieco łagodniejszy klimat niż w przypadku pozostałych terenów Ziemi Kłodzkiej, co związane jest głównie z faktem, iż miasto leży na południowych stokach gór.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, otyłość, choroby endokrynologiczne, choroby naczyń obwodowych, choroby układu trawienia, choroby krwi i układu krwiotwórczego¹⁶⁷. Usługi w zakresie leczenia uzdrowiskowego na terenie Kudowy-Zdroju świadczą liczne sanatoria i obiekty uzdrowiskowe, do których należą¹⁶⁸: Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowiskowe „Bristol” MSWiA w Kudowie-Zdroju, Uzdrowiska Kłodzkie S.A. – Grupa PGU, „Zespół Opieki Zdrowotnej” Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny w Kudowie-Zdroju, Zakład Rehabilitacji Leczniczej „Neptun”, Sanatorium „Jagusia”, Szpital Rehabilitacyjny Hematologiczny dla dzieci „Orlik”, który zapewnia kompleksową rehabilitację ogólnoustrojową i specjalistyczną dla dzieci m.in. z chorobami ortopedycznymi, hematologicznymi czy onkologicznymi. Zajęcia obejmują zabiegi lecznicze, całodobową opiekę lekarzy specjalistów oraz pielęgniarek, działania terapeutyczne, edukacyjne, profilaktyczne oraz diagnostyczne.

---

¹⁶⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁶⁸ https://www.sanatoria.org/pl/m/kudowa_zdroj.html <http://old.kudowa.pl/pl/uzdrowisko/sanatoria> (dostęp: 16.04.2020).

Muzeum Kultury Ludowej Pogórza Sudeckiego w Kudowie-Zdroju

Sanatorium Polonia – Kudowa-Zdrój

2.22. Uzdrowisko Łądek-Zdrój

Położenie administracyjne

Łądek-Zdrój leży w województwie dolnośląskim, w powiecie kłodzkim. Miasto położone jest w południowo-wschodniej części Ziemi Kłodzkiej, u stóp malowniczych Gór Złotych, Gór Bialskich i Krowiarek, wzdłuż rzeki Białej Łądeckiej.

Mapa 21. Lokalizacja uzdrowiska Łądek-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina miejsko-wiejska Łądek-Zdrój zajmuje powierzchnię 11 740 ha, z czego ponad 80% stanowią obszary wiejskie. Stan ludności miasta i gminy wynosi 8069 mieszkańców¹⁶⁹. W skład Rady Miejskiej wchodzi 15 radnych¹⁷⁰.

Rys historyczny uzdrowiska

Już w XIII w. wykorzystywano lecznicze właściwości tutejszych wód termalnych, a ich pierwsze kompleksowe badania przeprowadzono w XV w. Najstarszy w Polsce Zakład Przyrodoleczniczy „Jerzy” z basenem został wzniesiony w 1498 r. na źródle wody radoczynnej przez

¹⁶⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁷⁰ <https://ladek.pl/urząd/rada-miejska/> (dostęp: 16.04.2020).

jednego z właścicieli Łądko-Zdroju – Jerzego z Podiebradów¹⁷¹. Na frontowej ścianie, dziś tzw. „Starego Jerzego” umieszczono datę „1498” a drugą część obiektu, którą stanowi „Nowy Jerzy”, wybudowano w latach 1914-1916 i był to na ówczesne czasy bardzo nowoczesny zakład kąpielowy, który do tej pory spełnia swoje funkcje, a jego wygląd zewnętrzny, jak i wnętrze nadal budzi podziw. Mimo wiekowej tradycji leczniczej uzdrowiska, dziś to jeden z najnowocześniejszych kurortów termalnych w kraju. Historyczna zabudowa Łądko sprawia, że można wyraźnie wyodrębnić część miejską z zachowanym średniowiecznym układem urbanistycznym oraz część zdrojową, odległą od miasta około 1,5 km. Na terenie Parku Zdrojowego znajduje się Zakład Przyrodolecznicy „Wojciech”, Pijalnia Wód Mineralnych, kaplica zdrojowa, kawiarnia, fontanna, a także basen rekreacyjny. W okolicy Parku znajduje się również powstała w 1782 r. przepiękna Aleja Modrzewiowa, a także Park 1000-lecia, na którego terenie rośnie kilkadziesiąt gatunków drzew i krzewów tworzących unikatowy krajobraz.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XV/87/11 Rady Miejskiej w Łądko-Zdroju z dnia 27 października 2011 r. o zmianie Uchwały Nr XXX/240/09 Rady Miejskiej w Łądko-Zdroju z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Łądek-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 stycznia 2012 r., poz. 134).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody lecznicze, borowiny oraz czynniki klimatyczne¹⁷². W uzdrowisku bije aż siedem źródeł leczniczej wody mineralnej. Są to termalne (temp. do 43°C), słabo zmineralizowane wody siarkowo-siarkowodorowo-fluorkowe i radonowe. W wyniku działania wód radonowych pozytywnie wpływają ze źródła „Jerzy”, obserwuje się zmniejszenie bólu i obrzęków stawowych, przyspieszenie wzrostu kostnego i zwiększenie masy kostnej. Ponadto wody te obniżają we krwi poziom „złego” cholesterolu, glukozy oraz kwasu moczowego. Korzystne efekty daje także kuracja łądeckimi wodami siarkowo-fluorkowymi. W Łądko-Zdroju pozyskuje się je np. ze źródeł „Zdzisław”, „Curie-Skłodowska”, „Dąbrówka”, „Chrobry”¹⁷³. Dobroczynny wpływ leczniczy wód polega głównie na wchłanianiu przez skórę jonów siarczkowych i fluoru. Siarka wchłonięta przez skórę bierze udział w syntezie kwasu chondroitynosiarkowego będącego bardzo istotnym składnikiem chrząstek stawowych. Kąpiele w tutejszych wodach termalnych działają odmładzająco, a skóra pod wpływem zawartych w wodach radonu, siarki czy

¹⁷¹ *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, pod red. K. Jakóbika, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 31.

¹⁷² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁷³ <https://www.sanatoria.com.pl/uzdrowisko-ladek-dlugopole-s-a,ladek-zdroj.html> (dostęp: 16.04.2020).

fluoru staje się bardziej gładka i sprężysta. Znakomite i niepowtarzalne parametry ląddeckich wód powodują, że nawet kilkudniowe korzystanie ze źródeł poprawia ogólne samopoczucie i zdrowie na długi czas.

Wyjątkowość Łądko-Zdroju jako uzdrowiska, to połączenie łagodnego klimatu górskiego, czystego powietrza, pięknych naturalnych krajobrazów z dobrodziejstwami natury, jakimi są tujejsze wody termalne o unikalnych właściwościach. Łagodny górski klimat, choć bardzo bodźcowy, moderowany przez zwarte obszary leśne (przewaga drzewostanu sosnowego, jodłowego, bukowego) ma działanie tonizujące na układ nerwowy, a także umożliwia wyciszenie i relaks. Otoczenie leśne stwarza doskonale warunki do emitowania olejków eterycznych. Ukształtowanie terenu oraz porośnięte zielenią stoki gór powodują, że klimat Łądko-Zdroju zaliczyć można do tzw. strefy klimatycznej „górskiej dolnej”, najwyżej ocenianej pod względem wartości klimatoterapeutycznych.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, otyłość, choroby układu nerwowego oraz choroby nerek i dróg moczowych¹⁷⁴. Usługi w zakresie leczenia uzdrowiskowego na terenie Łądko-Zdroju świadczą: Uzdrowisko Łądek – Długopole S.A., 23 Wojskowy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny.

Kuracja uzdrowiskowa skierowana jest do osób odczuwających dolegliwości kręgosłupa i stawów, pacjentów po przebytych urazach i operacjach, osób pragnących usprawnić krążenie i metabolizm, wyleczyć problemy skórne lub zregenerować siły, odzyskać vitalność i dobrą kondycję. Rozbudowane zaplecze rekreacyjne uzdrowiska Łądek-Zdrój ze strefami rehabilitacyjnymi sprzyja prowadzeniu kuracji leczniczych i odnowie biologicznej.

---

¹⁷⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Amfiteatr – Łądek-Zdrój

Łądecki Park Zdrojowy

2.23. Uzdrowisko Muszyna

Położenie administracyjne

Gmina Muszyna jest położona w województwie małopolskim, w powiecie nowosądeckim. W skład gminy wchodzi miasto Muszyna oraz dziesięć wsi: Andrzejówka, Dubne, Jastrzębik, Leluchów, Milik, Powroźnik, Szczawnik, Wojkowa, Żegiestów oraz Złockie¹⁷⁵. Muszyna jest gminą miejsko-wiejską. Sąsiaduje z gminami: Krynica-Zdrój, Łabowa i Piwniczna-Zdrój. Muszyna jest również miastem granicznym ze Słowacją.

Mapa 22. Lokalizacja uzdrowiska Muszyna

Źródło: opracowanie własne.

Gmina Muszyna zajmuje obszar 14 139, 71 ha², 141,99 km²¹⁷⁶. Liczba mieszkańców gminy wynosi 11 646¹⁷⁷. Muszyna natomiast jest miastem liczącym poniżej 5 tysięcy mieszkańców¹⁷⁸, jednak w sezonie liczba ta wzrasta kilkukrotnie. Rada Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna składa się z 15 radnych.

¹⁷⁵ <http://muszyna.pl/pl/1334/0/miejscowosci-gminy.html> (dostęp: 10.04.2020).

¹⁷⁶ Statut Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr IV.49.2015 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej w Muszynie z dnia 27 lutego 2015 r., s. 1, https://muszyna.pl/mfiles/968/28/0/z/UCHWALA_Nr_IV_49_2015.pdf (dostęp: 10.04.2020).

¹⁷⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁷⁸ <http://muszyna.pl/pl/1327/0/miasto-muszyna.html> (dostęp: 10.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Wiek XIX to okres, w którym odkryte zostały właściwości lecznicze popradzkich wód mineralnych. Istotną datą dla rozwoju uzdrowiska jest rok 1878 r., kiedy to profesor chemii na Uniwersytecie Jagiellońskim Karol Olszewski wykonał pionierskie badania źródeł w Szczawiku oraz Jastrzębiku. W 1928 r. Muszynę zaliczono do miejscowości o znaczeniu klimatycznym. Dzięki badaniom profesora geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego Jana Nowaka, dokonano w 1929 r. pierwszego odwiertu na Zapopradziu. W latach międzywojennych Muszyna przeżyła rozkwit jako popularne uzdrowisko i modne letnisko, dzięki aktywnej działalności pełniącego w latach 1912-1938 funkcję burmistrza Antoniego Jurczaka oraz pierwszego lekarza zdrojowego doktora Seweryna Mściwujewskiego. Dla uhonorowania zasług burmistrza i pierwszego lekarza zdrojowego, dwa pierwsze odwierty źródeł mineralnych w Muszynie, zostały nazwane *Antoni* (na cześć burmistrza) oraz *Wanda* dla uhonorowania żony dr. Mściwujewskiego. Źdroje te są eksploatowane do dziś. Odwierty te wykonane zostały w latach 1929-1932. W 1930 r. Muszyna została wpisana do Związku Uzdrowisk Polskich, a na stacji kolejowej pojawił się napis Muszyna-Zdrój. Dochody ze sprzedaży leczniczej wody, kąpeli mineralnych i borowinowych oraz wypożyczania sprzętu plażowego zasilaly kasę miasta. W budynku, gdzie dzisiaj jest siedziba Prokuratury Rejonowej w Muszynie istniał prywatny zakład kąpielowy Józefa Krówczyńskiego, ówczesnego burmistrza Krynicy. W jego pobliżu dokonano odwiertu w 1935 r., a źródło nazwano *Milusia* – na znak szacunku dla Mili, żony starosty nowosądeckiego Macieja Lacha¹⁷⁹. W latach trzydziestych XX wieku miał miejsce szybki rozwój miasteczka, a nowe inwestycje budowano pod kątem ich użyteczności dla kuracjuszy. Największe z nich to: zakłady kąpielowe nad Popradem, deptak z muszlą koncertową, murowane zakłady kąpielowe w centrum miasta oraz elektryfikacja. Dynamiczny rozwój miasta sprawił, że w 1934 r. Muszyna odzyskała prawa miejskie. Niestety wybuch II wojny światowej w 1939 r. oraz późniejsza okupacja spowodowały całkowitą dewastację urządzeń uzdrowiskowych. Muszyna odzyskała status uzdrowiska w 1967 r.¹⁸⁰.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Statut Uzdrowiska Muszyna – Załącznik do Uchwały Nr XLII /617/ 2010 Rady Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna z dnia 31 marca 2010 r, zmieniony Uchwałą Nr XLV/668/2010 Rady Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna z dnia 29.06.2010 r. w sprawie zmiany Uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Muszyna oraz Uchwałą Nr XIII.169.2011 Rady Miasta i Gminy Uzdrowiskowej

¹⁷⁹ Tamże.

¹⁸⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Muszyna z dnia 22 września 2011 r. w sprawie zmiany Uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Muszyna.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody lecznicze, oraz czynniki klimatyczne¹⁸¹. Duże zasoby naturalnych wód mineralnych tzw. szczaw wodorowęglanowo-wapniowo–magnezowo-sodowych, żelazistych zawierających również pierwiastki śladowe litu i selenu, wykorzystywane są do kuracji pitnej, kąpeli i aeroterapii, a także do butelkowania. Jedną z najsłynniejszych wód mineralnych pochodzących z Muszyny jest woda „Muszynianka”. Od wielu już lat doceniana jest przez Polaków za walory smakowe oraz za bogactwo składników mineralnych. „Jej korzenie sięgają 1975 r. Woda świetnie gasi pragnienie w upalne dni, jak również podczas treningów. „Muszynianka” pokrywa dzienne zapotrzebowanie magnezu, który wpływa na czynności układu odpornościowego oraz nerwowo-mięśniowego. Posiada również duże ilości wapnia, który zapobiega osteoporozie. Natomiast zawarte w niej wodorowęglany regulują procesy trawienne”¹⁸². Uzdrowisko oferuje wiele źródeł leczniczych o bogatym składzie mineralnym.

Do głównych walorów Muszyny jako uzdrowiska należy zaliczyć także klimat górski, który sprawia, że zimy bywają mroźne i śnieżne, a lata gorące, z opadami deszczu. Klimat uzdrowiska odznacza się dużą wilgotnością powietrza, wysokimi opadami atmosferycznymi i niskimi amplitudami temperatury. Cechą charakterystyczną jest duża liczba godzin słonecznych, których ilość w ciągu roku wynosi 1369 godzin.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzona jest działalność lecznicza o następujących profilach: choroby reumatologiczne, choroby endokrynologiczne, choroby układu trawienia, choroby nerek i dróg moczowych¹⁸³. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Muszyny świadczą obiekty sanatoryjne, do których należą: Sanatorium Uzdrowiskowe „Korona”, Instytut Zdrowia Człowieka Sanatorium Uzdrowiskowe „Muszyna”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Revita” oraz Ośrodek Rehabilitacji Szkolenia i Wypoczynku PZN im. kpt. Jana Silhana „Nestor”. Ponadto leczenie sanatoryjne na terenie gminy uzdrowiskowej Muszyna odbywa się w: Centrum Zdrowia i Rekreacji „Geovita” oraz w Sanatorium Uzdrowiskowym „Wiarus” w Złociem. Do urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego funkcjonujących na terenie Muszyny można

---

¹⁸¹ Pismo Ministra Zdrowia, znak: SZU.533.170.2019.AM z dnia 17 grudnia 2019 r.

¹⁸² *Miasto i Gmina Uzdrowiskowa Muszyna*, Centrum Informacji Turystycznej w Muszynie, s. 6. <http://muszyna.pl/mfiles/2009/28/0/z/Muszyna-folder-2018.pdf> (dostęp: 10.04.2020).

¹⁸³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

zaliczyć: pijalnie ogólnodostępne oraz w ośrodkach sanatoryjnych, parki oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe¹⁸⁴.

Na obszarze uzdrowiska znajdują się trzy pijalnie uzdrowiskowe: Pijalnia „Milusia”, Pijalnia „Antoni”, Pijalnia „Cechini” oraz ogólnodostępne ujęcia wód mineralnych: „Grunwald”, „Wapienne”, „Anna”, „Maria”, „Źródło za Cerkwią”, „Źródło św. Łukasza” i „Miliczanka” oraz pijalnie w sanatoriach: Pijalnia w Hotelu Activa, Pijalnia w Centrum Zdrowia i Rekreacji „Geovita”, Pijalnia w Sanatorium Uzdrowiskowym „Wiarus”. Parki Zdrojowe znajdujące się w Muszynie to: Park Zdrojowy Baszta im. Antoniego Jurczaka, Park Zdrojowy Zapoprządzie ze ścieżkami ruchowymi.

---

¹⁸⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Muzeum Regionalne Państwa Muszyńskiego

Ogród Sensoryczny w Muszynie

2.24. Uzdrowisko Nałęczów

Położenie administracyjne

Gmina Nałęczów położona jest w powiecie puławskim, w północno-zachodniej części Wyżyny Lubelskiej. Jest najmniejszą terytorialnie gminą miejsko-wiejską województwa lubelskiego. Sąsiaduje z gminami: Garbów, Jastków, Kurów, Markuszów, Wąwolnica, Wojciechów. Teren gminy Nałęczów zajmuje powierzchnię 62,8 km²¹⁸⁵. Liczba mieszkańców gminy wynosi 9293¹⁸⁶. Powierzchnia Nałęczowa wynosi 13,8 km²¹⁸⁷ i jest to jedna z dwóch miejscowości uzdrowiskowych w województwie lubelskim. Rada Miejska liczy 15 radnych.

Mapa 23. Lokalizacja uzdrowiska Nałęczów

Źródło: opracowanie własne.

Gmina ma charakter miejsko-wiejski i składa się z miasta Nałęczów i dziewiętnastu sołectw: Antopol, Bochothnica, Bochothnica Kolonia, Bronice, Kolonia Bronice, Charz „A”, Charz „B”, Chruszczów, Chruszczów Kolonia, Cynków, Czesławice, Drzewce, Kolonia Drzewce, Ludwinów, Kolonia Nałęczów, Paulinów, Piotrowice, Sadurki, Strzelce¹⁸⁸.

¹⁸⁵ <https://naleczow.pl/geografia/> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁸⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

¹⁸⁷ <https://www.polskawliczbach.pl/Naleczow> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁸⁸ <https://naleczow.pl/solectwa-2/> (dostęp: 15.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Data powstania uzdrowiska nie jest znana, ale we wspomnieniach kasztelana Leona Dembowskiego z 1882 r. znajdują się zapiski dotyczące pobytu w 1807 r. księcia Adama Kazimierza Czartoryskiego, który korzystał z kąpeli w Nałęczowie. Pierwsza wzmianka prawna o Nałęczowie w II Rzeczypospolitej w kontekście uzdrowiska pojawiła się w 1928 r. w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. zmieniającym ustawę o uzdrowiskach¹⁸⁹. Cierpiący na podagrę kolejny właściciel Nałęczowa – Antoni Małachowski, skuteczny środek na ukojenie bólu znajdował w okładach z wody źródlanej. W 1817 r. potwierdzono walory lecznicze nałęczowskich wód analizą chemiczną wykonaną przez Józefa Celińskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego (J. J. Celiński, „Rozbiór wód mineralnych nałęczowskich”, Rocznik Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, tom XII z 1818 r.)¹⁹⁰. Wykonane przez niego badania i analizy dały naukowe podwaliny do utworzenia i rozwoju uzdrowiska Nałęczów, mogącego konkurować z uzdrowiskami Czech i Niemiec. Wieści o leczniczych właściwościach nałęczowskich wód szybko się roznosiły. Po przeprowadzeniu serii badań, urządzono tutaj uzdrowisko z łazienkami, zapewniono opiekę lekarską i wzniesiono aptekę. Ideę uzdrowiskową kontynuował nowy (od 1878 r.) właściciel Nałęczowa inżynier Michał Górski, administrator i współtwórca koncepcji „miasta-ogrodu”, która łączy oryginalną zabudowę z krajobrazem. „Wkrótce na potrzeby kuracjuszy w 1821 r. zbudowano i nowocześnie wyposażono łazienki kąpielowe, urządzono dom gościnny z pokojami do wynajęcia. Nałęczów cieszył się coraz większą renomą”¹⁹¹. Michał Górski wydierżawił teren dzisiejszego uzdrowiska trzem lekarzom. „Fortunat Nowicki, Konrad Chmielewski i Wacław Lasocki powołali spółkę do prowadzenia zakładu leczniczego. Około 1880 r. do Nałęczowa zaczęli zjeżdżać pierwsi goście”¹⁹². Wkrótce Nałęczów został najmodniejszym uzdrowiskiem w Królestwie Polskim. Z kuracji w Nałęczowie korzystał m.in. książę Adam Czartoryski. „Rozwój zakładu szedł w parze z rozbudową miejscowości. Wielu przemysłowców i ziemian z kresów wschodnich lokowało tu swoje kapitały, budując okazałe wille wzdłuż głównych ulic. Uruchomienie kolei nadwiślańskiej w 1877 r. ułatwiło dojazd do uzdrowiska. Nałęczów stawał się ulubionym miejscem odpoczynku i pracy twórczej, przyciągał niezwykłą atmosferą wolności. Był wówczas jedynym miejscem w Królestwie, gdzie o Polsce mówiło się po polsku”¹⁹³. Uzdrowisko wzbogaciło się wówczas o nowy obiekt – obecne Sanatorium Książę Józef, a park zdrojowy powiększono oraz obsadzono unikalną roślinnością według zasad fitoterapii. Dzięki nowym inwestycjom

¹⁸⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę: Urząd Miejski w Nałęczowie – 20.08.2020 r.

¹⁹⁰ *Inspiracje na osi czasu: wybrane osiągnięcia warszawskiej chemii uniwersyteckiej w latach 1816-2011 – Nasza „Nałęczowianka” czyli Analiza chemiczna wód mineralnych Nałęczowa*, <http://www.chem.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2017/06/osiagniecie-1816-2009.pdf> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁹¹ W. Czerniec (red.), *Nałęczów i okolice, Informator Turystyczny*, Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Lesowych Wąwozów”, Nałęczów 2011.

¹⁹² <https://naleczow.pl/historia/> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁹³ W. Czerniec (red.), *Nałęczów i okolice*, op.cit.

Nałęczów w miesiącach letnich był ważnym ośrodkiem życia intelektualnego narodu. W uzdrowisku chętnie bywali i tworzyli wybitni artyści, politycy i pisarze, m.in. Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz czy Stefan Żeromski, którzy w swojej twórczości pozostawili obraz ówczesnego Nałęczowa. W Nałęczowie powstała m.in.: „Placówka”, „Popioły” i „Dzieje grzechu”. W uzdrowisku gościli także: Jan Paderewski i Stanisław Witkiewicz. Tutejszymi pejzażami inspirował się Michał Elwiro Andriolli, który wybrał Nałęczów na miejsce zamieszkania, a po śmierci spoczął na nałęczowskim cmentarzu. Okres rozwoju uzdrowiska – tzw. „złoty okres Nałęczowa” przerwał wybuch I wojny światowej. W II Rzeczypospolitej uzdrowisko odwiedzało około 2,5 tys. kuracjuszy¹⁹⁴. Nałęczów w 1928 r. został uznany za uzdrowisko posiadające charakter użyteczności publicznej¹⁹⁵. Wybuch II wojny światowej ponownie zahamował rozwój miejscowości oraz przyniósł przerwę w działalności uzdrowiskowej. Punktem zwrotnym w historii uzdrowiska było powołanie w 1954 r. Przedsiębiorstwa Państwowego „Uzdrowisko Nałęczów”, które przejęło zniszczone w czasie II wojny światowej budynki Zakładu Leczniczego. W latach siedemdziesiątych XX wieku miała miejsce szybka rozbudowa miasta – powstawały kolejne sanatoria, szpital kardiologiczny, nowe bloki mieszkalne i szkoły. „Milowym krokiem w rozwoju działalności uzdrowiska było wybudowanie Szpitala Kardiologicznego oraz Sanatorium Fortunat, które wyposażono w najnowszą aparaturę leczenia uzdrowiskowego”¹⁹⁶. Kryzys lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia ponownie zatrzymał rozwój uzdrowiska. Kolejne zmiany, które nastąpiły w 1999 r. spowodowane były transformacją gospodarczą. „Uzdrowisko Nałęczów” przekształcono w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa i przyjęło ono zgodnie z tradycją nazwę Zakład Leczniczy – „Uzdrowisko Nałęczów”. W 2002 r. uzdrowisko zostało sprywatyzowane, a nowym właścicielem została firma Nestle Waters Polska S.A.¹⁹⁷. Obecnie również, nawiązując do dawnej tradycji, goszczą w Nałęczowie znane osobistości ze świata kultury czy polityki. „Jak pisał Bolesław Prus: Kto choć raz odwiedzi Nałęczów, ten wyjdzie stąd innym, lepszym człowiekiem”¹⁹⁸.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XXV/167/2009 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia statutu uzdrowiska Nałęczów zmienioną Uchwałą Nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Nałęczów.

---

¹⁹⁴ <https://naleczow.pl/historia/> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁹⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.; Podstawa prawna: (Art. 2) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. zmieniające ustawę o uzdrowiskach (Dz.U. z 1928 r. nr 36, poz. 331) oraz Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska (M.P. z 1967 r. nr 45, poz. 228).

¹⁹⁶ <https://uzdrowisko-naleczow.pl/o-nas/> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁹⁷ W. Czerniec (red.), *Nałęczów i okolice*, op.cit.

¹⁹⁸ Tamże.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do najważniejszych surowców leczniczych w uzdrowisku Nałęczów zaliczyć należy krystalicznie czyste wody lecznicze z wapienno-żelaznych źródeł, które są wykorzystywane m.in. w kuracji pitnej. Naturalna woda mineralna jest gazowana i sprzedawana pod nazwą „Nałęczowianka” oraz „Cisowianka”. Osoby przebywające na kuracji uzdrowiskowej i pobycie leczniczym z zabiegami mogą korzystać z kuracji pitnej w Pijalni Wód w Parku Zdrojowym. W pijalni znajdują się trzy źródła¹⁹⁹:

- Źródło „Miłości” – naturalna woda źródłana niskosodowa; właściwości lecznicze: wspomaga i reguluje pracę serca, łagodzi dolegliwości mięśni (skurcze, mrowienie, drętwienie) i stawów, zmniejsza bóle głowy, nerwowość, znosi znużenie, ułatwia zasypianie, łagodzi stany depresyjne, leczy dolegliwości gastrologiczne, m.in. skurcze jelit, wpływa na prawidłowe odżywienie skóry.
- Źródło „Barbara” – woda lecznicza słabo zmineralizowana żelazista; właściwości lecznicze: zalecana jest przy znużeniu, apatii, trudnościach z koncentracją, oddychaniem, przy skurczach i osłabieniu mięśni, mrowieniu i drętwieniu kończyn, bólach stawów, zaburzeniach pracy jelit, depresjach i nerwicach; wspomaga prawidłowe czynności serca, wzmacnia włosy i paznokcie, wpływa na prawidłowe odżywienie skóry.
- Źródło „Celiński” – woda lecznicza słabo zmineralizowana żelazista; właściwości lecznicze: wskazana jest przy znużeniu, trudnościach z koncentracją, przy zakłóceniu prawidłowej pracy serca, skurczach i osłabieniu mięśni, drętwieniu i mrowieniu rąk i nóg, bólach stawów, zwolnieniu tętna, trudnościach z oddychaniem, przy zaburzeniach pracy jelit, nerwowości, bezsenności, a także przy wypadaniu włosów, łamliwych paznokciach, pękaniu kącików ust.

Istotne znaczenie mają również czynniki klimatyczne. Nałęczów położony jest w najcieplejszym regionie Polski, tzw. V regionie bioklimatycznym „południowo-wschodnim”. Nałęczów jest uzdrowiskiem nizinym (180-210 m n.p.m.), którego klimat określany jest jako łagodny nizinny i słabo bodźcowy, moderowany ukształtowaniem terenu i bogatą zielenią otoczenia²⁰⁰.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Uzdrowisko Nałęczów słynie z leczenia chorób kardiologicznych i nadciśnienia²⁰¹. Do uzdrowiska Nałęczów przyjeżdżają głównie pacjenci ze schorzeniami kardiologicznymi, takimi jak: choroba wieńcowa, nadciśnienie tętnicze, nerwica sercowo-naczyniowa. Przeprowadzana jest tutaj także wczesna rehabilitacja chorych po operacjach serca, jak również rehabilitacja po zawale mięśnia sercowego.

¹⁹⁹ <https://uzdrowisko-naleczow.pl/onas/surowce-naturalne/> (dostęp: 15.04.2020).

²⁰⁰ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 34.

²⁰¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Nałęczowa świadczą liczne zakłady uzdrowiskowe, do których należą: dwa szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, sześć sanatoriów uzdrowiskowych dla dorosłych, przychodnia uzdrowiskowa (ambulatorium), zakłady przyrodolecznicze, stanowiące integralną całość ze szpitalami uzdrowiskowymi i sanatoriami²⁰².

Do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego w Nałęczowie zaliczamy:

- Niepubliczny Zespół Opieki Zdrowotnej Zakład Leczniczy „Uzdrowisko Nałęczów” Spółka Akcyjna w Nałęczowie, w skład zespołu wchodzi: Kardiologiczny Szpital Uzdrowiskowy, Sanatorium Uzdrowiskowe „Księżę Józef”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Fortunat”, Zakład Rehabilitacji, Zakład Przyrodoleczniczy, Przychodnia Uzdrowiskowa, Laboratorium Analityczne;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowiskowe Związku Nauczycielstwa Polskiego – ZGZG wraz z Zakładem Przyrodoleczniczym, w skład którego wchodzi część fizykalna bazy zabiegowej;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowiskowe „Ciche Wąwozy” wraz z Zakładem Zabiegowym;
- Sanatorium Uzdrowiskowe dla Rolników wraz z bazą rehabilitacyjną;
- Kolejowy Szpital Uzdrowiskowy w Nałęczowie Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej wraz z Zakładem Przyrodoleczniczym i Fizjoterapii oraz Oddziałem Rehabilitacji Kardiologicznej, Pozawałowej i Pooperacyjnej²⁰³.

Do urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego funkcjonujących na terenie Nałęczowa zaliczamy: pijalnię uzdrowiskową, ścieżki ruchowe oraz basen „Atrium” – położone w Parku Zdrojowym, a także basen w Sanatorium Uzdrowiskowym dla Rolników²⁰⁴.

---

²⁰² Tamże.

²⁰³ Uchwała nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Nałęczów. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011 r., s. 9-10.

²⁰⁴ Tamże, s. 10.

Ławeczka Prusa
fot. Dominika Dudek

Sanatorium Książę Józef – Nałęczów
fot. Dominika Dudek

2.25. Uzdrowisko Swoszowice

Położenie administracyjne

Osiedle Uzdrowisko Swoszowice położone jest w województwie małopolskim, na terenie gminy miejskiej Kraków w południowo-zachodniej części X Dzielnicy Krakowa²⁰⁵. Obszar uzdrowiska leży w strefie podmiejskiej, nazwanej zielonym pierścieniem Krakowa, która charakteryzuje się przestrzenią o atrakcyjnym, otwartym krajobrazie, z dużym udziałem terenów zielonych i enklawami zabudowy o niskiej intensywności, w 200-letnim Parku Zdrojowym oraz zielonym pasie rzeki Wilgi.

Mapa 24. Lokalizacja uzdrowiska Swoszowice

Źródło: opracowanie własne.

Obszar Osiedla Uzdrowisko Swoszowice zajmuje powierzchnię 684,09 ha, co stanowi około 28% obszaru Dzielnicy X Swoszowice, którą zamieszkuje 28 176 osób, a jej Radę tworzy 21 członków²⁰⁶.

²⁰⁵ Uchwała Nr CXVII/1231/06 Rady Miasta Krakowa dnia 27 września 2006 r. w sprawie utworzenia Osiedla Uzdrowisko Swoszowice.

²⁰⁶ https://www.bip.krakow.pl/?bip_id=1&mml=465 (dostęp: 16.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Pierwsze informacje o leczniczych walorach wód siarczanych ukazały się w XVI w. w pracy „O Cieplicach” autorstwa Wojciecha Oczko, nadwornego lekarza króla Stefana Batorego. Wykorzystywanie ich do kąpeli leczniczych, stosowanych w Swoszowicach już w początkach XV w., opisane zostało w „Przewodniku po Uzdrowiskach” z 1878 r.²⁰⁷. Początki zorganizowanej działalności uzdrowiskowej na tym terenie datowane są na 1811 r., kiedy za sprawą profesora Feliksa Radwańskiego zbudowany został pierwszy Dom Zdrojowy i Łazienki oraz obiekty przeznaczone na pokoje mieszkalne dla gości przebywających na leczeniu. W tym samym czasie założony został również zabytkowy już dziś Park Zdrojowy²⁰⁸. Swoszowice stały się miejscowością rekreacyjno-wypoczynkową, znaną z licznych atrakcji. Uzdrowisko tętniące życiem przyciągało nie tylko chorych, ale również amatorów rozrywek i wypoczynku. W okresie powstania listopadowego nastąpił przejściowy okres mniejszego zainteresowania uzdrowiskiem. Od 1859 r. zaznaczył się jednak ponowny jego rozwój. Zawiązana została wówczas przez dr. Józefa Dietla, pioniera balneologii w Polsce – Spółka Zdrojowisk Krajowych. W 1875 r. powstała linia kolejowa, co znacznie usprawniło komunikację ze Swoszowicami. W okresie I wojny światowej uzdrowisko zostało w znacznym stopniu zniszczone, ale w latach międzywojennych nastąpiło ponowne ożywienie jego działalności²⁰⁹. Po II wojnie światowej uzdrowisko uruchomiono w 1956 r.²¹⁰. Swoszowice zostały włączone do Krakowa w 1973 r. jako część dzielnicy Działalność uzdrowiskowa Podgórze i pozostawały jej częścią do 1990 r. Wraz z rozbudową osiedla Swoszowice oraz osiedli ościennych: Jugowic, Opatkowic, Wróblowic, Rajska, Soboniowic, Kosocic i Zbydniowic, stworzono kolejną dzielnicę. Obecnie pełna nazwa brzmi: Dzielnica X Swoszowice²¹¹.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XCIII/2431/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie przyjęcia i ogłoszenia tekstu jednolitego uchwały Nr LX/784/08 Rady Miasta Krakowa z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie nadania Statutu dla Osiedla Uzdrowisko Swoszowice (Dz. Urz. Województwa Małopolskiego z dnia 2 lutego 2018 r., poz. 940).

²⁰⁷ <https://www.swoszowice.diecezja.krakow.pl/pliki/osiedle.htm> (dostęp: 16.04.2020).

²⁰⁸ <https://www.uzdrowisko.krakow.pl/uzdrowisko/historia> (dostęp: 16.04.2020).

²⁰⁹ <https://www.swoszowice.diecezja.krakow.pl/pliki/osiedle.htm> (dostęp: 16.04.2020).

²¹⁰ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 35.

²¹¹ <https://swoszowice.org.pl/historia/historia-osiedla-swoszowice/> (dostęp: 16.04.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą²¹²: woda lecznicza i czynniki klimatyczne. Na terenie uzdrowiska znajdują się siarczkowe wody lecznicze, w których dominują siarczany i wodorowęglany wapnia i magnezu oraz siarkowodór. Składniki te oraz ogólna mineralizacja wody (zawierająca się w wartościach 0,26%-0,28%) są głównymi czynnikami aktywnymi, fizjologicznie intensywnie oddziałującymi na skórę i cały organizm.

Osiedle Uzdrowisko Swoszowice posiada klimat nizinny. Położone w dolinie rzeki Wilgi cechuje się bodźcami klimatycznymi o różnym natężeniu, w zależności od rodzaju podłoża, pokrycia terenu i stosunków wodnych. Około 40% dni w roku posiada komfortowe warunki odczuwalne²¹³. Zgodnie ze świadectwem potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu, wydanym w 2018 r. przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie Państwowy Instytut Badawczy, klimat lokalny charakteryzuje się korzystnymi warunkami do prowadzenia klimatoterapii w zakresie helioterapii, aeroterapii i kinezyterapii²¹⁴. Obszar Swoszowic jest zdecydowanie bardziej korzystny w stosunku do innych części miasta Krakowa. Brak zakładów przemysłowych oraz większych tego typu obiektów w bezpośrednim sąsiedztwie sprawia, że obszar uzdrowiska należy do stref leżących poza głównymi kierunkami wiatrów przenoszących zanieczyszczone powietrze²¹⁵.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych²¹⁶: ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby układu nerwowego, choroby osteoporozy, choroby skóry. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Osiedla Uzdrowisko Swoszowice świadczy: Uzdrowisko Kraków Swoszowice Sp. z o. o. Korzystanie w uzdrowisku z kąpeli z zastosowaniem wód siarczkowych działa regenerująco na tkankę łączną, co sprzyja leczeniu chorób reumatycznych, chorób zwyrodnieniowych stawów i kręgosłupa, dyskopatii, zespołów bólowych kręgosłupa, neuralgii. Wody siarczkowe leczą także choroby skóry. Dzięki właściwościom keratolitycznym (złuszczającym) oraz redukcyjnym (zmieniającym potencjał oksydoredukcyjny skóry) są skuteczne w leczeniu łuszczycy. Głębokie oczyszczanie z równoczesnym działaniem odnawiającym tkanki, właściwości bakteriobójcze,

---

²¹² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²¹³ <https://www.igup.pl/wykaz-polskich-uzdrowisk/swoszowice.html> (dostęp: 16.04.2020).

²¹⁴ Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie Państwowy Instytut Badawczy, Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu, Kraków, dnia 21 czerwca 2018 r., https://dialogspoleczny.krakow.pl/wp-content/uploads/2018/08/6.-SWO_3.pdf (dostęp: 16.04.2020).

²¹⁵ <https://www.swoszowice.diecezja.krakow.pl/pliki/osiedle.htm> (dostęp: 16.04.2020).

²¹⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

przeciwgrzybicze, przeciwpasożytnicze i antyalergiczne pomagają w leczeniu wielu chorób dermatologicznych. Kąpiele sprzyjają również zabiegom odtruwającym, np. przy zatruciach ołowiem. Związki siarki wiążą się z metalami ciężkimi (ołów, rtęć), które w postaci nierozpuszczalnych cząstek mogą być wydalone z organizmu. Zalety lecznicze wód siarczkowych ze Swoszowic podkreślane są w wielu badaniach naukowych i wskazywane do leczenia licznych dolegliwości.

Na terenie uzdrowiska Swoszowice znajduje się park uzdrowiskowy.

Główny Dom Zdrojowy – Swoszowice

Pomnik przyrody – Lipa Słoń – Park Uzdrawiskowy w Swoszowicach

2.26. Uzdrowisko Piwniczna-Zdrój

Położenie administracyjne

Miasto leży w południowej części województwa małopolskiego, w powiecie nowosądeckim, w strefie przygranicznej polsko-słowackiej, w Beskidzie Sądeckim na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego, 17 km od Starego Sącza i 17 km od Szczawnicy. Obszar gminy o powierzchni 12 649 ha rozpościera się od wysokości 347 m n.p.m. (dolina Popradu w rejonie Młodowa) do 1162 m n.p.m. w Małym Rogaczu.

Mapa 26. Lokalizacja uzdrowiska Piwniczna-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

W skład gminy miejsko-wiejskiej wchodzi miasto Piwniczna-Zdrój, o powierzchni 38 km², które zamieszkuje 5744 osób, oraz 6 sołectw: Kokuszka, Głębokie, Młodów, Wierchomla (Wielka i Mała), Łomnica-Zdrój, Zubrzyk. Miejscowości te zamieszkuje 10 602 mieszkańców²¹⁷. W skład Rady Miejskiej Piwnicznej-Zdroju wchodzi 15 radnych.

²¹⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Królewskie Wolne Miasto Piwniczna zostało założone na tzw. surowym korzeniu, na mocy dekretu króla Kazimierza III Wielkiego w ramach polityki obronności, zakładającej lokowanie osad wzdłuż granic kraju. 1 lipca 1348 r. król Kazimierz III Wielki wystawił w Krakowie dokument lokacji miasta Piwniczna Szyja. Granice utworzonego na surowym korzeniu miasta oparte zostały o istniejące już w terenie wsie (Młodów, Głębokie, Łomnica i nieznany dziś w Beskidzie Sądeckim – Nart). Miasto lokowano na prawie magdeburskim, a prawo lokacji i organizacji życia gospodarczego nad Popradem otrzymał od polskiego monarchy zasadzca Hanko ze Sącza²¹⁸. Od czasów lokacji miasta zachował się prawie niezmieniony układ urbanistyczny z czworobocznym rynkiem i wychodzącymi z jego narożników ulicami²¹⁹. Miasto położone przy ważnym szlaku handlowym prowadzącym na Węgry szybko się rozwijało. Pod koniec XIX w. w 1880 r. lwowski lekarz odkrył, że lokalne wody mają lecznicze właściwości. Od tego wydarzenia rozpoczęła się historia Piwnicznej jako miasteczka uzdrowiskowego. Pierwsi kuracjusze pojawili się w 1884 r. Rozwój uzdrowiska nastąpił w okresie międzywojennym, gdy wykonano nowe odwierty wód mineralnych, wybudowano Zakład Zdrojowy, pijalnię wód oraz urządzono Park Zdrojowy²²⁰. W 1931 r. miejscowości nadano status uzdrowiska²²¹.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr LIII/377/10 Rady Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój z dnia 30 września 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Piwniczna-Zdrój (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 3 grudnia 2010 r. Nr 641, poz. 5252).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: lecznicze wody mineralne (szczawy wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-sodowe oraz czynniki klimatyczne)²²². W Piwnicznej-Zdroju znajdziemy źródła mineralne, czyli miejsca, skąd wody wypływają bezpośrednio. Niektóre wody można czerpać z kraników lub ze studni, przy których zawsze gromadzi się wielu kuracjuszy i turystów. Wody zawierają wszystkie istotne mikroelementy (magnez, wapń, wodorowęglowodany, sód i chlorki) w doskonałych proporcjach (dokładnie dwa razy większa ilość wapnia niż magnezu). Uzdrowisko Piwniczna-Zdrój

²¹⁸ <https://turystyka.piwniczna.pl/43/2/historia-miasta.html> (dostęp: 27.03.2020).

²¹⁹ <https://www.piwniczna.pl/zabytki-ii-ii.html> (dostęp: 27.03.2020).

²²⁰ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 35.

²²¹ Dane źródłowe pozyskane w badanej gminie, Uchwała Nr X/49/71 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie z dnia 05.05.1971 r. w sprawie ustanowienia statutu Uzdrowiska Piwniczna.

²²² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

charakteryzuje klimat górski, umiarkowanie bodźcowy, łagodzony przez zalesione zbocza (przewaga drzewostanu iglastego). Przyjazny mikroklimat pomaga w leczeniu chorób układu oddechowego, a osoby z nadciśnieniem czują się tutaj znacznie lepiej.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, otyłość, choroby nerek i dróg moczowych, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych oraz choroby układu trawienia²²³. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Piwnicznej-Zdroju świadczy NZOZ Sanatorium Uzdrowiskowe „Limba”. Pobyt w sanatorium uzdrowiskowym polecany jest szczególnie osobom, które cierpią na choroby żołądka i dwunastnicy, nieżyt żołądka, stany zapalne trzustki i jelit czy kamicy nerkowej²²⁴. Leczenie tych chorób jest możliwe dzięki występującym w tutejszych wodach leczniczych szczawom, bogatym w wapń i magnez. Uzupełnienie kuracji uzdrowiskowej stanowią pijalnie i parki uzdrowiskowe oraz ścieżka ruchowa.

---

²²³ Tamże.

²²⁴ <https://meteor-turystyka.pl/noclegi,sanatoria,piwniczna-zdroj,60.html> (dostęp: 27.03.2020).

Baseny na Radwanowie – Piwniczna-Zdrój
fot. Emilia Buczek

Widok z Gronia – Piwniczna-Zdrój
fot. Teresa Ortyl

2.27. Uzdrowisko Polanica-Zdrój

Położenie administracyjne

Miejscowość położona jest w województwie dolnośląskim, w powiecie kłodzkim w Kotlinie Kłodzkiej. Uzdrowskowo-wypoczynkowa część Polanicy-Zdroju zajmuje nasłonecznione, łagodne południowo-wschodnie zbocza pierwszych wzniesień Gór Stołowych.

Mapa 26. Lokalizacja uzdrowiska Polanica-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina Polanica-Zdrój ma status gminy miejskiej, którą zamieszkuje 6238 mieszkańców²²⁵ i obejmuje terytorium o powierzchni 17 km². Sąsiaduje z gminami: Bystrzyca Kłodzka, Kłodzko i Szczytina. W skład Rady Miejskiej wchodzi 15 radnych.

Rys historyczny uzdrowiska

Historia uzdrowiska sięga pierwszych lat XVIII w., a w pełni planowa działalność uzdrowskowa rozpoczęła się w 1873 r. W latach 1905-1906 wybudowany został nowy Dom Zdrojowy, a w 1906 r. założony Park Zdrojowy. W 1909 r. otwarto sanatorium kardiologiczne. Nową halę spacerową wraz z pijalnią i dodatkowymi łazienkami wybudowano w 1911 r.²²⁶

²²⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²²⁶ K. Jakóbiak (red.), *Lecznictwo uzdrowskowe ...*, op.cit., s. 31.

Na początku I wojny światowej uzdrowisko zamknięto, w Domu Zdrojowym urządzono lazaret, ale już po roku działalność zdroju wznowiono. Do najważniejszych inwestycji okresu międzywojennego zaliczyć należy otwarty w 1925 r. Teatr Zdrojowy oraz nowy Zakład Przyrodoleczniczy (1930 r.). Po zakończeniu II wojny światowej, już 16 czerwca 1945 r. przybyli tutaj pierwsi polscy urzędnicy i nadali miejscowości nazwę Puszczyków-Zdrój. Używano jej do połowy 1946 r., kiedy to komisja nazewnictwa zmieniła ją na Polanica-Zdrój. Lecznicza sława Polanicy-Zdroju znacznie wzrosła po 1950 r. dzięki nowym metodom leczenia chorób geriatrycznych mleczkiem pszczelim, wprowadzonym przez lekarza humanistę dr. Józefa Matuszewskiego oraz chirurgii plastycznej zastosowanej po raz pierwszy w Polsce przez dr. Stanisława Michałka-Grodzkiego²²⁷. W 1967 r. miejscowości nadano status uzdrowiska. W latach 2010-2011 przeprowadzona została kompleksowa modernizacja Parku Zdrojowego, który ze względu na wartości przyrodnicze oraz unikatowy charakter kompozycji w 1991 r. wpisany został do rejestru zabytków i podlega ochronie prawnej. Uwzględniając zabytkowy charakter parku, podczas rewitalizacji wprowadzono m.in. elementy małej architektury, urządzono punkty widokowe, alejki oraz posadzono kilka tysięcy roślin wzbogacając tereny zielone, wybudowano nowe fontanny, ujęcia wody, altany. Na obszarze parku zainstalowany został również monitoring wizyjny.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XX/113 /2012 Rady Miejskiej w Polanicy Zdroju z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXIX/181/09 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 31 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Polanica-Zdrój.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody mineralne i lecznicze wodorowęglanowo-wapniowe, szczawy, kwasowęglowe oraz czynniki klimatyczne²²⁸. Klimat uzdrowiska to klimat podgórski, umiarkowanie bodźcowy, moderowany przez zwarte obszary leśne (drzewostan w przewadze iglasty). Łagodny, podgórski klimat oraz obfite źródła wód mineralnych stwarzają doskonałe warunki do wypoczynku, leczenia chorób układu krążenia i przewodu pokarmowego, a także zwalczania nałogu palenia tytoniu²²⁹. Właściwości zdrowotne klimatu Polanicy-Zdroju potwierdzają badania przeprowadzone przez Instytut Geografii Polskiej Akademii Nauk. Bioklimat miejscowości, dzięki róż-

²²⁷ https://www.polanica.pl/strona-54-historia_miasta.html (dostęp: 23.03.2020).

²²⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²²⁹ <https://www.polanica.pl/strona-55-klimat.html> (dostęp: 23.03.2020).

nicowanej bodźcowości termicznej, posiada także walory hartujące układ termoregulacyjny. Odpowiednie usłonecznienie wywołuje efekt bakteriobójczy i witaminotwórczy. Taka konfiguracja usłonecznienia i kąta padania promieni słonecznych występuje tu średnio 160 dni, czyli niemal przez pół roku.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby naczyń obwodowych oraz choroby układu trawienia²³⁰. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Polanicy-Zdroju świadczą Uzdrowiska Kłodzkie S.A. Grupa PGU oraz Centrum Zdrowia i Wypoczynku „Nowy Zdrój”. Można w nich skorzystać z zabiegów z zakresu balneologii i hydroteracji, fizykoterapii oraz kinezyterapii, tj.: kąpeli solankowych, borowinowych, perełkowych, okładów z żywej borowiny, krioterapii, masaży leczniczych prądów, laserów, inhalacji czy leczenia światłem, a także terapii leczenia bólu, która pozwala wyeliminować nawet przewlekłe dolegliwości bólowe, spowodowane urazami czy schorzeniami.

Polanica-Zdrój dysponuje dobrą bazą leczniczą, turystyczną, rekreacyjną i sportową. Oprócz bazy leczniczo-wypoczynkowej (pijalnia wód mineralnych, park zdrojowy) miasto ma liczne urządzenia rekreacyjne i kulturalne, takie jak: kryte baseny kąpielowe, letni tor saneczkowy, korty tenisowe, jaskinie solne, stajnię wierzchowców, teatr zdrojowy, bibliotekę miejską, kluby bilardowe oraz bardzo duże zaplecze gastronomiczne²³¹. Uzdrowisko jest ulubionym miejscem wypraw weekendowych mieszkańców Dolnego Śląska.

---

²³⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²³¹ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miejski w Polanicy Zdroju – 18.08.2020 r.

Polanica-Zdrój
fot. Marlena Solska

Pijalnia Wód Mineralnych – Wielka Pieniawa w Polanicy-Zdroju

2.28. Uzdrowisko Polańczyk

Położenie administracyjne

Polańczyk położony jest w województwie podkarpackim, w powiecie leskim, w gminie Solina w Bieszczadach. Gmina Solina sąsiaduje z czterema gminami: od południa z gminą Cisna, od zachodu z gminą Baligród oraz Lesko natomiast od północy z gminą Olszanica.

Mapa 27. Lokalizacja uzdrowiska Polańczyk

Źródło: opracowanie własne.

Gmina Solina jest gminą wiejską, w skład której wchodzi 16 sołectw²³². Całkowita powierzchnia gminy Solina wynosi 185 km² (18 452 ha)²³³. W skład obszaru uzdrowiska wchodzi: jednostka pomocnicza gminy Polańczyk-Zdrój, Osiedle Panorama, Osiedle na Górcie, sołectwo Polańczyk i sołectwo Myczków²³⁴. Wieś wczasowo-uzdrowiskowa Polańczyk, zwana „bieszczadzkim kurortem” ma powierzchnię 8,8 km², liczy 850 mieszkańców²³⁵ i od 30 grudnia

²³² Raport z diagnozy służącej wyznaczeniu obszarów zdegradowanych Gminy Solina wraz z uzasadnieniem i rekomendacją terenów do objęcia Lokalnym Programem Rewitalizacji, Urząd Gminy Polańczyk, 2016, s. 4.

²³³ Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025, czerwiec 2015, s. 6.

²³⁴ Gmina Solina – Uzdrowisko Polańczyk, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, s. 186.

²³⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

1999 r. jest siedzibą władz gminy Solina, która liczy 5400 mieszkańców²³⁶. W skład Rady Gminy wchodzi 15 radnych²³⁷.

Rys historyczny uzdrowiska

Lokowana na prawie wołoskim wieś Polańczyk powstała w dobrach należących do rodu Kmitów. Wieś Polańczyk znana jest od 1580 r. pod nazwami Poleszczańskie i Polańskie. Nazwę przyjęła w 1674 r. od nazwiska właścicieli wsi – Polańskich²³⁸. Dzieje wsi do XX wieku nie są dobrze znane. Wiadomo, że zamieszkiwała tutaj nie tylko ludność polska, ale też ukraińska i rusińska, która została wysiedlona po II wojnie światowej. Dzięki atrakcyjnemu położeniu, dobrym warunkom klimatycznym i źródłom wód mineralnych w 1967 r. Polańczyk zaliczono do miejscowości czasowo-wypoczynkowych. Dynamiczny rozwój Polańczyka rozpoczął się wraz z powstaniem Zalewu Solińskiego oraz uznaniem w 1974 r. Polańczyka za miejsce mające potencjał ku leczeniu uzdrowiskowemu. To właśnie dzięki temu zaczęto otwierać tutaj pierwsze domy uzdrowiskowe i sanatoryjne²³⁹. W Polańczyku, na ulicy Zdrojowej, w pobliżu Jeziora Solińskiego znajduje się amfiteatr. Otoczony drzewami sprawia imponujące wrażenie i jest chętnie odwiedzany przez kuracjuszy. Wybudowany został ze środków unijnych w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2011, którego nazwa to „Polańczyk i Schidnica – wykorzystajmy razem nasz potencjał turystyczny i kulturowy dla poprawy konkurencyjności Bieszczadów”. Amfiteatr przeznaczony jest dla dwóch tysięcy widzów, posiada 500 miejsc siedzących i 1500 stojących. W lecie odbywa się tu wiele imprez plenerowych. Status uzdrowiska Polańczyk uzyskał w 1999 r.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XLVI/464/13 Rady Gminy Solina z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Polańczyk.

Najważniejsze surowce lecznicze

Polańczyk zyskał miano uzdrowiska dzięki występowaniu na jego terenie wód mineralnych, pozwalających na leczenie wielu schorzeń. Wśród nich wymieniane są: wody mineralne wodorowęglanowo-sodowe, jodkowe, a także chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowe, bromkowe i fluorkowe²⁴⁰. Polańczyk to miejscowość podgórska o klimacie średnio-bodźcowym, moderowanym przez przyległe zwarte kompleksy leśne (przewaga drzewostanu bukowego, jo-

²³⁶ Materiały źródłowe Urzędu Gminy w Solinie z/s Polańczyka – 18.08.2020 r.

²³⁷ <https://bip.solina.regiony.pl/obecna-rada> (dostęp: 31.03.2020).

²³⁸ *Gmina Solina – Uzdrowisko Polańczyk*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, s.184.

²³⁹ <https://meteor-turystyka.pl/miasto/polanczyk> (dostęp: 31.03.2020).

²⁴⁰ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 38.

dłowego, modrzewiowego) i Jezioro Solińskie. Polańczyk charakteryzuje się mikroklimatem bardzo korzystnym dla organizmu człowieka. Powietrze jest tutaj bogate w fitocydy, czyli olejki eteryczne drzew iglastych, co ma duże znaczenie w procesie leczenia i regeneracji sił. Klimat ten sprzyja także profilaktyce wielu schorzeń, m.in. kardiologicznych i laryngologicznych²⁴¹.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, choroby endokrynologiczne oraz cukrzyca²⁴². Atutem pozwalającym na prowadzenie w Polańczyku działalności uzdrowiskowej jest obecność źródeł mineralnych. Wody stosowane są zarówno w kuracjach pitnych, jak i leczniczych kąpielach. Wykonywane są m.in. zabiegi z zakresu hydroterapii, peloidoterapii, balneologiczne, a także inhalacje. Polańczyk ma bogatą bazę leczniczą. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Polańczyka świadczą: Sanatorium Uzdrowiskowe „Dedal”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Amer-Pol”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Solinka”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Plon”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Atrium”.

Na terenie uzdrowiska Polańczyk występują następujące urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego: pijalnie uzdrowiskowe, tężnie oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe.

---

²⁴¹ <https://www.poradnikzdrowie.pl/regeneracja/uzdrowiska-i-termyn/uzdrowisko-polanczyk-aa-URD2-X5R4-ShW1.html> (dostęp: 31.03.2020).

²⁴² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Kąpielisko Cypel w Polańczyku
fot. Krzysztof Pecka

Punkt widokowy – Osiedle na górze

2.29. Uzdrowisko Połczyn-Zdrój

Położenie administracyjne

Połczyn-Zdrój leży w środkowej części województwa zachodniopomorskiego, we wschodniej części powiatu świdwińskiego, w którym jest drugim ośrodkiem miejskim. To jedyne uzdrowisko leżące na Pojezierzu Drawskim, w odległości 57 km od Koszalina i 150 km od Szczecina, przy trasie turystycznej Poznań-Kołobrzeg. Obiekty uzdrowiskowe usytuowane są na terenie 80 ha Parku Zdrojowego w sąsiedztwie 2 ha zalewu, który pełni funkcję zbiornika retencyjnego. W gminie znajduje się 11 jezior o łącznej powierzchni ok. 450 ha. Gmina miejsko-wiejska Połczyn-Zdrój zajmuje powierzchnię 343 km², zamieszkuje ją 14 525 mieszkańców, z czego na miasto przypada 7653 osób, co lokuje je na 27. miejscu pod względem ludności w województwie²⁴³.

Mapa 28. Lokalizacja uzdrowiska Połczyn-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Na terenie gminy funkcjonuje 25 sołectw: Bolkowo, Bronowo, Brusno, Buślary, Czarnkowie, Gaworkowo, Gawroniec, Kołacz, Lipno, Łęgi, Łośnica, Nowe Resko, Ogartowo, Ogrodno, Ostre Bardo, Popielewo, Przyrowo, Redło, Sucha, Szeligowo, Toporzyk, Tychówko, Wardyń Górny, Zajączkówko, Zajączkowo. Rada Gminy liczy 15 radnych.

²⁴³ Tamże.

Rys historyczny uzdrowiska

Źródła wód mineralnych w Polczynie-Zdroju odkryto w 1688 r. a pierwsi kuracjusze zaczęli odwiedzać uzdrowisko na początku XVIII w., kiedy w 1705 r. stanął tu pierwszy dom zdrojowy, w którym przystąpiono do wydawania zabiegów leczniczych. Nieco później, bo w połowie XIX w. w lecznictwie zaczęto stosować borowinę. Wszystkie obiekty kuracyjne zbudowane do 1910 r. funkcjonują do dziś. W 1963 r. odkryto pokłady solanki a w 1965 r. odwiercono bogatą w brom i jod solankę, co spowodowało rozwój nowych kierunków lecznictwa. W Polczynie-Zdroju zapoczątkowano leczenie balneologiczne chorób kobiecych, w tym niepłodności²⁴⁴. W 1967 r. nadano miejscowości status uzdrowiska²⁴⁵. W oparciu o bogate złoża znakomitej jakości borowiny i permskich solanek miasto z powodzeniem podtrzymuje i rozwija ponad 300-letnie tradycje uzdrowiskowe, natomiast teren gminy, wchodzącej w znacznej części w skład Drawskiego Parku Krajobrazowego, stanowi jeden z najbardziej urokliwych zakątków Pomorza Zachodniego, zwanego również „Szwajcarią Polczyńską”. Niezwykle urozmaicona rzeźba terenu, liczne rynny i wzgórza morenowe, jeziora, w tym jedno z największych jezior w Polsce – jezioro Drawsko o powierzchni 1781 ha, to unikalne ślady zlodowacenia bałtyckiego, które stały się przyczynkiem utworzenia na tym obszarze nowego produktu turystycznego – Geoparku „Polodowcowa Kraina Drawy i Dębnicy”. Główne atrakcje miasta to starówka z zachowanym od czasów średniowiecza zabytkowym układem urbanistycznym oraz Park Zdrojowy o powierzchni 80 ha, który składa się z części francuskiej o symetrycznym układzie alei i założen roślinnych oraz znacznie większej części angielskiej, charakteryzującej się pagórkowatym ukształtowaniem terenu i swobodnym rozproszeniem zieleni. Nad deptakiem, stanowiącym główną ulicę starówki, od wielu lat w sezonie letnim zawisa kilkaset parasoli, co nadaje miastu uroku i oryginalności²⁴⁶.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXXVIII/375/2017 Rady Miejskiej w Polczynie-Zdroju z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Polczyn-Zdrój (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z dnia 28 lipca 2017 r., poz. 3312).

Najważniejsze surowce lecznicze

²⁴⁴ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 43.

²⁴⁵ Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska. Uchwała nr XVI/54/72 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 27 stycznia 1972 r. w sprawie przyjęcia statutu uzdrowiska Polczyn-Zdrój.

²⁴⁶ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miejski w Polczynie-Zdroju – 22.04.2020 r.

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody lecznicze, solanka oraz borowina²⁴⁷. W uzdrowisku wykorzystywane są właściwości lecznicze solanki bogatej w szereg składników naturalnych. Solanki pozyskiwane są z miejscowych złóż zlokalizowanych na głębokości 1200 m. Dzięki wysokiemu stężeniu naturalnych składników mineralnych (tj. sód, wapń, magnez, jod, chlorki i siarczany), solanki posiadają szczególne właściwości lecznicze, które wykorzystywane są w profesjonalnych zabiegach dedykowanych osobom z problemami kardiologicznymi, chorobami skóry, narządu ruchu czy układu oddechowego²⁴⁸. Walory lecznicze tutejszej solanki wykorzystywane są poprzez inhalacje oraz kąpiele wodolecznicze, natomiast nie stosuje się jej do picia. Skarbem uzdrowiska jest również czarne złoto, czyli polczyńska borowina, znana i zaliczana do najlepszych w całej Europie. Ze względu na wysoką aktywność składników naturalnych i wyjątkową zdolność utrzymywania ciepła, ten skuteczny surowiec leczniczy znajduje zastosowanie w kuracjach niezbędnych w leczeniu bezpłodności, stanów zwyrodnieniowych czy schorzeń narządów ruchu. W polczyńskim źródle borowinę stosuje się również podczas zabiegów odnowy biologicznej i spa oraz do produkcji własnej linii regenerujących kosmetyków. Na samopoczucie kuracjuszy dobrze wpływa łagodny klimat, umiarkowanie bodźcowy. Niewątpliwym walorem jest czyste powietrze, przepełnione fitocytami, czyli olejkami eterycznymi, które wydzielają drzewa iglaste. Klimat gminy wykazuje charakter przejściowy pomiędzy klimatem morskim, a klimatem kontynentalnym. Obszar gminy położony jest w obrębie trzech krain klimatycznych.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Wykorzystując naturalne walory uzdrowiskowe w Polczynie-Zdroju prowadzone jest leczenie w następujących kierunkach leczniczych²⁴⁹: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, otyłość, choroby układu nerwowego, osteoporoza oraz choroby kobiece. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Polczyna-Zdroju świadczą: Uzdrowisko Polczyn Grupa PGU S.A., Sanatorium Uzdrowiskowe „Marta”, w których kuracjusze mogą korzystać z zabiegów: borowinowych, wodolecznictwa, fizykoterapii, krioterapii, kinezyterapii, okładów parafinowych, inhalacji solankowych, a także z seansu w grocie solnej²⁵⁰. Rozbudowane zaplecze rekreacyjne uzdrowiska Polczyn-Zdrój ze strefami rehabilitacyjnymi sprzyja prowadzeniu nie tylko skutecznych kuracji leczniczych, ale i odnowie biologicznej.

Ofertę uzdrowiska wzbogacają pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, parki uzdrowiskowe oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe.

---

²⁴⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁴⁸ <https://uzdrowiska-pgu.pl/kontakt> (dostęp: 27.03.2020).

²⁴⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁵⁰ <https://uzdrowisko-polczyn.pl/> (dostęp: 27.03.2020).

Deptak w Polczynie-Zdroju

Dywan kwiatowy – Park w Polczynie-Zdroju

2.30. Uzdrowisko Przerzeczyn-Zdrój*

Położenie administracyjne

Przerzeczyn-Zdrój to miejscowość uzdrowiskowa położona w województwie dolnośląskim, w powiecie dzierzoniowskim, w gminie Niemcza. Miejscowość nie posiada praw miejskich, jest wsią. Gmina miejsko-wiejska Niemcza sąsiaduje od wschodu z gminą Kondratowice (powiat Strzelin), od północy z gminą Łagiewniki, od zachodu z gminą Dzierżonów i gminą Piława Górna oraz od południa graniczy administracyjnie z gminami Ząbkowice Śląskie i Ciepłowody (powiat Ząbkowice).

Mapa 29. Lokalizacja uzdrowiska Przerzeczyn-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Do obszaru administracyjnego współczesnego miasta Niemcza należą dawne podgrodowe wsie: Stara Niemcza, Gumin, Stasin, Mieczniki, Nowiny, Jasinek i słynące w Polsce z rododendronów i azalii Wojsławice. Gminę tworzy siedem sołectw: Wilków Wielki, Kietlin, Gilów, Nowa Wieś Niemczańska, Podlesie, Przerzeczyn-Zdrój i Ligota Mała²⁵¹. Obecnie

²⁵¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę: Urząd Miasta i Gminy Niemcza – 20.05.2020 r. (Dane z raportu o stanie Gminy za 2019 rok).

Gminę Niemcza zamieszkuje 5413 mieszkańców, a w samym mieście Niemcza mieszka 2936 mieszkańców²⁵². Gmina zajmuje 71,86 km²²⁵³. Rada Miejska składa się z 15 radnych.

Rys historyczny uzdrowiska

Pierwsza wzmianka o miejscowości Przerzeczn-Zdrój pochodzi z 1264 r.²⁵⁴. Wówczas nosiła nazwę Przyrzyce – słowo to wywodzi się z etymologii słowiańskiej. W okresie kolonizacji niemieckiej zaczęto używać nazwy Bad Dirsdorf. Nazwę Diersdorf stosowano do końca XIX w. oraz później, aż do roku 1945. Po II wojnie światowej zaczęła obowiązywać nazwa używana do dziś – Przerzeczn-Zdrój. Przerzeczn-Zdrój jest najmniejszym w Polsce uzdrowiskiem, którego historia sięga 1802 r., kiedy odkryto tutaj źródła wody mineralnej – siarczkowej i żelazistej. Źródła te bardzo rzadko występują obok siebie²⁵⁵. Przyczyniło się to do rozwoju uzdrowiska. Wówczas wybudowano dwa pierwsze obiekty uzdrowiskowe. Gmina uzyskała status uzdrowiska w 2009 r.²⁵⁶.

Obecnie – od 2017 r. – uzdrowisko jest nieczynne²⁵⁷.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona była w oparciu o Uchwałę nr XXXVIII/224/10 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczn-Zdrój oraz Uchwałę nr XXXVIII/199/18 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 26 stycznia 2018 r. zmieniającą uchwałę w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczn-Zdrój.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska zlokalizowane są źródła wody radonowej²⁵⁸. Na obszarze uzdrowiska Przerzeczn-Zdrój znajdują się trzy źródła wody leczniczej. Są to ujęcia:

- 1) Odwiert nr II – woda swoista (słabo zmineralizowana) 0,043%, radonowa, która zawiera siarkowodór, zasoby eksploatacyjne – 2,27 m³/h, świadectwo nr 1/PZ,

²⁵² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r. Zob. też: *Dane z raportu o stanie Gminy za 2019 rok*.

²⁵³ Tamże.

²⁵⁴ A.M. Soroczyńska, *Walory Środowiskowe najmniejszego uzdrowiska w Polsce Przerzeczn-Zdrój*, [w:] *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, Nr 10/2011, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s. 135, <https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.dl-catalog-045096c7-2710-4034-88ae-85d801308098/c/12.pdf> (dostęp: 23.04.2020).

²⁵⁵ Tamże.

²⁵⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁵⁷ Od 2017 r. brak jest przychodu z tytułu opłaty uzdrowiskowej. Spółka, która jest jego właścicielem jest w upadłości. Informacja na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁵⁸ Tamże.

- 2) Odwiert nr VIII – woda swoista (słabo zmineralizowana) 0,055%, radonowa, aktualnie nieeksploatowany, zasoby eksploatacyjne – 2,4 m³/h, świadectwo nr 2/PZ
- 3) Odwiert nr IX – woda swoista (słabo zmineralizowana) 0,048%, radonowa, zasoby eksploatacyjne 3,0 m³/h, świadectwo nr 3/PZ²⁵⁹.

Te nisko zmineralizowane wody radoczynno-siarczkowe, zawierające siarczki wapnia i magnezu są unikalnymi naturalnymi wodami leczniczymi nie tylko w skali Polski, ale także Europy²⁶⁰. Istotne są również czynniki klimatyczne²⁶¹.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Przerzeczyn-Zdrój do 2017 r. prowadzone było leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne oraz neurologiczne (choroby układu nerwowego)²⁶². Funkcjonowały w nim zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, tj. sanatoria: Sanatorium Uzdrowiskowe „Akacja,” „Buk,” „Cis” oraz „Forsycja”. Działała również Przychodnia Uzdrowiskowa, a także istniał Zakład przyrodoleczniczy w sanatorium „Akacja”. Ponadto na terenie uzdrowiska znajdowały się również urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, tj. Park Zdrojowy o powierzchni 3 ha, nowoczesny basen z wyposażeniem do masażu i pływania pod prąd oraz ścieżki zdrowia²⁶³.

---

²⁵⁹ Uchwała nr XXXVIII/224/10 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczyn-Zdrój, <https://www.infor.pl/akt-prawny/U70.2010.060.0000923,uchwala-nr-xxxviii22410-rady-miejskiej-w-niemczy-w-sprawie-statutu-uzdrowiska-przerzeczyn-zdroj.html> (dostęp: 23.04.2020).

²⁶⁰ Zob. też: <https://www.umwd.dolnyslask.pl/turystyka/dla-turysty/dolnoslaskie-uzdrowiska/przerzeczyn-zdroj/> (dostęp: 23.04.2020).

²⁶¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁶² Tamże. Zob. też: Uchwała nr XXXVIII/224/10 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczyn - Zdrój, <https://www.infor.pl/akt-prawny/U70.2010.060.0000923,uchwala-nr-xxxviii22410-rady-miejskiej-w-niemczy-w-sprawie-statutu-uzdrowiska-przerzeczyn-zdroj.html>, (dostęp: 23.04.2020).

²⁶³ Uchwała nr XXXVIII/224/10 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczyn-Zdrój, <https://www.infor.pl/akt-prawny/U70.2010.060.0000923,uchwala-nr-xxxviii22410-rady-miejskiej-w-niemczy-w-sprawie-statutu-uzdrowiska-przerzeczyn-zdroj.html>, (dostęp: 23.04.2020).

Kościół parafialny w Przerzeczynie-Zdroju

Kościół parafialny w Przerzeczynie-Zdroju

2.31. Uzdrowisko Rabka-Zdrój

Położenie administracyjne

Gmina miejsko-wiejska Rabka-Zdrój położona jest w południowej Polsce i obejmuje obszar o powierzchni 69 km², który zamieszkuje 16 927 mieszkańców²⁶⁴. W jej skład wchodzi miasto uzdrowskie Rabka-Zdrój oraz trzy sołectwa: Chabówka, Rdzawka i Ponice.

Mapa 30. Lokalizacja uzdrowiska Rabka-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Miejscowość położona jest w województwie małopolskim, w powiecie nowotarskim, w Kotlinie Rabczańskiej, którą tworzą wpadające do rzeki Raby potoki Poniczanka i Słonka, u podnóża Gorców i Beskidu Wyspowego, na wysokości 500-600 m n.p.m., u zbiegu dwóch ważnych szlaków komunikacyjnych z Krakowa do Zakopanego i z Bielska-Białej do Nowego Sącza. W jej skład wchodzi miasto uzdrowskie Rabka-Zdrój oraz trzy sołectwa: Chabówka, Rdzawka i Ponice. W skład Rady Gminy wchodzi 15 radnych.

²⁶⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Pierwsze wzmianki o rabczańskich źródłach solankowych pochodzą z poł. XIII wieku. W 1858 r. wykonano pierwsze ujęcie wód, a w 1864 r. oficjalnie uruchomiono uzdrowisko. Pierwszy Zakład Kąpielowo-Leczniczy powstał w 1864 r., a w 1874 r. otwarto Zakład Leczenia Dzieci. W 1889 r. utworzono z inicjatywy doktora Macieja Leona Jakubowskiego pierwszy na ziemiach polskich, a trzeci w Europie ośrodek dla dzieci chorych na gruźlicę węzłów chłonnych. Specyficzny mikroklimat spowodował, że Rabka szybko rozwijała się i pod koniec XIX stulecia zyskała renomę uzdrowiska dziecięcego²⁶⁵. W okresie międzywojennym cieszyła się już sławą międzynarodową. W latach powojennych uzdrowisko było także ważnym ośrodkiem leczenia gruźlicy. W dniu 21 września 1953 r. nadano Rabce prawa miejskie, a następnie z dniem 1 stycznia 1967 r. przyznano jej status uzdrowiska²⁶⁶. W roku 1977, zgodnie z projektem rabczańskiego artysty – Jerzego Koleckiego, przyjęty został herb Rabki. Przedstawia on połowę słońca i połowę uśmiechniętej twarzy dziecka, co jest nawiązaniem do charakteru Rabki i jej misji. Wieloletnia praca z dziećmi i na ich rzecz została zauważona i doceniona. W dniu 1 czerwca 1996 r., w trakcie I Światowego Zlotu Kawalerów Orderu Uśmiechu, Rabka otrzymała nadany przez Kapitułę Orderu Uśmiechu, UNESCO i Wojewodę Nowosądeckiego tytuł „Miasto Dzieci Świata”. W 1999 r. nazwa „Rabka” została zmieniona na „Rabka-Zdrój”, która szczególnie podkreśla uzdrowiskowy charakter miejscowości²⁶⁷.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXXVIII/244/2013 Rady Miejskiej w Rabce-Zdroju z dnia 17 lipca 2013 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Rabka-Zdrój (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 5 sierpnia 2013 r., poz. 4920).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody lecznicze, wody mineralne, solanka, borowina, gazy lecznicze oraz czynniki klimatyczne²⁶⁸. Wody mineralne to jedne z najsilniejszych w Europie solanki chlorkowo-sodowo-jodkowe, które stosuje się w kuracjach kąpielowych, pitnych i wziewnych. W Parku Zdrojowym, w pobliżu źródła „Helena”, funkcjonuje otwarta jako pierwsza w Małopolsce, ogólnodostępna tężnia solankowa, a także pijalnia wód mineralnych, którymi leczy się nieżyty dróg oddechowych, niedokrwistość, choroby alergiczne, astmę oskrzelową, skazę wysiękową, krzywicę, choroby

²⁶⁵ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 35.

²⁶⁶ Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska (M.P. z 1967r. Nr 45 poz. 228 i 229).

²⁶⁷ <https://www.it.rabka.pl/index.php/getting-started> (dostęp: 26.03.2020).

²⁶⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

przemiany materii, układy krążenia, miażdżycę. Oferowane w pijalniach wód w Rabce wody mineralne pochodzą ze źródeł w miejscowości Szczawa. W rabczańskich pijalniach spróbować można wód: „Jan”, „Józef”, „Józefina”, „Stefan”. Ogólne wskazania to schorzenia dróg oddechowych, choroby reumatologiczne, otyłość, osteoporoza.

Uzdrowisko Rabka-Zdrój położone jest w rejonie bioklimatycznym VI „podgórskim i górskim”, odznaczającym się dużym zróżnicowaniem warunków bioklimatycznych, o typie umiarkowanym i silnie bodźcowym. Klimat Rabki cechuje korzystny stopień nasłonecznienia i niewielka ilość opadów, a położenie w górskiej kotlinie zapewnia osłonę od silnych wiatrów. Dobre warunki solarne, brak nadmiernych upałów i ostrych mrozów sprzyjają leczeniu klimatycznemu, które może być tu prowadzone przez cały rok.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, choroby skóry²⁶⁹. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Rabki-Zdroju świadczą: Uzdrowisko Rabka S.A., Śląskie Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowe im. dr. A. Szebesty w Rabce-Zdroju sp. z o.o., Sanatorium „Cegielski”, Cassia-Villa Medica s.c. Podstawowy profil leczenia rabczańskiego uzdrowiska to choroby układu oddechowego, krążenia, niedokrwistości, choroby alergiczne, astma oskrzelowa, skaza wysiękowa, reumatyzm, cukrzyca, choroby przemiany materii, miażdżyca i nerwice. Rabka-Zdrój oferuje szeroką gamę zabiegów i porad specjalistycznych. Do dyspozycji kuracjuszy oddane są liczne sanatoria, szpitale uzdrowiskowe, a także Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc Oddział Terenowy im. Jana i Ireny Rudników w Rabce-Zdrój. Uzdrowisko specjalizuje się w leczeniu chorób układu oddechowego i krążenia, alergii, schorzeń reumatycznych i nerwic. Sercem uzdrowiska jest zrewitalizowany w ostatnich latach Park Zdrojowy (23,59 ha). Park został podzielony na dwie części: strefę słońca i cienia. Strefa słońca pełni funkcje spacerowo-reprezentacyjno-wypoczynkowe, natomiast strefa cienia ma charakter spacerowo-refleksyjny i nawiązuje do atmosfery parku angielskiego. Park to doskonałe miejsce relaksu zarówno dla kuracjuszy i turystów, jak i mieszkańców miasta. Przez cały rok zaprasza spacerowiczów. Wiosną i latem jest oazą zieleni, jesienią cieszy oko barwami liści, a zimą, przysypany białym puchem, tworzy bajkowy krajobraz. Prócz pięknej przyrody park oferuje odwiedzającym zespół urządzeń sportowych na ścieżce zdrowia oraz place zabaw dla dzieci.

Do dyspozycji kuracjuszy dostępne są także: pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, ścieżki kinezyterapii oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe.

---

²⁶⁹ Tamże.

Dworzec Kolejowy i Pomnik Św. Mikołaja w Rabce-Zdroju
fot. Piotr Kuczaj

Tężnia solankowa i Pijalnia Wód Mineralnych
fot. Piotr Kuczaj

2.32. Uzdrawisko Rymanów-Zdrój

Położenie administracyjne

Rymanów-Zdrój leży w województwie podkarpackim, w powiecie krośnieńskim, w gminie Rymanów w Beskidzie Niskim.

Mapa 31. Lokalizacja uzdrowiska Rymanów-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Miejscowość uzdrowska położona jest 4 km na południe od miasta Rymanów, w malowniczej dolinie Taboru, wśród gór zwanych Wzgórzami Rymanowskimi. Uzdrawisko położone jest na pograniczu dwóch różniących się krajobrazowo mezoregionów karpackich: Beskidu Niskiego i Pogórza Bukowskiego, na wysokości od 360 do 390 m n.p.m. Gmina Rymanów to gmina miejsko-wiejska, którą zamieszkuje 15 982 mieszkańców²⁷⁰. Na terenie gminy leżą: Bałucianka, Bzianka, Głębokie, Klimkówka, Królik Polski, Królik Wołowski, Ladzin, Łazy, Milcza, Posada Górna, Puławy, Rudawka Rymanowska, Rymanów, Rymanów-Zdrój, Sieniawa, Wisłoczek, Wróblík Królewski i Szlachecki, Zmysłówka. Siedzibą gminy jest miasto Rymanów. W skład Rady Gminy wchodzi 15 radnych.

²⁷⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Źródła wód mineralnych w Rymanowie-Zdroju zostały odkryte w 1876 r., co dało początek dziejom uzdrowiska²⁷¹. Bezpośrednio po wykonanych analizach i badaniach ujęć wybudowano obiekty uzdrowiskowe, w tym przystosowane do leczenia dzieci. Cała infrastruktura kuracyjna została zniszczona podczas I wojny światowej i tylko dzięki ogromnemu wysiłkowi kolejnego właściciela Jana Potockiego, pieczęłowicie odbudowany po zakończeniu wojny Rymanów-Zdrój zaczął ponownie przyjmować kuracjuszy, a w pełni planowa działalność uzdrowiskowa rozpoczęła się w 1928 r. Tragiczne wydarzenia II wojny światowej, a zwłaszcza przechodzący wtedy front, spowodowały powtórna dewastację uzdrowiska. Po zakończeniu wojny odbudowano niektóre obiekty uzdrowiskowe, odrestaurowano pensjonaty. Powstały też nowe sanatoria dla dorosłych i dzieci, kąpielisko i wyciąg narciarski. Na początku lat sześćdziesiątych uzdrowisko rozpoczęło przyjmowanie kuracjuszy w ciągu całego roku. W 1967 r. nadano miejscowości status uzdrowiska.

Uzdrowisko istnieje faktycznie od 1876 r., jednak dopiero 16 sierpnia 1996 r., w 120. rocznicę odkrycia źródeł mineralnych, uchwałą Rady Miejskiej w Rymanowie utworzono wieś Rymanów-Zdrój o powierzchni 1625 ha, składającą się z obszarów dotychczasowych wsi Deszno, Wołtuszcza oraz południowej części wsi Posada Górna.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXIV/274/12 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 22 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Rymanów-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z dnia 4 lipca 2012 r., poz. 1481).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody lecznicze oraz czynniki klimatyczne²⁷². Naturalne źródła wód leczniczych „Tytus”, „Klaudia” i „Celestyna” posiadają zróżnicowane właściwości lecznicze zależne od składu²⁷³:

- „Tytus” (0,85% szczawa chlorkowo-sodowa, żelazista, bromkowa, jodkowa, borowa) – choroby układu oddechowego, choroby wieku dziecięcego, układu krążenia, przemiany materii, zaburzenia gruczołów wydzielania wewnętrznego.
- „Klaudia” (0,85% szczawa chlorkowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa) – choroby wieku dziecięcego, nieżyty żołądka, choroby skóry, miażdżyca tętnic, zmiany gościcowe, niedomogi gruczołów dokrewnych.

²⁷¹ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 38.

²⁷² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁷³ <https://uzdrowisko-rymanow.com.pl/uzdrowisko/o-nas-2/zrodla-wod-mineralnych/> (dostęp: 06.04.2020).

- „Celestyna” (0,85% woda kwasowęglowa, chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, bromkowa, jodkowa, borowa) – choroby wieku dziecięcego, nieżyty żołądka, jelit, wadliwa przemiana materii, choroby skóry, miażdżycy tętnic, zmiany gośćcowe mięśni i nerwów, niedomogi gruczołów dokrewnych.

Latem wody lecznicze oferowane są kuracjom i turystom w stylowej pijalni wód mineralnych, natomiast zimą można korzystać ze źródeł czerpanych w szpitalach uzdrowiskowych *Eskulap* i *Zimowit*. Przyrodolecznicy klimat uzdrowiska jest umiarkowany i silnie bodźcowy, a w połączeniu z występującymi solankami jodkowymi okazał się bardzo skuteczny w leczeniu górnych i dolnych dróg oddechowych i innych schorzeń. Specyficzny mikroklimat Rymanowa-Zdroju posiada cechy klimatu podgórskiego, a dzięki znacznej zawartości ozonu, jodu, soli, olejków eterycznych i względnie dużej wilgotności posiada również cechy klimatu morskiego²⁷⁴.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, otyłość, choroby układu nerwowego oraz choroby nerek i dróg moczowych²⁷⁵. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Rymanowa-Zdroju świadczą: „Uzdrowisko Rymanów” S.A. oraz „Świerkowy Zdrój Medical SPA” sp. z o.o. Pijalnia Wód Mineralnych położona jest w centralnej części malowniczego Parku Zdrojowego. Odwiedzający mogą w niej skorzystać z kuracji pitnej wodami leczniczymi: „Tytus”, „Klaudia” i „Celestynka”. Wewnątrz budynku pijalni można również zobaczyć źródła, z których czerpie się wodę.

Przeprowadzona w ostatnich latach odnowa infrastruktury Parku Zdrojowego, powiększonego o część nawiązującą wyglądem do lat dwudziestych, modernizacja basenu publicznego wraz z częścią spacerową, a także wybudowanie tężni solankowej, świadczą o stałym rozwoju uzdrowiska. Rymanowska tężnia to efektowna, niewielka budowla architektury drewnianej, kryta gontem, nawiązująca stylem do dawnego budownictwa tych okolic. Jest zadaszoną konstrukcją, wokół której znajdują się ławki, altany i alejki spacerowe.

---

²⁷⁴ <https://uzdrowisko-rymanow.com.pl/uzdrowisko/service/klimat/> (dostęp: 06.04.2020).

²⁷⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Park im. Św. Jana Pawła II w Rymanowie-Zdroju

Willi Opatrzność w Rymanowie-Zdroju

2.33. Uzdrowisko Solec-Zdrój

Położenie administracyjne

Solec-Zdrój to gmina wiejska położona w południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie buskim, w odległości 80 km od Kielc i 90 km od Krakowa. Gmina liczy 19 sołectw: Zagaje Kikowskie, Magierów, Piestrzec, Włosnowice, Zborów, Świniary, Zielonki, Ludwinów, Wełnin, Zagórzany, Zagajów, Chinków, Strażnik, Kolonia Zagajów, Piaszek Mały, Żuków, Kików, Sułkowice, Solec-Zdrój. Natomiast obszar uzdrowiska Solec-Zdrój zawarty jest w granicach administracyjnych 10 sołectw gminy: Solec-Zdrój, Chinków, Magierów, Piestrzec, Wełnin, Włosnowice, Strażnik, Zagórzany, Zborów i Żuków²⁷⁶.

Mapa 32. Lokalizacja uzdrowiska Solec-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Rada Gminy liczy 15 radnych. W sąsiedztwie Solca-Zdroju znajdują się następujące gminy: od północy Stopnica, od wschodu Pacanów, od południa i południowego zachodu Nowy Korczyn oraz od północnego zachodu Busko-Zdrój²⁷⁷. Gmina Solec-Zdrój zajmuje powierzchnię 8500 ha, z czego 4720,50 ha stanowi obszar uzdrowiska Solec-Zdrój²⁷⁸. Zmiana nazwy

²⁷⁶ Uchwała NR VI/31/2019 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia statutu Uzdrowiska Solec-Zdrój.

²⁷⁷ <https://solec-zdroj.pl/po%C5%82o%C5%BCenie,2,8,8,p.html> (dostęp: 31.03.2020).

²⁷⁸ Tamże.

wsu na Solec-Zdrój dokonana została w 1974 roku²⁷⁹. Liczba mieszkańców gminy wynosiła na koniec maja 2020 r. 5100 osób²⁸⁰.

Rys historyczny uzdrowiska

W 1815 r. oficjalnie odkryte zostały źródła gorzko-słonej wody, która od tamtej pory wykorzystywana jest w celach leczniczych. Za początek historii uzdrowiska uważa się rok 1837, kiedy to staraniem Karola Godeffroy zostało wpisane do rejestru uzdrowisk polskich. Z biegiem czasu kuracjusze mogli skorzystać z bogatej oferty zabiegów, opierających się na wykorzystaniu wody siarczkowej, mułu i borowiny. Z leczniczej wody w Solcu korzystano w XIX wieku – w roku 1856 było tu już 29 łazienek. W roku 1858 prof. Józef Dietl, powszechnie uznawany za ojca polskiej balneologii, napisał, że „źródło soleckie należy do najsilniejszych i najskuteczniejszych tego typu wód w całej Europie”²⁸¹. Wybudowane zostały wówczas budynki leczniczo-kąpielowe oraz mieszkaniowe, a także przyłączono do Solca 100 ha lasu iglastego²⁸².

W 1896 r. Solec przeszedł na własność braci Daniewskich, doktora Włodzimierza i inżyniera Romualda, którzy uczynili z niego kurort na miarę europejską. Miejscowość uzyskuje także status uzdrowiska. W czasie II wojny światowej zniszczeniu uległa część budowli i urządzeń, zdewastowano Park Zdrojowy. Od roku 1946 dzięki staraniom Włodzimierza Daniewskiego wznowiono działalność. W roku 1951 zakład został upaństwowiony i podporządkowany Uzdrowisku Busko-Zdrój. W latach 1951-1994, pomimo swych niewątpliwych walorów przyrodniczych i leczniczych, Solec-Zdrój chylił się ku upadkowi z powodu braku inwestycji. W 1998 r. wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego uzdrowisko wróciło do prawowitych właścicieli, tj. rodzin Daniewskich i Dzianottów²⁸³. Od 9 grudnia 2011 r. nowymi właścicielami uzdrowiska są państwo Marta i Czesław Sztuk²⁸⁴. Od 1896 roku miejscowość posiada status uzdrowiska. Status uzdrowiska o charakterze użyteczności publicznej Solec uzyskał na podstawie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r.²⁸⁵.

Działalność uzdrowiskowa

Podstawę działalności uzdrowiskowej stanowi Uchwała nr VI/31/2019 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Solec-Zdrój.

²⁷⁹ E. Gonda-Soroczyńska, *Przestrzeń uzdrowiskowa w krajobrazie kulturowym wsi na przykładzie uzdrowiska Solec-Zdrój*, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Nr 1/2011, s. 39–49.

²⁸⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁸¹ <https://www.uzdrowiskosolec.pl/pl/uzdrowisko/historia.html> (dostęp: 31.03.2020).

²⁸² <https://solec-zdroj.info/historia,9,2,2,p.html> (dostęp: 31.03.2020).

²⁸³ <https://echodnia.eu/swietokrzyskie/nowi-wlasciciele-uzdrowiska-w-solcuzdroju-chca-przywrocic-mu-slawe-sprzed-wojny/ar/8472488> (dostęp: 20.08.2020).

²⁸⁴ <https://www.uzdrowiskosolec.pl/pl/uzdrowisko/historia.html> (dostęp: 20.08.2020).

²⁸⁵ <https://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19280360331/O/D19280331.pdf> (dostęp: 31.03.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

Najważniejszy atut lecznictwa uzdrowiskowego w Solcu-Zdroju stanowią odwierty leczniczej zmineralizowanej wody. Najcenniejszym bogactwem naturalnym uzdrowiska są sole siarczkowe, zawierające jony siarczkowe i wielosiarczkowe, jony chlorkowe, bromkowe, jodkowe, borowe oraz wiele innych pierwiastków, takich jak: wapń, magnez, lit, żelazo, stront, selen, mangan o słonym smaku i charakterystycznym zapachu siarkowodoru. Są one pozyskiwane kilkoma odwiertami z głębokości ok. 170 m. Występująca tu woda siarczkowa jest najsilniejszą w Polsce i jedną z najlepszych w Europie. Siarkowodór oraz związki siarki, fluoru, jodu, bromu i boru mają unikalne własności lecznicze. Stosowanie zabiegów fizykoterapeutycznych i kuracja substancjami naturalnymi daje dobre efekty lecznicze²⁸⁶. Leczenie odbywa się także poprzez wykorzystywanie czynników klimatycznych, czemu sprzyja mikroklimat Solca-Zdroju. Z uwagi na osłonięcie od północnego wschodu pasmem wzgórz Wyniesienia Wójczańsko-Pińczowskiego, klimat jest łagodny, umiarkowany, charakteryzujący się znaczną zaciśnością, dużym nasłonecznieniem oraz wysoką amplitudą roczną temperatur²⁸⁷.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Na terenie uzdrowiska Solec-Zdrój znajdują się sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych oraz przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria). Lecznictwo uzdrowiskowe odbywa się w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, układu nerwowego, osteoporoza oraz choroby skóry²⁸⁸.

Poniżej wykaz funkcjonujących na terenie Solca-Zdroju zakładów lecznictwa uzdrowiskowego:

1. Uzdrowisko Solec-Zdrój M.Cz. Sztuk Sp. j., w skład którego wchodzi:
  - Sanatorium „Jasna”,
  - Sanatorium „Świt”,
  - Przychodnia uzdrowiskowa przy Sanatorium „Świt”,
  - Zakład przyrodolecznicy,
2. Malinowe Hotele sp. z o.o., w skład którego wchodzi:
  - Przychodnia „Centrum Rehabilitacji” z zakładem przyrodolecznym,
  - Przychodnia „Centrum Zdrowia” z zakładem przyrodolecznym,
  - Przychodnia „Centrum Medyczne Malinowy Raj” z zakładem przyrodolecznym²⁸⁹.

---

²⁸⁶ <https://solec-zdroj.pl/walory-uzdrowiskowe,5,6,6,p.html> (dostęp: 31.03.2020).

²⁸⁷ Uchwała NR VI/31/2019 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia statutu Uzdrowiska Solec-Zdrój.

²⁸⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁸⁹ Uchwała NR VI/31/2019 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia statutu Uzdrowiska Solec-Zdrój.

Na terenie uzdrowiska występują następujące urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego:

- pijalnia wody siarczkowej w Zakładzie Przyrodolecznictwa Balneologia,
- Park Zdrojowy – park uzdrowiskowy o powierzchni 17 ha,
- ścieżka ruchowa – ścieżka zdrowia zlokalizowana w Parku Zdrojowym,
- baseny rehabilitacyjne i basen leczniczy siarczkowo-solankowy²⁹⁰.

---

²⁹⁰ Tamże.

Kompleks Basenów Mineralnych w Solcu-Zdroju

Solec-Zdrój widziany z lotu ptaka

2.34. Uzdrowisko Sopot

Położenie administracyjne

Sopot to miasto położone w województwie pomorskim, nad Zatoką Gdańską. Wraz z Gdańskiem i Gdynią tworzy Trójmiasto. Obszar miasta obejmuje teren o powierzchni 1728 ha. Jego granica w części południowej została zmieniona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2008 r., poprzez włączenie do Gdańska terenu o powierzchni 4,55 ha. Obszar miasta zamieszkuje według stanu na dzień 31.05.2020 r. 32 359 mieszkańców²⁹¹.

Mapa 33. Lokalizacja uzdrowiska Sopot

Źródło: opracowanie własne.

Rada Miejska liczy 21 osób. Sopot jest najmniejszym pod względem liczby ludności miastem na prawach powiatu w Polsce oraz najmniejszym pod tym samym względem miastem, którego organem władzy wykonawczej jest prezydent²⁹².

Rys historyczny uzdrowiska

Już od połowy XVI wieku w Sopocie zaczęły pojawiać się letnie rezydencje, należące do zaможных gdańszczan oraz zagranicznych dyplomatów. Podejmowane były również próby

²⁹¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁹² <https://pl.wikipedia.org/wiki/Sopot#Po%C5%82o%C5%BCenie> (dostęp: 27.04.2020).

stworzenia specjalnych miejsc do odbywania kąpeli morskich. Prawdziwy rozwój Sopotu jako ośrodka lecznictwa uzdrowiskowego przypadł na wiek XIX. W 1823 r. za sprawą francuskiego chirurga wojskowego – majora Jeana Georga Haffnera powstał pierwszy profesjonalny Zakład Kąpielowy, a rok później pierwszy Dom Zdrojowy. Data ta uznawana jest za początek sopockiego kurortu. Stopniowo na terenie Sopotu powstawały kolejne obiekty uzdrowiskowe, założono istniejący do dziś park kuracyjny, wytyczono ścieżki spacerowe oraz zbudowano molo, będące pierwowzorem dzisiejszej atrakcji turystycznej. Zaczęły ukazywać się pierwsze sopockie przewodniki turystyczne, a także pierwsze czasopismo wydawane z myślą o przybywających kuracuszach. W 1901 r. Sopot otrzymał prawa miejskie. Kurort nazywany „Riwierą Północy” powoli stawał się bardzo modnym miejscem w Europie. Kilka lat później, w 1909 r. rozpoczęła swoją działalność Opera Leśna, a w 1961 r. zorganizowano I Międzynarodowy Festiwal Piosenki. Dzisiejsza forma funkcjonowania uzdrowiska stanowi naturalną kontynuację idei sprzed wieków. Oficjalnie status uzdrowiska przyznany został miastu decyzją Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej 19 lutego 1999 r.²⁹³.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała Nr XXXVI/429/2010 Rady Miasta Sopotu z dnia 5 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Sopot.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: woda lecznicza, solanka, borowina oraz czynniki klimatyczne²⁹⁴.

Uzdrowisko Sopot charakteryzuje się klimatem nadmorskim. Szczególnie istotna jest w nim zawartość jodu oraz prozdrowotnych olejków eterycznych pochodzących z okolicznych lasów iglastych.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku funkcjonują szpitale i sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych oraz przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria). W Sopocie leczenie prowadzone jest w następujących kierunkach: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, osteoporoza, choroby układu nerwowego²⁹⁵.

²⁹³ https://miasto.sopot.pl/strona/historia_miasta#historia_miasta (dostęp: 27.04.2020).

²⁹⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

²⁹⁵ <https://bip.sopot.pl/m,72,uchwaly-rady-miasta-2011.html> (dostęp: 27.04.2020).

Na terenie sopockiego kurortu, wśród wielu obiektów oferujących różnego rodzaju zabiegi, funkcjonują następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego:

- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium uzdrowiskowe „Helios”,
- Sanatorium uzdrowiskowe „Leśnik”,
- Sanatorium uzdrowiskowe „Perła”,
- Wojewódzki Zespół Reumatologiczny im. dr Jadwigi Titz-Kosk – Zakład Rehabilitacji Leczniczej²⁹⁶.

Wsparciem dla udzielanych świadczeń zdrowotnych są znajdujące się na terenie miasta urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego. Należą do nich:

- Grzybek inhalacyjny – ogólnodostępny obiekt zlokalizowany w środkowej części Parku Południowego (sopocka solanka do tej fontanny dostarczana jest ze Zdroju Św. Wojciecha),
- Pijalnia wody mineralnej, w której znajduje się 1 wylewka z zawartością 4,2% wody chlorkowo-sodowej, jodkowej ze Zdroju Św. Wojciecha oraz 7 wylewek z piętnastokrotnie rozcieńczoną (0,3%),
- Molo – „ostroga” dzięki swojemu położeniu i konstrukcji osłonięte jest od wiatrów z kierunków północno wschodniego i wschodniego i jednocześnie znajduje się w zasięgu aerozoli wody morskiej,
- Plaża nadmorska – o długości 400 m, odcinek przystosowany dla osób niepełnosprawnych²⁹⁷.

---

²⁹⁶ Uchwała Nr XIII/146/2011 Rady Miasta Sopotu z dnia 18 listopada 2011 roku.

²⁹⁷ Tamże.

Molo w Sopocie

Sopot widziany z lotu ptaka

2.35. Uzdrawisko Supraśl

Położenie administracyjne

Gmina miejsko-wiejska Supraśl położona jest w województwie podlaskim, w powiecie białostockim. Siedzibą władz gminy jest miasto Supraśl, liczące niespełna 5 tysięcy mieszkańców²⁹⁸. Gmina od zachodu graniczy z miastem Białystok, od północy z gminami Wasilków, Czarna Białostocka i Sokółka, od wschodu z gminą Szudziałowo i Gródek, a od południa z gminą Zabłudów.

Mapa 34. Lokalizacja uzdrowiska Supraśl

Źródło: opracowanie własne.

W skład gminy Supraśl wchodzi sołectwa: Ciasne, Cieliczanka, Grabówka, Henrykowo, Jałówka, Karakule, Łąźnie, Ogrodniczki, Sobolewo, Sokołda, Sowłany, Surążkowo, Woroniche-Międzyrzecze, Zaścianki. Gmina liczy 15 300 mieszkańców²⁹⁹. Skład Rady Miejskiej liczy 15 radnych.

²⁹⁸ <https://www.polskawliczbach.pl/Suprasl> (dostęp: 22.04.2020).

²⁹⁹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Supraśl jest małym urokliwym miasteczkiem o ponad 500-letniej historii, a zarazem jest to czterdzieste piąte w Polsce, a trzecie w północno-wschodniej części kraju (po Augustowie oraz Gołdapi) uzdrowisko. Jest zlokalizowane na obszarze Zielonych Płuc Polski. Jest to jedno z najmłodszych uzdrowisk w naszym kraju. Początki tradycji leczniczych Supraśla były związane z funkcjonowaniem tutejszego klasztoru. Walory lecznicze miejscowości doceniano już na początku ubiegłego stulecia. „Już w 1911 r. wzmiankowano że: *Supraśl można polecić jako przepiękne miejsce letniskowe*”³⁰⁰. Na początku XX w. – w 1919 r. dr Z. Siemaszko, zastępca naczelnego lekarza ubezpieczalni, dokonywał pierwszych prób organizacji sanatorium na terenie Supraśla, ale dopiero w okresie międzywojnia rozpoczęto propagowanie idei lecznictwa uzdrowiskowego. Przyczynił się do tego dr Józef Lewitt. „W 1924 roku zorganizowano w miasteczku sanatorium przeciwgruźlicze, pod nazwą Złoty Krzyż (w niektórych dokumentach wzmiankowane jako Srebrny Krzyż)”³⁰¹. W skład zarządu wchodził medycy: dr K. Alchimowicz oraz dr Z. Siemaszko. Placówka kierowana była przez dr. Cz. Morozowicza. Była to jedyna na terenie województwa białostockiego tego rodzaju placówka dla gruźlików. Kuracjusze mieli do dyspozycji ogród przy sanatorium, mogli również korzystać z dobrodziejstw i uroku pobliskiej puszczy. Tutejsze sanatorium borykało się z dużymi trudnościami finansowymi. Wpływało to w pewnym stopniu na jakość oferty leczniczej. Niestety w 1931 r. sanatorium zamknięto ze względu na brak dofinansowań ze strony rządu i liczne protesty mieszkańców Supraśla, którzy obawiali się rozprzestrzeniania gruźlicy³⁰². W latach trzydziestych ubiegłego wieku wielokrotnie poruszano kwestię przekształcenia Supraśla w uzdrowisko, a w połowie XX w. propagatorem miejscowych walorów uzdrowiskowych był prof. Witold Sławiński. Supraśl uzyskał status uzdrowiska 28 grudnia 2001 r.³⁰³.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest na podstawie Uchwały nr XXXIII/346/09 Rady Miejskiej w Supraślu z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Supraśl oraz Uchwały nr X/142/2019 Rady Miejskiej w Supraślu z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Supraśl³⁰⁴.

³⁰⁰ M. Grassmann, *Uzdrowisko pachnące lipami*, [w:] *Medyk Białostocki*, nr 84, styczeń 2010 r., s. 24. https://www.umb.edu.pl/photo/pliki/medyk/2010/mb_01_net_0.pdf (dostęp: 22.04.2020).

³⁰¹ Tamże.

³⁰² Tamże.

³⁰³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r. Zob. też: *Uzdrowisko w Supraślu*, <https://suprasl.pl/turystyka/index.php/pl/uzdrowisko-suprasl> (dostęp: 22.04.2020).

³⁰⁴ Uchwała nr XXXIII/346/09 Rady Miejskiej w Supraślu, z dnia 26 listopada 2009 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Supraśl, <https://bip.um.suprasl.wrotapodlasia.pl/wladzegminysuprasl/rozwoj-gminy/uzdrowisko-suprasl/uchwala-nr-xxxiii-346-09.html> Statut Uzdrowiska Supraśl, <https://suprasl.pl/index.php/uzdrowisko-i-turystyka/statut-uzdrowiska-suprasl> (dostęp: 22.04.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

Cennymi surowcami leczniczymi wykorzystywanymi w uzdrowisku są borowina oraz czynniki klimatyczne³⁰⁵. Torfy borowinowe są umiejscowione w złożu borowinowym „Podsokołda”. Odpowiednie badania w 1995 r. potwierdziły ich właściwości lecznicze³⁰⁶. Złoże torfu leczniczego o nazwie „Podsokołda” zaliczono do kopalin leczniczych na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie złóż wód zaliczonych do solanek, wód leczniczych i termalnych oraz złóż innych kopalin leczniczych, a także zaliczania kopalin pospolitych z określonych złóż lub jednostek geologicznych do kopalin podstawowych (Dz. U. z 2006 r. Nr 32, poz. 220). Odkryte i przebadane złoża borowin określa się jako jedne z najlepszych pokładów w Polsce³⁰⁷.

Uzdrowisko Supraśl charakteryzuje się klimatem nizinny, łagodnym, o sporym nasłonecznieniu i niewielkich wahaniach temperatur. Dobre warunki słoneczne latem sprzyjają prowadzeniu zabiegów helioterapeutycznych. Zimą pokrywa śnieżna zalega na tym terenie stosunkowo długo. Ma to korzystny wpływ na tutejszy klimat. Ponadto powietrze w Supraślu i jego okolicach jest bardzo czyste. Wskaźniki zanieczyszczeń gazowych i pyłowych kształtują się znacznie poniżej przyjętych norm sanitarnych. Położenie miasta wśród gęstych lasów wpływa na warunki bioklimatyczne. Lasy zatrzymują dużą ilość zanieczyszczeń powietrza oraz wzbogacają je substancjami eterycznymi. Badania wskazują na korzystne oddziaływanie zbiorowisk leśnych na układ oddechowy oraz krążenia. Lasy mają także korzystny wpływ na psychikę człowieka – powodują łagodzenie stresu, odpężają oraz sprzyjają pozytywnemu myśleniu³⁰⁸.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Supraśl prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych i dolnych dróg oddechowych, otyłość, choroby układu nerwowego, choroby ortopedyczno-urazowe. Na terenie uzdrowiska funkcjonują: tężnia, Ośrodek Wypoczynkowy „Knieja”, Park Uzdrowiskowy o łącznej powierzchni 1,69 ha, ścieżki ruchowe (teren parku i promenady nadrzecznej), promenada nadrzeczna o długości 1,5 km, Uzdrowiskowy Zakład Przyrodoleczniczy³⁰⁹.

---

³⁰⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁰⁶ T. Kowalik, *Głęboki oddech Zielonych Pluc Polski*, [w:] „Gościniec Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego”, Kwartalnik 2 (15)/2004, https://gosciniec.pttk.pl/15_2004/index.php?co=056 (dostęp: 22.04.2020).

³⁰⁷ <https://suprasl.pl/turystyka/index.php/pl/uzdrowisko-suprasl> (dostęp: 22.04.2020).

³⁰⁸ Tamże.

³⁰⁹ Uchwała nr XXXIII/346/09 Rady Miejskiej w Supraślu, z dnia 26 listopada 2009 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Supraśl, <https://bip.um.suprasl.wrotapodlasia.pl/wladzegminysuprasl/rozwoj-gminy/uzdrowisko-suprasl/uchwala-nr-xxxiii-346-09.html> (dostęp: 22.04.2020).

Klasztor Męski Zwiastowania NMP w Supraślu
fot. M. Aciszewski

Stara poczta (zwana też Domem Ogrodnika) w Supraślu
fot. M. Aciszewski

2.36. Uzdrowisko Szczawnica

Położenie administracyjne

Szczawnica to gmina miejsko-wiejska położona w powiecie nowotarskim, w województwie małopolskim. Od północy graniczy z gminą Łącko, od zachodu z gminą Krościenko nad Dunajcem, od wschodu z gminą Piwniczna, natomiast od południa ze Słowacją³¹⁰. Na terenie Miasta i Gminy Szczawnica funkcjonuje pięć jednostek pomocniczych, z których dwie znajdują się na terenie wsi (Sołectwo Jaworki i Sołectwo Szlachtowa), a pozostałe trzy na terenie miasta (Osiedla: Szczawnica Wyżna, Szczawnica Centrum i Szczawnica Niżna).

Mapa 35. Lokalizacja uzdrowiska Szczawnica

Źródło: opracowanie własne.

Całkowita powierzchnia obejmuje 87,89 km³¹¹. Liczba ludności wg stanu na dzień 12.05.2020 r. wynosiła 7149 mieszkańców³¹². Skład Rady Miejskiej liczy 15 radnych.

³¹⁰ Uchwała Nr XXII/162/2016 Rady Miejskiej Szczawnicy z dnia 23 czerwca 2016 r. w sprawie przyjęcia „Planu Rozwoju Uzdrowiska Szczawnica na lata 2016-2023”.

³¹¹ Raport o Stanie Miasta i Gminy Szczawnica za 2018 rok, www.szczawnica.pl (dostęp: 22.04.2020).

³¹² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Nazwa miejscowości pochodzi od kwaśnych wód zwanych przez górali „szczawami”. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z początku XVI wieku. Do końca XVIII wieku Szczawnica była jednak częścią Starostwa Czorsztyńskiego. W 1839 r. Józef Stefan Szalay przejął zarząd nad dobrami w Szczawnicy i od tego czasu datuje się rozwój zdrojowiska. Dynamiczny rozwój Szczawnicy przypada na połowę XIX wieku. W roku 1857 przyjechał do Szczawnicy Józef Dietl, lekarz i propagator polskich uzdrowisk, który nakreślił kierunki rozwoju szczawnickiego zdrojowiska, odpowiadające normom obowiązującym w kurortach europejskich. Powstają wówczas nowe domy zdrojowe oraz pensjonaty. Odkrywane są kolejne lecznicze źródła. Przed śmiercią zarząd nad stworzonym przez siebie Zakładem Zdrojowym Józef Szalay zapisuje Akademii Umiejętności w Krakowie, która pomimo trudności finansowych kontynuuje wizjonerskie dzieło. Powstaje znany na całą ówczesną Europę „Dworek Gościnny”. W 1909 r. właścicielem ziem i dóbr położonych w obrębie Górnego i Dolnego Zakładu Zdrojowego został hrabia Adam Stadnicki. Na ten okres przypadają też złote lata rozwoju i rozkwitu Szczawnicy, podczas których uzdrowisko zostało poddane gruntownej modernizacji. Unowocześniono wówczas infrastrukturę miasta i samego uzdrowiska w celu podniesienia komfortu życia mieszkańców i warunków wypoczynku dla gości. Na miejscu dawnego Zakładu Inhalacyjnego, w willi „Pod Bogarodzą”, uruchomiono Zakład Hydropatyczny i „Łazienki”, w których kąpiele stosowano na bazie wody „Jan”. Została zainstalowana elektrownia i wprowadzono kanalizację. W roku 1931 zmodernizowano wnętrze pijalni „Domu nad Zdrojami”, zamontowano najnowszej generacji wyposażenie i zakupiono innowacyjne urządzenia do mycia szkła i butelkowania wody mineralnej. W 1936 r. hrabia Stadnicki stworzył supernowoczesne „Inhalatorium” z jedynymi wówczas w Polsce komorami pneumatycznymi, które leczyły za pomocą odpowiednio dawkowanego, zwiększonego ciśnienia. W roku 1939 hrabia Stadnicki wraz z córką Marią i jej mężem Stefanem Swieżawskim, wystawił komfortową willę „Pod Modrzewiami”. Hrabia Stadnicki zadbał też o poziom i jakość wód mineralnych, zwanych przez miejscowych górali „szczawami”, z których miejscowość słynie. W latach 1912-1920 przeprowadzono ich ponowne rozbiory chemiczne, a w latach trzydziestych odkryto kolejną szczawnicką wodę mineralną, nazwaną „Pitoniakówka”. W 1956 r., sześć lat po upaństwowieniu uzdrowiska przez władze PRL-u, powołano Państwowe Przedsiębiorstwo Uzdrowisko Szczawnica. Lecznictwo sanatoryjne w Szczawnicy ukierunkowano głównie na terapię chorób zawodowych górników i hutników. Zaczęto budować tzw. sanatoria branżowe, m.in. „Hutnik”, „Górnika”, z czasem i inne: „Nauczyciel”, „Budowlani”, „Papiernik”, „Dzwonkówka” oraz „Nawigator”. W 1973 r. został otwarty Zakład Przyrodoleczniczy, w którym umieszczono całą bazę leczniczą: kąpiele, inhalacje, fizykoterapię i masaże. Trzy lata wcześniej uruchomiono także nową pijalnię „Magdalena”. W 1999 r. Państwowe Przedsiębiorstwo Uzdrowisko

Szczawnica przekształcono w spółkę akcyjną o nazwie Przedsiębiorstwo „Uzdrowisko Szczawnica”, a w 2005 r. na mocy wyroku NSA, spadkobiercy Adama Stadnickiego odzyskali uzdrowisko w Szczawnicy³¹³. W 1924 r. Szczawnica uzyskała status uzdrowiska.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o uchwałę Nr XXXIII/243/09 Rady Miejskiej w Szczawnicy z dnia 30 stycznia 2009 r. oraz uchwały nr IV/13/15 z dnia 29 stycznia 2015 r.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska Szczawnica znajdują się udokumentowane naturalne surowce lecznicze, tj. woda mineralna występująca w postaci szczaw (wodorowęglanowych, chlorkowych, sodowych, jodkowych, bromkowych, wapniowych, borowych) oraz wód kwasowęglowych (wodoro-węglanowych, sodowych, wapniowych, borowych). Ich skład wzbogacają sole mineralne oraz liczne mikroelementy, a także czynniki klimatyczne³¹⁴.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Na terenie uzdrowiska funkcjonują sanatoria uzdrowiskowe dla dzieci oraz dorosłych, a także przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria). Leczenie w Szczawnicy prowadzone jest w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, górnych i dolnych dróg oddechowych, układu nerwowego, układu trawienia, nerek i dróg moczowych, cukrzyca, otyłość³¹⁵. Wśród zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, funkcjonujących na terenie Szczawnicy, znajdują się:

- Zakład Przyrodoleczniczy – choroby układu oddechowego, reumatologiczne, ortopedyczno-urazowe,
- Przychodnia Uzdrowiskowa – choroby układu oddechowego, reumatologiczne, ortopedyczno-urazowe,
- Sanatorium Uzdrowiskowe „Papiernik” – choroby narządu ruchu, rehabilitacja,
- Sanatorium Uzdrowiskowe „Inhalatorium” – choroby układu oddechowego,
- Sanatorium Uzdrowiskowe „Dzwonkówka” – choroby układu oddechowego, reumatologiczne,
- Sanatorium Uzdrowiskowe „Budowlani” – choroby układu oddechowego, ortopedyczno-urazowe,

---

³¹³ <https://www.uzdrowiskoszczawnica.pl/pl/leczenie-sanatoryjne/historia-uzdrowiska-col-190> (dostęp: 18.08.2020).

³¹⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³¹⁵ Tamże.

- Sanatorium Uzdrawiskowe „Górník” – choroby układu oddechowego,
- NZOZ Sanatorium Uzdrawiskowe „Nauczyciel” ZNP ZG – choroby układu oddechowego, reumatologiczne,
- Sanatorium Uzdrawiskowe „Hutnik” – choroby układu oddechowego, reumatologiczne.

Uzupełnieniem uzdrawiskowej kuracji w Szczawnicy jest możliwość skorzystania z Pijalni Wód Mineralnych, zlokalizowanej w stylowym „Domu nad zdrojami”, wybudowanym przez Józefa Stefana Szalaya w 1863 roku³¹⁶.

---

³¹⁶ <https://www.uzdrawiskoszczawnica.pl/pl/leczenie-sanatoryjne/nasze-obiekty/pijalnia-wod> (dostęp: 22.04.2020).

Promenada spacerowa nad Grajcarkiem

Szczawnica – widok na Palenicę

2.37. Uzdrowisko Szczawno-Zdrój

Położenie administracyjne

Uzdrowska gmina miejska Szczawno-Zdrój zlokalizowana jest w zachodniej Polsce, w południowej części województwa dolnośląskiego, w centralnej części powiatu wałbrzyskiego. Od północnego zachodu graniczy z gminą Stare Bogaczowice, od północy, wschodu i południowego wschodu z miastem Wałbrzych, a od południowego zachodu z gminą Boguszków-Gorce. Szczawno-Zdrój położone jest około 5 km na północny zachód od centrum Wałbrzycha i sąsiaduje bezpośrednio z jego trzema dzielnicami: Podzamczem, Piaskową Górą i Białym Kamieniem³¹⁷.

Mapa 36. Lokalizacja uzdrowiska Szczawno-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Szczawno-Zdrój w swoich granicach administracyjnych obejmuje obszar 1474 ha³¹⁸. Liczba mieszkańców Szczawna-Zdroju na koniec 2019 r. wyniosła 5355 osób, w tym mieszkańców

³¹⁷ Zarządzenie Nr 63/2019 Burmistrza Szczawna-Zdroju z dnia 30 maja 2019 r. w sprawie przedstawienia Radzie Miejskiej w Szczawnie-Zdroju raportu o stanie Uzdrowskiej Gminy Miejskiej Szczawno-Zdrój za 2018 rok.

³¹⁸ Uchwała Nr LVI/82/18 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 października 2018 r. w sprawie Statutu Uzdrowskiej Gminy Miejskiej Szczawno-Zdrój.

stałych było 5272, pozostali to mieszkańcy czasowi³¹⁹. W skład Rady Miejskiej wchodzi 15 radnych³²⁰.

Rys historyczny uzdrowiska

Po raz pierwszy właściwości lecznicze wód zbadano i potwierdzono w 1598 r. Pierwsze sanatorium powstało w 1815 r., a około 1820 r. wybudowano Pijalnię Wód Mineralnych. Szczawieńskie wody cieszyły się tak ogromną sławą, że w 1825 r. zamówienie na ich butelkowaną wersję dotarło nawet z Chin. W drugiej połowie XIX w. powstały dwa parki w stylu angielskim: Zdrojowy i Szwedzki³²¹. W uzdrowisku gościły koronowane głowy, wybitni artyści, muzycy, pisarze i przedstawiciele świata nauki, m.in. Iwan Turgieniew i Henryk Wieniawski. W 1901 r. wykonane zostały kolejne ujęcia wód, co pozwoliło na produkcję ponad miliona butelek rocznie. W 1931 r. uzdrowisko stało się własnością towarzystwa budowlanego z Berlina, a po trzech latach odkupione zostało przez rząd niemiecki. Szczawno uzyskało wówczas statut uzdrowiska państwowego, co znacznie podniosło jego rangę. W 1945 roku Szczawno-Zdrój uzyskało prawa miejskie. Było siedzibą Państwowego Zarządu Uzdrowisk Dolnośląskich, któremu podlegały wszystkie kurorty w Sudetach. Ze względu na jego specyfikę utworzono w nim duże sanatorium kolejowe. Leczeniu poddawani byli również górnicy chorujący na pylicę. Przede wszystkim jednak Szczawno uchodziło za ośrodek leczenia chorób układu trawiennego, a znajdujący się w nim zakład przyrodoleczniczy za jeden z najnowocześniejszych obiektów tego typu w kraju. Po wojnie część pensjonatów i dawne hotele zostały upaństwowione i zamienione na sanatoria i ośrodki wczasowe. Wprowadzane były również nowe metody leczenia, między innymi w 1972 r. zbudowana została pierwsza w kraju ścieżka zdrowia o długości 2400 metrów z 20 stanowiskami do ćwiczeń w Parku Zdrojowym³²². W 1996 r. rozpoczęte zostały prace związane z rewaloryzacją Parku Zdrojowego. Dzięki temu odtworzono charakter parku z końca XIX wieku, kiedy to cieszył się największą popularnością³²³.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XX/33/12 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Szczawno-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z 2012 r., poz. 2585) ze zmianą przyjętą Uchwałą Nr XIX/7/20 z dnia 28 lutego 2020 r. (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z 2020 r., poz. 2007).

³¹⁹ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miejski w Szczawnie-Zdroju. Por. też *Statystyczne vademecum samorządowca Gmina miejska Szczawno-Zdrój, powiat wałbrzyski* https://stat.gov.pl/vademecum/vademecum_dolnoslaskie/portrety_gmin/powiat_walbrzyski/gmina_m_szczawno_zdroj (dostęp: 31.03.2020).

³²⁰ <https://www.szczawno-zdroj.pl/rada-miejska/7> (dostęp: 31.03.2020).

³²¹ K. Jakóbiak (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe ...*, op.cit., s. 32.

³²² <https://tajemniczydolnyslask.pl/tajemniczydolnyslask/3-szczawno-zdroj> (dostęp: 31.03.2020).

³²³ <https://www.szczawno-zdroj.pl/o-miescie/3> (dostęp: 31.03.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą³²⁴: wody mineralne, wody lecznicze oraz czynniki klimatyczne. Występują tu wody określane jako szczawny (wodoro-węglanowo-sodowo-wapniowo-magnezowe) – alkaliczne i alkaliczno-ziemne, zawierające przede wszystkim sód, potas, wapń, magnez i żelazo. Wykazują one niedużą mineralizację, ale posiadają znaczne zróżnicowanie składu, mające wpływ na szerokie właściwości leczniczo-zdrowotne. Wody mineralne używane do kuracji pitnej wydobywane są z czterech źródeł: „Mieszko”, „Dąbrówka”, „Młynarz” i „Marta”.

Klimat Szczawna-Zdroju należy do podgórskiego, lekko bodźcowego, łagodnego i orzeźwiającego. Jest określany jako klimat dolin i kotlin śródgórskich, co wynika z jego położenia. Od południowego wschodu Szczawno-Zdrój osłonięte jest Górą Parkową, a wzniesienia Białego Kamienia i duże obszary leśne chronią uzdrowisko przed wiatrami wiejącymi od Wałbrzycha³²⁵. Nierównomierne nagrzewanie się zboczy doliny ma wpływ na powstawanie lokalnej cyrkulacji powietrza³²⁶. Duża ilość roślinności powoduje zatrzymywanie wilgoci i wpływa tonizująco na warunki bioklimatyczne³²⁷.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych³²⁸: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby układu trawienia, cukrzyca, otyłość, osteoporoza oraz choroby nerek i dróg moczowych. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Szczawna-Zdroju świadczą: „Uzdrowisko Szczawno-Jedlina” S.A., Sanatoria Dolnośląskie sp. z o.o., Sanatorium Zacisze. Uzdrowiskowe leczenie dzieci obejmuje choroby układu oddechowego oraz układu wydzielania wewnętrznego i przemiany materii, a także wady postawy i mózgowo porażenie dziecięce³²⁹. Dodatkowym walorem uzdrowiska jest działająca jako jedyne na Dolnym Śląsku tężnia – naturalne inhalatorium jodowe³³⁰.

---

³²⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³²⁵ <https://www.szczawno-zdroj.pl/o-miescie/3> (dostęp: 31.03.2020).

³²⁶ <https://www.igup.pl/wykaz-polskich-uzdrowisk/szczawno-zdroj.html> (dostęp: 31.03.2020).

³²⁷ Zarządzenie Nr 63/2019 Burmistrza Szczawna-Zdroju z dnia 30 maja 2019 r. w sprawie przedstawienia Radzie Miejskiej w Szczawnie-Zdroju raportu o stanie Uzdrowiskowej Gminy Miejskiej Szczawno-Zdrój za 2018 r.

³²⁸ Decyzja Nr 24 Ministra Zdrowia z dnia 9 kwietnia 2009 r. (MZ-OZU-520-16075-4/GR/09).

³²⁹ <https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/szczawno-zdroj> (dostęp: 31.03.2020).

³³⁰ <https://www.poradnikzdrowie.pl/regeneracja/uzdrowiska-i-termy/uzdrowisko-szczawno-zdroj-aa-s5Ay-aGFe-9a33.html> (dostęp: 31.03.2020).

Deptak w Parku Zdrowym, Pijalnia Wód Mineralnych z Halą Spacerową
fot. Patryk Maćkowiak

Panorama miasta Szczawno-Zdrój z charakterystycznym budynkiem Domu Zdrowego,
w tle Góra Chelmiec
fot. Patryk Maćkowiak

2.38. Uzdrowisko Świeradów-Zdrój

Położenie administracyjne

Świeradów-Zdrój położony jest u stóp Gór Izerskich, w powiecie lubańskim, w województwie dolnośląskim, na zachód od Jeleniej Góry i Szklarskiej Poręby. Miasto sąsiaduje z gminami: Mirsk i Leśna oraz z Czechami. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do województwa jeleniogórskiego. Częściami i osiedlami w mieście są: Czerniawa-Zdrój, Drożyna, Graniczna, Góreczno, Górna, Łęczyna, Kamieniec, Osiedle Gryf, Podgórna, Siemkowice, Ulicko.

Mapa 37. Lokalizacja uzdrowiska Świeradów-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gminę Świeradów-Zdrój zamieszkuje 3910 mieszkańców³³¹, powierzchnia gminy wynosi 20,72 km², z czego użytki rolne stanowią 41% a użytki leśne 40%. Miasto zajmuje 4,85% powierzchni powiatu. Rada Miejska składa się z 15 radnych³³².

³³¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³³² Uchwała Nr XI/75/2003 Rady Miasta w Świeradowie-Zdroju z dnia 27 sierpnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Świeradów-Zdrój, rozdział 3 § 9, str.4.

Rys historyczny uzdrowiska

Dzisiejszy Świeradów był wzmiankowany już w 1524 r., kiedy to wybudowano karczmę, niedługo potem zaczęto pisać o tutejszych wodach. W 1572 r. ciepłe mineralne źródła opisał znakomity berliński lekarz Leonard Thurneysser. W 1783 r. odkryto szczególne właściwości szczawianów radoczynnych i zauważono ich dobroczynny wpływ na ludzki organizm. W 1899 r. wybudowano pierwszy Dom Zdrojowy w otaczającym go Parku Zdrojowym. Rozwój kolejnictwa sprawił, że do Świeradowa zaczęło zjeżdżać coraz więcej turystów i kuraszy, powstawały kolejne hotele, pensjonaty, a samo miasto rozpoczęło działalność uzdrowiskową. W latach trzydziestych istniało już kilka zakładów leczenia uzdrowiskowego, restauracje i obiekty sportowe. W 1935 r. lekarze, przemysłowcy, właściciele domów sanatoryjnych, hoteli i pensjonatów założyli związek, mający na celu opiekę nad rozwojem ruchu turystycznego, a efektem jego działalności było m.in. wybudowanie drogi między Świeradowem i Szklarską Porębą. Usytuowanie miasta z dala od działań wojennych II wojny światowej spowodowało, że do końca 1944 r. uzdrowisko funkcjonowało normalnie. Po wojnie miasto uzyskało w 1946 r. prawa miejskie i weszło w skład województwa wrocławskiego. W wyniku reformy administracyjnej z 1975 r. miasto stało się częścią województwa jeleniogórskiego, a od stycznia 1999 r., w wyniku nowego podziału administracyjnego, tworzy powiat lubański w województwie dolnośląskim³³³.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę nr LXIV/342/2009 Rady Miasta Świeradów-Zdrój z dnia 29 grudnia 2009 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Świeradów-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z 2010 r. Nr 33., poz. 452).

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą³³⁴: woda mineralna, woda lecznicza, solanka, borowina oraz czynniki klimatyczne. Najcenniejszym skarbem uzdrowiska Świeradów-Zdrój są wody mineralne (kwasowo-węglanowe) bogate w radon, których działanie powoduje tzw. efekt zewnętrzny – przyczyniający się do rozszerzania naczyń skórnych oraz efekt wewnętrzny – powodujący zmniejszenie napięcia mięśniowego, uspokojenie, spadek ciśnienia tętniczego i zwolnienie akcji serca. Wody działają leczniczo, poprzez pobudzanie układu hormonalnego. Picie wód powoduje zwiększenie wydzielania kwasów żołądkowych, pobudzenie perystaltyki przewodu pokarmowego, obniżenie poziomu cukru w surowicy. Wody zawierają także magnez, dzięki czemu wpływają pozytywnie na pracę

³³³ <https://swieradowzdroj.pl/arttykul/2148/historia-swieradowa-zdroju> (dostęp: 16.04.2020).

³³⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

serca. Ponadto wody stosowane są do kąpiei, inhalacji, okładów oraz irygacji i tamponady. Wykorzystywaną w uzdrowisku borowinę, która występuje także u stóp Hali Izerskiej cechuje wysoka zawartość składników czynnych, co wpływa na jej wysoką wartość leczniczą. Borowinę zaleca się przede wszystkim przy leczeniu procesów zwyrodnieniowych stawów i chrząstek stawowych, w stanach pourazowych stawów, kości, okostnej i mięśni, w przewlekłych chorobach układu pokarmowego oraz w chorobach kobiecych.

Specyficzny klimat uzdrowiska i powietrze przesycane olejkami eterycznymi lasów świerkowych oraz szlachetnym gazem radonem, unikalnym w skali Europy, korzystnie wpływa na przemiany komórkowe, procesy enzymatyczne, wzmacnia naczynia krwionośne, tkankę nerwową oraz obniża nadciśnienie tętnicze.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych³³⁵: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, choroby układu nerwowego, choroby naczyń obwodowych, osteoporoza, choroby skóry i choroby kobiece. Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Świeradowa-Zdroju świadczą³³⁶: szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych oraz przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria). Oferowane przez uzdrowisko kąpiele radoczynne skierowane są do osób odczuwających dolegliwości narządu ruchu, układu krwionośnego, a także dla osób aktywnych, które chcą szybko zregenerować swój organizm. Zabiegi radonowe proponowane są również kobietom zmagającym się z zaburzeniami cyklu miesięczkowego, schorzeniami narządów rodnych czy dolegliwościami okresu przekwitania. Polecane są także w leczeniu miażdżycy i zakrzepowego zapalenia naczyń. W uzdrowisku stosowane są ponadto naturalne zabiegi na bazie wywaru z kory świerkowej, pomocne m.in. w leczeniu bólów reumatycznych, nieżytów dróg oddechowych i chorób skóry. Efekt terapeutyczny w przypadku stanów zwyrodnieniowych czy pourazowych można uzyskać również dzięki leczniczej borowinie, którą wykorzystuje się do rozgrzewających, aktywnych kąpiei i okładów, pobudzających krążenie krwi i procesy przemiany materii.

---

³³⁵ Tamże.

³³⁶ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Świeradów-Zdrój – 11.08.2020 r.

Dom Zdrojowy w Świeradowie-Zdroju

80-metrowa Hala Spacerowa w Domu Zdrojowym

2.39. Uzdrowisko Świnoujście

Położenie administracyjne

Świnoujście stanowi gminę miejską, a zarazem miasto na prawach powiatu. Położone jest między Morzem Bałtyckim a Zalewem Szczecińskim, w północno-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. Zabudowania miasta znajdują się na 3 wyspach: Uznam (centrum Świnoujścia), Wolin (osiedla: Warszów, Przytór i Łunowo) i Karsibór (Osiedle Karsibór), które oddzielone są od siebie cieśniną Świny i Starą Świną. W granicach administracyjnych miasta znajdują się w sumie 44 wyspy oraz znaczny obszar Zalewu Szczecińskiego. Gmina zajmuje powierzchnię 197,23 km², z czego 91,2 km² to powierzchnia lądowa, a 106,0 km² to powierzchnia wód³²⁷. Liczba mieszkańców według stanu na 2020 rok wynosiła ok. 38 000 osób³³⁸. Rada Miejska liczy 21 radnych.

Mapa 38. Lokalizacja uzdrowiska Świnoujście

Źródło: opracowanie własne.

---

³²⁷ Uchwała Nr LV/408/2018 Rady Miasta Świnoujście z dnia 27 lutego 2018 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Miasto Świnoujście na lata 2017–2027.

³³⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Świnoujście to jedyne miasto w Polsce położone na kilkudziesięciu wyspach, otoczone wodami Bałtyku, Zalewu Szczecińskiego i cieśniny Świny. Jest jednym z ważniejszych nad Bałtykiem ośrodków uzdrowiskowych, uznanym ośrodkiem turystycznym oraz znaczącym ośrodkiem gospodarki morskiej.

W latach 1738-40 wobec konieczności wnoszenia wysokich opłat za przepływanie cieśniną Peenestrom rząd pruski postanowił umożliwić żeglugę Świną do Szczecina i rozpoczął pogłębianie jej głównego koryta. W 1743 r. na północ od wioski Swine powstało osiedle o nazwie Swinemünde, które w 1747 r. oficjalnie ogłoszone zostało portem morskim. Świnoujście uzyskało prawa miejskie od Fryderyka Wielkiego w 1765 r. Ujście Świny ujęto w latach 1818-23 w dwa kamienne falochrony, a w latach 1875-1890 w celu usprawnienia żeglugi pomiędzy Szczecinem a Bałtykiem w południowo-wschodniej części wyspy Uznam przekopano Kanał Piastowski.

Historia Świnoujścia jako uzdrowiska sięga początków XIX w.³³⁹. Czynnikiem inspirującym rozwój funkcji uzdrowiskowej było powstanie w 1822 r. Towarzystwa Budowy Kąpieliska Morskiego, które w okresie gospodarczego regresu szukało nowych rozwiązań, głównie dla aktywizacji gospodarczej miasta. Założenie w 1823 r. Spółki akcyjnej Kąpielisko Morskie pozwoliło na inaugurację w tym samym roku pierwszego sezonu dla 398 kuracjuszy. W miarę rozwoju funkcji uzdrowiskowej oraz w celu podniesienia standardu uzdrowiska, wzorem innych kurortów wprowadzono w 1826 r. do funkcji uzdrowiska kąpiele lecznicze. W 1836 r. nastąpiło przejście Spółki przez Zarząd Miasta. Pod koniec lat 90 XIX w., rozwój powiązań komunikacyjnych zdecydowanie wpłynął na zwiększenie liczby pacjentów. Poszukiwania wód solankowych zostały zwieńczone sukcesem w 1897 r., a eksploatacja pierwszych źródeł przyczyniła się do przyspieszenia rozwoju uzdrowiska. W ciągu kolejnych 20 lat powstała ekskluzywna dzielnica nadmorska, wyposażona w urządzenia przyrodolecznicze na europejskim poziomie. Szczególny rozwój funkcji uzdrowiskowej nastąpił w okresie międzywojennym, kiedy to Świnoujście pełniło rolę uzdrowiska i kąpieliska morskiego dla 50-70 tysięcy pacjentów rocznie. Rozkwit ten przerwała drastycznie II wojna światowa, w wyniku której ucierpiała również zabudowa dzielnicy nadmorskiej.

Rozwój przestrzenny Świnoujścia, w tym także rozwój funkcji uzdrowiskowej i rekreacyjnej wiązał się przez wiele lat z ograniczeniami wynikającymi ze stacjonowania wojsk radzieckich, które w dużej mierze zajmowały atrakcyjne tereny miasta w tym dzielnicę nadmorską. Po wycofaniu w 1957 r. wojsk radzieckich z terenów nadmorskich ponownie zaczęła rozwijać się funkcja turystyczno-uzdrowiskowa. W 1959 r. Świnoujście uzyskało status uzdrowiska. Funkcja ta jest sukcesywnie rozwijana. Restaurowane są obiekty, które wyposażane są w nowoczesne urządzenia, podnoszony jest standard świadczonych usług³⁴⁰.

³³⁹ <https://uzdrowisko.pl/o-firmie-kontakt/historia/> (dostęp z dnia 27.07.2020).

³⁴⁰ Na podstawie materiału przekazanego przez Urząd Miasta Świnoujście – 16.07.2020 r.

Działalność uzdrowiskowa

Uchwała nr XXII/176/2019 Rady Miasta Świnoujście z dnia 6 grudnia 2019 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Świnoujście.

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze:

- solanka (wody chlorkowo-sodowe, bromkowe i jodkowe) – złoża wód leczniczych „z ujęć: „Jantar”, „Teresa” oraz „XXX-lecia”,
- borowina – złoża borowinowe „Świnoujście-Płachcin”,
- czynniki klimatyczne.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku Świnoujście prowadzone jest leczenie w kilku kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych i dolnych dróg oddechowych, otyłość, choroby endokrynologiczne, choroby układu nerwowego, osteoporoza, choroby skóry oraz choroby kobiece.

Na terenie uzdrowiska działają następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego: szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych, przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria), zakład przyrodoleczniczy.

Do urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego funkcjonujących na terenie uzdrowiska Świnoujście zaliczyć należy: tężnie, parki uzdrowiskowe, urządzone odcinki wybrzeża morskiego, lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe³⁴¹.

---

³⁴¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Promenada przy ul. Uzdrawiskowej w Świnoujściu

Tężnie solankowe w Świnoujściu

2.40. Uzdrawisko Uniejów

Położenie administracyjne

Uniejów jest uzdrowiskiem termalnym, leżącym nad Wartą w województwie łódzkim, w powiecie poddębickim. Jest siedzibą gminy miejsko-wiejskiej Uniejów. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do województwa konińskiego. Do miasta należą dwie dawne miejscowości: Budy Uniejowskie oraz Kościelnica, które obecnie stanowią jego części. Miejsko-wiejska gmina Uniejów leży w północno-zachodniej części powiatu poddębickiego.

Mapa 39. Lokalizacja uzdrowiska Uniejów

Źródło: opracowanie własne.

Na gminę składa się 1 miasto oraz 39 wsi skupionych w 30 sołectwach³⁴². Powierzchnia gminy Uniejów wynosi 129 km² i liczy ponad 7 tysięcy mieszkańców, z czego niewiele ponad 3 tysiące mieszka w samym mieście Uniejów (7062 – gmina oraz 3011 – miasto; stan na grudzień 2017 r.) struktura płci mieszkańców gminy jest równomierna – 51% mieszkańców to kobiety, zaś 49% to mężczyźni (stan na grudzień 2017 roku)³⁴³.

---

³⁴² <https://lodzkie.travel/?kat=gminy&id=11043> (dostęp: 28.04.2020).

³⁴³ <https://uniejow.pl/o-gminie/polozenie-i-ludnosc.html> (dostęp: 28.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Rok 1979 był pierwszym kamieniem milowym na drodze dynamicznego rozwoju Uniejowa, opartego na wykorzystaniu wody geotermalnej. To właśnie wtedy zamiast ropy naftowej odkryto tu bogate zasoby gorącej wody. Po kilkunastu latach niepewności zdecydowano o zagospodarowaniu tego surowca. Początek lat dziewięćdziesiątych XX w. to czas budowy odwierców geotermalnych, służących do eksploatacji wody. Dziesięć lat później spółka „Geotermia Uniejów” zaoferowała mieszkańcom miasta przyjazne środowisku ogrzewanie geotermalne, a także możliwość doświadczenia zdrowotnych właściwości wody geotermalnej³⁴⁴.

Historia Uniejowa jako uzdrowiska rozpoczyna się dopiero w 2008 r., uzyskaniem przez kurort świadectwa potwierdzającego korzystne dla zdrowia właściwości wody geotermalnej i klimatu. W 2011 r. zatwierdzono operat uzdrowiskowy, główny dokument miejscowości uzdrowiskowej. W tym samym roku została również wydana decyzja Ministra Zdrowia o możliwości prowadzenia. W 2012 r. podpisano rozporządzenie w sprawie nadania statusu uzdrowiska miasta Uniejów wraz z sołectwami: Spycimierz, Spycimierz Kolonia, Zieleń i Człopy. Wody geotermalne posiadają również zastosowanie w kuracji pitnej oraz w potrawach i produktach spożywczych.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXXII/182/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Uniejów.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należy słona woda geotermalna³⁴⁵. Chlorkowo-sodowa podziemna woda mineralna, zgromadzona w warstwach skalnych 2 km pod powierzchnią ziemi, wyróżnia się wyjątkowymi właściwościami: temperaturą (ok. 70° C), mineralizacją i składem chemicznym. Woda termalna zawiera związki sodu, potasu, magnezu, fluoru, siarki i bromu. Po schłodzeniu do 50° C kierowana jest do obiektów leczniczych i basenowych, gdzie służy do kąpieli rehabilitacyjnych i rekreacyjnych. Walory termiczne i chemiczne wody pozwalają na zastosowanie jej w profilaktyce zdrowotnej i leczeniu schorzeń³⁴⁶. W pobliżu tężni i fontann można wdychać powietrze bogate w związki mineralne zawarte w wodzie geotermalnej, zaś w czerpniach nabrać wodę do kuracji pitnych³⁴⁷.

³⁴⁴ <https://uniejow.pl/o-gminie/pierwsze-uzdrowisko-termalne.html> (dostęp: 28.04.2020).

³⁴⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁴⁶ <https://uniejow.gotopoland.eu/pl/turystyka/pierwsze-uzdrowisko-termalne/atrakcje-geotermalne.html> (dostęp: 28.04.2020).

³⁴⁷ <https://uniejow.gotopoland.eu/pl/turystyka/pierwsze-uzdrowisko-termalne/woda-ktora-leczy.html> (dostęp: 28.04.2020).

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych³⁴⁸: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby układu nerwowego, choroby reumatologiczne, choroby naczyń obwodowych, choroby skóry.

Usługi w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Uniejowa świadczy Uzdrożenie Uniejów Park, położone na terenie zabytkowego XIX-wiecznego Parku Zamkowego, w starorzeczu Warty.

---

³⁴⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Termy Uniejów

Zamek Arcybiskupów Gnieźnieńskich w Uniejowie
fot. J. Tatarkiewicz

2.41. Uzdrowisko Ustka

Położenie administracyjne

Gmina Ustka położona jest w północno-zachodniej części województwa pomorskiego, w powiecie słupskim, na środkowym wybrzeżu Bałtyku, między ujściem rzeki Słupi i Łupawy do morza. Gmina graniczy od zachodu z gminą Smołdzino, od południa z gminą Słupsk, a od zachodu z gminą Postomino (powiat sławieński, województwo zachodniopomorskie)³⁴⁹.

Mapa 40. Lokalizacja uzdrowiska Ustka

Źródło: opracowanie własne.

Miasto Ustka zajmuje powierzchnię administracyjną ogółem – 11,10 km² (stan na 31 grudnia 2019 r.). Według danych GUS (stan na 30 czerwca 2019 r.) w Ustce mieszkało 15 460 osób³⁵⁰. W Radzie Miejskiej zasiada 15 radnych. Uzdrowisko Ustka obejmuje granice miasta Ustka oraz 5 sołectw gminy Ustka. Granica Uzdrowiska i jednocześnie strefy „C” ochrony uzdrowiskowej przebiega po południowych granicach administracyjnych sołectw Lędowo, Wodnica, Przewłoka, Grabno Zimowiska, Wytowno, położonych w gminie Ustka.

³⁴⁹ Uchwała nr XXXIX.498.2018 Rady Gminy Ustka z dnia 28 marca 2018 roku, w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Ustka na lata 2017-2027”.

³⁵⁰ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> (dostęp: 14.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Pierwsi kuracjusze zaczęli odwiedzać Ustkę już na początku XIX wieku. W 1832 r. zawitało 38 rodzin, a w kolejnej dekadzie w Ustce wypoczywało już około czterystu osób rocznie. Mniej więcej wtedy zaczął się formować wczasowo-uzdrowiskowy charakter miejscowości: we wschodniej części powstawały piękne pensjonaty i wille, w których zatrzymywali się coraz liczniejsi goście. Milowym krokiem w dziejach usteckiego uzdrowiska był 1870 r., kiedy oficjalnie powstało tu towarzystwo kąpielowe, zajmujące się rozbudową kurortu w sposób zorganizowany. W 1911 r. wzniesiono Zakład Balneologiczny, a wkrótce potem przy wschodniej plaży zaczęło funkcjonować profesjonalne kąpielisko, z osobnymi kabinami dla pań i dla panów. Kabiny leczniczo-zabiegowe istniały też w Zakładzie Balneologicznym (obecny budynek Zakładu Przyrodoleczniczego), a bogata oferta obejmowała kąpiele w podgrzanej wodzie morskiej (tłoczonej tu z Bałtyku), kąpiele błotne, kwasowo-węglowe, igliwiowe, a także zabiegi elektrolecniczne i masaże. Ustka stała się tak popularna, że już w 1920 r. liczba gości przekroczyła liczbę mieszkańców, a niecałe dwie dekady później osiągnęła zawrotną na owe czasy liczbę 3,5 tysiąca. Rozwój kurortu przerwała II wojna światowa. Dopiero w 1978 r. uruchomione zostało przedsiębiorstwo państwowe „Uzdrowisko Ustka”, a dziesięć lat później, 1 stycznia 1988 r., miasto otrzymało oficjalny status uzdrowiska³⁵¹.

Działalność uzdrowiskowa

Pierwszy Statut Uzdrowiska Ustka został przyjęty uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej nr XXI/92/84 z dnia 31 stycznia 1984 r., a od 1 stycznia 1988 roku, na podstawie uchwały nr 210 Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1987 r. miasto Ustka otrzymało status miasta uzdrowiskowego. W 2004 r. Uchwała nr XXII/198/2004 przyjęto nowy statut Uzdrowiska Miasta Ustka na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym³⁵². Rada Miasta Ustka Uchwałą nr XXXV/282/2009 w dniu 28 maja 2009 r. przyjęła Statut Uzdrowiska. Zgodnie ze statutem z 2009 r. obszar objęty ochroną uzdrowiskową obejmuje całe miasto Ustka oraz znaczną część gminy Ustka, zgodnie z załącznikiem, na którym oznaczono strefy ochrony uzdrowiskowej A, B i C. Obecnie działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XLII/369/2014 Rady Miast Ustka z dnia 30 stycznia 2014 r. w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Ustka Nr XVI/151/2011 z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Ustka.

³⁵¹ Opracowanie Urzędu Miasta Ustka, Uzdrowisko Ustka ISBN 978-83-934677-7-8, <https://visit.ustka.pl/wp-content/uploads/2020/04/UZDROWISKA-online.pdf> (dostęp: 13.08.2020).

³⁵² <https://bip.um.ustka.pl/a,28748,zarzadzenie-nr-0050soa1182020-z-dnia-5-czerwca-2020-roku-w-sprawie-przedstawienia-raportu-o-stanie-g.html> (dostęp: 17.08.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

- solanka – 3,43 % chlorkowo-sodowa, jodkowa, hipotermalna ze złoża „Ustka IGH-1”. Woda z odwiertu „IGH-1,” zastosowana do kąpiei zarówno ze względu na stężenie składników mineralnych, jak też zawartości jodków, działa aktywizująco na skórę i tkanki przyległe, a następnie ogólnie na organizm;
- borowina – złoża torfu leczniczego o nazwie „Ustka-1”, zaliczane do kopalin podstawowych. Według opinii wydanej przez Zakład Balneochemii I.M.U. w Poznaniu, borowina ze złoża „Ustka” może być wykorzystywana do okładów i zawijań, czyli do zabiegów, w których zamierza się uzyskać efekty termiczny i mechaniczny;
- czynniki klimatyczne – zgodnie ze świadectwem potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu, wydanym przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie, klimat lokalny uzdrowiska Ustka charakteryzuje się korzystnymi warunkami do prowadzenia klimatoterapii w zakresie talasoterapii, aeroterapii i kinezyterapii³⁵³.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W Ustce funkcjonują sanatoria uzdrowiskowe dla dzieci i dorosłych. W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, układu nerwowego, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych i dolnych dróg oddechowych oraz choroby endokrynologiczne³⁵⁴.

Na terenie Ustki funkcjonują następujące zakłady lecznictwa uzdrowiskowego z określeniem funkcjonowania w nich zakładów przyrodoleczniczych i urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego:

- 1) zakłady lecznictwa uzdrowiskowego:
  - Sanatorium uzdrowiskowe „Hotel Grand Lubicz”³⁵⁵,
  - Sanatorium uzdrowiskowe „Tęcza” (wbudowany zakład przyrodoleczniczy),
  - Sanatorium uzdrowiskowe „Perła” (wbudowany zakład przyrodoleczniczy),
  - Uzdrowiskowy Zakład Przyrodoleczniczy „Przychodnia uzdrowiskowa”,
- 2) urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego:
  - Park Uzdrowiskowy (w strefie „A” o pow. ok. 1,43 ha),
  - Ścieżki ruchowe (wyznaczone na terenie parku),
  - Promenada nadmorska (o długości ok. 1,0 km),
  - Urządzony odcinek wybrzeża morskiego (o długości ok. 1,0 km)³⁵⁶.

---

³⁵³ https://www.ustka.pl/uploads/files/RIE/8_O_Swiadectwo-klimat.pdf (dostęp: 27.04.2020).

³⁵⁴ Uchwała Nr XLII/369/2014 Rady Miast Ustka z dnia 30 stycznia 2014 r. w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Ustka Nr XVI/151/2011 z dnia 29 grudnia 2011r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Ustka.

³⁵⁵ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Ustka – 17.08.2020 r.

³⁵⁶ Tamże.

Hotel Grand Lubicz – Uzdrowisko Ustka

Port Ustka

2.42. Uzdrawisko Ustroń

Położenie administracyjne

Ustroń to miasto położone w południowej Polsce, w województwie śląskim, w powiecie cieszyńskim. Sąsiaduje z następującymi gminami: Brenna, Goleszów, Skoczów i Wisła. Gmina sąsiaduje również z Czechami. Miejscowość położona jest na północnych stokach Beskidu Śląskiego, u wylotu doliny Wisły. Różnica wzniesień wynosi ponad 500 metrów, pomiędzy centrum miasta w dolinie Wisły a Czantorią Wielką i Równicą.

Mapa 41. Lokalizacja uzdrawiska Ustroń

Źródło: opracowanie własne.

Ustroń zajmuje powierzchnię 5892 ha³⁵⁷, a liczba ludności na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosiła 15 291 osób³⁵⁸. Rada Miejska liczy 15 radnych. W 1967 r. Ustroń otrzymał prawa uzdrawiska.

Rys historyczny uzdrawiska

Tradycje uzdrawiskowe Ustronia sięgają połowy XVII w. Miejscowość słynęła wówczas z łagodnego klimatu, bliskości gór oraz tzw. kuracji serwatkowych, którymi leczono choroby

³⁵⁷ https://ustron.pl/p/o_ustroniu_slow_kilka (dostęp: 24.04.2020).

³⁵⁸ Zarządzenie Nr 166/2019 Burmistrza Miasta Ustroń z dnia 17 maja 2019 r. w sprawie raportu o stanie Miasta Ustroń za rok 2018, Raport o stanie miasta Ustroń w roku 2018, str. 13.

przewodu pokarmowego i anemię. W drugiej połowie XVIII w. na terenie Ustronia odkryte zostały złoża rudy żelaza, co spowodowało uruchomienie w 1772 r. huty, kuźni, odlewni oraz walcowni. Z osady pastersko-rolniczej miejscowość stała się dużym ośrodkiem hutnictwa, żelaza i przemysłu maszynowego³⁵⁹. Z obserwacji pracowników huty wynikało, że woda ogrzana żużlem wielkopieczowym łagodzi bóle reumatyczne. Odkrycia te zostały potwierdzone badaniami lekarskimi i w 1804 r. z nakazu arcyksięcia Alberta wybudowano łaźnię z zajązdem. W drugiej połowie XIX w. w okolicach Ustronia odkryte zostały źródła wody żelazistej oraz pokłady borowiny. Przyczyniło się to do zainteresowania Ustroniem jako kurortem, w którym leczone były choroby reumatyczne, dolegliwości stawowo-mięśniowe oraz choroby układu oddechowego. W 1882 r. na mocy decyzji Rządu Krajowego w Opawie, Ustroń zatwierdzony został jako austriackie uzdrowisko. Od 1901 r. rozpoczął swą działalność Zakład Kąpieli Borowinowych, wyposażony w nowoczesne urządzenia oraz bogaty zestaw proponowanych zabiegów. W okresie międzywojennym dokonano elektryfikacji wsi, uregulowane zostały brzegi Wisły, wybudowano i oddano do użytku basen kąpielowy, powstały korty tenisowe. Uporządkowane zostały również parki i ścieżki spacerowe.

28 grudnia 1956 r. Ustroń otrzymał prawa miejskie, a w 1967 r. prawa uzdrowiska. W 1972 r. uchwalono dla niego statut. Dodatkowo status uzdrowiska umocniły odkryte złoża wysoko stężonej solanki termalnej oraz stosowanie nowoczesnych metod terapii. W latach sześćdziesiątych XX w. w dolinie Jaszowiec powstała dzielnica wczasowa z charakterystycznymi obiektami zwanymi: „gronowce”, „liniowce” i „wielotraktowce”. W kolejnym dziesięcioleciu na Zawodziu wzniesione zostały ośrodki wczasowe, wczasowo-lecznicze i sanatoryjne o charakterystycznym kształcie piramid. Wybudowane zostały również: Śląski Szpital Reumatologiczny, Sanatorium Uzdrowiskowe oraz Zakład Przyrodolecznicy. W latach 1970-90 zmieniła się w istotny sposób funkcja miasta, które z miejscowości o charakterze przemysłowo-wczasowym stało się miejscowością uzdrowiskowo-wczasową. Obecnie Ustroń jest uzdrowiskiem na skalę międzynarodową, a wykorzystywane w zabiegach solanki i borowiny należą do najlepszych w kraju. Znajduje się tutaj wiele sanatoriów i ośrodków rehabilitacyjnych, wyposażonych w najnowocześniejsze urządzenia, świadczące szeroki zakres zabiegów o wysokim poziomie usług³⁶⁰.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu o Uchwałę Nr XXXI/268/2005 Rady Miasta Ustroń z dnia 7 kwietnia 2005 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Ustroń oraz Uchwałę Nr XLV/415/2006 Rady Miasta Ustroń z dnia 29 czerwca 2006 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia Tymczasowego Statutu Uzdrowiska Ustroń.

³⁵⁹ https://www.ustron.pl/media/page/1430/attachment/Ustron_19.pdf (dostęp: 24.04.2020).

³⁶⁰ https://ustron.pl/p/miasto_uzdrowisko_1 (dostęp: 24.04.2020).

Najważniejsze surowce lecznicze

Na terenie uzdrowiska znajdują się udokumentowane następujące naturalne surowce lecznicze: woda lecznicza, solanka, borowina, czynniki klimatyczne.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, choroby naczyń obwodowych, choroby onkologiczne, choroby układu nerwowego, choroby ortopedyczno-urazowe. Efekt terapeutyczny wzmacniają pijalnie uzdrowiskowe, tężnie, parki uzdrowiskowe oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe.

Rynek w Ustroniu i panorama pasma Równicy

Wieża Czantoria zimą

2.43. Uzdrowisko Wapienne

Położenie administracyjne

Gmina Sękowa jest gminą wiejską, która wchodzi w skład województwa małopolskiego i jest częścią powiatu gorlickiego. Obejmuje obszar o powierzchni 195 km². Siedzibą władz gminy jest miejscowość Sękowa. W skład gminy wchodzi następujące sołectwa: Sękowa, Siary, Męcina Mała, Męcina Wielka, Wapienne, Owczary, Ropica Górna, Małastów, Bodaki, Bartne, Krzywa³⁶¹. Rady Gminy liczy 15 radnych.

Mapa 42. Lokalizacja uzdrowiska Wapienne

Źródło: opracowanie własne.

Wapienne to wieś położona w województwie małopolskim, w powiecie gorlickim, w gminie Sękowa. Uzdrowisko leży w odległości 142 km od Krakowa, 52 km od Nowego Sącza, 63 km od Tarnowa, 103 km od Rzeszowa, od Gorlic 12 km, a od Jasła 17 km³⁶². Wapienne zlokalizowane jest w północnej części gminy i od zachodu graniczy z wsią Męcina Wielka, a od południa z wsią Bodaki. Natomiast północna i wschodnia granica miejscowości Wapienne

³⁶¹ Uchwała nr XV/189/2012 Rady Gminy Sękowa z dnia 13 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Sękowa, <https://www.infor.pl/akt-prawny/U80.2012.168.0004922,metryka,uchwala-nr-xv1892012-rady-gminy-sekowa-w-sprawie-uchwalenia-statutu-gminy-sekowa.html> (dostęp: 17.04.2020).

³⁶² *Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne - 2009 rok*, Załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009 r., s. 6., *Sękowa - znasz li ten kraj : serwis historyczno- turystyczny, Wapienne*, <https://www.sekowa.info/index.php?go=7&id1=18> (dostęp: 17.04.2020).

stanowi granicę gminy Sękowa i gminy Lipinki³⁶³. Wapienne jest jednym z najmniejszych uzdrowisk w Polsce. Liczba mieszkańców gminy wynosi 5087 (stan na maj 2020 roku)³⁶⁴.

Rys historyczny uzdrowiska

Właściwości lecznicze tutejszych wód mineralnych znane były już od XVII wieku. Na początku wody wykorzystywano przede wszystkim w leczeniu chorób wenerycznych. Wapienne jako miejscowość uzdrowiskowa zaczęła rozwijać się intensywnie w XIX w. W latach 1810-1812 kurowali się tutaj żołnierze napoleońscy po klęsce w starciu z wojskami carskimi. W okresie zaborów, kiedy Wapienne nosiło nazwę „Schwedelbad”, w uzdrowisku znajdował się zakład kąpielowy, który składał się z 50 wanien kąpielowych mieszczących się w 36 kabinach zabiegowych, co pozwalało wykonywać około 250 kąpiei jednego dnia³⁶⁵. Z powodu dwóch dużych pożarów w latach 1878 i 1894 łazienki zakładu uległy całkowitemu zniszczeniu. Po odbudowie zakład w Wapiennem uległ ponownemu zniszczeniu podczas I wojny światowej. Został odbudowany w latach 1920-1924. Kąpiele brało wówczas po około 100 osób dziennie³⁶⁶. W okresie międzywojennym uzdrowisko przeżywało lata świetności. Znajdowało się wówczas w rękach chłopskich i leczyli się w nim chłopci oraz mieszkańcy okolicznych miasteczek. Było to zdrojowisko skromne i tanie, ale w przeciwieństwie do innych uzdrowisk dostępne dla szerokich warstw społecznych. W czasie II wojny światowej ośrodek w Wapiennem po raz kolejny został zniszczony. Początkowo szkody były naprawione tylko częściowo. Zakład w pełni rozpoczął działalność dopiero w 1952 r. Po odbudowie łazienek, budynku hotelowego i ujęć źródeł wód mineralnych, którą ukończono w latach pięćdziesiątych, aż do 1979 r. uzdrowisko funkcjonowało jako sezonowy ośrodek kolonijno-wczasowy. Wybudowane zostały także domki campingowe wraz z zapleczem gospodarczym i administracyjnym oraz odkryty basen kąpielowy o wymiarach 25 m x 15 m i brodzik o wymiarach 15 m x 15 m³⁶⁷. W latach osiemdziesiątych XX wieku w uzdrowisku organizowane były całoroczne turnusy sanatoryjne, kolonie, wczasy rodzinne, a w sezonie zimowym – zimowiska.

Obecnie właścicielem obiektów uzdrowiskowych jest osoba fizyczna. Gmina uzyskała status uzdrowiska w 1966 r. W 2009 r. przygotowano nowy operat uzdrowiskowy i został utrzymany status uzdrowiska³⁶⁸.

³⁶³ Tamże, s. 6-7.

³⁶⁴ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁶⁵ https://www.wapienne.pl/pl/56000/0/Historia_uzdrowiska.html (dostęp: 17.04.2020), *Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne – 2009 rok*, Załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009 r., s. 4-5.

³⁶⁶ https://www.wapienne.pl/pl/56000/0/Historia_uzdrowiska.html (dostęp: 17.04.2020).

³⁶⁷ *Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne – 2009 rok*, Załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009 r., s. 4.

³⁶⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest na podstawie Uchwały nr XXXII 303/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowska Wapienne.

Najważniejsze surowce lecznicze

W lecznictwie uzdrowiskowym w miejscowości Wapienne największe znaczenie mają wody mineralne, lecznicze, borowina oraz czynniki klimatyczne³⁶⁹. Głównym bogactwem Wapiennego są wody siarczkowo-siarkowodorowe, a ich składniki farmakologicznie czynne odznaczają się bardzo wysoką jakością i biodostępnością dla organizmu³⁷⁰. Wody uzdrowiska są pochodzenia infiltracyjnego, siarkowo-wodorowe, słabo zmineralizowane, zawierające swoisty składnik, którym jest siarkowodór (H_2S) w ilości do 9,3 mg/dm³. Mineralizacja i nasycenie siarkowodorem następuje na skutek kontaktu wód z łupkami, zawierającymi siarczki i siarczany żelaza³⁷¹.

W uzdrowisku znajdują się trzy naturalne źródła mineralne: „Marta”, „Kamila” i od 1965 r. – „Zuzanna”. Ponadto są tutaj także dwa odwierty „Wapienne I” i „Wapienne II”³⁷², zawierające słabo mineralizowane wody siarczkowe wodorowęglanowo-wapniowo-sodowe i magnezowe. W ujęciu „Marta” występuje woda charakteryzująca się stabilnością hydrochemiczną o następującej zawartości składników leczniczych: 0,04-0,05% HCO_3 -Ca-Na, H_2S . W ujęciu „Kamila” woda także posiada stabilność hydrochemiczną, a jej charakterystyka jest następująca: 0,04-0,05% HCO_3 -Ca-Mg, H_2S ³⁷³.

Dla przebiegu kuracji istotne jest również czyste powietrze, korzystny mikroklimat oraz spokojna okolica. Wapienne jest uzdrowiskiem podgórskim, które charakteryzuje się łagodnym mikroklimatem. Pod kątem uzdrowiskowym na jego korzyść przemawia zdecydowanie czyste i nieskażone powietrze. Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu wydane zostało przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, w sierpniu 2008 r. Parametry sanitarne powietrza oraz warunki bioklimatyczne miejscowości Wapienne spełniają odpowiednie normy przewidziane dla uzdrowisk, co sprawia, że klimat na tym terenie jest naturalnym surowcem leczniczym³⁷⁴.

---

³⁶⁹ Tamże.

³⁷⁰ https://www.wapienne.pl/pl/56001/0/Naturalne_tworzywa_lecznicze_w_Wapiennem.html (dostęp: 17.04.2020).

³⁷¹ *Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne - 2009 rok*, Załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009 r., s. 15.

³⁷² *Sękowa, znasz li ten kraj? Serwis historyczno-turystyczny*, <https://www.sekowa.info/index.php?go=17&id1=18&ido=134> (dostęp: 17.04.2020).

³⁷³ *Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne - 2009 rok*, Załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009 r., s. 15 -16.

³⁷⁴ Tamże. s. 16 - 17.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku leczone są choroby ortopedyczno-urazowe oraz choroby reumatologiczne³⁷⁵. W Wapiennem funkcjonuje zakład lecznictwa uzdrowiskowego – Ośrodek Sanatoryjno-Leczniczy w Wapiennem³⁷⁶. [...] Został wpisany do rejestru zakładów opieki zdrowotnej decyzją Wojewody Małopolskiego nr PS.XI.UD.8011-282-05 z dnia 7 września 2005 r. Obecnie właścicielem ośrodka i wszystkich przynależnych do niego obiektów jest osoba prywatna. Na terenie uzdrowiska znajdują się: Park zdrojowy – Ogród Marysieńki, Park zdrojowy – Ogród Laury, Fontanna Zdrowia i Odpoczynku, Pijalnia Wód Zdrojowych, Grota Solna z dwiema tężniami oraz ścieżki ruchowe³⁷⁷. Ostatnio w centrum Wapiennego powstał park rodzinny z amfiteatrem, kaskadami wodnymi, tężnią i placem zabaw dla dzieci. Nad uzdrowiskiem na górze Ferdel zlokalizowana jest wieża widokowa, cały teren poprzecinany jest wieloma ścieżkami rowerowymi i spacerowymi.

³⁷⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁷⁶ Uchwała nr XIV/169/2012 Rady Gminy Sękowa z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Wapienne, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XIV/169/2012 Rady Gminy Sękowa z dnia 26 czerwca 2012 r., https://g.ekspert.infor.pl/p/_dane/akty_pdf/U80/2012/126/3667.pdf#zoom=90 (dostęp: 17.04.2020).

³⁷⁷ Uchwała nr XXVIII/314/2017 Rady Gminy Sękowa z dnia 26 października 2017 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Wapienne, https://edziennik.malopolska.uw.gov.pl/WDU_K/2017/7468/akt.pdf (dostęp: 17.04.2020).

Amfiteatr – Wapienne

Tężnia jodowo-bromowa w Wapiennem

2.44. Uzdrowisko Wieniec-Zdrój

Położenie administracyjne

Wieniec-Zdrój jest osadą uzdrowiskową położoną w gminie miejsko-wiejskiej Brześć Kujawski, w południowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Brześć Kujawski jest jedną z 13 gmin położonych na terenie powiatu włocławskiego. Miasto i gmina Brześć Kujawski graniczy z miastem Włocławkiem oraz pięcioma gminami: Włocławek, Lubraniec, Lubanie (powiat włocławski), Bądkowo oraz Osiecinie.

Mapa 43. Lokalizacja uzdrowiska Wieniec-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Gmina zajmuje powierzchnię 15 095 ha i według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2018 roku zamieszkiwało ją 11 547 osób. Rada Miejska Brześcia Kujawskiego liczy 15 radnych. W pobliskich gminach leżą dwie inne miejscowości uzdrowiskowe: Inowrocław i Ciechocinek, co z pewnością wpływa korzystnie na atrakcyjność obszaru. Sam Brześć może pochwalić się statusem Gminy Uzdrowiskowej³⁷⁸.

³⁷⁸ Operat uzdrowiskowy dla Uzdrowiska Wieniec-Zdrój z dnia 27 listopada 2019 r., s. 9.

Rys historyczny uzdrowiska

Wieniec-Zdrój jest miejscowością uzdrowiskową powstałą na przełomie XIX i XX w. W latach 1898-1903 na terenie lasów należących wówczas do Leopolda Kronenberga – dziedzica Wienca dokonano kilku odwiertów poszukiwawczych w celu stwierdzenia w tych okolicach węgla brunatnego. Wykonano wtedy cztery otwory w Brzeziu i Dolinie, z których z różnych głębokości nastąpiły samowypływy wody mineralnej o silnym zapachu siarkowodoru. Wówczas przeprowadzone zostały pierwsze badania wody. Dzięki staraniom ówczesnego administratora dóbr Kronenberga – Józefa Grzegorzewicza powstał w drewnianym budynku pierwszy zbiornik wody, przy którym miejscowa ludność korzystała z wody do kuracji w chorobach reumatycznych. 11 lipca 1909 r. w leśniczówce Brzezie odbyło się spotkanie dziewiętnastoosobowej komisji złożonej z lekarzy, geologów i architektów, która stwierdziła przydatność warunków do stworzenia uzdrowiska klimatyczno-zdrojowego. W okresie tym zaczęły powstawać pierwsze łazienki, przeznaczone do użytku dla mieszkańców Włocławka i okolicy. Rok 1910 niewątpliwie zapoczątkował zorganizowaną eksploatację zdrojowiska dla celów leczniczych. Pierwsza wojna światowa zahamowała rozwój kurortu. Zabiegi wznowiono po zakończeniu działań wojennych. Leopold Kronenberg oddał wówczas łazienki i eksploatację źródła osobie prywatnej. Próby rozbudowy łazienek oraz urządzeń sanatoryjnych zostały podjęte przez Stanisława Smolkę, który zapoczątkował dzieje uzdrowiska w obecnym miejscu. Dzięki wydzierżawieniu od Dyrekcji Lasów Państwowych 7 ha lasu przylegającego do dóbr Kronenbergów, 4 maja 1922 r. rozpoczęto odwierty, efektem których było odkrycie złóż leczniczych wód. 12 sierpnia 1925 r. odbyło się uroczyste otwarcie Zakładu Zdrojowego, dając początek działalności uzdrowiska Wieniec-Zdrój³⁷⁹. Uzdrowisko nosiło wówczas nazwę Zakład Kąpielowy Źródeł Siarczanych „Wieniec”, a od 26 czerwca 1929 r. stało się własnością Włocławskiego Zdrojowiska Siarczane- go „Wieniec” spółka z o.o. 9 sierpnia 1950 r. Zdrojowisko przejęło Przedsiębiorstwo Państwowe „Uzdrowisko Ciechocinek” z zamiarem organizacji leczenia uzdrowiskowego dzieci dotkniętych chorobą reumatyczną, ale po 1953 r. Centralny Zarząd Uzdrowisk Polskich w Warszawie ustanowił tu Państwowe Przedsiębiorstwo Uzdrowiskowe „Wieniec-Zdrój”. 1 stycznia 1967 r. decyzją Ministra Zdrowia Wieniec uznany został uzdrowiskiem. W 1968 r. odbudowano źródła likwidując stare odwierty, które mogły zakłócać równowagę złoża wód siarczanych. Zadecydowano też o utworzeniu obszaru górniczego „Wieniec”. W 1972 r. ponownie uruchomiono sanatoryjne leczenie dorosłych. Powstało sanatorium „Hutnik”, a w 1985 r. oddano do użytku kardiologiczny szpital uzdrowiskowy „Zacisze”. Po zmianie ustroju Wieniec-Zdrój stał się częścią terytorium samorządowej gminy uzdrowiskowej Brześć Kujawski. Po szeregu reorganizacji w 1999 r. uzdrowisko po 76 latach ponownie stało się spółką, tym razem Skarbu Państwa. Uzdrowisko wzbogaciło się o basen leczniczy, obiekt Pijalni Wód Leczniczych i jaskinię

³⁷⁹ Gmina Brześć Kujawski, *Operat uzdrowiskowy Wieniec-Zdrój*, s. 70, https://archiwum.brzescukujawski.pl/dokumenty/bip/stale/operat_wieniec.pdf (dostęp: 30.03.2020).

solną. W 2004 r. zawieszono świadczenie usług uzdrowiskowych dla dzieci. W dniu 30 listopada 2010 r. 93% udziałów spółki Uzdrowisko Wieniec zostało sprzedanych prywatnemu inwestorowi, co otwiera kolejny rozdział rozwoju Zdrojowiska Wieniec³⁸⁰. Decyzją Ministra Zdrowia status uzdrowiska został nadany w 2009 r.³⁸¹.

Działalność uzdrowiskowa

Działalność uzdrowiskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę nr XXVII/170/09 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 24 kwietnia 2009 r. w sprawie: uchwalenia Statutu Uzdrowiska Wieniec-Zdrój oraz Uchwałę nr XVIII/137/12 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 26 czerwca 2012 r. zmieniającą uchwałę w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Wieniec-Zdrój.

Najważniejsze surowce lecznicze

Bogate zasoby naturalnej wody leczniczej, złoża borowiny, a także lecznicze właściwości klimatu stały się podstawą budowy uzdrowiska, określając także profil leczniczy Wieńca-Zdroju. Woda lecznicza z ujęcia „3E” – uzdrowisko w Wieńcu-Zdroju bazuje na odwiercie „3E”, który jest jedynym źródłem zaopatrzenia w wodę leczniczą. W uzdrowisku Wieniec-Zdrój eksploatowane są wody typu SO₄2-Cl-Ca2+-Na+, z zawartością H₂S. W uzdrowisku pobiera się około 4000÷4800m³ wody w ciągu roku, co daje średnio około 0,46÷0,55 m³/h. Zasadnicze piętro wód leczniczych w Wieńcu-Zdroju znajduje się na głębokości od 115 do ponad 130 m i występuje w wapieniach oolitowych jury górnej. Są to wody siarczanowo-chlorkowo-wapniowo-sodowe, siarczkowe o mineralizacji 3,5 g/dm³. Wydajność eksploatacyjna z otworu „3E” wynosi 27 m³/h.

Jeśli chodzi o złoża borowiny, decyzją Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 2 sierpnia 1989 r. dla złóż borowiny utworzony został obszar górniczy „Wieniec I.” Borowina pochodzi z trzech torfowisk oznaczonych symbolami A, B i C, położonych na terenach lasów będących własnością Skarbu Państwa i użytkowanych przez Spółkę Uzdrowisko Wieniec na podstawie umowy dzierżawy. Genetycznie wszystkie trzy torfowiska są typu niskiego i wieku holocenińskiego. Złoża powstały w podłużnym zagłębieniu – rynnice polodowcowej z ostatniego zlodowacenia o przebiegu SE-NW, otoczonej piaszczystymi utworami tarasowymi doliny Wisły³⁸².

---

³⁸⁰ https://www.brzescujawski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=22&Itemid=169 (dostęp: 30.03.2020). Zob. też: https://archiwum.brzescujawski.pl/dokumenty/bip/stale/operat_wieniec.pdf (dostęp: 30.03.2020), *Piękno Dorzecza Zgłowięzki. Przewodnik Turystyczny*, s. 20, https://www.kujawiaki.pl/dokumenty/zamowienia/Przewodnik_1-35.pdf, (dostęp: 30.03.2020).

³⁸¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁸² Uchwała nr XXVII/170/09 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 24 kwietnia 2009 r. w sprawie: uchwalenia Statutu Uzdrowiska Wieniec-Zdrój, <http://archiwum.brzescujawski.pl/dokumenty/bip/uchwaly/2009/170-09.pdf> (dostęp: 30.03.2020).

Lecznictwo uzdrowiskowe

W uzdrowisku leczone są następujące schorzenia: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, kardiologiczne i nadciśnienie, choroby dolnych i górnych dróg oddechowych, układu nerwowego, osteoporoza³⁸³. W nowym operacie uzdrowiskowym dla Uzdrowiska Wieniec-Zdrój z 2019 r. wyszczególniono nowe kategorie schorzeń leczonych na terenie Uzdrowiska, są to: otyłość, cukrzyca, choroby skóry, choroby układu trawienia, schorzenia psychosomatyczne oraz choroby naczyń obwodowych³⁸⁴.

Na obszarze uzdrowiska Wieniec-Zdrój działalność lecznictwa uzdrowiskowego prowadzona jest przez Uzdrowisko Wieniec Sp. z o. o. Należą do niego następujące obiekty: „Zacisze – Hel”, w skład którego wchodzi „Zacisze” i Sanatorium „Hel,” Zespół Sanatoryjny „Hutnik – Jutrzenka – Tęcza”, w skład którego wchodzi Sanatoria „Hutnik”, „Jutrzenka” i „Tęcza”, Przychodnia Uzdrowiskowa z Poradnią: Edukacji Zdrowotnej, Psychologiczną, Rehabilitacyjną, Zakład Przyrodoleczniczy, Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy „Wrzos.” W uzdrowisku Wieniec-Zdrój kuracje prowadzone są przy wykorzystaniu wielu urządzeń lecznictwa uzdrowiskowego. Należą do nich: park zdrojowy, ścieżki zdrowia, pijalnia wód leczniczych, rehabilitacyjny basen uzdrowiskowy³⁸⁵.

³⁸³ Tamże.

³⁸⁴ *Operat uzdrowiskowy dla Uzdrowiska Wieniec-Zdrój* z dnia 27 listopada 2019 r., s. 5 i 42.

³⁸⁵ Uchwała nr XXVII/170/09 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 24 kwietnia 2009 r. w sprawie: uchwalenia Statutu Uzdrowiska Wieniec-Zdrój, <https://archiwum.brzesckujawski.pl/dokumenty/bip/uchwaly/2009/170-09.pdf>; Uchwała nr XVIII/137/12 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 26 czerwca 2012 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia statutu Uzdrowiska Wieniec-Zdrój (dostęp: 30.03.2020).

Pijalnia Wód Mineralnych – Wieniec-Zdrój

Uzdrowisko Wieniec-Zdrój

2.45. Uzdrowisko Wysowa-Zdrój

Położenie administracyjne

Wysowa-Zdrój znajduje się w południowej Polsce, w województwie małopolskim. Należy do powiatu gorlickiego, będącego najdalej wysuniętym na południowy wschód powiatem województwa. Wysowa-Zdrój położona jest na południowym zachodzie powiatu, na południu gminy Uście Gorlickie, która jest jedną z największych, pod względem powierzchni, gmin w Polsce. Uzdrowisko Wysowa-Zdrój w całości położone jest na terenie gminy Uście Gorlickie. Gmina graniczy od zachodu z gminą Krynica-Zdrój położoną w powiecie nowosądeckim, od południa z powiatem Bardejów znajdującym się na Słowacji, od wschodu z gminą Sękowa oraz od północy z gminą Ropa i gminą Gorlice.

Mapa 44. Lokalizacja uzdrowiska Wysowa-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Obszar uzdrowiska obejmuje sołectwa: Wysowa-Zdrój (wieś Wysowa-Zdrój i wieś Blechnarka), Hańczowa i Ropki³⁸⁶. Gmina liczy 6898 mieszkańców (stan na 31.12.2019 roku)³⁸⁷.

³⁸⁶ *Parki wodne.pl*, <https://www.parkiwodne.pl/Wysowa-Zdroj-uzdrowisko-kurort-24> (dostęp: 23.04.2020).

³⁸⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

Rys historyczny uzdrowiska

Do połowy XIV w. brak było pisemnych przekazów o miejscowości Wysowa-Zdrój. Na początku XV stulecia na terenie dzisiejszego uzdrowiska istniała osada, która szybko się rozwijała. Było to możliwe dzięki położeniu na szlaku handlowym wiodącym przez Karpaty. W Wysowej znajdowały się składy wina węgierskiego, przywożonego przez kupców greckich i ormiańskich³⁸⁸.

W 1808 r. w Wysowej powstały pierwsze łazienki do kąpania się w wodach mineralnych oraz dom mieszkalny dla kuracjuszy z ośmioma pokojami. Niestety niedogodny dojazd do Wysowej-Zdroju zniechęcał potencjalnych gości. Dopiero kiedy w końcu XIX stulecia zmodernizowano drogę od miejscowości Ropa do Wysowej, zwiększyła się liczba gości do 2000 kuracjuszy rocznie. W tym też czasie uporządkowano także źródła i urządzenia zdrojowe, zbadano chemizm wód i określono ich właściwości lecznicze³⁸⁹. Prozdrowotne i lecznicze walory wód z Wysowej ceniono już w latach osiemdziesiątych XIX w., kiedy to rozpoczęto ich sprzedaż i produkcję. „W 1887 r. napełniano rocznie około 16 tysięcy butelek i taka wielkość produkcji utrzymywała się do końca XIX wieku”³⁹⁰. Tuż przed pierwszą wojną światową uzdrowisko zyskało europejską sławę, a tutejsze wody były porównywane do tych ze źródeł słynnego włoskiego Merano. Butelkowane były wody ze źródeł „Józef”, „Olga”, „Rudolf”, „Bronisław” oraz najbardziej znanego – „Słony”. Jakość wysowskich wód doceniana była także na wystawach. „Zostały nagrodzone medalami dwukrotnie – w Przemyśle w 1882 r. oraz w Krakowie w 1900 r.”³⁹¹. Po pierwszej wojnie światowej właściciele Zakładu Zdrojowego wybudowali rozlewnię – pijalnię. Butelkowano w niej wodę stołową „Wysowianka”, pochodzącą ze źródła „Józef”, a także wody lecznicze „Słony” i „Wacław”. Przez cały okres międzywojenny były one w sprzedaży w hurtowniach oraz w aptekach w całej Polsce. Po drugiej wojnie światowej, w 1949 r. została uruchomiona produkcja wody mineralnej „Wysowianka” przez Spółdzielnię „Żwirowiec” z Biecza. Do jej wytworzenia wykorzystywano wodę mineralną z ujęć „Józef” i „Józef II”. Od 1959 r. produkcją wód zajmuje się Uzdrowisko Wysowa S.A.³⁹².

Działalność uzdrowiskowa

Pierwszy statut uzdrowiska nadany został uchwałą Nr 85/XI/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Nowym Sączu z dnia 8 kwietnia 1986 r. w sprawie uchwalenia statutu uzdrowiska Wysowa i Wapienne. Po wejściu w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach uzdrowiskowych, oraz potwierdzeniu w dniu 1 września

³⁸⁸ <https://wysowa-zdroj.pl/index.php/rys-historyczny.html> (dostęp: 23.04.2020).

³⁸⁹ Tamże.

³⁹⁰ <https://www.wysowianka.pl/o-wysowiance/> (dostęp: 23.04.2020).

³⁹¹ Tamże.

³⁹² Tamże.

2008 r. przez Ministra Zdrowia możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze uznanym za uzdrowisko Wysowa-Zdrój, uchwałą nr XXII/231/2008 Rady Gminy Uście Gorlickie z dnia 27 listopada 2008 r. (zmienioną uchwałą nr XXXVII/368/2009 Rady Gminy Uście Gorlickie z dnia 29 grudnia 2009 r.) uchwalono nowy statut uzdrowiska Wysowa-Zdrój, obowiązujący do chwili obecnej.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należą: wody mineralne, lecznicze oraz czynniki klimatyczne³⁹³. Większość wysowskich wód mineralnych to szczawy wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowe o zróżnicowanej zawartości substancji stałych. W Wysowej występują również szczawy wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-wapienne oraz wodorowęglanowo-sodowo-wapienne. Wody mineralne Wysowej uznane zostały w 1963 r. przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej jako wody lecznicze. Wydobywają się na powierzchnię w formie źródeł lub udostępniane są przy pomocy studni wierconych³⁹⁴. Obecnie w uzdrowisku jest 14 ujęć, a do najbardziej znanych należą: „Henryk”, „Franciszek”, „Aleksandra”, „Józef I”, „Słone”, „Józef II”, „Bronisław”, „W-24”³⁹⁵. Na terenie uzdrowiska Wysowa-Zdrój znajdują się również ujęcia: „Władysław (W-12)”, „W-15” i „W-16”³⁹⁶. Warto zaznaczyć, iż nazwa źródła „Franciszek” upamiętnia propagatora walorów leczniczych Wysowej – prof. Franciszka Kokota ze Śląskiej Akademii Medycznej. Źródło „Henryk” nosi imię badacza wysowskich wód – geologa, prof. AGH Henryka Świdzińskiego³⁹⁷.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o udokumentowane wody lecznicze i leczniczy klimat, ustalone zostały dla uzdrowiska Wysowa-Zdrój następujące profile lecznicze: choroby ortopedyczno-urazowe, reumatologiczne, choroby górnych oraz dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, choroby układu nerwowego, naczyń obwodowych, choroby układu trawienia, osteoporoza, choroby skóry, nerek i dróg moczowych, choroby krwi i układu krwiotwórczego³⁹⁸. Największym podmiotem prowadzącym działalność uzdrowiskową w regionie jest powstałe w 1959 r. przedsiębiorstwo „Uzdrowisko Wysowa”. Spółka jest właścicielem m.in.: Ośrodka Uzdrowiskowego „BESKID”, Ośrodka Uzdrowiskowego „Biawena”, Zakładu Przyrodolecznictwa, w którym prowadzone są zabiegi z zakresu balneologii i hydroterapii, Rozlewni wód.

---

³⁹³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³⁹⁴ <http://wysowa-zdroj.pl/index.php/wody-mineralne.html> (dostęp: 23.04.2020).

³⁹⁵ Tamże. Zob. też: Załącznik do uchwały Nr XXII/231/2008 Rady Gminy Uście Gorlickie z dnia 27 listopada 2008 r.

³⁹⁶ Zob. też: Załącznik do uchwały Nr XXII/231/2008 Rady Gminy Uście Gorlickie z dnia 27 listopada 2008 r.

³⁹⁷ Tamże.

³⁹⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

W Uzdrowisku Wysowa-Zdrój działalność uzdrowiskową prowadzą także spółki: Sanatorium Glinik sp. z o.o., będąca właścicielem Sanatorium Uzdrowiskowego Glinik oraz Instytut Zdrowia Człowieka sp. z o.o., będąca właścicielem Uzdrowiska Wysowa nad Parkiem³⁹⁹. Na terenie uzdrowiska mieszczą się pijalnia, tężnia, park uzdrowiskowy, ścieżki kinezyterapii, lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe⁴⁰⁰. W tutejszym parku zdrojowym znajduje się pijalnia wód mineralnych, budynek Starego Domu Zdrojowego, muszla koncertowa, alejki spacerowe wyposażone w ławki parkowe. W Wysowej jest też jaskinia solna, ścieżki spacerowe, edukacyjne oraz ciekawe trasy turystyczne i kulturowe⁴⁰¹.

---

³⁹⁹ Plan Rozwoju Uzdrowiska Wysowa-Zdrój na lata 2016-2023.

⁴⁰⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁴⁰¹ Załącznik Nr 1 do Statutu Uzdrowiska Wysowa-Zdrój zatwierdzonego uchwałą Nr XXII/231/2008 Rady Gminy Uście Gorlickie z 27.11.2008 r.

Panorama Wysowa-Zdrój

Pijalnia Wód Mineralnych w Wysowej-Zdroju

2.46. Uzdrowisko Żegiestów-Zdrój

Położenie administracyjne

Żegiestów-Zdrój to miejscowość górską usytuowaną w gminie uzdrowiskowej Muszyna, która to gmina w maju 2020 r. liczyła 11 646 mieszkańców⁴⁰². Administracyjnie miejscowość położona jest w województwie małopolskim, w południowo-wschodniej części powiatu nowosądeckiego, na pograniczu polsko-słowackim na wysokości (440-480 m n.p.m.). Uzdrowisko położone jest nad Popradem i Żegiestowskim Potokiem, na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego⁴⁰³. Z uwagi na strukturę topograficzną miejscowości, utworzone zostały dwie strefy ochrony uzdrowiskowej. Pierwsza obejmuje tereny osiedla Żegiestów-Zdrój, druga przysiółek Łopata Polska.

Mapa 45. Lokalizacja uzdrowiska Żegiestów-Zdrój

Źródło: opracowanie własne.

Rys historyczny uzdrowiska

Początki uzdrowiska sięgają 1846 r. Wówczas to Jakub Ignacy Medwecki, węgierski szlachcic, kierownik kąpielisk w Muszynie, odkrył w dolinie Szczawnego Potoku źródła wody mineralnej. W 1847 r. wykonane zostały przez prof. K. Mohra z Krakowa pierwsze badania jej

³⁹⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

⁴⁰³ http://www.beskidsadecki.eu/index.php?id=sadecki_miejscowosci&sk=Zegiestow (dostęp: 20.04.2020).

właściwości chemicznych. Jakub Ignacy Medwecki wykupił od miejscowych chłopów tereny, na których były źródła, i rozpoczął budowę pierwszych pensjonatów i łazienek. Pierwsze źródło nazwane zostało „Anna” – na cześć żony Medweckiego. Po śmierci Ignacego Medweckiego w 1868 roku Zakład Zdrojowy przejęli jego spadkobiercy, zaś zarząd objął syn – Karol Medwecki. Okres jego 20-letnich rządów to czas rozkwitu miejscowości. Niewątpliwie przyczyniło się do tego otwarcie linii kolejowej Tarnów – Muszyna, z przystankiem w Żegiestowie Zdroju⁴⁰⁴.

Po śmierci Karola Medweckiego w 1888 r. Żegiestów stał się własnością Wiktorii Więckowskiej i ks. Michała Żygulińskiego. Powstała wówczas kaplica zdrojowa pw. św. Kingi, odbywały się koncerty, spotkania, wystawiono również pomnik ku czci Juliusza Słowackiego.

Wybuch I wojny światowej niemalże zrujnował uzdrowisko. Po odzyskaniu niepodległości założona została spółka Żegiestów-Zdrój, kierowana przez rodzinę Krukierów. Dzięki ich działalności uzdrowisko stało się jednym z najlepszych kurortów w Polsce. W 1924 r. Żegiestów został uznany za uzdrowisko posiadające charakter użyteczności publicznej. Powstały wówczas wille: Zamek, Polonia, Elżka, Malutka, Orlątko, Sanato, Białe Orzeł, Zosieńka i wiele innych. Wtedy też zbudowano imponujący gmach sanatorium „Wiktor” – na owe czasy jeden z najbardziej luksusowych budynków w Polsce południowej. Największą inwestycją okresu międzywojennego była budowa w 1929 r. Nowego Domu Zdrojowego, projektu prof. Adolfa Szyszko-Bohusza. Dom ten stał się centrum kulturalnym Żegiestowa, w którym leczona była największa grupa kuracjuszy.

Wybuch II wojny światowej ponownie wstrzymał rozwój uzdrowiska. W sanatorium „Wiktor”, nazywanym wówczas Domem Goeringa, mieścił się niemiecki szpital wojskowy, zaś w Domu Zdrojowym kwatera młodzieży z Hitlerjugend oraz szkoła policyjna.

Po wojnie, w 1947 r., Zakład Zdrojowy został upaństwowiony. Wypoczywający tutaj kuracjusze kierowani byli z ramienia Funduszu Wczasów Pracowniczych oraz przez zakłady pracy. Uzdrowisko ponownie przeżywało okres rozkwitu. W 1996 r. znajdowało się tu 1300 miejsc noclegowych. W ostatnich latach uzdrowisko przeżywało okres stagnacji⁴⁰⁵.

Działalność uzdrowiskowa

Uzdrowisko funkcjonuje w oparciu Uchwałę Nr XLVIII.552.2018 Rady Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna z dnia 27 marca 2018 r. w sprawie przyjęcia „Planu Rozwoju Uzdrowiska Żegiestów-Zdrój na lata 2016-2023”⁴⁰⁶.

⁴⁰⁴ https://zegiestow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=4:krotka-historia-zdroju&catid=8&Itemid=102 (dostęp: 20.04.2020).

⁴⁰⁵ Tamże.

⁴⁰⁶ Uchwała Nr XLVIII.552.2018 Rady Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna z dnia 27 marca 2018 r. w sprawie przyjęcia „Planu Rozwoju Uzdrowiska Żegiestów-Zdrój na lata 2016-2023”.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do naturalnych surowców leczniczych wykorzystywanych w uzdrowisku należały: wody lecznicze (szczawy zwykłe i wody kwasowęglowe, różniące się zawartością jonów, m.in.: Mg^{2+} , Na^{+} , Ca^{2+}), borowiny oraz czynniki klimatyczne⁴⁰⁷.

Lecznictwo uzdrowiskowe

W oparciu o właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu w uzdrowisku prowadzone było leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby reumatologiczne, endokrynologiczne, choroby układu trawienia oraz choroby nerek i dróg moczowych.

Na terenie uzdrowiska działały sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych, urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego w postaci pijalni oraz parków uzdrowiskowych.

---

⁴⁰⁷ <https://www.uzdrowiskozejestow.pl/> (dostęp: 17.04.2020).

Sanatorium Uzdrowskowe Wiktor Cechini Medical & SPA – Żegiestów-Zdrój

Sanatorium Uzdrowskowe Wiktor Cechini Medical & SPA

Rozdział 3.

Przykłady współpracy międzynarodowej polskich gmin uzdrowiskowych

3.1. Uwagi wstępne

Niniejsza część publikacji stanowi kontynuację analiz jakościowych z poprzedniego rozdziału. Został on opracowany na podstawie kwerendy internetowej i materiałów źródłowych udostępnionych przez badane jednostki – urzędy reprezentujące jednostki samorządu terytorialnego, na terenie których zlokalizowane są uzdrowiska. Dodatkowo wykorzystano publikacje tematyczne – raporty, artykuły prasowe i udostępniane na stronach instytucji publicznych, w badanych gmin uzdrowiskowych, jak i publikacjach tematycznych. Efektem prac (poza syntezą w pkt 3.2) są studia przypadków czterech polskich gmin uzdrowiskowych: Augustowa, Świnoujścia, Uniejowa i Ustronia w odniesieniu do ich współpracy z gminami uzdrowiskowymi spoza Polski.

3.2. Współpraca międzynarodowa gmin uzdrowiskowych – ogólna charakterystyka

Miejscowości uzdrowiskowe w Polsce współpracują z zagranicznymi partnerami uzdrowiskowymi wykorzystując przede wszystkim swoje walory przyrodnicze, lecznicze oraz turystyczne. Współpraca z miejscowościami uzdrowiskowymi skupia się m.in. na realizacji wspólnych projektów, w tym wykorzystujących środki Unii Europejskiej. W ramach wspólnych inicjatyw powstają nowe obiekty bądź remontowana i odnawiana jest istniejąca już infrastruktura i to nie tylko ta uzdrowiskowa. Wzajemne porozumienia pomiędzy partnerami polegają na wspieraniu szeroko pojętego rozwoju gospodarczego w formie zacieśniania kontaktów handlowych, a w zależności od usytuowania miejscowości uzdrowiskowych,

również wymiany transgranicznej. Obustronne kontakty często skutkują także rozwijaniem sektora małych i średnich przedsiębiorstw, działalności usługowej oraz organizacji spotkań, seminariów, konferencji. Dochodzi także do intensyfikacji bezpośredniej współpracy przedsiębiorców. Istotne z punktu widzenia nie tylko gmin o charakterze uzdrowiskowym, są również wspólne dążenia do rozwoju komunikacji i transportu (szczególnie w rejonach przygranicznych). Ważnym aspektem wzajemnych relacji partnerskich pomiędzy gminami uzdrowiskowymi jest wymiana informacji oraz doświadczeń w działalności samorządowej. Nie mniej istotne okazują się wspólne działania na rzecz ochrony środowiska, co ma niewątpliwie duże znaczenie w przypadku gmin uzdrowiskowych. Wzajemna współpraca partnerów uzdrowiskowych w znacznej mierze koncentruje się także na inicjatywach kulturalnych w różnych obszarach. Relacje te polegają przede wszystkim na organizacji wystaw, imprez kulturalnych i artystycznych oraz wymianie informacji o kulturze. Podobnie, różnorodne działania edukacyjne, w tym szeroko pojęte wspieranie kontaktów pomiędzy placówkami oświatowymi oraz wymiana młodzieży, okazują się być ważnym elementem współpracy partnerskiej. Istotny z punktu widzenia szczególnie gminy uzdrowiskowej jest z pewnością rozwój sportu oraz turystyki. Działania w tym zakresie, to nie tylko organizacja imprez sportowych, rekreacyjnych czy turystycznych, ale także wymiana doświadczeń oraz realizacja wspólnych projektów w ramach funduszy Unii Europejskiej. Dla gmin o specyfice uzdrowiskowej ważnym elementem współpracy jest wymiana informacji oraz wzajemna promocja.

Konsekwencją współpracy międzynarodowej gmin uzdrowiskowych jest zatem zwiększenie możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek – w tym rozwiązywanie problemów gospodarczych, rozwój uzdrowisk, poprawa warunków życia społeczności lokalnych oraz pozyskiwanie środków finansowych na realizację wspólnych projektów. Korzyści ze współpracy ze społecznościami lokalnymi należy upatrywać w szerszym kontekście kulturowym, wzajemnego poszanowania, zrozumienia, zaakceptowania odrębności oraz rozpowszechniania i respektowania wspólnych wartości, idei samorządowych, tradycji oraz dziedzictwa lokalnego.

W niniejszym rozdziale zaprezentowano także dobre praktyki w zakresie współpracy wybranych polskich gmin uzdrowiskowych z partnerami zagranicznymi. Poniżej przedstawiono wykaz wszystkich czterdziestu pięciu uzdrowisk w naszym kraju wraz z zagranicznymi partnerami prowadzącymi również działalność uzdrowiskową.

Tabela 1. Partnerzy zagraniczni uzdrowisk w Polsce

Lp.	Nazwa uzdrowiska	Gmina	Województwo	Zagraniczne uzdrowisko partnerskie
1	Augustów	Augustów	podlaskie	Druskienniki (Litwa)
2	Busko-Zdrój	Busko-Zdrój	świętokrzyskie	Chmielnik (Ukraina)
3	Ciechocinek	Ciechocinek	kujawsko-pomorskie	Bad Dürrenberg (Niemcy)
4	Cieplice	Jelenia Góra	dolnośląskie	-----
5	Czerniawa-Zdrój	Świeradów-Zdrój	dolnośląskie	Lazne Libverda (Czechy) Karlova Studanka (Czechy)
6	Dąbki	Darłowo (gmina wiejska)	zachodniopomorskie	-----
7	Długopole-Zdrój	Bystrzyca Kłodzka	dolnośląskie	Velké Losiny (Czechy)
8	Duszniki-Zdrój	Duszniki-Zdrój	dolnośląskie	-----
9	Goczałkowice-Zdrój	Goczałkowice-Zdrój	śląskie	-----
10	Gołdap	Gołdap	warmińsko-mazurskie	-----
11	Horyniec-Zdrój	Horyniec-Zdrój	podkarpackie	Truskawiec (Ukraina) Morszyn (Ukraina)
12	Inowrocław	Inowrocław	kujawsko-pomorskie	Bad Oeynhausen (Niemcy)
13	Iwonicz-Zdrój	Iwonicz-Zdrój	podkarpackie	-----
14	Jedlina-Zdrój	Jedlina-Zdrój	dolnośląskie	Velichovsky (Czechy)
15	Kamień Pomorski	Kamień Pomorski	zachodniopomorskie	-----
16	Kołobrzeg	Kołobrzeg (gmina miejska)	zachodniopomorskie	-----
17	Konstancin-Jeziorna	Konstancin-Jeziorna	mazowieckie	Hranice (Czechy)
18	Krasnobród	Krasnobród	lubelskie	-----
19	Krynica-Zdrój	Krynica-Zdrój	małopolskie	Bardejów, Bardejov, (Słowacja) Chmielnik, (Ukraina), Bad Sooden-Allendorf (Niemcy)
20	Kudowa-Zdrój	Kudowa-Zdrój	dolnośląskie	Horn-Bad Meinberg (Niemcy)
21	Lądek-Zdrój	Lądek-Zdrój	dolnośląskie	Wszyscy członkowie - EHTTA.EU (EU-ROPEAN HISTORIC THERMAL TOWNS ASSOCIATION)
22	Muszyna	Muszyna	małopolskie	Bardejów, Bardejov, (Słowacja)
23	Nałęczów	Nałęczów	lubelskie	-----
24	Piwniczna-Zdrój	Piwniczna-Zdrój	małopolskie	-----

Lp.	Nazwa uzdrowiska	Gmina	Województwo	Zagraniczne uzdrowisko partnerskie
25	Polanica-Zdrój	Polanica-Zdrój	dolnośląskie	Jańskie Lázně, Janské Lázně (Czechy)
26	Polańczyk	Solina	podkarpackie	-----
27	Połczyn-Zdrój	Połczyn-Zdrój	zachodniopomorskie	Templin (Niemcy)
28	Przerzeczyn-Zdrój ¹	Niemcza	dolnośląskie	-----
29	Rabka-Zdrój	Rabka-Zdrój	małopolskie	-----
30	Rymanów-Zdrój	Rymanów	podkarpackie	Truskawiec (Ukraina)
31	Solec-Zdrój	Solec-Zdrój	świętokrzyskie	-----
32	Sopot	Sopot	pomorskie	Deauville (Francja)
33	Supraśl	Supraśl	podlaskie	Druskienniki (Litwa)
34	Swoszowice	Kraków	małopolskie	-----
35	Szczawnica	Szczawnica	małopolskie	Harkany (Węgry) Chmielnik (Ukraina)
36	Szczawno-Zdrój	Szczawno-Zdrój	dolnośląskie	Jańskie Lázně, Janské Lázně (Czechy)
37	Świeradów-Zdrój	Świeradów-Zdrój	dolnośląskie	Lazne Libverda, Lázně Libverda (Czechy) Karlova Studánka, Karlova Studánka (Czechy)
38	Świnoujście	Świnoujście	zachodniopomorskie	Gmina Heringsdorf, (Niemcy)
39	Uniejów	Uniejów	łódzkie	Truskawiec (Ukraina) Mórahalom (Węgry) Naftalan (Azerbejdżan) Grindavik (Islandia)
40	Ustka	Ustka (gmina miejska)	pomorskie	Palanga (Litwa)
41	Ustroń	Ustroń	śląskie	Piešťany, Pieszczy (Słowacja), Luhačovice (Czechy) Ujbuda – XI. Dzielnica Budapesztu (Węgry)
42	Wapienne	Sękowa	małopolskie	-----
43	Wieniec-Zdrój	Brześć Kujawski	kujawsko-pomorskie	-----
44	Wysowa-Zdrój	Uście Gorlickie	małopolskie	-----
45	Żegiestów-Zdrój	Muszyna	małopolskie	Bardejov, Bardejov, (Słowacja)

¹ Uzdrowisko nie funkcjonuje od 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badane jednostki.

W dalszej części rozdziału zaprezentowano studia przypadków w zakresie współpracy wybranych polskich gmin uzdrowiskowych z partnerami zagranicznymi.

3.3. Współpraca Augustowa z litewskimi Druskiennikami

Przykładem międzynarodowych kontaktów dwóch gmin uzdrowiskowych jest współpraca miasta – uzdrowiska Augustowa z litewskimi Druskiennikami. Druskienniki, połączone z Augustowem szlakiem Kanału Augustowskiego są partnerem Augustowa od 2007 r.

Uzdrowisko Druskienniki położone jest w południowej Litwie, w okręgu olickim na prawym brzegu Niemna, 130 kilometrów od Wilna i około 60 kilometrów od granicy z Polską. Umiejscowione jest ono na skraju Puszczy Augustowskiej i Dzukijskiego Parku Narodowego, bardzo blisko granicy polsko-litewskiej. Stanowi największe i najnowocześniejsze uzdrowisko na Litwie. Druskienniki są najbardziej wysuniętym na południe miastem Litwy oraz największym kurortem balneologicznym w regionie. Jego powierzchnia wynosi 24 km². W mieście mieszka 12 441 osób (według spisu z 2018 r.). W ciągu roku w Druskiennikach odpoczywa ponad 350 000 turystów, ponad połowa to goście z zagranicy⁴⁰⁸. Nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu litewskiego *druska*, czyli sól, ponieważ jest tutaj dużo źródeł słonych wód leczniczych, które leczą rozmaite schorzenia.

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1636 r. Druskienniki odwiedzał król Stanisław August Poniatowski, który dekretem z dnia 20 czerwca 1794 r. ogłosił Druskienniki miejscowością leczniczą i nadał jej status uzdrowiska. W 1837 r. car Mikołaj I zatwierdził zezwolenie na formalne przekształcenie Druskiennik w uzdrowisko, choć kąpiele mineralne i borowinowe organizowano tutaj znacznie wcześniej⁴⁰⁹. W końcu XIX w. Druskienniki były znane jako atrakcyjna miejscowość uzdrowiskowa niemal w całej Europie. Po odzyskaniu przez Litwę niepodległości Druskienniki stały się nowoczesnym, międzynarodowym uzdrowiskiem, zachowującym jednak oryginalną specyfikę oraz nutkę nostalgii.

Druskienniki są największym i najnowocześniejszym sanatorium na Litwie, jak również jednym z najlepszych uzdrowisk klimatycznych oraz balneologicznych w Europie. Na terenie uzdrowiska występują liczne źródła mineralne (wody chlorkowo-sodowe, wapniowe i manganowe), a także pokłady borowiny. Druskienniki są uzdrowiskiem opartym na wodach mineralnych, borowinie (biała borowina) oraz terapii klimatycznej. Źródła wód mineralnych i borowiny tworzą zatem idealne miejsce rehabilitacji, profilaktyki, leczenia oraz wypoczynku chorych z zaburzeniami: przewodu pokarmowego (narządów trawiennych), dróg oddechowych, obwodowego układu nerwowego, układu krążenia i chorób sercowo-naczyniowych, endokrynologicznymi, aparatu ruchowo-oporowego – w tym chorób kręgosłupa i stawów,

---

⁴⁰⁸ <https://druskininkai.lt/pl/poznaj-druskienniki/fakty-o-uzdrowisku/> (dostęp: 9.06.2020).

⁴⁰⁹ M. Graniczny, J. Satkunas, G. Motuza, Z. Kowalski, H. Urban, J. Čyžienė, *Ciekawostki geologiczne Druskiennik (Druskininkai)*, „Przegląd Geologiczny”, vol. 59, nr 3, 2011, s. 206.

ginekologicznymi, tkanki łącznej i mięśni oraz dermatologicznymi. Leczy się tutaj także cu-krzyć⁴¹⁰. Dzisiejsze Druskienniki to nie tylko uzdrowisko, ale również ośrodek o szerokiej ofercie turystycznej z wieloma atrakcjami takim jak np. aquapark, stok narciarski *Snow Arena*, kolejka linowa, pole golfowe i wiele innych.

Współpraca Augustowa z Druskiennikami koncentruje się na wspólnych projektach mających na celu rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej w obydwu miastach, przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych.

Dla litewskich Druskiennik i polskiego Augustowa turystyka jest bardzo ważna. Obydwa miasta mają charakter zabytkowych uzdrowisk i kurortów wypoczynkowych. Zarówno w jednym, jak i w drugim uzdrowisku niezbędne były remonty infrastruktury. Na podjęcie prac w tym zakresie pozwolił projekt pn. *Rozwój infrastruktury turystyki transgranicznej poprzez renowację parku przyrodoleczniczego w Druskiennikach i Rynku Zygmunta Augusta w Augustowie*. Podpisane 6 sierpnia 2009 r. Porozumienie Partnerskie pomiędzy samorządami Augustowa i Druskiennik miało na celu realizację tego projektu. Został on dofinansowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska 2007-2013.

Jednym z głównych założeń projektu była rewitalizacja dwóch zabytkowych obszarów – po jednym w każdym mieście. W Augustowie został wyremontowany Rynek Zygmunta Augusta, postawiono także tablicę informacyjną, dotyczącą historii wód mineralnych w regionie. W Druskiennikach zaś dokonano renowacji parku przyrodoleczniczego. Umocnione zostały również nabrzeża Niemna oraz zrewitalizowane naturalne ujęcie wody źródlanej. Zainstalowano też nowe kwietniki i zbudowano fontannę. Projekt przyczynił się także do promocji turystyki. W miastach partnerskich powstało osiem punktów informacji turystycznej, w których można uzyskać informacje na temat regionu, broszury oraz mapy.

Do rozwoju turystyki przysłużyły się także cztery wymiany dla pracowników firm turystycznych, w ramach których odbyła się wycieczka do Druskiennik. Realizacji projektu towarzyszyła kampania reklamowa w lokalnym radiu oraz w Internecie⁴¹¹.

W ramach projektu w Augustowie wykonano m.in.: renowację alejek wewnętrznych oraz chodników wokół parku na Rynku Zygmunta Augusta; zamontowano obiekty małej architektury w parku (ławki, kosze na śmieci, kwietniki); dwa infokioski, w których zarówno mieszkańcy, jak i turyści mogą pozyskać dane ze stron internetowych Augustowa i Druskiennik; zorganizowano festyn „Dni Druskiennik w Augustowie”; udział w festynie „Dni Augustowa” w Druskiennikach; konferencję podsumowującą realizację projektu⁴¹².

⁴¹⁰ Zob. też: C. Rudziński, M. Majewska, *Uzdrowisko Druskienniki na Litwie*, <https://www.poradnikzdrowie.pl/regeneracja/uzdrowiska-i-termity/uzdrowisko-druskienniki-na-litwie-aa-j2fw-eSP5-3jxs.html>; 10 powodów, aby przyjechać do Druskiennik, <https://druskininkai.lt/pl/aktualności/10-powodow-aby-przyjechac-do-druskiennik/> (dostęp: 9.06.2020).

⁴¹¹ https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/projects/poland/redevelopment-of-park-and-square-increases-cross-border-tourism (dostęp: 9.06.2020).

⁴¹² <https://urząd.augustow.pl/content/projekty-zrealizowane> (dostęp: 9.06.2020).

Projekt był realizowany w okresie od grudnia 2009 r. do grudnia 2011 r. Łączna wartość inwestycji w ramach *Projektu Rozwój infrastruktury turystyki transgranicznej poprzez renowację parku przyrodoleczniczego w Druskiennikach i Rynku Zygmunta Augusta w Augustowie* wyniosła 2 323 621 EUR, z czego 1 975 078 EUR pochodziło z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu operacyjnego „Litwa – Polska” w okresie programowania 2007-2013⁴¹³. Wartość działań zrealizowanych w Augustowie wyniosła – 564 241,26 EUR, natomiast dofinansowanie – 85%⁴¹⁴.

Kuchnia Pachnąca Tradycją jest kolejnym projektem dofinansowanym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa w ramach Funduszu Małych Projektów Programu Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska 2007-2013. Projekt został zrealizowany w partnerstwie z Centrum Informacji Turystycznej i Biznesowej w Druskiennikach. Główny cele projektu to stworzenie nowego produktu turystycznego z zachowaniem dziedzictwa kulturowego regionu. Obejmował on: opracowanie logo; przygotowanie strony internetowej: www.kpt.augustow.eu; certyfikację obiektów gastronomicznych serwujących dania regionalne – 17 obiektów w Augustowie i 5 obiektów w Druskiennikach; organizację polsko-litewskich warsztatów kulinarnych; wydruk materiałów promocyjnych; organizację Study Press; organizację polsko-litewskiego festynu kulinarnego *Kuchnia Pachnąca Tradycją*; przygotowanie filmu promującego Augustów i kuchnię regionalną; wydruk broszury podsumowującej realizację projektu; organizację konferencji podsumowującej. Projekt był realizowany w terminie 1 lutego – 30 listopada 2010 r., wartość działań zrealizowanych w Augustowie wyniosła 180289,11zł, natomiast dofinansowanie projektu 1720 434,84 zł⁴¹⁵.

Kolejną wspólną inicjatywą Augustowa i Druskiennik jest projekt również dofinansowany i realizowany w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – Programu Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska 2007-2013 pn. *Rozwój transgranicznej infrastruktury i współpracy kulturalnej w Druskiennikach i Augustowie*. W przedsięwzięcie zaangażowany był Urząd Miejski w Augustowie wraz z samorządem Druskiennik, augustowskimi placówkami kultury oraz Młodzieżowym Centrum Kultury w Druskiennikach. Realizacja projektu odbywała się od września 2010 r. do sierpnia 2013 r. W jego ramach w Augustowie został wybudowany nowy amfiteatr z 1714 miejscami siedzącymi na widowni (również przystosowanymi dla osób niepełnosprawnych), a w Druskiennikach – Młodzieżowe Centrum Kultury. W budynku przeznaczonym do obsługi imprez rozrywkowo-kulturalnych zostały zaprojektowane: zaplecze garderobiano-socjalne artystów, foyer z aneksem kuchennym i sanitariatami dostosowanymi dla osób niepełnosprawnych oraz magazynem sprzętu na parterze. Na piętrze zaprojektowano dwie garderoby: męską i damską wraz z zaplecami sanitarnymi

---

⁴¹³ https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/projects/poland/redevelopment-of-park-and-square-increases-cross-border-tourism (dostęp: 9.06.2020).

⁴¹⁴ <https://urzad.augustow.pl/content/projekty-zrealizowane> (dostęp: 9.06.2020).

⁴¹⁵ Tamże.

dla artystów. Projekt objął swoim zasięgiem także kontynuację współpracy kulturalnej pomiędzy Augustowem i Druskiennikami, w ramach której zostały zrealizowane działania takie jak: dwa polsko-litewskie plenery fotograficzne dla dzieci i młodzieży: po jednym w Augustowie i Druskiennikach, warsztaty artystyczne przeprowadzone w Centrum Młodzieżowym w Druskiennikach oraz polsko-litewski festiwal dzieci i młodzieży, który odbył się po zakończeniu budowy amfiteatru w Augustowie. Podczas tego wydarzenia wystąpiły zespoły, grupy dziecięce i młodzieżowe z Polski i Litwy⁴¹⁶.

Narciarstwo biegowe szansą na rozwój turystyki na pograniczu Polski i Litwy to projekt zrealizowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska 2007-2013, z uwzględnieniem Priorytetu 1. Wzrost konkurencyjności i produktywności regionu transgranicznego oraz Podpriorytetu 1.3. Rozwój zrównoważonej turystyki transgranicznej oraz zachowanie kulturowego i historycznego dziedzictwa.

Celem ogólnym projektu był wzrost atrakcyjności i konkurencyjności obszaru pogranicza Polski i Litwy poprzez poprawę i wzbogacenie oferty turystycznej. Takie działania przyczyniają się z pewnością do wydłużenia sezonu turystycznego na okres zimy, a w konsekwencji do zwiększenia liczby osób odwiedzających region. Projekt skoncentrowany był szczególnie na utworzeniu odpowiednich warunków dla narciarstwa biegowego, podniesieniu jakości usług turystycznych, poszerzeniu oferty nie tylko usług turystycznych, ale także rekreacyjnych i sportowych. Ważnym aspektem było również wydłużenie sezonu turystycznego. Projekt umożliwił realizację takich zadań, jak: zakup sprzętu do przygotowania tras narciarstwa biegowego, organizacja sieci „sprzężonych” wypożyczalni nart biegowych, dostosowanie budynku na potrzeby wypożyczalni sprzętu narciarskiego. Ponadto pozwolił na organizację szkolenia z zasad serwisowania sprzętu narciarskiego, zakup bramy startowej i urządzenia do pomiaru czasu, organizację „Akademii narciarstwa biegowego” dla dzieci i młodzieży oraz cyklu amatorskich zawodów w biegach narciarskich. Efektem podjętych działań była również organizacja konferencji podsumowującej projekt, jak również jego promocja, zarządzanie projektem oraz audyt. Łączna wartość projektu to 252 849 EUR w tym: na Gminę Miasto Augustów przypada – 44% (111 259 EUR), na Centrum Informacji Turystycznej i Biznesowej w Druskiennikach – 29% (74 320 EUR), Gminę Gołdap 27% (67 270 EUR). Jego dofinansowanie stanowiło 85%. Projekt był realizowany w okresie od 1 września 2013 r. do 31 października 2014 r.⁴¹⁷.

We wrześniu 2016 r. w ramach promocji Kanału Augustowskiego, perły wśród szlaków wodnych Europy, burmistrz Augustowa wraz z czołowymi kajakarzami ziemi augustowskiej popłynął kajakiem do Grodna i Druskiennik z oficjalną delegacją. Celem wyprawy było upowszechnienie dobrosąsiedzkich relacji i współpracy transgranicznej. Jej uczestnicy

⁴¹⁶ Tamże.

⁴¹⁷ Tamże.

na wyczynowych kajakach K4 pokonali trasę o długości ponad 170 km, prowadzącą przez 3 rzeki, 10 jezior i dwie granice rzeczne⁴¹⁸. Ideą spływu było również zachęcenie dla turystów do bliższego poznania malowniczego pogranicza polsko-białorusko-litewskiego, gdzie przenikają się różne kultury, języki oraz folklor.

Partnerem organizowanego w czerwcu 2018 r. w Augustowie XXVII Kongresu Uzdrowisk Polskich było Uzdrowisko Druskienniki na Litwie. Hasłem przewodnim wydarzenia było: „Uzdrowiska XXI wieku – spełnione nadzieje czy niewykorzystane szanse?”. Podczas kongresu poruszone zostały kwestie istotne dla samorządów, środowiska medycznego uzdrowisk oraz przedsiębiorców działających w branży turystycznej i uzdrowiskowej⁴¹⁹.

3.4. Współpraca Uniejowa z węgierską miejscowością Mórahalom, z azerskim miastem Naftalan, z islandzkim Grindavík oraz z ukraińskim Truskawcem

Mórahalom jest miejscowością uzdrowiskową położoną w południowo-wschodniej części Węgier, niedaleko granicy z Serbią w komitacie Csongrád. Nazwa miasta wywodzi się od piaszczystej wydmy „Móra Halma”, która została wspomniana po raz pierwszy w 1729 r. Prawa miejskie Mórahalom uzyskał w 1989 r. Dzisiejszy Mórahalom jest dynamicznie rozwijającym się miastem. Powierzchnia administracyjna miasta wynosi 8311 ha, a liczba mieszkańców – 6035, z czego 1587 mieszka poza obszarem miejskim⁴²⁰. To niewielkie miasteczko posiada imponujące kąpielisko z ponad trzydziestoma basenami, bogatą ofertą spa oraz wellness, a także liczne ośrodki agroturystyczne. Największą atrakcją Mórahalom jest właśnie ten kompleks termalny z licznymi basenami i centrum wellness & spa.

Wykorzystanie wód termalnych dla rozwoju gospodarczego to jeden z głównych tematów licznych wspólnych spotkań władz i mieszkańców Mórahalom oraz Uniejowa. W 2009 r. obie gminy podpisały porozumienie o współpracy⁴²¹.

Zgodnie z podpisaną umową o współpracy w dziedzinach związanych z wykorzystaniem wód geotermalnych, rolnictwem, ekologią i rozwojem turystyki, organizowane są w obu miastach spotkania delegacji w celu wymiany doświadczeń, pielęgnowania oraz rozwijania wzajemnych kontaktów.

Każdego roku w miejscowości Mórahalom odbywa się festiwal kulturowy z bogatym programem artystycznym, w którym uczestniczą przedstawiciele gminy Uniejów – dorośli oraz młodzież. Wyjazdy delegacji mają na celu poznanie kultury i tradycji partnera zagranicznego oraz wzajemną wymianę doświadczeń w dziedzinie turystyki uzdrowiskowej. Jest to doskonała okazja do zapoznania się z funkcjonowaniem miejscowości

---

⁴¹⁸ <https://www.augustow.pl/pl/aktualnosc/burmistrz-augustowa-plynie-170-km-kajakiem-na-spotkanie-z-merami-grodna-i-druskiennik> (dostęp: 9.06.2020).

⁴¹⁹ <https://www.augustowski.home.pl/2018/06/20/kongres-uzdrowisk-polskich-w-augustowie/> (dostęp: 22.06.2020).

⁴²⁰ https://www.morahalom.hu/our_town (dostęp: 15.06.2020).

⁴²¹ <https://ekouniejow.pl/jestesmy-eko/jestesmy-eko/> (dostęp: 15.06.2020).

uzdrowiskowej z wielowiekową tradycją. Za każdym razem delegacje uczestniczące w spotkaniach w Mórahalom czy w Uniejowie czerpią inspiracje do przyszłych działań i inwestycji realizowanych w swoich miastach. Współpraca między samorządami jest doskonałą okazją do wzbogacenia wiedzy w takich obszarach jak: wszechstronne wykorzystanie wód termalnych i energii geotermalnej, rozwój turystyki, ekologii, oświaty, kultury i sportu. Spotkania przyczyniają się również do pogłębiania przyjaźni między mieszkańcami obydwu miast oraz integracji dzieci i młodzieży. Dobrym przykładem może być szkolenie pn. „Od pomysłu do biznesu” z pokazem kulinarnym oraz konferencją „Budowa marki i promocja produktu lokalnego”⁴²², zorganizowane w kwietniu 2018 r. w Uniejowie. Wówczas eksperci z zaprzyjaźnionej węgierskiej gminy przyjechali do Uniejowa, aby podzielić się ze swoim partnerem zdobytą wiedzą oraz doświadczeniem.

Każda wizyta w miejscowości Mórahalom to dla mieszkańców gminy Uniejów możliwość poznania funkcjonowania prężnie rozwijającej się małej miejscowości, posiadającej imponujące kąpielisko oraz ofertę spa, ośrodki agroturystyczne, hotele, placówki oświaty z ciekawymi rozwiązaniami. Ponadto wzajemna wymiana pracowników samorządowych oraz młodzieży przyniosła do tej pory wiele pozytywnych efektów.

Kolejnym przykładem dobrych wzajemnych relacji była wizyta w partnerskim mieście Mórahalom przedstawicieli gminy Uniejów, uczniów Zespołu Szkół w Uniejowie wraz z opiekunami, rycerzy z Uniejowskiej Akademii Rycerskiej, przedstawicieli Urzędu Miasta, jednostek podległych gminie, która miała miejsce w dniach 12 – 16 września 2017 r. Wizyta odbyła się na zaproszenie partnera węgierskiego i była formą nagrody, dla uczniów z wysokimi wynikami w nauce oraz dla członków Akademii Rycerskiej za zaangażowanie i reprezentowanie gminy w licznych wydarzeniach. Wizyta mogła dojść do skutku dzięki wsparciu finansowemu Burmistrza Uniejowa⁴²³. Jak co roku w węgierskim uzdrowisku odbyła się konferencja z udziałem partnerów zagranicznych, w tym Uniejowa. Tematem przewodnim wydarzenia było pozyskiwanie wykwalifikowanych pracowników i sposoby zatrzymania wykształconej siły roboczej⁴²⁴. Pobyt delegacji z Uniejowa w Mórahalom obfitował w atrakcje dodatkowe, na które składały się m.in. kąpiele w basenach termalnych, wycieczka do Segedynu, zwiedzanie lokalnych zakładów pracy przez uczestników konferencji, nie zabrakło również wycieczki do Budapesztu. Wzajemne relacje między społecznościami lokalnymi oraz ich pielęgnowanie stwarzają doskonałą sposobność do wzajemnego poznawania kultur i języków, jak również do inicjowania kontaktów gospodarczych i biznesowych. Służą one wymianie doświadczeń w dziedzinach związanych z wodami geotermalnymi, ekologią oraz dyskusji o bieżących sprawach i problemach.

Gmina Uniejów jest również związana z Azerbejdżanem, na mocy porozumienia o współpracy z miastem Naftalan. Słowo Naftalan jest połączeniem greckiego słowa

⁴²² Tamże.

⁴²³ <https://uniejow.pl/aktualnosci/z-wizyta-w-morahalom.html> (dostęp: 15.06.2020).

⁴²⁴ Tamże.

„νάφθα”, odnoszącego się do ropy oraz azerbejdżańskiego przyrostka „allan”, oznaczającego brać. Kurort Naftalan znajduje się 50 km od starożytnego miasta Ganja (Kirovabads), drugiego co do wielkości miasta w Azerbejdżanie, w zielonej okolicy w parku sosnowym na brzegu sztucznego jeziora. W zacienionych alejkach parku stworzono wspaiałą, komfortową atmosferę do odpoczynku i leczenia. Historia kurortu Naftalan ma swój początek w 1873 r. Od 1926 r. oraz w czasach Związku Radzieckiego leczono tutaj m. in. takie choroby jak: układu mięśniowo-szkieletowego, neurologiczne, skórne, ginekologiczne i urologiczne. Obecnie uzdrowisko zapewnia leczenie ponad siedemdziesięciu schorzeń⁴²⁵.

Umowa partnerska między miastami została podpisana z inicjatywy ambasadora na Zamku Arcybiskupów Gnieźnieńskich. Stało się to podczas wizyty azerskiej delegacji w Uniejowie w 2016 r.

Grindavík to miasto na południowo-zachodnim wybrzeżu Islandii, na półwyspie Reykjanes, które zamieszkuje około 3 tys. osób, w tym aż 400 Polaków⁴²⁶. Wchodzi w skład gminy Grindavíkurbær, w regionie Suðurnes. Miasto to położone jest w pobliżu Błękitnej Laguny (*Bláa Lónið*, ang. *Blue Lagoon*), będącej islandzkim uzdrowiskiem typu spa. Temperatura Blue Lagoon wynosi średnio 39°C (przez cały rok). Tutejsza ciepła woda morska jest bogata w minerały, takie jak krzemionka, które posiadają leczniczy wpływ na skórę. Woda w Blue Lagoon wymienia się całkowicie w ciągu 48 godzin, co gwarantuje jej czystość. Blue Lagoon nie jest naturalnym spa i powstało w 1976 r. obok geotermalnej elektrowni Svartsengi⁴²⁷. W ofercie uzdrowiska jest nie tylko możliwość kąpieli w gorącej wodzie pomagającej w leczeniu łuszczycy. Błękitna Laguna jest również jedną z najbardziej popularnych atrakcji Islandii, także ze względu na piękną, mleczno-niebieską matową barwę wody, która wspaniale kontrastuje z otaczającymi to miejsce czarnymi polami lawowymi pokrytymi zielonym mchem⁴²⁸. Po raz pierwszy nazwa Błękitna Laguna, „Bláa Lónið” została użyta w 1981 r. przez Valur Margeirssona, cierpiącego na łuszczycę, który po otrzymaniu pozwolenia od członka rady nadzorczej elektrowni geotermalnej zażywał kąpieli w lagunie⁴²⁹. Uważa się, że woda w Błękitnej Lagunie tak dobrze wpływa na skórę dzięki mieszance rozpuszczonych w niej minerałów, niebiesko-zielonych alg oraz bakterii, które żyją wyłącznie tutaj. Poza krzemionką tutejsza woda zawiera chlorki, natryt (które razem tworzą sól morską) i wapń. Znajdują się w niej również śladowe ilości siarki, węglanów i magnezu⁴³⁰.

---

⁴²⁵ <http://www.naftalan-booking.com/kurortnaftalan-eng.aspx> (dostęp: 22.06.2020).

⁴²⁶ <https://uniejow.pl/aktualnosci/goscie-z-islandii-zaineresowani-wspolpraca-z-uniejowem.html> (dostęp: 21.08.2020).

⁴²⁷ Niektórzy twierdzą, że Błękitna Laguna jest katastrofą ekologiczną, ale w opinii większości ludzi, jej powstanie to szczęśliwy przypadek. Woda w lagunie jest całkowicie czysta, nie ma w niej żadnych substancji chemicznych, jedynie naturalne minerały, które okazały się bardzo dobrze służyć skórze ludzi zażywających kąpiele. Woda nieustannie napływa do laguny i całkowicie wymienia się w ciągu 48 godzin.

⁴²⁸ <https://guidetoiceland.is/pl/wszystko-co-najlepsze-na-islandii/przewodnik-po-blue-lagoon#czym-jest-blue-lagoon> (dostęp: 21.08.2020).

⁴²⁹ Tamże.

⁴³⁰ Tamże.

Grindavik wykorzystuje gorące źródła do produkcji energii elektrycznej. Ciepła woda do ogrzewania i prąd pochodzą z pobliskiej elektrowni Svartsengi. Grindavik i jego okolice mają zatem podobne tradycje w wykorzystaniu ciepłych wód geotermalnych, jak Uniejów, również te uzdrowiskowe. Współpraca islandzkiego Grindavik z Uniejowem koncentruje się także na wymianie doświadczeń w zakresie wykorzystania wód geotermalnych, ochronie środowiska oraz racjonalnym wykorzystaniu zasobów przyrodniczych. Umowa o wzajemnej współpracy Grindavik z Uniejowem została podpisana 28 listopada 2019 r. podczas *IV Forum Inteligentego Rozwoju* w Uniejowie. Podpisanie umowy partnerskiej przypieczętowało współpracę rozpoczętą już ponad rok wcześniej. „Podniosły moment złożenia podpisów na umowie odbył się podczas wieczornej Gali Polskiej nagrody *Inteligentnego Rozwoju 2019*”⁴³¹. W imieniu gości porozumienie zostało podpisane przez burmistrza Grindavik – Fannar’a Jonasson’a, a ze strony gminy przez Mirosława Madajskiego, przewodniczącego Rady Miejskiej⁴³². Przy tej okazji w pierwszym dniu *Forum Inteligentego Rozwoju* w Uniejowie odbył się polsko-islandzki panel pt. *Uniejów i Grindavik – jak wykorzystujemy energię geotermalną*⁴³³. Podczas spotkania przybliżono jego uczestnikom piękno Islandii. Stało się to za sprawą prezentacji dziennikarza i podróżnika – Piotra Mikołajczaka oraz wystąpienia burmistrza Fannara Jonasson’a. Islandzkie doświadczenia w dziedzinie geotermii (system wytwarzania czystej energii elektrycznej, oparty na bardzo wydajnych zasobach wody geotermalnej) przybliżył dr Guojón Helgi Eggertsson, geolog pracujący w tamtejszej elektrowni HS Orka. Pierwsze kroki Uniejowa w tej dziedzinie zaprezentował Kamil Matolicz z Energetyki Uniejów⁴³⁴.

Współpraca obydwu samorządów opiera się głównie na wzajemnych wizytach, które są doskonałą okazją do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Delegacje z Islandii gościły w Uniejowie już dwukrotnie: w kwietniu i październiku 2018 r., przedstawiciele Uniejowa, także dwukrotnie odwiedzili Islandię⁴³⁵. Chociaż Islandczycy mają bogatsze doświadczenia w wykorzystywaniu geotermii, pobyt gości z partnerskiego samorządu w Uniejowie (np. w kwietniu 2018 r.), a szczególnie w kompleksie Term Uniejów oraz Geotermii Uniejów, gdzie mieli możliwość obejrzenia rozwiązań technologicznych wykorzystywanych w uniejowskim uzdrowisku, okazał się być bardzo interesujący⁴³⁶.

Warto dodać, iż w 2018 r., w rocznicę 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości przedstawiciele miasta Grindavik wraz z innymi reprezentantami miast i regionów

⁴³¹ <https://uniejow.pl/aktualnosci/gmina-uniejow-z-nowym-partnerem-z-islandii.html> (dostęp: 21.08.2020).

⁴³² Tamże. Zob. też: https://uniejow.net.pl/pl/11_wiadomosci/2426_uniejow-podpisal-umowe-partnersk-z-kolejnym-zagranicznym-miastem.html (dostęp: 21.08.2020).

⁴³³ Tamże.

⁴³⁴ Tamże. Zob. też: <https://uniejow.pl/aktualnosci/iv-miedzynarodowe-forum-inteligentnego-rozwoju.html> (dostęp: 21.08.2020).

⁴³⁵ https://uniejow.net.pl/pl/11_wiadomosci/2426_uniejow-podpisal-umowe-partnersk-z-kolejnym-zagranicznym-miastem.html (dostęp: 21.08.2020).

⁴³⁶ <https://uniejow.pl/aktualnosci/goscie-z-islandii-zaineresowani-wspolpraca-z-uniejowem.html> (dostęp: 21.08.2020).

partnerskich Uniejowa przy okazji udziału w *Międzynarodowej Misji Gospodarczej*, uczcili to ważne dla naszej historii wydarzenie, sadząc kolejne dęby pamięci w „Alei dębów w Uniejowie”⁴³⁷.

Gmina Uniejów wraz z partnerską gminą Grindavik z Islandii podjęły również współpracę, której efektem będzie realizacja międzynarodowego projektu pn. *Uniejów – Grindavik: zabieramy się za klimat*. Przedsięwzięcie ma na celu pokazanie jak można walczyć ze skutkami zmian klimatycznych. Projekt jest w całości finansowany ze środków zewnętrznych pochodzących z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W projekcie wezmą udział dzieci oraz młodzież z terenu obydwu wspomnianych gmin partnerskich. Do udziału w nim została wytypowana Szkoła Podstawowa w Uniejowie. W projekcie po stronie polskiej weźmie udział 300 uczniów w różnym wieku. Współpraca zakłada przeprowadzenie wizyt studyjnych, z których dwie odbędą się w Uniejowie, a jedna w Grindavik. Uczniowie będą przygotowywać się do udziału podczas dodatkowych zajęć lekcyjnych, tak zwanych zajęć klimatycznych. Na podstawie wiedzy, którą zdobędą będą dzielić się z rówieśnikami z Islandii swoimi spostrzeżeniami i doświadczeniami.

Przy szkole podstawowej został zaprojektowany także duży ogród ze specjalnymi nasadzeniami roślin, które nie wymagają dużych ilości wody oraz urządzeniami, które zbierają i efektywnie wykorzystują wodę deszczową do jego nawadniania. Powstanie tutaj ścieżka edukacyjna, tężnia oraz altana z zielonym dachem. Ogród będzie również otwarty dla mieszkańców i turystów. Spacerując po ścieżce edukacyjnej będzie można przekonać się, że mimo niedostatku wody, istnieje możliwość utworzenia pięknego zielonego terenu bez zużycia ogromnych ilości wody wodociągowej. W szkole zaprojektowana została również nowoczesna i dobrze wyposażona pracownia klimatyczna, w której uczniowie na ekranach komputerów i pod mikroskopami będą mogli obserwować i analizować informacje na temat klimatu, przyrody oraz odnawialnych źródeł energii⁴³⁸.

Miasto-uzdrowisko Truskawiec (ukr. Трускавець) jest położone w obwodzie lwowskim (Ukraina Zachodnia). Truskawiec znajduje się w odległości 640 kilometrów od stolicy państwa – Kijowa, 90 kilometrów od Lwowa, a od stolicy rejonu Drohobycza – 9 kilometrów. Truskawiec to uzdrowisko bogate w lecznicze wody mineralne, z czternastoma źródłami naturalnymi, w tym unikalnym źródłem *Naftusia* z wodą wodorowęglanową wapniano-magnezową⁴³⁹.

Lokalni mieszkańcy wiedzieli o leczniczych właściwościach miejscowych źródeł, które były im znane od stuleci, ale oficjalnie w 1578 r. wspomniał o nich nadworny lekarz królewski Wojciech Oczko. Ciekawe informacje na temat Truskawca podaje R. Żonczyński w podręczniku pt. *Historia naturalna*, w którym opisywał, że w Boryslawiu, Drohobyczu, Truskawcu wydobywało się ropę naftową, a wodę ze źródeł naturalnych o zapachu specyficznym chłopi

---

⁴³⁷ <https://uniejow.pl/aktualnosci/uniejowska-aleja-debow-na-100-lecie-niepodleglosci-polski.html> (dostęp: 21.08.2020).

⁴³⁸ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Uniejów - 20.08.2020 r.

⁴³⁹ <http://inwestukraine.org.ua/pl/geografia-projektow/truskawiec/> (dostęp: 25.08.2020).

piją i leczą się z wielu dolegliwości⁴⁴⁰. Odkrycie truskawieckich leczniczych wód mineralnych miało miejsce dopiero na początku XIX w. W 1801 r. zbadał je Balthasar Hacquet, profesor historii naturalnej Uniwersytetu Lwowskiego, a w 1820 r. jeden z austriackich urzędników stwierdził, że w Truskawcu istnieje bogate źródło siarczane, wykorzystywane do kąpieli leczniczych przez chorych kwaterujących w wiejskich chatach⁴⁴¹. W 1827 r. zarząd dóbr skarbowych zezwolił na dobudowanie do miejscowej karczmy kilku izb dla kuracjuszy, co stało się zaczątkiem uzdrowiska⁴⁴². Warto dodać, iż w latach 1835 – 1849 lwowski chemik i aptekarz Teodor Torosiewicz dokładnie zbadał oraz opisał wody lecznicze Truskawca. W 1836 r. w Truskawcu wybudowano pierwszy regularny zakład zdrojowy z łazienkami (stanowił on własność rządu), a w 1849 r. utworzone zostało stanowisko lekarza zdrojowego. Miejscowość przed II wojną światową znalazła się w granicach II Rzeczypospolitej i wtedy to przyszła prawdziwa moda na Truskawiec. Wówczas było to najmłodsze, ale zarazem bardzo modne uzdrowisko. Od 1935 r. sezon leczniczy rozciągał się na cały rok. W okresie międzywojennym Truskawiec był zaliczany do najpopularniejszych uzdrowisk w kraju. Nic więc dziwnego, że jeździła tutaj niemal cała elita II Rzeczypospolitej oraz ówczesnej Europy. W czasie II wojny światowej, podczas okupacji hitlerowskiej Niemcy zmienili Truskawiec na szpital, w którym leczeni byli ranni niemieccy żołnierze z frontu wschodniego. W 1991 r. kurort znalazł się w granicach niepodległej Ukrainy i po kryzysie z początku lat dziewięćdziesiątych, na przełomie wieków miejscowość zaczęła się odradzać. Obecnie Truskawiec jest prawdziwą perełką Zachodniej Ukrainy, a do odwiedzenia uzdrowiska zachęcają wersy przedwojennej piosenki: *Kto pragnie mieć zdrowie i siły / Ten musi w Truskawcu być; / Kto chce być piękny i miły / Ten musi Naftusię pić*⁴⁴³.

W Truskawcu występują trzy podstawowe czynniki wpływające na unikatowość tego miejsca pod względem leczniczym: klimat i czystość powietrza, wody lecznicze oraz ozokeryt. Najbardziej znaną na całym świecie, unikatową wodą jest woda ze źródła pn. *Naftusia* tzw. „żywa woda”⁴⁴⁴. Stanowi ona główny cel przyjazdów do uzdrowiska. Nazwa *Naftusia* nie jest przypadkowa i pochodzi oczywiście od nafty wydobywanej z licznych okolicznych pól naftowych. Dlatego woda z tutejszych źródeł ma charakterystyczny, rozpoznawalny smak nafty. Jest to jedyna woda o takim składzie w Europie. Żeby spróbować wody o podobnych właściwościach chemicznych, trzeba wybrać się aż do Paragwaju. Ciekawostką jest to, że można ją pić tylko na miejscu, gdyż w dwie godziny po wydobyciu traci właściwości lecznicze⁴⁴⁵. Wykorzystuje się ją w leczeniu wielu chorób i schorzeń. *Naftusia* m.in. nadaje

⁴⁴⁰ G. Rąkowski, *Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie, część zachodnia. Przewodnik krajoznawczo-historyczny*, Oficyna Wydawnicza „Rewasz”, Piastów 2013 r., s. 216.

⁴⁴¹ Tamże.

⁴⁴² Tamże.

⁴⁴³ P. Czajkowski, *Truskawiecka „Naftusia” - historia wiecznie żywa*, „Wędrowiec Świętokrzyski”, Miesięcznik Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, nr 130, czerwiec, 2017, s. 5.

⁴⁴⁴ <https://truskavets.ua/pl/mineralni-vody-pl> (dostęp: 25.08.2020).

⁴⁴⁵ P. Czajkowski, *Truskawiecka „Naftusia” ...*, op. cit., s. 4.

się przede wszystkim do leczenia chorób związanych z wątrobą i drogami żółciowymi, obniża stężenie cholesterolu i bilirubiny we krwi, przeciwdziała również powstawaniu kamieni nerkowych, ma właściwości moczopędne, normalizuje także pH moczu, zwiększa aktywność przewodu pokarmowego i trzustki, normalizuje metabolizm tłuszczów, węglowodanów i białek, przywraca komórki wątroby, sprzyja wydzielaniu z organizmu radionuklidów, toksyn i utlenionych produktów przemiany materii, normalizuje układ immunologiczny, zwiększając odporność organizmu, zmniejsza ryzyko chorób onkologicznych⁴⁴⁶. W miarę upływu czasu w Truskawcu odkryto jeszcze inne źródła: *Maria, Sofia, Bronisława, Józia, Edward, Ferdynand, Emmanuel* oraz *Anna*. W lecznictwie uzdrowiskowym w Truskawcu wykorzystuje się również występujący w niewielu miejscach na ziemi ozokeryt, zwany również woskiem ziemnym. Ozokeryt działa przeciwzapalnie, przeciwbólowo, antyspastycznie, odczulająco, pobudza procesy regeneracyjne (wznowienia) skóry i przyspiesza gojenie ran. Łagodzi także wszelkie urazy układu ruchu.

W 2016 r. uzdrowisko Uniejów wraz ze swoim ukraińskim partnerem Truskawcem wzięło udział w targach turystycznych *Tour Salon* w Poznaniu. Obydwa miasta prezentowały się na wspólnym stoisku. Mieszkańcy stolicy Wielkopolski oraz licznie przybyli goście mieli doskonałą okazję do podziwiania atrakcji uzdrowiska Uniejów oraz Truskawca. *Tour Salon* okazał się być doskonałym miejscem spotkań miłośników podróży. Odwiedzający mogli zapoznać się z kulturą, tradycjami oraz kuchnią uczestników wydarzenia⁴⁴⁷.

Współpraca Uniejowa z Truskawcem opiera się na wymianie wzajemnych doświadczeń oraz tzw. dobrych praktyk. Przykładem może być udział delegacji z Truskawca m.in. w *Międzynarodowej Misji Gospodarczej* w Uniejowie (25 – 27 sierpnia 2017 r.). W wydarzeniu poza reprezentantami Truskawca uczestniczyli także przedstawiciele pozostałych miast partnerskich, w tym uzdrowiskowego Mórahalom. Wydarzenia tego rodzaju są dla uczestników doskonałą okazją do lepszego poznania oraz wymiany doświadczeń. Podczas rozpoczynającej misję konferencji, samorządowcy, przedsiębiorcy oraz inwestorzy przybliżyli walory turystyczne i gospodarcze regionów, z których przybyli. Bardzo wartościowe okazało się także omówienie przykładów dotychczasowej współpracy z gospodarzem spotkania⁴⁴⁸.

Ponadto przedstawiciele uzdrowiskowych miast partnerskich biorą udział w licznych wydarzeniach: konferencjach, spotkaniach, wizytach studyjnych, np. wizyta studyjna w lipcu 2017 r. w Uniejowie z udziałem Mórahalom (Węgry) oraz Truskawca (Ukraina). Jej głównym celem była promocja walorów gospodarczych Uniejowa i regionu łódzkiego. Podczas konferencji odbyły się międzynarodowe prezentacje gospodarcze miast partnerskich⁴⁴⁹.

---

⁴⁴⁶ <https://truskavets.ua/pl/mineralni-vody-pl>; Truskawiec. Informator i plan miasta, <http://pttkzarnow.pl/galeria/2019/truskawiec/broszura2.pdf> (dostęp: 25.08.2020).

⁴⁴⁷ <https://uniejow.pl/aktualnosci/uniejow-na-targach-tour-salon.html> (dostęp: 25.08.2020).

⁴⁴⁸ <https://uniejow.pl/aktualnosci/sierpniowa-misja-gospodarcza-w-uniejowie.html> (dostęp: 25.08.2020).

⁴⁴⁹ <https://uniejow.pl/aktualnosci/uniejow-laczy.html> (dostęp: 25.04.2020).

Przedstawiciele miast partnerskich Uniejwa: Mórahalom oraz Naftalan, jak również z islandzkiego miasta Grindavik brali udział m.in. w takich wydarzeniach, jak:

- Misja gospodarcza pn. „*Prezentacja potencjału gospodarczego przedsiębiorców z regionu łódzkiego z różnych branż na arenie międzynarodowej*”, współfinansowana z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 – 17-22 października 2018 r. Celem tego wydarzenia była wymiana doświadczeń z zakresu różnych dziedzin gospodarki, w tym przede wszystkim turystyki, energetyki i ochrony środowiska, oraz promocja województwa łódzkiego. Reprezentanci zaprzyjaźnionych miejscowości Mórahalom, i Grindavik podzielili się swoimi doświadczeniami w dziedzinie odnawialnych źródeł energii oraz polityki senioralnej⁴⁵⁰. W programie znalazła się także wystawa fotograficzna prezentującą architekturę stolicy Azerbejdżanu – Baku oraz miasta partnerskiego Uniejowa – Naftalanu, a także film „Ali i Nino”, udostępniony przez Ambasadę Azerbejdżanu w Polsce. Wystawa została przygotowana z okazji 100-lecia Niepodległości Azerbejdżanu. Z tej okazji przybył do Uniejowa Ambasador Republiki Azerbejdżanu w Polsce – dr hab. Hasan Hasanov⁴⁵¹;
- Wmurowanie kamienia węgielnego pod rozbudowę basenów termalnych, które odbyło się 18 października 2018 r. Swoje podpisy na Akcie Erekcijnym złożyli przedstawiciele miast partnerskich Uniejowa: azerskiego Naftalanu, islandzkiego Grindaviku oraz węgierskiego Mórahalom⁴⁵².

Istotnymi aspektami współpracy międzynarodowej Uniejowa z gminami i regionami partnerskimi, również tymi o charakterze uzdrowiskowym, są rozwój oraz promocja turystyki zdrowotnej. Wzajemna współpraca pomaga w wymianie doświadczeń w zakresie wykorzystania wód geotermalnych, a także, co jest równie ważne, wspierania działań na rzecz ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. Nawiązywanie oraz pielęgnowanie bezpośrednich kontaktów między społecznościami lokalnymi daje możliwość poznania kultur i języków oraz łatwiejszego inicjowania kontaktów gospodarczych i biznesowych. Szczególną atrakcją dla dzieci i młodzieży stanowią niewątpliwie wyjazdy w ramach wymiany uczniów oraz udział w imprezach kulturalnych, sportowych, artystycznych i edukacyjnych u zagranicznych partnerów uzdrowiskowych.

3.5. Współpraca Gminy Miasta Świnoujście z niemiecką Gminą Heringsdorf

Gmina Heringsdorf położona jest w niemieckiej części wyspy Uznam. W jej skład, od 23 grudnia 2004 r., wchodzi trzy miejscowości: Ahlbeck, Heringsdorf i Bansin. Są to znane

⁴⁵⁰ <https://uniejow.pl/aktualnosci/zagraniczni-partnerzy-z-misja-gospodarcza-w-uniejowie.html> (dostęp: 25.04.2020).

⁴⁵¹ Tamże.

⁴⁵² <https://uniejow.pl/aktualnosci/wmurowanie-kamienia-wegielnego-pod-rozbudowe-basenow-termalnych.html> (dostęp: 25.04.2020).

miejsowości turystyczne, słynące z niezwyklej, dziewiętnastowiecznej architektury uzdrowskowej⁴⁵³. Powierzchnia gminy zajmuje 37,45 km²⁴⁵⁴. Do 2006 r. nazywana była *Dreikaiserbäder*, co w tłumaczeniu przekłada się na *Trzy Cesarskie Uzdrowiska*. Gmina leży we wschodniej części wyspy i graniczy z Miastem Gminą Świnoujście. Pierwsza zachowana informacja na temat istniejącej przeprawy promowej przez Świnę pochodzi z początków XIII w. Tędy biegł bowiem szlak handlowy solny wiodący ze wschodu do Lubeki.

Umowę o współpracy z Gminą Heringsdorf podpisano 6 listopada 2007 r. w Świnoujściu. Nieformalnie współpraca z leżącą po drugiej stronie granicy niemiecką Gminą Heringsdorf istniała od wielu lat i nabierała coraz to intensywniejszego charakteru⁴⁵⁵. Współpraca nadmorskich miejscowości: Gminy Miasta Świnoujście oraz niemieckiej Gminy Heringsdorf przywraca lata świetności uzdrowisk zwanych cesarskimi. Obecnie realizowana jest ona zarówno na szczeblu samorządu, jak i instytucji i organizacji pozarządowych. Obejmuje działania z zakresu spraw społecznych, edukacji, turystyki, kultury, sportu, a przede wszystkim transgranicznych projektów infrastrukturalnych.

Efektom wzajemnej współpracy jest kolej UBB (Uznamska Kolej Uzdrowskowa), będąca transgranicznym projektem komunikacyjnym, łączącym niemieckie miejscowości uzdrowskowe wzdłuż wybrzeża Bałtyku z polskim Świnoujściem (stacja Świnoujście Centrum). Jest to jedyna taka trasa w Europie. Po raz pierwszy kolej wybudowała i sfinansowała trasę w innym kraju, a także zawiaduje nią – według niemieckich przepisów i taryf. Utworzono spółkę córkę UBB Polska sp. z o.o. z siedzibą w Świnoujściu, która przejęła funkcję operatora trasy. Oficjalne otwarcie kolei nastąpiło 20 września 2008 r. W pociągach i wzdłuż trasy aż do Züssow wszystkie napisy są zarówno w języku polskim, jak i niemieckim, co znacznie ułatwia orientację pasażerom z obydwu krajów. Ponadto strona internetowa UBB oraz wszystkie ulotki dostępne są po polsku i niemiecku. Kolej UBB jest bardzo popularnym środkiem komunikacyjnym a przede wszystkim lokalną atrakcją dla turystów⁴⁵⁶.

Prawdziwą dumą Świnoujścia jest najdłuższa w Europie transgraniczna trasa pieszo-rowerowa. Przedsięwzięcie zostało dofinansowane z funduszy unijnych. „Promenada Europejska” jest transgranicznym projektem komunikacyjnym polegającym na wybudowaniu i połączeniu ze sobą ciągu pieszego oraz trasy rowerowej przebiegającej od Świnoujścia przez granicę państwa do miejscowości Ahlbeck, dalej przez Heringsdorf aż do miejscowości Bansin. Jest to najdłuższa w Europie trasa rowerowo-piesza o długości ok. 12 km, udostępniona do użytku w sierpniu 2011 r. Przebiega ona wzdłuż wybrzeża, przez co stanowi bardzo malowniczą trasę. Wzdłuż promenady znajduje się infrastruktura turystyczna: miejsca postojowe, toalety a na samej granicy – platforma widokowa. Przez środek promenady przebiega stalowa

---

⁴⁵³ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Świnoujście – 09.06.2020 r.

⁴⁵⁴ <https://www.swinoujscie.pl/pl/contents/content/303/1265> (dostęp: 16.06.2020).

⁴⁵⁵ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Świnoujście – 09.06.2020 r.

⁴⁵⁶ Tamże.

taśma wyznaczająca położenie dawnej granicy między Niemcami a Polską. Znajduje się tam również stalowy łuk tzw. „klamra”, stanowiący symbol jedności między dwoma narodami – polskim i niemieckim. Promenada stała się także miejscem spotkań tysięcy turystów, którzy przechodzą lub przejeżdżają ją przez cały rok, a „klamra” stanowi najczęściej tło do zdjęć pamiątkowych. Promenada Europejska wchodzi w skład trasy rowerowej Eurovelo – sieci długodystansowych ścieżek rowerowych w Europie. Ważną cechą tego projektu jest wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych – wzdłuż całej trasy rozmieszczone są różne panele słoneczne, zasilające oświetlenie promenady.

Kolejnym przedsięwzięciem jest powstanie przedszkola nr 11 z oddziałami integracyjnymi w ramach projektu transgranicznego pt. „Trzy przedszkola – Dwa języki – Jedna droga”. Jego celem było stworzenie i rozwój polsko-niemieckiej współpracy trzech placówek dziennej opieki nad dziećmi, skierowanych na dwujęzyczność w regionie przygranicznym w celu promowania wczesnej wielojęzyczności. Poprzez budowę placówek dziennej opieki nad dziećmi w Heringsdorfie, Świnoujściu i Zinnowitz, uległy polepszeniu warunki pozwalające na zaspokojenie zapotrzebowania na ponadregionalną ofertę edukacyjną. Dzieciom, uczącym się języka sąsiada, przybliża się również jego kulturę. W ramach promocji edukacji dwujęzycznej przeprowadzane są liczne imprezy, takie jak np. wspólne tygodnie projektowe, dni sportu, warsztaty sztuki, zajęcia językowe i rekreacyjne. Nauczanie języka i zdobywanie kompetencji kulturowych odbywa się na pedagogicznej zasadzie immersji, czyli zanurzenia. Polskie i niemieckie dzieci doświadczają i uczą się innej kultury, historii i języka. Wspieranie świadomości europejskiej i kosmopolitycznej już we wczesnym dzieciństwie jest ważnym krokiem w kierunku porozumienia między narodami⁴⁵⁷.

W ramach dobrosąsiedzkich stosunków między gminami już od kilku lat w czasie ferii zimowych uczniowie ze Świnoujścia mogą bezpłatnie korzystać ze sztucznego lodowiska w Heringsdorfie, które oddalone jest od Świnoujścia kilka kilometrów i ma dogodne połączenie. Ponieważ w Świnoujściu nie ma sztucznego lodowiska, oferta niemieckich sąsiadów jest dobrym uzupełnieniem. Podobnie propozycja Term Bałtyckich, czyli kompleksu basenów solankowych i saun znajdujących się w miejscowości Ahlbeck jest opracowana i skierowana do mieszkańców Świnoujścia oraz turystów.

Dobrym przykładem wzajemnej współpracy obydwu gmin jest także Uznamski Festiwal Muzyki, który jest międzynarodowym festiwalem muzyki klasycznej, organizowanym na wyspie Uznam od 1994 r. Festiwal jest poświęcony krajom Morza Bałtyckiego i co roku jego tematem jest muzyka i twórczość innego kraju. Trwa przez trzy tygodnie, zawsze na przełomie września i października, a koncerty odbywają się w różnych miejscach i miejscowościach na całej Wyspie Uznam. W zabytkowych kościołach, malowniczych zamkach i willach, w galeriach, a także w hotelach cesarskich między lasami, falami i łąkami rozbrzmiewa

⁴⁵⁷ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Świnoujście - 09.06.2020 r.

wówczas muzyczne bogactwo krajów i regionów, które łączy Morze Bałtyckie. Koncerty stanowią część życia kulturalnego wyspy. W festiwalu uczestniczyło wielu wybitnych artystów, takich jak np. Krzysztof Penderecki, Wojciech Rajski, Ewa Kupiec, Piotr Pławner oraz wielu innych. Uznamski Festiwal Muzyki jest jednym z najważniejszych wydarzeń muzycznych w kalendarzu imprez w regionie⁴⁵⁸.

Unikatowe transgraniczne położenie Świnoujścia przyczynia się do budowania relacji międzyludzkich pomiędzy sąsiadującymi narodami. Polacy często podejmują pracę u swoich niemieckich sąsiadów. Niemcy odwiedzają Świnoujście i odpoczywają po polskiej stronie granicy, chętnie korzystając z oferowanej bazy hotelarskiej oraz innych usług. Polacy również wyjeżdżają do zachodnich sąsiadów. Takie nieformalne spotkania są doskonałą okazją do wzajemnego poznania, nauki języków, a także do zbliżenia obydwu kultur.

3.6. Współpraca Ustronia z zagranicznymi partnerami uzdrowiskowymi

Ustroń już od wielu lat współpracuje z kilkoma miastami europejskimi, z których trzy są gminami uzdrowiskowymi. Są to: Ujbuda – XI. Dzielnica Budapesztu, stolicy Węgier, Pieszczany (Piešťany) na Słowacji oraz Luhačovice w Czechach.

Miasto uzdrowiskowe Pieszczany, położone jest u podnóża łańcucha górskiego Považský Inovec w północnej części regionu Powaže Dolne (Dolné Považie). Zdobyło sławę dzięki odkryciu wód geotermalnych i leczniczego siarczanego błota. Błoto pieszczańskie (borowiny siarkowe) oraz mineralna woda termalna mają wyjątkowe właściwości w leczeniu chorób narządów ruchu i są czymś wyjątkowym nie tylko w Europie, ale są także unikatem na skalę światową. Niezwykłym fenomenem jest zjawisko samoczynnego odnawiania się zapasów leczniczego błota, jako produktu współdziałania rzeki Wag (Váh), jej osadów i wód mineralnych⁴⁵⁹.

Luhačovice Lázně to czwarte co do wielkości uzdrowisko w Czechach, uważane za jedno z najpiękniejszych tamtejszych uzdrowisk. Położone jest w południowo-wschodniej części kraju, słynie z wód mineralnych (14 źródeł w tym jedno z wodą siarkową) używanych do celów leczniczych, m.in. do kuracji pitnych, inhalacji, zabiegów balneologicznych. Leczy się tutaj przede wszystkim choroby górnych i dolnych dróg oddechowych, przewodu pokarmowego, narządów ruchu, cukrzycę⁴⁶⁰.

Budapeszt to jedyna europejska stolica, która jest jednocześnie uzdrowiskiem termalnym. W porównaniu z innymi uzdrowiskami znajdującymi się na naszym kontynencie, stolica Węgier wyróżnia się dużą liczbą kąpielisk leczniczych. Budapeszt jest jednym z największych

---

⁴⁵⁸ Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Świnoujście – 09.06.2020 r. oraz: <https://www.prawo.pl/samorzad/polskie-swinoujscie-i-niemiecki-heringsdorf-dwa-kraje-wspolna-wyspa,96034.html> (dostęp: 16.06.2020).

⁴⁵⁹ <https://slovakia.travel/pl/uzdrowisko-piestany> (dostęp: 17.06.2020).

⁴⁶⁰ <https://www.karpatia.pl/filtry.php?cat=luhacovice-lazne> (dostęp: 17.06.2020).

kurortów leczniczych w Europie. Status uzdrowiska został nadany miastu w 1934 r. przez Międzynarodowy Kongres Uzdrowisk, jednakże właściwości lecznicze tutejszych wód były znane już od tysięcy lat. W 1934 r. Międzynarodowy Kongres Uzdrowisk przeniósł do Budapesztu swą główną siedzibę, przyznając miastu status uzdrowiska⁴⁶¹. Do najbardziej znanych grup źródeł w stolicy Węgier należą chłodne wody krasowe z północnej Budy oraz wody termalne z Wyspy Małgorzaty i z okolic Góry Gellérta. Zalicza się je wszystkie do wód węglowodorowych, a za najbardziej cenne uważa się wody siarczanowe i chloro-siarczanowe.

Ustroń prowadzi współpracę na wielu płaszczyznach: władze miast partnerskich spotykają się regularnie podczas ważnych wydarzeń, takich jak: dni miast, otwarcie sezonu uzdrowiskowego, czy europejskie spotkania miast partnerskich. Młodzież bierze udział w europejskim forum młodzieży, koncertach młodych talentów, zawodach sportowych.

W ramach współpracy artystycznej organizowane są wspólne wernisaże, plenery malarckie, występy orkiestr dętych, chórów, zespołów muzycznych. Odbývają się międzynarodowe spotkania seniorów, pań z Koła Gospodyń Wiejskich. Ponadto w ramach współpracy organizowanych jest wiele imprez sportowych, np.: turnieje oldbojów w piłce nożnej, tenisa stołowego czy wyścigi kolarskie⁴⁶².

Na doroczne dożynki organizowane w Ustroniu, odbywające się w trzeci weekend sierpnia, zapraszane są miasta partnerskie, w tym uzdrowiskowi partnerzy z zagranicy. W 2014 r. miała miejsce np. wizyta przedstawicieli XI. Dzielnicy Budapesztu (Ujbuda) na Ustrońskich Dożynkach. Ustroń słynie również z Festiwalu Miast Partnerskich. W 2006 r. odbył się on z udziałem zespołu Zalesie z miejscowości Luhačovice w Czechach, Chóru im. L. Janacka z tej samej miejscowości, Akrobatikus Rock and Roll Dance z Budapesztu (z dzielnicy Ujbuda) oraz grupy Slnecnica z miejscowości Pieszczany na Słowacji. W czerwcu w 2016 r. zorganizowany został Międzynarodowy Turniej piłki nożnej w Ustroniu, w którym pierwsze miejsce zajęła drużyna z miejscowości Pieszczany, drugie – zespół z Ustronia, a trzecie Luhačovice. Pod koniec sierpnia 2016 r. miała miejsce wystawa fotografii artystów z miasta Pieszczany. W dniach 10 – 12 listopada 2017 r. przedstawiciele Urzędu Miasta Ustroń wzięli udział w Dniach Miasta w XI. dzielnicy Budapesztu (Ujbuda). W 2019 r. miały miejsce wyjazdy na Otwarcie Sezonu Uzdrowiskowego do Luhačovic 10 – 12 maja. 2019 r. oraz do miasta Pieszczany 31 maja – 2 czerwca 2019 r.⁴⁶³.

⁴⁶¹ E. Pawelek, *Najciekawsze kąpieliska i termy w Budapeszcie*, <https://podroze.se.pl/swiat/europa/wegry/budapeszt/najciekawsze-kapieliska-w-budapeszcie-przeglad-informacje-praktyczne/4795/> (dostęp: 17.06.2020).

⁴⁶² Materiały źródłowe uzyskane w badanym samorządzie: Urząd Miasta Ustroń – 11.06.2020 r.

⁴⁶³ Tamże.

Część II

Synteza wyników badania kwestionariuszowego
gmin uzdrowiskowych w Polsce

Rozdział 4.

Gminy uzdrowiskowe w Polsce – analiza porównawcza

4.1. Uwagi wstępne

Niniejsza część publikacji została opracowana na podstawie *Raportu z badania pt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce”*, stanowiącego podsumowanie wyników badania przygotowanego i zrealizowanego w fazie terenowej przez Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego (NIST). Jak podkreślono, badanie przeprowadzone zostało techniką CATI (wywiad kwestionariuszowy wspomagany telefonicznie) w okresie maj-czerwiec 2020 r. przez pracowników NIST. Metodologia tego badania, wraz z kwestionariuszem badania, opracowana została przez zespół NIST. *Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce* miała z założenia charakter badania pełnego i rzeczywiście objęła niemal wszystkie gminy uzdrowiskowe w Polsce. W analizach pominięta została gmina Wieliczka (ze względu na specyfikę uzdrowiska zlokalizowanego na jej terenie – w Kopalni Soli „Wieliczka”, od 2011 r. działa jedynie w kraju sanatorium uzdrowiskowe w urządzonym podziemnym wyrobisku górniczym). Wyłączona została także gmina Niemcza, która wzięła udział w badaniu, niemniej jednak z uwagi na fakt, że istniejące na jej terenie uzdrowisko Przerzeczyn-Zdrój pozostaje nieczynne od 2017 r., w zestawieniach zbiorczych nie była ona uwzględniana. Z badania wyłączono także miejscowości, które posiadają status obszaru ochrony uzdrowiskowej: Frombork, Latoszyn, Skierniewice-Maków, Czarny Dunajec, Lidzbark Warmiński, Miłomłyn, Kazimierza Wielka i Górowo Iławeckie.

Raport z badania, jak i niniejszy rozdział, stanowią opracowania komplementarne względem statystycznej analizy działalności uzdrowiskowej, jaką corocznie przygotowuje Główny Urząd Statystyczny w raportach *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2018 r.* (i wcześniejsze edycje),

a także względem opracowania: Jakóbiak K. (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, GUS, Warszawa 2011. Jako źródło danych wykorzystano przede wszystkim wyniki przywoływanego badania, jak również ogólnie dostępne źródła, w tym opracowania Głównego Urzędu Statystycznego, dane Ministerstwa Zdrowia (<https://www.gov.pl/web/zdrowie/lecznictwo-uzdrowiskowe>), jak również wyniki kwerendy internetowej. Pełna wersja raportu dostępna jest na stronie Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego, sekcja Badania i raporty⁴⁶⁴.

4.2. Gminy uzdrowiskowe – ogólna charakterystyka

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2005 r., Nr 167, poz. 1399) definiuje uzdrowisko jako obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe albo rehabilitacja uzdrowiskowa, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych. W przypadku spełnienia wymogów, o których wyżej mowa, obszarowi nadawany jest status uzdrowiska.

Zgodnie z tą definicją w Polsce funkcjonuje obecnie (lipiec 2020 r.) 45 uzdrowisk na terenie 43 gmin (mapa 46).

⁴⁶⁴ J. Wiktorowicz, *Raport z badania pt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce”*, Badania i raporty, Nr 10, NIST, Łódź 2020, https://www.nist.gov.pl/files/zalacznik/1602497435_BADANIA%20I%20RAPORTY%2010%20_2020.pdf.

Mapa 46. Rozkład geograficzny uzdrowisk w Polsce

Źródło: GUS (2019), *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2018 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, s. 62.

Biorąc pod uwagę regionalną lokalizację, wyraźnie wyróżniają się dwa województwa – dolnośląskie i małopolskie, w których działa po 10 uzdrowisk. Uzdrowiska dość licznie występują też w woj. zachodniopomorskim (5), podkarpackim (4) i kujawsko-pomorskim (3). Z kolei w trzech województwach – opolskim, lubuskim i wielkopolskim – nie działa żadne uzdrowisko. Występuje też dość silna koncentracja działalności uzdrowiskowej w dwóch powiatach – kłodzkim (5 uzdrowisk) i nowosądeckim (4 uzdrowiska).

Tradycje uzdrowiskowe sięgają w niektórych przypadkach nawet kilkuset lat. 16 uzdrowisk jako początek działalności uzdrowiskowej podaje XVIII w. lub wcześniejszą datę (nawet połowę drugiego tysiąclecia). Również 16 gmin sięga tradycjami uzdrowiskowymi XIX w. Najmłodszym uzdrowiskiem jest Uniejów.

Granice obszaru, któremu został nadany status uzdrowiska, pokrywają się z granicami administracyjnymi gmin, miast lub jednostek pomocniczych gmin (art. 33 ust. 1 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych; Dz. U. z 2005 r., Nr 167, poz. 1399). Najmniejszą gminą uzdrowiskową jest gmina miejska Świeradów-Zdrój (4100 mieszkańców), przy czym zlokalizowane są na jej terenie dwa uzdrowiska – Świeradów-Zdrój i Czerniawa-Zdrój. Blisko połowę (18 na 42) gmin uzdrowiskowych zamieszkuje mniej niż 10 tys. osób, a nieco ponad 1/3 (14) – od 10 do 20 tys. mieszkańców. Jedyna gmina uzdrowiskowa o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. (779 115) to miasto na prawach powiatu Kraków, na terenie którego zlokalizowane jest uzdrowisko Swoszowice. Podobnie jak przeważająca część gmin w Polsce, 2/3 gmin uzdrowiskowych (29) boryka się z problemem depopulacji. W niektórych gminach w porównaniu z rokiem 1995 spadek liczby ludności sięga kilkunastu procent, a w Dusznikach-Zdroju, Sopotcie i Świeradowie-Zdroju – blisko 20%.

Według położenia geograficznego rozkład gmin jest następujący:

- **uzdrowiska nizinne (16):** Augustów, Busko-Zdrój, Ciechocinek, Goczałkowice-Zdrój, Gołdap, Horyniec-Zdrój, Inowrocław, Konstancin Jeziorna, Krasnobród, Nałęczów, Polczyn-Zdrój, Solec-Zdrój, Supraśl, Swoszowice, Uniejów, Wieniec-Zdrój,
- **uzdrowiska nadmorskie (6):** Dąbki, Kamień Pomorski, Kołobrzeg, Ustka, Sopot, Świnoujście,
- **uzdrowiska podgórskie (14):** Cieplice, Czerniawa-Zdrój, Długopole-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Iwonicz-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Polanica-Zdrój, Polańczyk, Rymanów-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Ustroń, Wapienne,
- **uzdrowiska górskie (8):** Jedlina-Zdrój, Łądek-Zdrój, Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój, Szczawnica, Świeradów-Zdrój, Wysowa-Zdrój, Żegiestów-Zdrój.

Dodatkowo, jak wspomniano, uzdrowisko Wieliczka funkcjonuje jako odrębna kategoria – sanatorium w urządzonym wyrobisku górniczym.

Status gminy uzdrowiskowej większość gmin uzyskała w oparciu o zróżnicowane zasoby naturalne (typ mieszany) – dotyczy to 27 funkcjonujących obecnie uzdrowisk. Zasoby te zwykle opierają się na połączeniu borowiny bądź warunków klimatycznych z innymi surowcami (zwłaszcza solanką i/lub wodami leczniczymi). Również uzdrowisko Przerzeczyń-Zdrój charakteryzowało się mieszanymi zasobami (było to uzdrowisko zdrojowo-klimatyczne). Zarówno borowina, jak i solanka często współwystępują z innymi zasobami naturalnymi terenów uzdrowiskowych, a na wodach opiera swój status uzdrowiskowy 21 miejscowości. Analogicznie, warunki

klimatyczne stanowią istotny zasób leczniczy 23 uzdrowisk. Na wody geotermalne wskazywano tylko w jednej miejscowości (Uniejów), podobnie tylko jedno uzdrowisko (Wieliczka) czerpie korzyści lecznicze z zasobów podziemnych – mikroklimatu komór solnych. W swojej działalności uzdrowiska wykorzystują przy tym nie tylko własne zasoby naturalne.

W 2020 r. uzdrowiska z Polsce prowadziły przede wszystkim sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych – jedynie w dwóch miejscowościach (Jedlina-Zdrój i Wieliczka) nie wskazano na tę formę lecznictwa, aczkolwiek w Jedlinie-Zdroju działa Centrum rehabilitacji i balneologii, zaś w Wieliczce – podziemne sanatorium dla dorosłych. W 32 uzdrowiskach zlokalizowane są szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, a w 19 – przychodnie uzdrowiskowe (ambulatoria). Jedynie nieliczne placówki prowadzą zakłady lecznictwa dla dzieci. W zaledwie siedmiu uzdrowiskach działają sanatoria dla dzieci, zaś w czterech – szpitale uzdrowiskowe dla dzieci. W dwóch uzdrowiskach (Ciechocinek i Rymanów-Zdrój) działają zarówno sanatoria, jak i szpitale uzdrowiskowe dla dzieci, podczas gdy w Kołobrzegu i Swoszowicach – tylko szpitale uzdrowiskowe, zaś w Dąbkach, Krasnobrodzie, Kudowie-Zdroju, Świnoujściu i Ustce – tylko sanatoria dla dzieci. Dywersyfikacja oferty z tego punktu widzenia w niektórych ośrodkach też jest dość duża. Przykładowo, najwięcej, tj. cztery typy zakładów (spośród siedmiu występujących w Polsce rodzajów) prowadzone są w dziewięciu miejscowościach – są to: Ciechocinek, Długopole-Zdrój, Iwonicz-Zdrój, Kołobrzeg, Krasnobród, Łądek-Zdrój, Rabka-Zdrój, Rymanów-Zdrój, Szczawno-Zdrój.

Kolejna istotna charakterystyka uzdrowisk to prowadzone w nich kierunki leczenia. Ich wykaz zaprezentowano w tab. 2. Zakolorowane pola (ponownie) wskazują te obszary, które dotyczą danego uzdrowiska w oparciu o deklaracje przedstawicieli gmin uzdrowiskowych. Dodajmy, że w uzdrowisku Przerzeczyn-Zdrój wskazywano na trzy kierunki leczenia, tj. choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne oraz choroby układu nerwowego.

Tabela 2. Kierunki lecznicze uzdrowisk w Polsce w 2020 r.

	Choroby ortopedyczno-urazowe	Choroby reumatologiczne	Choroby kardiologiczne i nadciśnienie	Choroby górnych dróg oddechowych	Choroby dolnych dróg oddechowych	Cukrzyca	Otyłość	Choroby endokrynologiczne	Choroby układu nerwowego	Choroby naczyń obwodowych	Choroby układu trawienia	Osteoporoza	Choroby skóry	Choroby kobiece	Choroby nerek i dróg moczowych	Choroby krwi i układu krwiotwórczego	Choroby oka i przydatków oka	Choroby onkologiczne	Inne
Augustów																			
Busko-Zdrój																			
Ciechocinek																			

	Choroby ortopedyczno-urazowe	Choroby reumatologiczne	Choroby kardiologiczne i nadciśnienie	Choroby górnych dróg oddechowych	Choroby dolnych dróg oddechowych	Cukrzyca	Otyłość	Choroby endokrynologiczne	Choroby układu nerwowego	Choroby naczyń obwodowych	Choroby układu trawienia	Osteoporoza	Choroby skóry	Choroby kobiece	Choroby nerek i dróg moczowych	Choroby krwi i układu krwiotwórczego	Choroby oka i przydatków oka	Choroby onkologiczne	Inne
Cieplice																			
Czarniawa-Zdrój																			
Dąbki																			
Długopole-Zdrój																			
Duszniki-Zdrój																			
Goczałkowice-Zdrój																			
Gołdap																			
Horyniec-Zdrój																			
Inowrocław																			
Iwonicz-Zdrój																			
Jedlina-Zdrój																			
Kamień Pomorski																			
Kołobrzeg																			
Konstancin-Jeziorna																			
Krasnobród																			
Krynica-Zdrój																			
Kudowa-Zdrój																			
Lądek-Zdrój																			
Muszyń																			
Nałęczów																			
Piwniczna-Zdrój																			
Polańczyk																			
Polanica-Zdrój																			
Połczyn-Zdrój																			
Rabka-Zdrój																			
Rymanów-Zdrój																			
Solec-Zdrój																			

	Choroby ortopedyczno-urazowe	Choroby reumatologiczne	Choroby kardiologiczne i nadciśnienie	Choroby górnych dróg oddechowych	Choroby dolnych dróg oddechowych	Cukrzyca	Otyłość	Choroby endokrynologiczne	Choroby układu nerwowego	Choroby naczyń obwodowych	Choroby układu trawienia	Osteoporoza	Choroby skóry	Choroby kobiece	Choroby nerek i dróg moczowych	Choroby krwi i układu krwiotwórczego	Choroby oka i przydatków oka	Choroby onkologiczne	Inne
Sopot	x	x	x		x				x			x							
Supraśl		x	x	x			x		x										
Świeradów-Zdrój	x	x	x	x	x	x			x	x		x	x	x					
Świnoujście	x	x	x	x	x		x	x	x			x	x	x					
Swoszowice		x							x			x	x						
Szczawnica				x	x	x	x				x				x				
Szczawno-Zdrój		x		x	x	x	x				x	x			x				
Uniejów	x	x											x						
Ustka	x	x	x	x				x	x										
Ustroń		x	x	x	x	x	x		x	x			x					x	
Wapienne	x	x																	
Wieniec-Zdrój	x	x	x		x		x		x										
Wysowa-Zdrój	x	x		x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x			
Żegiestów-Zdrój		x									x				x				

x – nie dot.

Źródło: badanie NIST.

W prawie wszystkich uzdrowiskach (40) wykorzystywane są parki zdrojowe (nie dotyczy to jedynie uzdrowisk: Polanica-Zdrój, Sopot, Supraśl, Wapienne i Wieliczka). Znaczna część uzdrowisk korzysta też z pijalni uzdrowiskowych (32) i/lub leczniczych i rehabilitacyjnych basenów uzdrowiskowych (31). Blisko połowa uzdrowisk (20) posiada ścieżki kinezyterapii, zaś 17 – tężnie. Najszerszy wachlarz oferty można znaleźć w Ciechocinku, nieznacznie tylko węższy – w uzdrowiskach: Inowrocław, Iwonicz-Zdrój, Kołobrzeg, Rabka-Zdrój, Solec-Zdrój i Wysowa-Zdrój. Dodajmy, że w uzdrowisku Przerzecznym-Zdrój wskazywano na dwa typy infrastruktury uzdrowiskowej, tj. parki uzdrowiskowe oraz lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe.

Tabela 3. Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego i liczba zakładów realizujących umowy z NFZ, ZUS, KRUS i innymi podmiotami w 2020 r.

Uzdrowisko	Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego								Liczba zakładów uzdrowiskowych realizujących umowy z NFZ, ZUS, KRUS i innymi podmiotami			
	Pijalnie uzdrowiskowe	Tężnie	Parki uzdrowiskowe	ścieżki kinezyterapii	urządzone odcinki wybrzeża morskiego	lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe	urządzenia podziemne i wyrobiska górnictwa	Inne	NFZ	ZUS	KRUS	Inne
Augustów									1	2		
Busko-Zdrój									13		1	
Ciechocinek									25	3		16
Cieplice									2	2		
Czerniawa-Zdrój									3	3		
Dąbki									6			3
Długopole-Zdrój									5			
Duszniki-Zdrój									2			
Goczałkowice-Zdrój									2			
Goldap									2	2	2	
Horyniec-Zdrój									3	3	1	
Inowrocław									5			
Iwonicz-Zdrój									7	2	1	4
Jedlina-Zdrój									1	1		
Kamień Pomorski									1	1		
Kołobrzeg									17			
Konstancin-Jeziorna									5			
Krasnobród									1			
Krynica-Zdrój									14			
Kudowa-Zdrój									2			
Lądek-Zdrój									2	1		2
Muszyňa									3	2		
Nałęczów									5	2		5

Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego									Liczba zakładów uzdrowiskowych realizujących umowy z NFZ, ZUS, KRUS i innymi podmiotami			
Uzdrowisko	Pijalnie uzdrowiskowe	Tężnie	Parki uzdrowiskowe	ścieżki kinezyterapii	urządzone odcinki wybrzeża morskiego	lecznicze i rehabilitacyjne baseny uzdrowiskowe	urządzenia podziemne i wyrobiska górnictwa	Inne	NFZ	ZUS	KRUS	Inne
Piwniczna-Zdrój									1			
Polańczyk									5			
Polanica-Zdrój									7			
Połczyn-Zdrój									5	2		1
Rabka-Zdrój									3	3		3
Rymanów-Zdrój									1	1		
Solec-Zdrój									1			
Sopot									3	1		
Supraśl									1	1	1	
Świeradów-Zdrój									1	1		
Świnoujście									18			
Swoszowice									1			
Szczawnica									5	2		1
Szczawno-Zdrój									2	2		2
Uniejów									1			
Ustka									2			
Ustroń									2	3		1
Wapienne									1			3
Wieniec-Zdrój									1	1		
Wysowa-Zdrój									3	2		1
Żegiestów-Zdrój									1			

W lewej części tabeli kolorem różowym oznaczono rodzaj podmiotu, podana liczba odnosi się do liczby zakładów finansowanych z danego źródła.

Źródło: badanie NIST.

Również jeśli chodzi o podmioty finansujące usługi uzdrowiskowe, najbardziej zróżnicowane „portfolio” ma Ciechocinek – oprócz umów z NFZ (świadczonych w 15 zakładach

lecznictwa uzdrowiskowego) i ZUS (3 zakłady) realizuje turnusy rehabilitacyjne PFRON/MOPS/PCPR (w 15 zakładach) oraz programy zdrowotne z dofinansowaniem MSWiA (w 1 zakładzie). Umowy z NFZ mają wszystkie uzdrowiska, świadczenia te realizowane są łącznie w blisko 200 zakładach uzdrowiskowych. Umowy z ZUS deklarowały 23 uzdrowiska (usługi świadczone są w łącznie 43 zakładach), zaś z KRUS – 5 uzdrowisk (w 6 zakładach), ze środków PFRON realizowane są świadczenia w 10 uzdrowiskach (33 zakłady). Pojedyncze uzdrowiska świadczą też usługi w ramach umów z ośrodkami pomocy społecznej czy MSWiA.

Spośród 44 badanych uzdrowisk blisko 3/4 (31) ma wśród podmiotów prowadzących spółki prywatne. W przypadku 13 uzdrowisk zakłady prowadzone są przez Spółki Skarbu Państwa, a w 16 – przez inne podmioty. Osoby prywatne wykazano jako (współ)prowadzące w 9 uzdrowiskach). W 13 uzdrowiskach zakład(y) prowadzi tylko jeden podmiot.

4.3. Posiadanie aktualnego planu miejscowego uzdrowiskowej strefy A

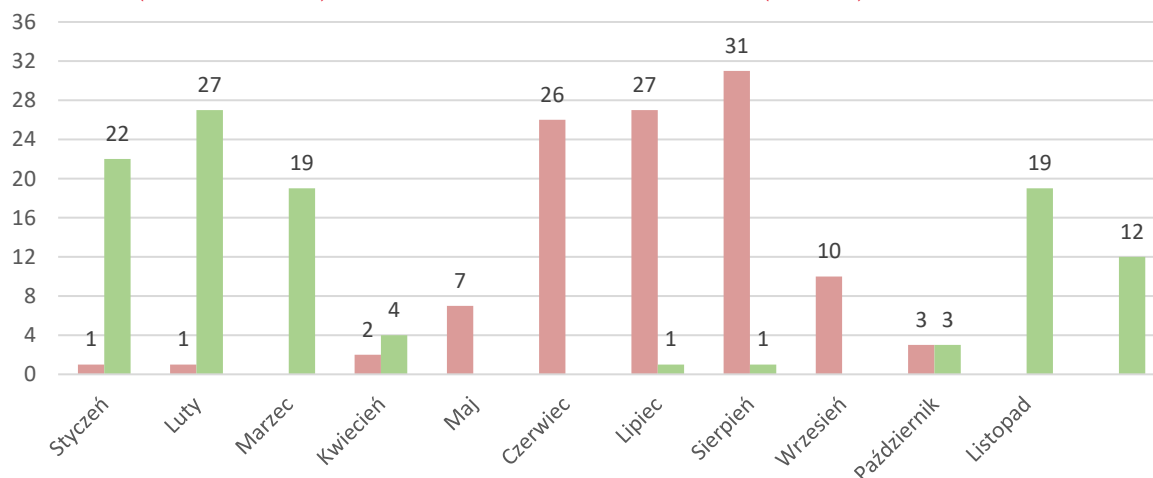
W celu ochrony dóbr narodowych, jakimi są surowce lecznicze, w gminie uzdrowiskowej wydzielone zostają trzy strefy ochronne – A, B i C. W szczególności strefa A ma za zadanie chronić cenne surowce lecznicze i zapewnić optymalne warunki środowiskowe do prowadzenia leczenia⁴⁶⁵. Warunek niezbędny do utrzymania statusu gminy uzdrowiskowej stanowi posiadanie planu miejscowego uzdrowiskowej strefy A. Aby utrzymać lub nadać status gminy uzdrowiskowej, gmina musi po pierwsze uzyskać (w formie świadectwa) potwierdzenie właściwości leczniczych naturalnych surowców i klimatu. Co najmniej raz na 10 lat powinna też sporządzić operat uzdrowiskowy w celu określenia możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego. Na terenie uzdrowiska wydziela się trzy strefy ochronne (A, B i C), a dla strefy A uzdrowiska sporządza się i uchwała nowy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Jest to więc istotny warunek funkcjonowania gminy jako uzdrowiskowej. Zdecydowana większość gmin uzdrowiskowych posiada aktualny plan miejscowy uzdrowiskowej strefy A, niemniej jednak, jak wynika z deklaracji przedstawicieli gmin, w czterech z nich (Krasnobród, Brześć Kujawski, Kamień Pomorski i Supraśl) taki plan nie był aktualizowany.

4.4. Sezonowość działalności uzdrowiskowej

Z opinii przedstawicieli gmin uzdrowiskowych wynika, że „sezon” uzdrowiskowy pokrywa się mniej więcej z okresem wakacyjnym – jako miesiąc z największym obłożeniem 31 gmin wymieniało sierpień, 27 – lipiec (rys. 1).

⁴⁶⁵ P. Jankowska, *Administracyjnoprawne ograniczenia w strefach ochrony uzdrowiskowej*, Studia Prawa Publicznego, 4(8), 2014, s. 103-127.

Rys. 1. Miesiące, w których gminy uzdrowiskowe odwiedza najwięcej (różowe słupki) i najmniej (zielone słupki) kuracjuszy – ocena sumaryczna (n = 38)

Źródło: badanie NIST.

Niemniej jednak „sezon” zaczyna się nieco wcześniej – ponad połowa (26) gmin za miesiąc szczególnego zainteresowania kuracjuszy uznało również czerwiec, a 7 – nawet maj. Z drugiej strony, w przypadku 10 z 42 gmin sezon utrzymuje się jeszcze we wrześniu. Pozostałe miesiące wymieniane były sporadycznie (rys. 1), aczkolwiek np. dla Krynicy-Zdroju najbardziej intensywne są styczeń, luty i sierpień. Cztery gminy (Polanica-Zdrój, Gołdap, Horyniec-Zdrój i Sopot) wskazywały z kolei na całoroczne obłożenie uzdrowiska (nie ma więc wśród nich uzdrowisk o najdłuższych tradycjach). Polaryzacja na miesiącach wakacyjnych ma miejsce zwłaszcza w uzdrowiskach nizinnych i górskich. Dla większości gmin uzdrowiskowych miesiące zimowe (od listopada do marca) są z kolei okresem zastoju, aczkolwiek np. w gminie Solina (uzdrowisko Polańczyk) takimi miesiącami są (oprócz listopada) lipiec i sierpień (pominięte zostały gminy, które podały cały rok).

Zestawiając podawane trzy najpopularniejsze miesiące (z największym obłożeniem uzdrowisk) zauważyć można, że są to przede wszystkim miesiące letnie: dla blisko połowy gmin są to czerwiec, lipiec i sierpień, a dla co siódmej – lipiec, sierpień i wrzesień. W trzech gminach wymieniano z kolei maj, czerwiec i wrzesień. Jeśli chodzi o okres zastoju w gminach uzdrowiskowych, nie ma już takiej polaryzacji odpowiedzi, aczkolwiek – jak podkreślano wcześniej – najtrudniejsze są pod tym względem miesiące zimowe.

4.5. Dostępność transportowa gmin uzdrowiskowych

Każda z gmin uzdrowiskowych zapewnia możliwość dotarcia do uzdrowiska transportem publicznym i/lub busami – w żadnej z gmin nie wskazano, że możliwe jest dotarcie do uzdrowiska TYLKO transportem własnym. Z uwagi na położenie wielu gmin, relatywnie rzadko można do nich dotrzeć koleją, choć w przypadku ponad połowy (25 z 42) jest to też

możliwe. Dla większości gmin (35) wykorzystywanym środkiem transportu jest jednak raczej autobus niż kolej, a dla 35 – bus. W przypadku 17 gmin uzdrowiskowych wymieniano przy tym jednocześnie autobus, kolej i bus. W przypadku 22 gmin dojazd możliwy jest koleją i autobusem, dla 20 – koleją i busem, zaś w 32 – wymieniano autobus i bus. Przedstawiciele czterech gmin (Kraków, Świnoujście, Sopot, Inowrocław) wskazywali również na połączenie lotnicze – z lotnisk zlokalizowanych w danym mieście lub w pobliżu można łatwo dostać się do tych ośrodków.

Z kolei jeśli chodzi o bezpośrednie połączenia środkami komunikacji publicznej z innymi gminami uzdrowiskowymi, potwierdzają je przedstawiciele 20 z 42 badanych gmin uzdrowiskowych. Porównując dostępność takich połączeń według typu uzdrowisk, zauważyć należy, że najtrudniej o nie w uzdrowiskach podgórskich, w gminach zamieszkiwanych przez 10-20 tys. mieszkańców, przede wszystkich miejsko-wiejskich. Na brak takich połączeń wskazywano przy tym zarówno w gminach oddalonych od innych uzdrowisk, jak i zlokalizowanych w „zagłębiach” uzdrowiskowych – w województwie dolnośląskim, czy też na południu Polski (małopolskie i podkarpackie). Co istotne, blisko 3/4 gmin uzdrowiskowych wskazujących na dobre połączenie komunikacyjne z innymi miastami wskazuje też na możliwość poruszania się na terenie gminy między zakładami leczniczymi środkami komunikacją publiczną. Daje to możliwości z szerszego korzystania z oferty okołouzdrawiskowej w gminach przez kuracjuszy z okolicznych ośrodków.

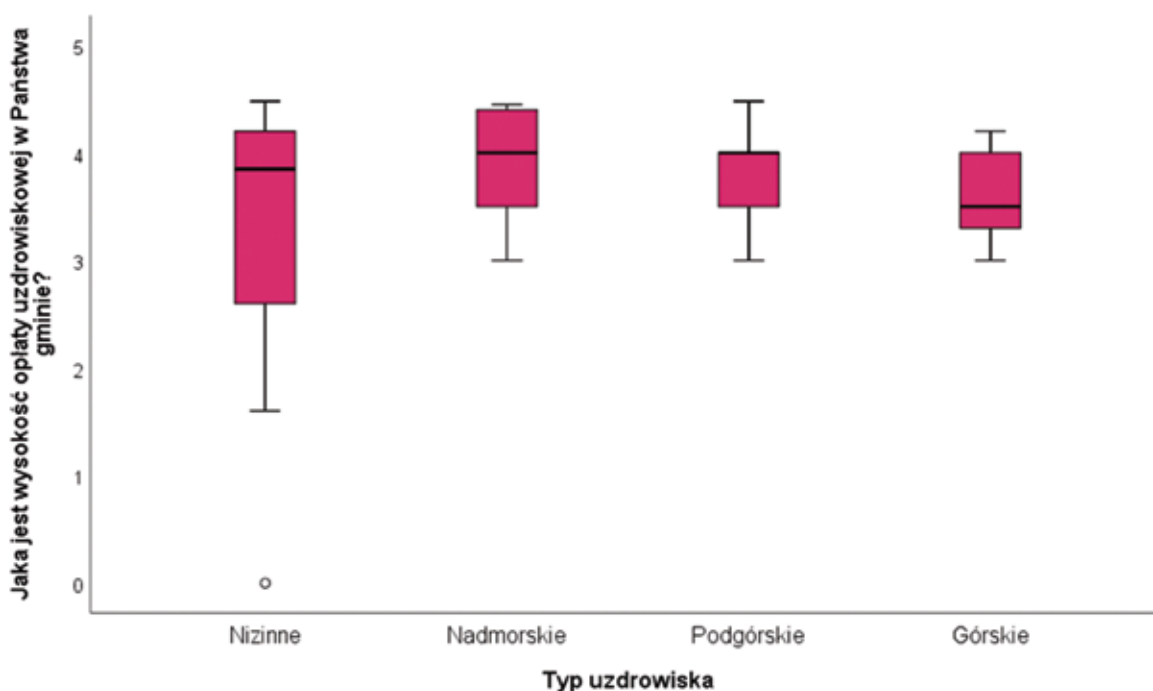
4.6. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej

Stawka opłaty uzdrowiskowej w 2020 r. w 24 gminach wynosiła przynajmniej 4 zł, przy czym maksymalną stawkę ustalono jedynie w dwóch gminach – są to Gołdap i Szczawno-Zdrój. Z opłaty uzdrowiskowej zrezygnowała z kolei gmina Konstancin-Jeziorna, zaś niskie stawki, porównywalne ze stawką ulgową, stosowane są w mieście na prawach powiatu Kraków oraz w gminie Goczałkowice-Zdrój.

Na rys. 2 porównano wysokość opłaty uzdrowiskowej w uzdrowiskach różnego typu (o różnym położeniu). Linia biegnąca wzdłuż skrzynek odpowiada medianie, pozwala więc porównać średni poziom tej opłaty w czterech grupach gmin. Jak widać, jest ona podobna, aczkolwiek w uzdrowiskach górskich i nizinnych stawka jest średnio nieco niższa niż w pozostałych. W połowie gmin górskich nie przekracza ona 3,75 zł, a w połowie gmin nizinnych – 3,85 zł (podczas gdy w gminach nadmorskich i podgórskich mediana wynosi 4 zł). Uzdrowiska nizinne są przy tym najbardziej zróżnicowane pod względem stawki opłaty uzdrowiskowej, o czym świadczy najwyższa „różowa skrzynka”, która wyznacza zakres stawek dla połowy najbardziej typowych uzdrowisk z danej grupy. Znacznie większe podobieństwo stawek ma miejsce w pozostałych (innych niż nizinne) typach uzdrowisk (o czym świadczy nie tylko niższa „skrzynka”, ale też krótsze „wąsy” odchodzące od niej).

Wśród uzdrowisk nizinnych znajduje się też uzdrowisko Konstancin-Jeziorna, w którym ta opłata nie jest naliczana. W przypadku połowy najbardziej typowych pod względem stawki opłaty uzdrowiskowej miejscowości, największe podobieństwo dotyczy uzdrowisk podgórskich (w przypadku połowy z nich stawka waha się między 3,38 a 4,05 zł), aczkolwiek ogólnie gminy te charakteryzują się największą (poza nizinnymi) rozpiętością stawek tej opłaty (od 3 zł do 4,48 zł).

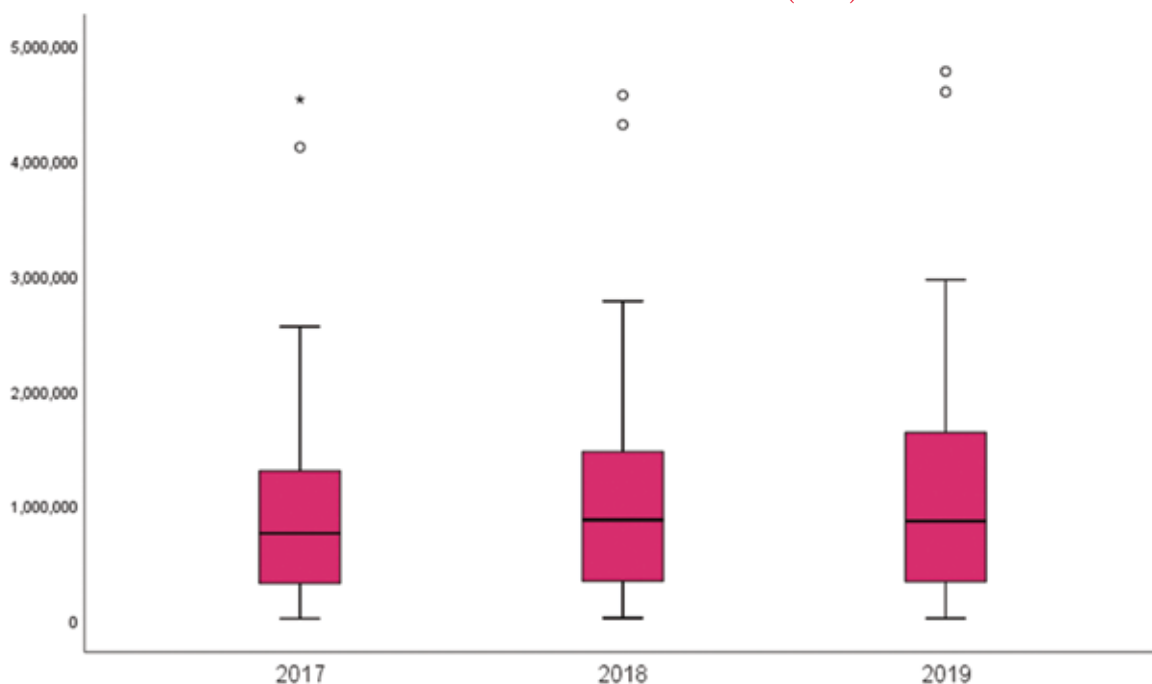
Rys. 2. Wysokość opłaty uzdrowiskowej według typu uzdrowiska – wskazania przedstawicieli gmin uzdrowiskowych (n = 42)

Źródło: badanie NIST.

Analizując wysokość wpływów do budżetów gmin z tytułu opłaty uzdrowiskowej w latach 2017-2019 (rys. 3), zauważyć można ich lekki wzrost (o czym świadczy wysokość mediany w kolejnych latach) przy jednoczesnym zwiększaniu różnic między gminami (zarówno „skrzynka”, jak i „wąsy” ulegają wydłużeniu). Z punktu widzenia wysokości tych wpływów wyróżniają się dwie gminy (oznaczone kółkiem lub gwiazdką na rys. 3).

Rys. 3. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej w latach 2017-2019 (w zł)

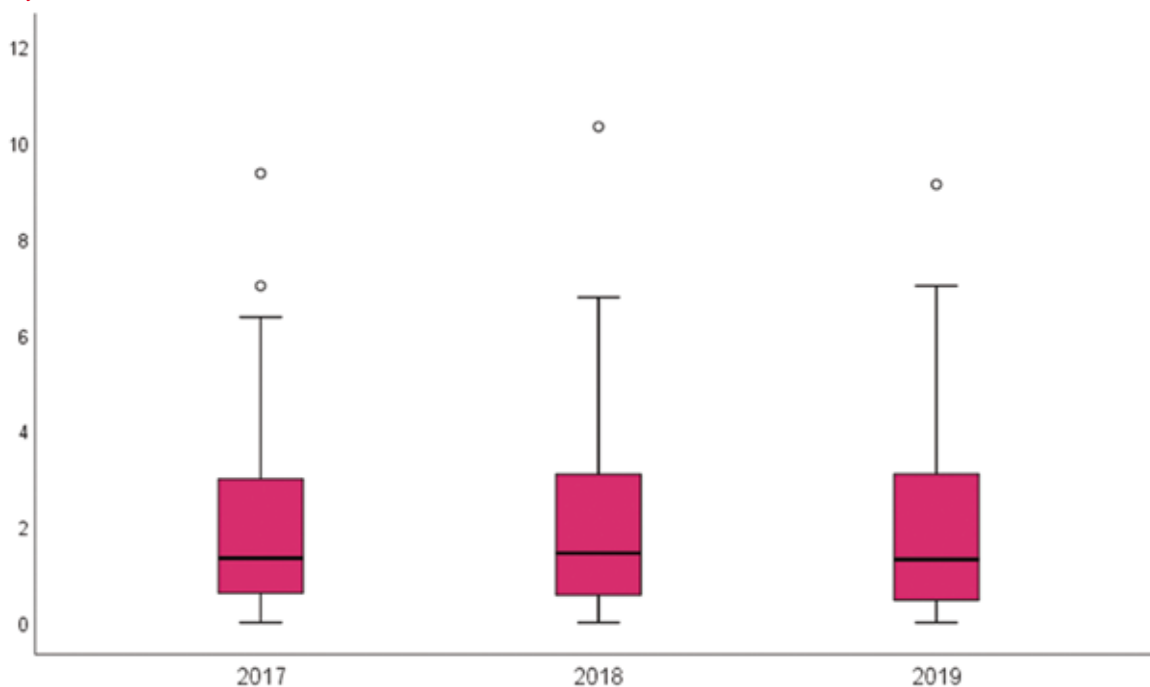

¹ Pominięto Kołobrzeg i Świnoujście z uwagi na nietypowe na tle innych wartości zmiennej oraz Konstancin-Jeziorna (brak opłaty uzdrowiskowej).

Źródło: badanie NIST (n = 42).

W ogólnym budżecie gmin opłata uzdrowiskowa stanowi udział od 0,001% (Kraków, w całym badanym okresie) do ok. 9-10% (Ciechocinek). Rok 2018 charakteryzował się nieznacznym wzrostem znaczenia opłaty uzdrowiskowej dla gmin (jako % ich wpływów), przy czym ten rok charakteryzował się największą jednorodnością gmin pod tym względem. W przypadku połowy gmin udział wpływów z opłaty uzdrowiskowej w ogólnym budżecie gminy wynosił przynajmniej 1,45% (wartość mediany), podczas gdy dla roku 2019 był on najniższym w analizowanym okresie (mediana na poziomie 1,31 wobec 1,34 w 2017 r.). A zatem pomimo rosnących przychodów z tytułu tej opłaty, jej znaczenie dla budżetu gmin uzdrowiskowych nieznacznie malało w badanym okresie.

Rys. 4. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej jako procent dochodu miejscowości uzdrowiskowych w latach 2017-2019

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Wysokość wpływów z opłaty różni się w różnych typach gmin – najwyższy poziom obserwuje się w gminach miejskich, średnio rzecz biorąc (tj. porównując medianę) o blisko połowę są one niższe w gminach miejsko-wiejskich i około czterokrotnie niższe w gminach wiejskich. W każdym typie gmin są one silnie wewnętrznie zróżnicowane – rozpiętość między gminą o najniższych i najwyższych wpływach z tytułu opłaty uzdrowiskowej sięgała w 2019 r. ponad 16 mln w gminach miejskich, blisko 5 mln – w miejsko-wiejskich i blisko 3 mln w gminach wiejskich i w ujęciu absolutnym różnice te pogłębiały się w kolejnych latach (tab. 4). Można powiedzieć, że gmina o najniższych wpływach z opłaty uzdrowiskowej uzyskuje zaledwie 0,1% przychodów gminy o najwyższych wpływach z tego tytułu, przy czym dla gmin miejskich relacja ta wynosi 0,02%, dla miejsko-wiejskich – 0,34%, zaś dla wiejskich – 1,01% (2019 r.). Zauważmy, że najwyższe wpływy osiąga wśród gmin wiejskich gmina Darłowo (uzdrowisko Dąbki) – blisko 3 mln zł w 2019 r. wobec np. tylko niespełna 30 tys. zł w największej wśród uzdrowiskowych gminie Kraków. Na to, że wielkość miejscowości nie ma przełożenia na wpływy z opłaty uzdrowiskowej, wskazują również inne dane.

Tabela 4. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej w latach 2017-2019 (w zł) – podstawowe statystyki

Wyszczególnienie			2017	2018	2019	
Wpływy ogółem (w zł)						
Ogółem (n = 431)		Minimum	16 035,10	19 410,00	16 296,40	
		Maksimum	15 022 850,57	15 623 823,97	16 204 795,88	
		Średnia	1 528 843,06	1 639 184,94	1 721 713,62	
		Mediana	783 958,20	906 719,00	938 544,30	
Typ gminy	Miejska (n = 17)	Minimum	26 770,20	25 278,40	28 633,50	
		Maksimum	15 022 850,57	15 623 823,97	16 204 795,88	
		Średnia	2 590 235,90	2 747 818,61	2 888 034,47	
		Mediana	1 413 259,34	1 493 350,20	1 703 307,80	
	Miejsko-wiej- ska (n = 19)	Minimum	16 035,10	19 410,00	16 296,40	
		Maksimum	4 118 129,13	4 314 439,20	4 777 257,76	
		Średnia	891 550,87	987 055,59	1 019 826,01	
		Mediana	711 577,00	906 719,00	955 049,20	
	Wiejska (n = 7)	Minimum	25 594,00	25 666,00	29 300,00	
		Maksimum	2 200 670,50	2 328 273,50	2 904 074,00	
		Średnia	680 967,84	716 854,24	794 343,66	
		Mediana	434 239,70	461 784,10	432 777,11	
	Wpływy jako % dochodów gminy					
	Ogółem (n = 422)		Minimum	0,001	0,001	0,001
			Maksimum	9,34	10,31	9,11
			Średnia	2,21	2,06	2,06
Mediana			1,34	1,45	1,31	
Typ gminy	Miejska (n = 17)	Minimum	0,001	0,001	0,001	
		Maksimum	9,34	10,31	9,11	
		Średnia	3,05	2,72	2,80	
		Mediana	2,69	2,70	2,43	
	Miejsko-wiej- ska (n = 18)	Minimum	0,03	0,03	0,02	
		Maksimum	6,35	6,76	6,88	
		Średnia	1,51	1,58	1,47	
		Mediana	0,97	1,02	0,91	
	Wiejska (n = 7)	Minimum	0,12	0,10	0,10	
		Maksimum	4,58	3,38	4,95	
		Średnia	1,93	1,70	1,78	
		Mediana	1,71	1,67	1,45	

Zestawienie nie uwzględnia: ¹ gminy Konstancin-Jeziorna (brak opłaty uzdrowiskowej)² oprócz gminy Konstancin-Jeziorna również gminy Łądek Zdrój (brak danych)

Źródło: badanie NIST.

Również z punktu widzenia udziału opłaty uzdrowiskowej w ogólnych wpływach do budżetu gminy miejskie charakteryzują się wyższym poziomem wskaźnika, zwłaszcza w porównaniu z gminami miejsko-wiejskimi (tab. 4). W 2019 r. połowa gmin miejskich osiągnęła

omawiany wskaźnik na poziomie nie niższym niż 2,43%. Jak podkreślano, odsetek ten zmalał w badanym okresie, przy czym silniejsze spadki odnotowano w gminach wiejskich (mediana rządu 1,71% w 2017 r. przez 1,67% w 2018 r. i 1,45% w 2019 r.). Zauważmy też, że mediana i średnia arytmetyczna jest dość podobna w poszczególnych latach dla obu tych typów gmin (w przeciwieństwie do gmin miejsko-wiejskich). Pośrednio wskazuje to na większe podobieństwo gmin uzdrowiskowych w obrębie grupy miejskich i wiejskich, wobec większych różnic dla gmin miejsko-wiejskich. Ogólna wartość wpływów z opłaty uzdrowiskowej jest wyższa w gminach o liczbie mieszkańców od 10 do 20 tys. niż w najmniejszych, a w tych od 20 do 50 tys. – większa niż w tych między 10 a 20 tys., aczkolwiek wcale nie jest najwyższa w gminach największych.

Wpływy z opłaty uzdrowiskowej są wyraźnie wyższe w uzdrowiskach nadmorskich niż pozostałych – połowa tych gmin zyskuje dzięki tej daninie nie mniej niż blisko 3 mln zł (wartość mediany), podczas gdy w uzdrowiskach podgórskich jest to nie mniej niż 900 tys. zł, w nizinnych – nie mniej niż ok. 760 tys. zł, a w górskich – nie mniej niż ok. 550 tys. zł. Również udział w budżecie gminy jest najwyższy w gminach nadmorskich, a następnie – podgórskich (blisko 3% w 2019 r.), najniższy zaś – w gminach górskich (niespełna 1%) – tab. 5.

Tabela 5. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej w latach 2017-2019 według położenia uzdrowiska – podstawowe statystyki

Wyszczególnienie		Wpływy z opłaty uzdrowiskowej (w zł) ¹			Wpływy z opłaty uzdrowiskowej jako % przychodów gminy ²		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019
Nizinne (n = 15)	Minimum	16 035,10	19 410,00	16 296,40	0,001	0,001	0,001
	Maksimum	4 532 925,50	4 570 538,55	4 599 473,70	9,34	10,31	9,11
	Średnia	1 006 604,21	1 090 228,11	1 064 626,41	1,75	1,82	1,56
	Mediana	463 282,96	767 146,00	760 147,60	0,91	1,22	1,17
Nadmorskie (n = 6)	Minimum	309 672,60	361 258,02	314 165,00	0,57	0,59	0,50
	Maksimum	15 022 850,57	15 623 823,97	16 204 795,88	6,09	5,71	6,03
	Średnia	5 009 385,14	5 270 151,39	5 635 488,51	3,15	2,80	3,00
	Mediana	2 378 411,09	2 553 339,81	2 881 389,46	3,38	2,77	2,85
Podgórskie (n = 14)	Minimum	25 594,00	25 666,00	29 300,00	0,12	0,10	0,10
	Maksimum	1 598 479,41	1 802 263,55	1 850 112,83	7,00	6,76	7,00
	Średnia	832 966,11	915 050,60	977 567,55	2,84	2,51	2,68
	Mediana	812 739,95	891 217,80	901 789,35	2,78	2,71	2,64

Wyszczególnienie		Wpływy z opłaty uzdrowiskowej (w zł) ¹			Wpływy z opłaty uzdrowiskowej jako % przychodów gminy ²		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019
Górskie (n = 8)	Minimum	63 574,50	81 716,50	108 118,40	0,28	0,34	0,40
	Maksimum	4 118 129,13	4 314 439,20	4 777 257,76	3,00	3,14	3,10
	Średnia	1 115 419,04	1 212 489,25	1 320 676,60	1,12	1,04	1,08
	Mediana	526 628,23	540 383,30	552 153,76	0,86	0,75	0,79

¹ Zestawienie nie uwzględnia uzdrowisk Konstancin-Jeziorna (brak opłaty uzdrowiskowej);

² Zestawienie nie uwzględnia uzdrowisk Konstancin-Jeziorna i Łądek Zdrój (brak danych)

Źródło: badanie NIST.

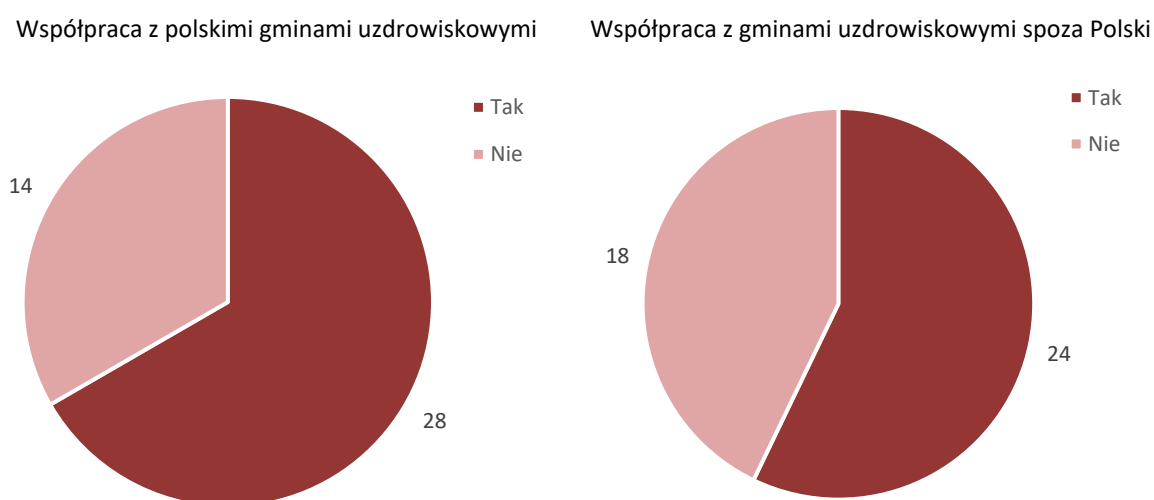
Biorąc pod uwagę fakt, że maksymalna stawka opłaty uzdrowiskowej w 2020 r. jest tylko o niespełna 2% wyższa niż w 2019 r. można oszacować siłę związku między tą stawką a wpływami z opłaty uzdrowiskowej (w ujęciu bezwzględnym i względnym). Korelacja ta ma umiarkowaną siłę (współczynnik korelacji rang Spearmana sięga ok. 0,4 dla wartości wpływów i 0,33 dla odsetka tychże wpływów w budżecie gminy). Można zatem wnioskować, że wysokość opłaty uzdrowiskowej nie jest zbyt silnie powiązana z wysokością przychodów z jej tytułu. Z pewnością gminy o wyższej stawce osiągają też wyższe przychody, niemniej jednak nie jest to prawidłowość, którą można generalnie przypisać gminom uzdrowiskowym. Od jakiegoś czasu dyskutuje się nad efektywnością tej opłaty, zwłaszcza w kontekście trudności z jej egzekwowaniem. Wyegzekwowanie opłaty uzdrowiskowej jest problematyczne dla ponad 1/3 gmin (16 z 42 badanych). Na problemy tego typu nie wskazała żadna z największych gmin uzdrowiskowych (o liczbie mieszkańców powyżej 50 tys.), we wszystkich mniejszych gminach problemy takie zgłasza dwóch na pięciu respondentów. Rzadziej są to gminy wiejskie (3 na 10 gmin z tej grupy) niż pozostałe. Biorąc pod uwagę położenie geograficzne, zauważmy, że uzdrowiska górskie i podgórskie częściej mają problemy z egzekwowaniem opłaty uzdrowiskowej (wskazuje na to ponad połowa z nich) niż nadmorskie (1/3) i nizinne (1/4).

4.7. Współpraca z innymi gminami uzdrowiskowymi

Gminy uzdrowiskowe w Polsce przeważnie współpracują ze sobą nawzajem. Na współpracę z innymi gminami o podobnym statusie wskazało 2/3 gmin uzdrowiskowych (28 na 42) – rys. 5. Współpracę taką deklarowało 11 z 16 gmin miejskich, 2/3 gmin miejsko-wiejskich (12 na 19) i 5 na 7 gmin wiejskich. Działania takie prowadzą wszystkie trzy gminy uzdrowiskowe zamieszkiwane przez przynajmniej 50 tys. osób wobec mniej więcej 2/3 mniejszych gmin. Na współpracę z innymi gminami uzdrowiskowymi częściej wskazywano w odniesieniu do uzdrowisk nizinnych i podgórskich niż w górskich i nadmorskich.

Z kolei współpracę ponadnarodową deklarowano w 3/4 gmin miejskich (12 z 16), w 11 z 19 gmin miejsko-wiejskich i tylko w jednej z siedmiu gmin wiejskich. Działania takie prowadzą zwłaszcza gminy zamieszkiwane przez 20-50 tys. osób. Współpracę taką chętniej podejmują gminy o krótszej historii uzdrowiskowej. Na współpracę z innymi gminami uzdrowiskowymi spoza kraju częściej wskazywano w odniesieniu do uzdrowisk górskich (3/4 gmin z tej grupy) niż nizinnych i podgórskich i nadmorskich. Co ciekawe, gminy z najsilniejszym wzmoczeniem depopulacji podejmują chętniej niż inne zarówno współpracę z innymi gminami uzdrowiskowymi w Polsce, jak i za granicą.

Rys. 5. Prowadzenie współpracy gminy z innymi gminami uzdrowiskowymi

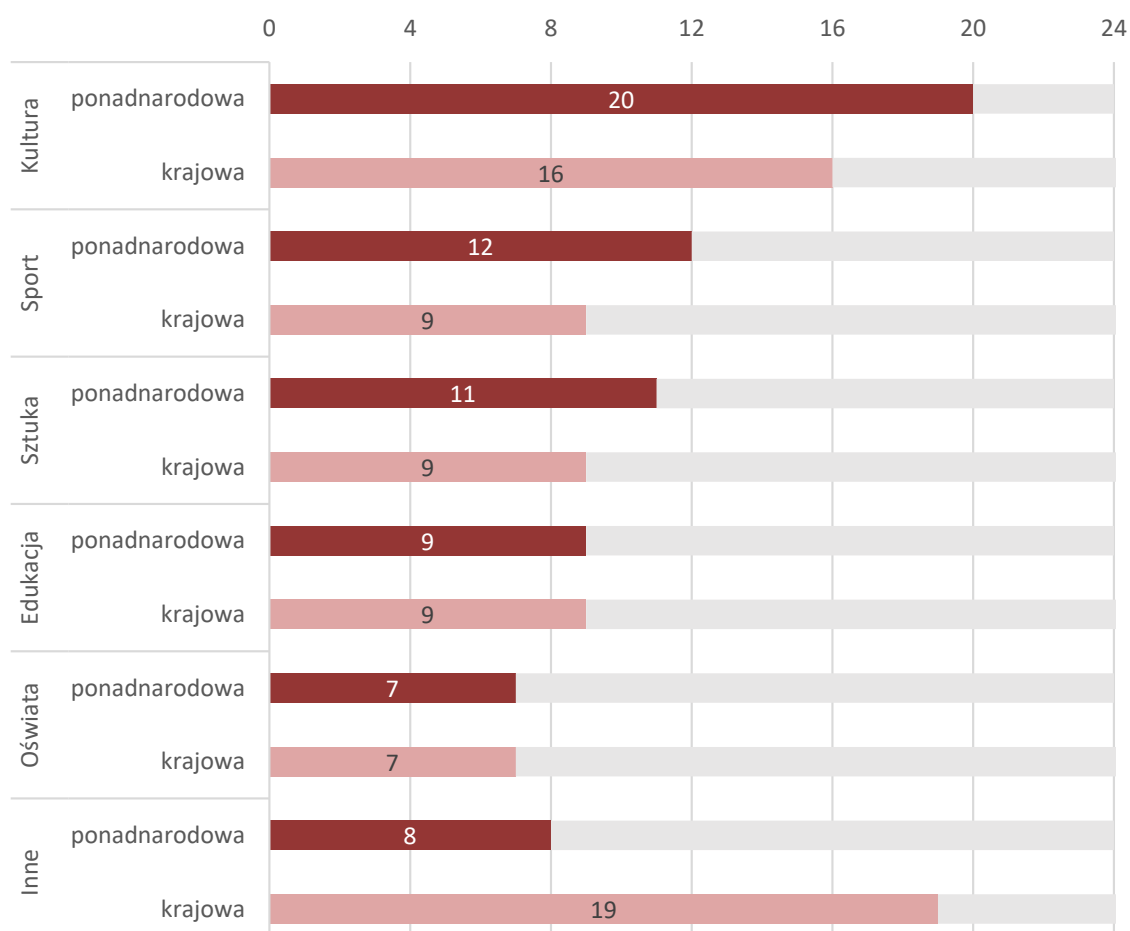

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Współpraca z polskimi gminami prowadzona jest przede wszystkim w obszarze kultury (ponad połowa gmin deklarujących tę współpracę wskazała właśnie na kulturę). Dla dziewięciu gmin współpraca ta dotyczy jednego z trzech obszarów – edukacji, sportu i/lub oświaty, nieco rzadziej natomiast wskazywano na sztukę (rys. 5). Wśród odpowiedzi „inne” pojawiły się np. wspólna promocja, w tym promocja zdrowia, turystyki i rekreacji, współpraca w ramach przynależności do Stowarzyszenia Gmin Uzdrowiskowych RP, opracowanie wspólnej strategii i przygotowywanie się do sięgnięcia po środki zewnętrzne kierowane na projekty sieciowe, czy też wymiana doświadczeń, lobbing w zakresie legislacji.

Kultura stanowi najważniejszy obszar współpracy również w odniesieniu do gmin uzdrowiskowych spoza Polski (20 na 24 deklarujących tę współpracę gmin). Połowa gmin współpracujących z uzdrowiskami zagranicznymi robi to w obszarze sportu, blisko połowa – sztuki. Nieco mniej osób wskazywało na edukację (9) i oświatę (7) – rys. 6.

Rys. 6. Obszary, w jakich prowadzona jest współpraca z innymi gminami uzdrowiskowymi w Polsce (n = 28) i poza Polską (n = 24)

Źródło: badanie NIST.

Na pytanie o to, z iloma gminami współpracuje dana gmina uzdrowiskowa, odpowiedzi były dość zróżnicowane. Wszystkie badane gminy należą do Stowarzyszenia Gmin Uzdrawiskowych RP [<https://sgurp.pl/o-sgu-rp/czlonkowie-stowarzyszenia.html>]. W jednej z gmin deklarowano nawet 80 partnerów, aczkolwiek w dziesięciu było to nie więcej niż 5. Jeśli chodzi o współpracę ponadnarodową, to przeważnie prowadzona jest ona z jedną gminą (17 z 24 gmin). Wśród badanych jest też jedna gmina, która współpracuje z 47 uzdrowiskami zagranicznymi.

Biorąc pod uwagę typ gminy zauważyć można, że gminy miejskie mające status uzdrowiskowych częściej niż pozostałe podejmują współpracę krajową w zakresie kultury, mniejsze niż w innych gminach znaczenie mają natomiast edukacja, sport i sztuka (tab. 6).

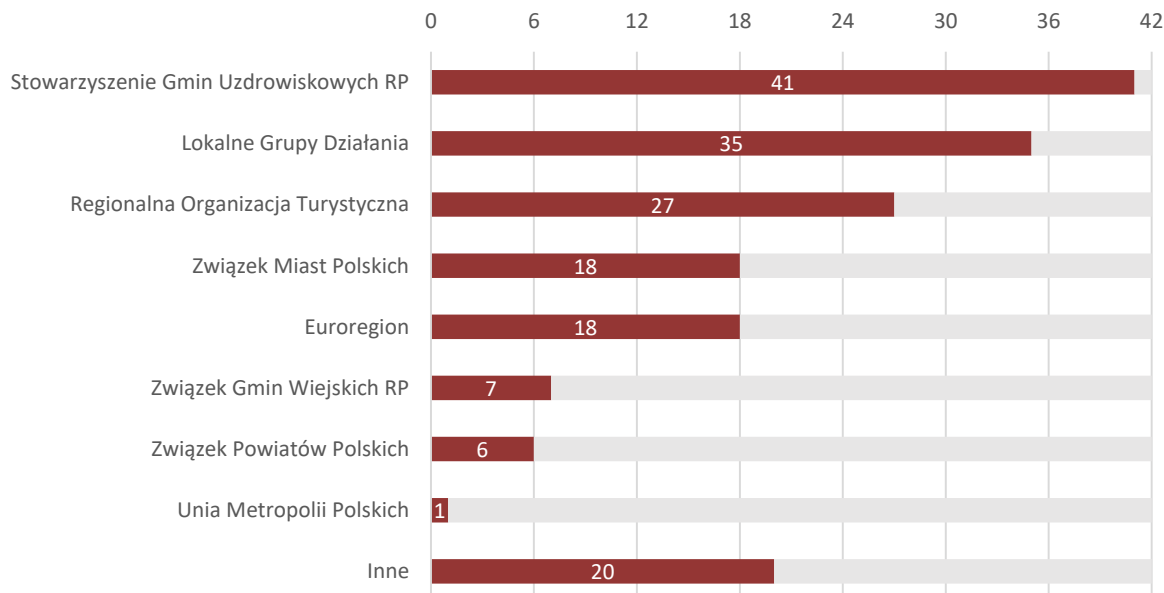
Tabela 6. Obszary współpracy krajowej i międzynarodowej według typu gminy

Obszar współpracy	Współpraca krajowa			Współpraca międzynarodowa		
	Miejska	Miejsko-wiejska	Wiejska	Miejska	Miejsko-wiejska	Wiejska
n	11	12	5	12	11	1
Kultura	7	6	3	9	10	1
Sztuka	3	3	1	6	4	1
Edukacja	3	4	2	6	3	0
Sport	3	4	2	7	4	1
Oświata	5	2	2	4	3	0
Inne	7	7	5	5	3	0

Źródło: badanie NIST.

Edukacja, sport, ale też sztuka są nieco bardziej istotnymi obszarami współpracy z innymi gminami uzdrowiskowymi w kraju dla gmin miejsko-wiejskich. Z kolei jeśli chodzi o współpracę ponadnarodową (z innymi gminami uzdrowiskowymi), uwagę zwraca większa dywersyfikacja obszarów współpracy w gminach miejskich (podczas gdy odnośnie współpracy krajowej dotyczy to gmin miejsko-wiejskich).

Rys. 7. Organizacje / stowarzyszenia, z jakimi współpracuje gmina

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Jeśli chodzi o organizacje i stowarzyszenia, z jakimi współpracuje gmina, wskazywano przede wszystkim na Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP. Dużym zainteresowaniem cieszą się Lokalne Grupy Działania oraz Regionalna Izba Turystyczna. Współpracę ze Związkiem Miast Polskich i Euroregionami deklarowało po 18 gmin, a wszystkie uzdrowiskowe

gminy wiejskie współpracują ze Związkiem Gmin Wiejskich (rys. 7). Nikt z badanych nie wymienił Związku Samorządów Polskich, Unii Miasteczek Polskich ani Związku Województw RP, które znalazły się w kafeterii tego pytania.

Rozdział 5.

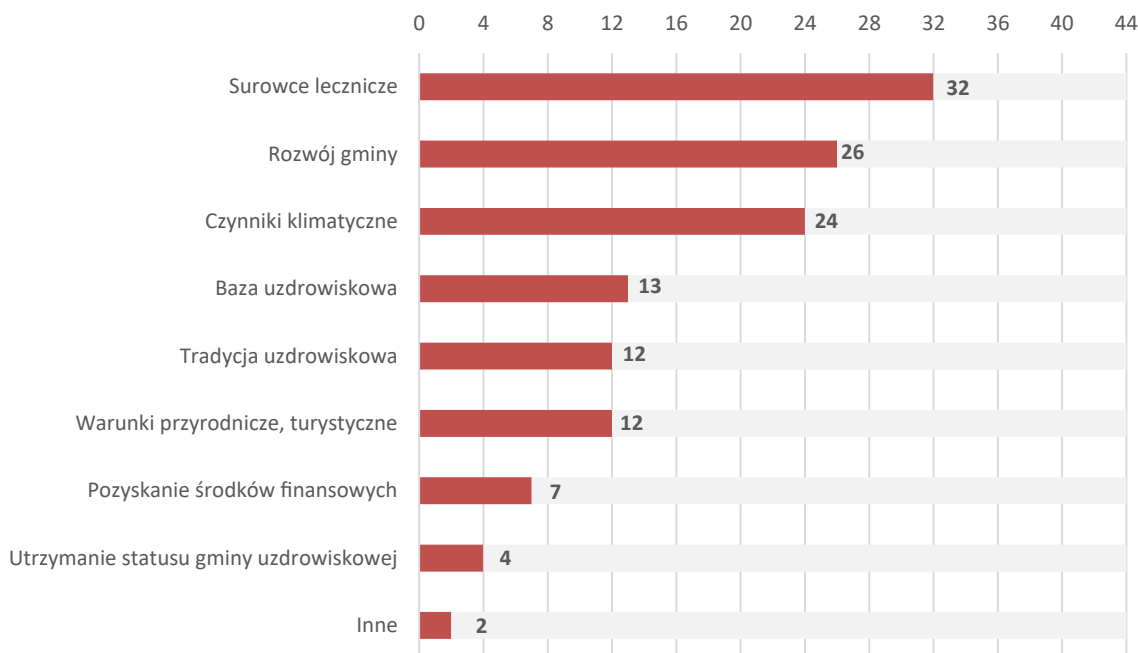
Wyzwania i kierunki rozwoju gmin uzdrowiskowych w Polsce

5.1. Możliwości rozwoju funkcji uzdrowiskowej gmin

Analizując możliwości rozwoju gmin uzdrowiskowych w Polsce, w pierwszej kolejności zwrócimy uwagę na czynniki, które leżały u podstaw podjęcia przez włodarzy gmin decyzji dotyczącej nadania statusu gminy uzdrowiskowej. Uczestnikom badania zadano otwarte pytanie „Proszę wskazać 3 główne powody, które zadecydowały o wystąpieniu przez Państwa gminę o status uzdrowiska”. Na rys. 8 zestawiono te odpowiedzi sumarycznie. Przedstawiciele gmin uzdrowiskowych wskazują przede wszystkim na bazę uzdrowiskową – zarówno na surowce lecznicze, jak i na istniejącą infrastrukturę uzdrowiskową oraz warunki klimatyczne.

Rys. 8. Główne powody, które zadecydowały o wystąpieniu przez gminę o status uzdrowiska

Źródło: badanie NIST (n=42).

Ponad połowa gmin (26) postrzega w uzyskaniu statusu uzdrowiska szansy na rozwój gminy. Wyrażano to w różny sposób – mówiąc wprost o chęci rozwoju gminy (również pod kątem lecznictwa uzdrowiskowego), możliwości prowadzenia polityki rozwojowej w oparciu o naturalne surowce, możliwości rozwoju turystyki, w tym turystyki medycznej, gwarantującej całoroczny napływ kuracjuszy (wydłużenie sezonu turystycznego), pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości, ograniczenie bezrobocia, tworzenie stałych miejsc pracy, wykorzystanie niszy rynkowej (brak miejscowości uzdrowiskowej w regionie), ale także promocję gminy, zwiększenie jej atrakcyjności i prestiżu, większą rozpoznawalność gminy w kraju i za granicą. Dla 1/3 gmin ważne jest też utrzymanie dotychczasowego status quo – przedłużenie statusu gminy uzdrowiskowej (4 wskazania), ale też bardziej powiązana z identyfikacją gminy chęć kontynuowania tradycji uzdrowiskowej, która niejednokrotnie sięga połowy ubiegłego tysiąclecia (nieco ponad 1/4 wskazań). W przypadku części gmin ważne też były czynniki pragmatyczne, związane z pozyskaniem dodatkowych środków przez gminę – z opłaty uzdrowiskowej, dotacji uzdrowiskowej, jak i środków UE na finansowanie inwestycji (wskazywała tak mniej więcej co szósta gmina). Wśród innych przyczyn wymieniano: wykorzystanie istniejącej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz korzystne położenie gminy w bliskim sąsiedztwie stolicy. Wyniki te potwierdzają dużą spójność podejścia gmin uzdrowiskowych, które postrzegają uzyskanie tego statusu w kategoriach szans na rozwój gminy, w oparciu

o naturalne zasoby lecznicze, klimatyczne, infrastrukturalne, przy jednoczesnym utrzymaniu tradycji historycznej leczniczych funkcji gminy.

Odnosząc się do aktualnych atutów gminy uzdrowiskowej, poproszono ich władarzy o wskazanie trzech największych atutów swojej gminy z perspektywy funkcji uzdrowiskowej (rys. 9). Przypomnijmy, że funkcję uzdrowiskową definiuje się jako działalność społeczno-ekonomiczną prowadzoną w uzdrowisku, która jest skierowana na obsługę turystów uzdrowiskowych i kuracjuszy, oraz którą uzdrowisko spełnia w systemie gospodarki narodowej i systemie ochrony zdrowia⁴⁶⁶. Polega ona na wykorzystaniu endogenicznych naturalnych zasobów leczniczych, na których podstawie zarządzający gminami wytyczają kierunek rozwoju gospodarczego dotyczący świadczenia usług zaspokajających potrzeby zdrowotne turystów⁴⁶⁷. Jak pisze Szromek⁴⁶⁸, funkcja uzdrowiskowa gminy może być więc rozumiana jako rola, jaką na obszarze uzdrowiskowym odgrywa działalność związana z prowadzonym tam lecznictwem uzdrowiskowym oraz turystyką w uzdrowisku.

Wymieniano w tym kontekście przede wszystkim działania związane z możliwością prowadzenia działalności uzdrowiskowej – wysokie walory przyrodnicze i naturalne złoża lecznicze. Dla ponad połowy gmin ważne są też uwarunkowania klimatyczne, a dla mniej więcej co trzeciej gminy – jej dziedzictwo kulturowe i/lub imprezy promujące gminę. Dla 1/6 gmin atut stanowi dobre połączenie komunikacyjne z innymi miastami – jako jeden z trzech najważniejszych atutów gminy jako uzdrowiska aspekt ten uważa się w gminach: Goczałkowice-Zdrój, Inowrocław, Jedlina-Zdrój, Kołobrzeg, Konstancin-Jeziorna, Rabka-Zdrój i Uniejów. W jednej z gmin (Busko-Zdrój) wymieniono w tym kontekście także prawie 200-letnią tradycję uzdrowiskową.

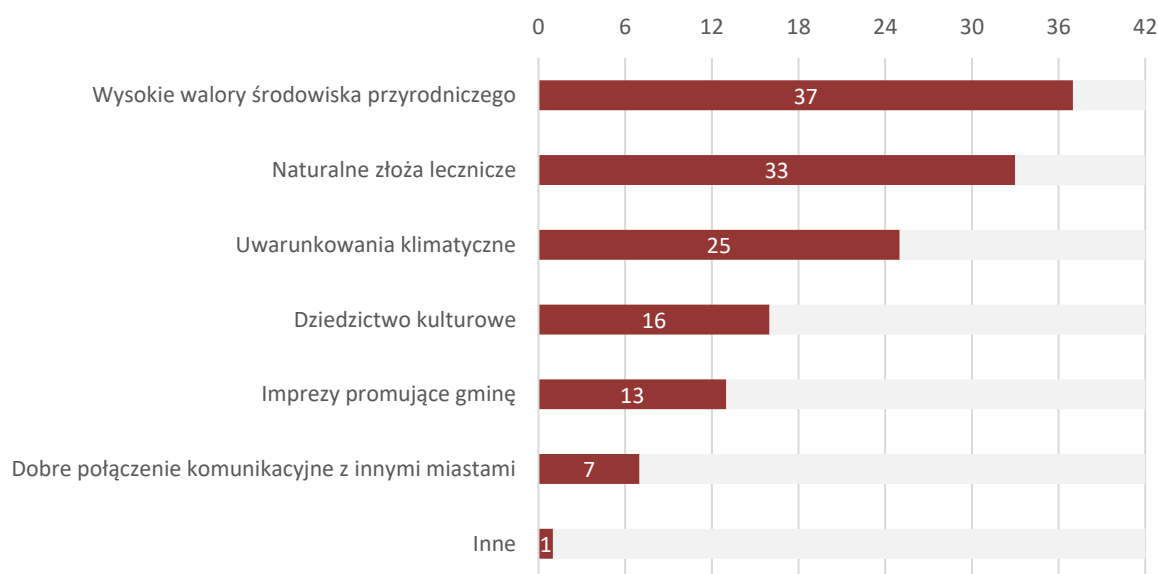
---

⁴⁶⁶ A.R. Szromek, *Funkcja uzdrowiskowa i jej znaczenie w gospodarce gmin uzdrowiskowych*, [w:] Szromek A.R. (red.), *Uzdrowiska i ich funkcja turystyczno-lecznicza*, Wydawnictwo PROKSENIA, Kraków 2012, s. 43.

⁴⁶⁷ P. Stelmach, *Państwowa dystrybucja usług uzdrowiskowych i funkcja uzdrowiskowa gmin małopolskich*, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 6(10), 2018.

⁴⁶⁸ A.R. Szromek, *Funkcja uzdrowiskowa...*, op.cit., s. 43.

Rys. 9. Trzy największe atuty gminy jako uzdrowiska

Źródło: badanie NIST (n = 42).

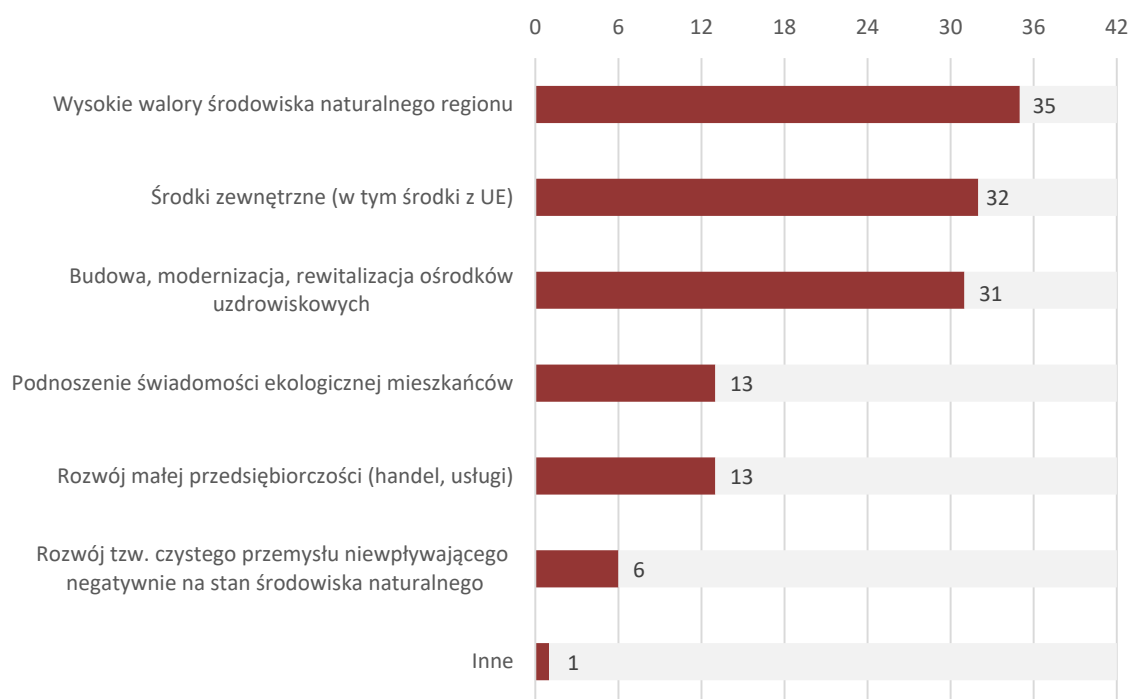
Wskazując maksymalnie trzy czynniki, najważniejsze z punktu widzenia możliwości rozwoju funkcji uzdrowiskowej gminy, większość przedstawicieli gmin wskazuje trzy z nich: (1) wysokie walory środowiska naturalnego regionu, środki zewnętrzne, w tym środki UE oraz budowę, modernizację i rewitalizację ośrodków uzdrowiskowych – rys. 10.

Znaczenie tych czynników jest nieco inne dla poszczególnych typów gmin uzdrowiskowych. Lista trzech najważniejszych czynników jest dla wszystkich gmin taka sama, aczkolwiek ich waga jest nieco inna. Porównując czynniki wskazywane jako najważniejsze zauważyć można, przykładowo, że wszystkie nadmorskie gminy uzdrowiskowe wymieniają wysokie walory środowiska naturalnego regionu, jest to najważniejszy czynnik także dla gmin nizinnych (wskazania 14 na 16 gmin), podczas gdy dla gmin podgórskich i górskich na pierwszym miejscu plasuje się budowę, modernizację rewitalizację ośrodków uzdrowiskowych (wskazania prawie wszystkich gmin z tych grup). Na środki zewnętrzne częściej niż w pozostałych typach uzdrowisk wskazywano w jednostkach nadmorskich, relatywnie najrzadziej – w nizinnych. Podnoszenie świadomości ekologicznej jest ważnym czynnikiem dla mniej więcej co trzeciego uzdrowiska nizinnego i nadmorskiego (w uzdrowiskach podgórskich wskazywano na to blisko dwukrotnie rzadziej niż w nizinnych). Podobnie ważny jest rozwój małej przedsiębiorczości, najczęściej wskazywany w uzdrowiskach górskich (4/10), a ponad dwukrotnie rzadziej – w nadmorskich. Rozwój czystego przemysłu nie był wskazywany w gminach nadmorskich, relatywnie najczęściej wymieniano go w uzdrowiskach podgórskich.

W gminach miejskich najważniejsze są wysokie walory środowiska naturalnego regionu i budowa, modernizacja i rewitalizacja ośrodków uzdrowiskowych – takiego zdania jest mniej więcej czterech na pięciu przedstawicieli tych gmin. Wysokie walory środowiska naturalnego

są z kolei najważniejsze dla wszystkich gmin wiejskich, które mniej koncentrują się na infrastrukturze ośrodków uzdrowiskowych (blisko dwukrotnie rzadsze wskazania). Środki zewnętrzne są w tym kontekście najważniejszym czynnikiem rozwoju w przypadku gmin miejsko-wiejskich (cztery na pięć wskazań). Zaznaczyć warto także, że w żadnej z siedmiu badanych gmin wiejskich nie wymieniano podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców. Dla porównania, stawiają na to dwie na pięć uzdrowiskowych gmin miejsko-wiejskich i co trzecia gmina miejska. Z kolei rozwój przedsiębiorczości zdecydowanie największe znaczenie odgrywa w uzdrowiskowych gminach wiejskich (wskazania nieco ponad połowy przedstawicieli gmin z tej grupy).

Rys. 10. Najważniejsze uwarunkowania możliwości rozwoju funkcji uzdrowiskowej gminy

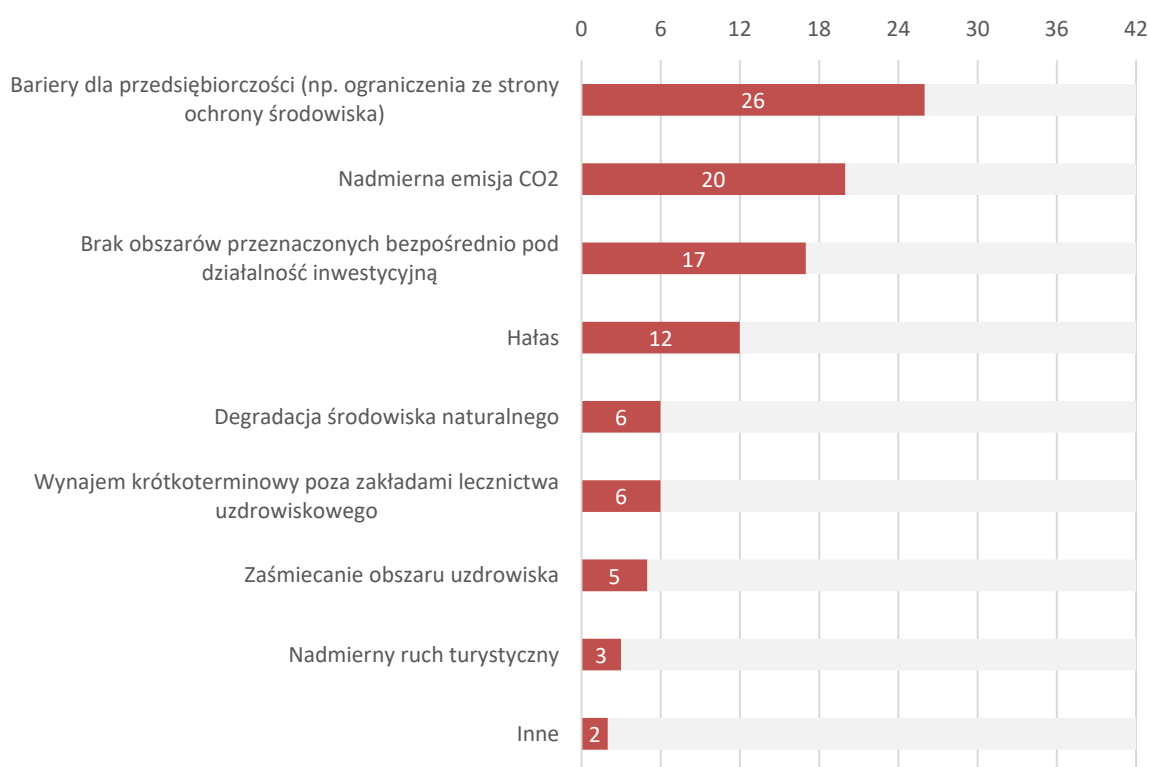
Źródło: badanie NIST (n = 42).

Jak można się spodziewać, budowa, modernizacja i rewitalizacja ośrodków uzdrowiskowych jest ważniejszym czynnikiem rozwoju funkcji uzdrowiskowej gmin o najdłuższej historii uzdrowiskowej niż młodszych, zwłaszcza tych powstałych po II wojnie światowej. Z kolei rozwój czystego przemysłu wskazywany był tylko w „starych” uzdrowiskach, a podnoszenie świadomości ekologicznej – w najmłodszych.

Jeśli chodzi o bariery rozwoju gminy z perspektywy ich funkcji uzdrowiskowych wskazywano przede wszystkim na bariery dla przedsiębiorczości, np. ograniczenia ze strony ochrony środowiska – dotyczy to ponad połowy badanych gmin (26 z 42 – rys. 11). Dla blisko połowy gmin problematyczna jest też nadmierna emisja CO₂, zaś dla blisko 1/3 – brak

obszarów przeznaczonych bezpośrednio pod działalność inwestycyjną. Sporym problemem jest też hałas (12 gmin). Znacznie rzadziej wskazywano natomiast na nadmierny ruch turystyczny, zaśmiecanie uzdrowiska i degradację środowiska naturalnego czy też na wynajem krótkoterminowy poza zakładami leczenia uzdrowiskowego (rys. 11). Bariery dla przedsiębiorczości są istotne dla wszystkich typów uzdrowisk, niemniej jednak dla nadmorskich nieco częściej wskazywano brak obszarów przeznaczonych bezpośrednio pod działalność inwestycyjną. W przypadku uzdrowisk nizinnych częściej niż dla innych wskazywano na nadmierną emisję CO₂. Degradacja środowiska naturalnego jest relatywnie najmniej istotnym problemem dla uzdrowisk podgórskich, zaś zaśmiecanie uzdrowiska – dla uzdrowisk nadmorskich i nizinnych. Nadmierny ruch turystyczny nie stanowi bariery dla uzdrowisk nizinnych i nadmorskich.

Rys. 11. Najistotniejsze problemy gmin związane z funkcjonowaniem uzdrowiska

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Nadmierna emisja CO₂ i hałas były częściej wskazywane przez gminy miejskie (choć dla wszystkich gmin emisja CO₂ stanowiła ważne wyzwanie). Z kolei na wynajem krótkoterminowy poza zakładami leczenia uzdrowiskowego nie wskazano w żadnej gminie miejsko-wiejskiej. W gminach miejsko-wiejskich odpowiedzi były wyraźnie bardziej spolaryzowane (poza barierami dla przedsiębiorczości wymieniano głównie brak obszarów przeznaczonych pod działalność inwestycyjną i nadmierną emisję CO₂). W gminach

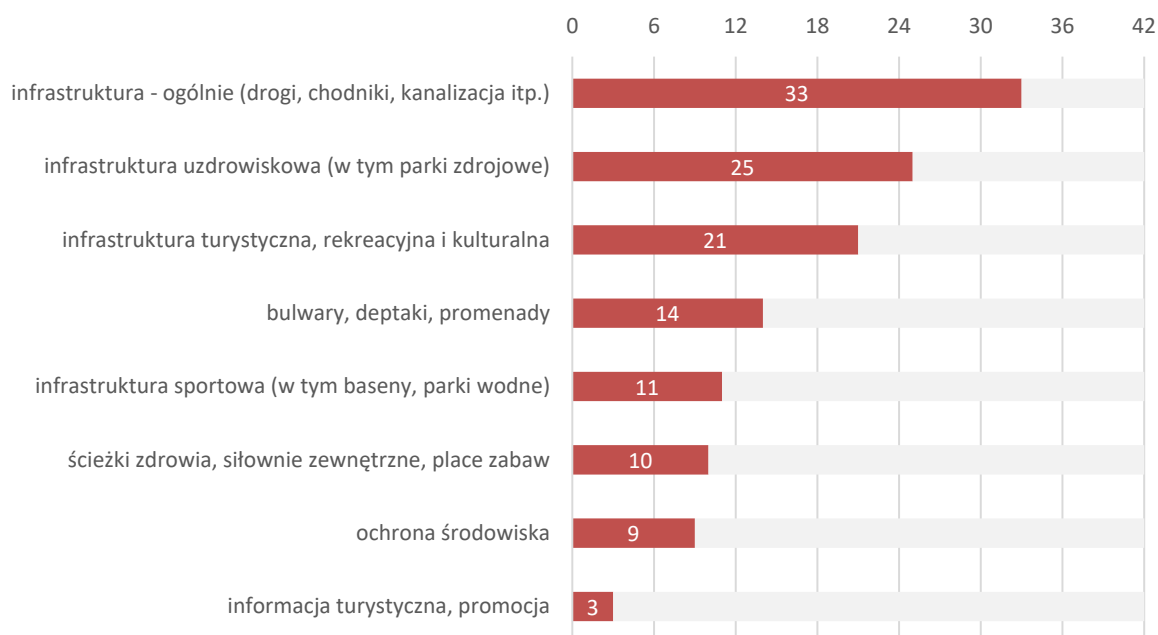
wiejskich z kolei jako drugi co do ważności problem wskazywano albo zaśmiecanie obszaru uzdrowiska, albo nadmierną emisję CO₂. Obawy przed wynajmem krótkoterminowym poza zakładami leczenia uzdrowiskowego występują rzadziej w gminach o najdłuższych tradycjach niż powołanych do życia w XX w., a przed nadmiernym ruchem turystycznym – (choć też rzadko) tylko w tych właśnie gminach. Jak widać, postrzeganie problemów związanych z funkcją uzdrowiskową są zróżnicowane w różnego typu gminach, aczkolwiek obawy przed barierami rozwoju przedsiębiorczości stanowią najważniejszą przeszkodę w każdej z grup.

5.2. Działania ukierunkowane na podnoszenie walorów uzdrowiskowych gminy

Przedstawiciele gmin uzdrowiskowych zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie trzech inwestycji / zadań/ projektów, jakie zrealizowano w gminie w ciągu ostatnich 5 lat, które związane były z podniesieniem walorów uzdrowiskowych gminy. Było to pytanie otwarte, na które można było udzielić dowolnej odpowiedzi. Syntetyzując odpowiedzi można dokonać ich grupowania zgodnie ze schematem przyjętym na rys. 12. Wśród trzech wymienianych działań związanych z podniesieniem walorów uzdrowiskowych gminy wymieniano najczęściej (33 na 42 gminy) ogólne inwestycje infrastrukturalne, związane z budową dróg, obwodnic, chodników, placów, parkingów, targowisk, kanalizacji, zaopatrzeniem w wodę itp. Część z nich było wprost opisane jako dokonywane w strefie A. Drugą co do znaczenia grupę stanowiły inwestycje w infrastrukturę uzdrowiskową (25 gmin), w tym w parki zdrojowe, tężnie, pijalnie wód, szlaki uzdrowiskowe. Trzecią co do ważności były inwestycje związane z infrastrukturą sportową, rekreacyjną i kulturalną (taką jak amfiteatry, w tym Opera Leśna, a także fontanny, często budowane na terenie parków zdrojowych, ale też marina czy hale widowiskowe lub widowiskowo-rekreacyjno-sportowe), na które wskazywała połowa gmin.

Rys. 12. Najważniejsze inwestycje / zadania/ projekty zrealizowane w gminie w ciągu ostatnich 5 lat związane z podniesieniem walorów uzdrowiskowych gminy

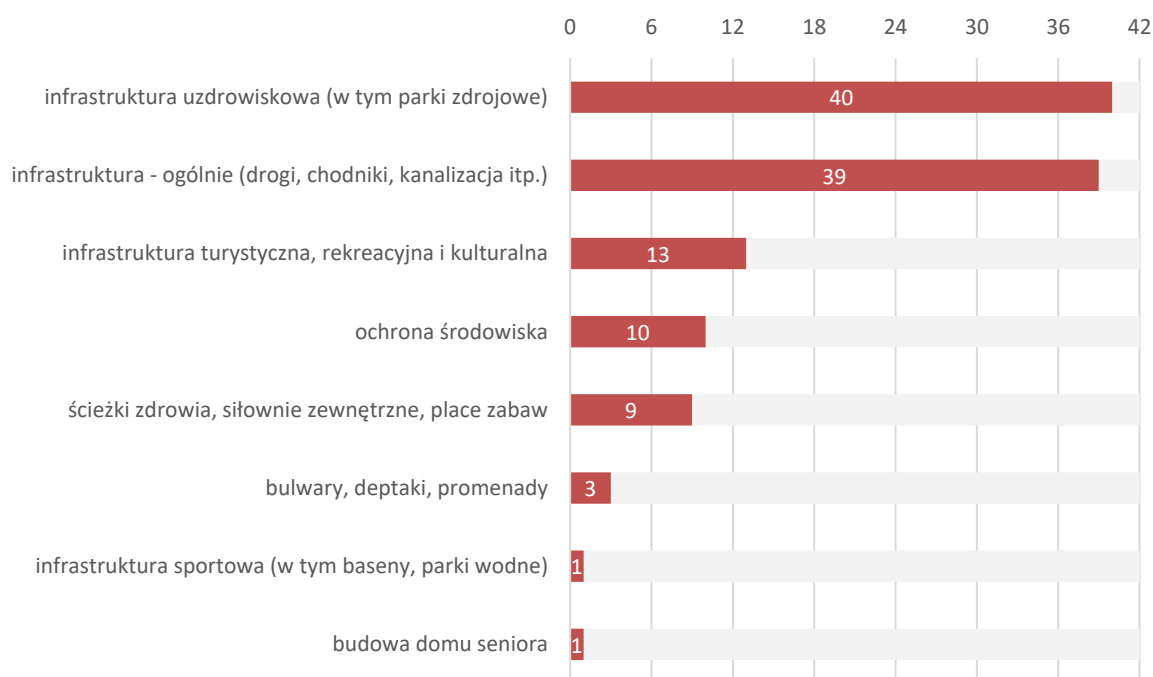
Źródło: badanie NIST (n = 42).

Wśród inwestycji związanych z realizacją funkcji rekreacyjno-turystycznej, ale też uzdrowiskowej, znalazły się również bulwary, deptaki, promenady, ścieżki spacerowe, w które inwestuje 14 z gmin uzdrowiskowych (1/3 badanych). Mniej więcej co czwarta gmina wskazywała na infrastrukturę sportową, w tym zwłaszcza baseny i parki wodne, również co czwarta – na obiekty rekreacyjno-sportowe, jak ścieżki zdrowia, ścieżki rowerowe, siłownie zewnętrzne czy place zabaw. Blisko co czwarta gmina deklarowała inwestycje związane z ochroną środowiska, w tym zwłaszcza pojazdami elektrycznymi, oświetleniem LED, realizacją przedsięwzięć termomodernizacyjnych, oczyszczalni ścieków, zaopatrzeniem w ciepło niskoemisyjne, wymianą pieców węglowych na ekologiczne, budową systemu pomiaru poziomu zanieczyszczeń i alarmowania mieszkańców o poziomach zanieczyszczeń. Z kolei przedstawiciele trzech gmin wymieniali zadania związane z systemem informacji turystycznej czy promocją gminy uzdrowiskowej. W przypadku 12 inwestycji (w ramach różnych wskazywanych powyżej działań infrastrukturalnych) określano je (lub ich elementy) jako rewitalizację (parków, części miasta itp.). Wśród inwestycji związanych z realizacją funkcji rekreacyjno-turystycznej, ale też uzdrowiskowej, znalazły się również bulwary, deptaki, promenady, ścieżki spacerowe, w które inwestuje 14 z gmin uzdrowiskowych (1/3 badanych). Mniej więcej co czwarta gmina wskazywała na infrastrukturę sportową, w tym zwłaszcza baseny i parki wodne, również co czwarta – na obiekty rekreacyjno-sportowe, jak ścieżki zdrowia, ścieżki rowerowe, siłownie zewnętrzne czy place zabaw. Blisko co czwarta gmina deklarowała inwestycje związane z ochroną środowiska, w tym

zwłaszcza pojazdami elektrycznymi, oświetleniem LED, realizacją przedsięwzięć termomodernizacyjnych, oczyszczalni ścieków, zaopatrzeniem w ciepło niskoemisyjne, wymianą pieców węglowych na ekologiczne, budową systemu pomiaru poziomu zanieczyszczeń i alarmowania mieszkańców o poziomach zanieczyszczeń. Z kolei przedstawiciele trzech gmin wymieniali zadania związane z systemem informacji turystycznej czy promocją gminy uzdrowiskowej. W przypadku 12 inwestycji (w ramach różnych wskazywanych powyżej działań infrastrukturalnych) określano je (lub ich elementy) jako rewitalizację (parków, części miasta itp.).

Przedstawiciele gmin uzdrowiskowych wskazywali również na inwestycje związane z rozwojem funkcji uzdrowiskowej, które ich zdaniem są konieczne do realizacji w perspektywie najbliższych 3 lat. Ponownie, w pytaniu otwartym wskazywano maksymalnie trzy takie inwestycje – syntezę udzielanych odpowiedzi stanowi rys. 13.

Rys. 13. Najważniejsze inwestycje związane z rozwojem funkcji uzdrowiskowej, które są konieczne do realizacji w perspektywie najbliższych 3 lat

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Niemal wszystkie gminy wskazywały na potrzebę dalszych inwestycji infrastrukturalnych związanych z rozwojem funkcji uzdrowiskowych. W szczególności planowane są: rozbudowa infrastruktury uzdrowiskowej, odbudowa zakładów przyrodoleczniczych, inwestycje w parki zdrojowe, infrastrukturę związaną z solanką, rozpoczęcie eksploatacji złóż borowiny, budowa tężni, poszukiwanie wód termalnych itp. Podobnie często (39 wskazań) wymieniano inwestycje infrastrukturalne o bardziej ogólnym znaczeniu (jak w przypadku

poprzedniego pytania, wskazania dotyczyły dróg, obwodnic, chodników, parkingów, budynków ogólnej użyteczności publicznej czy np. budowy tunelu pod rzeką Świną itp.). Kolejne warianty pojawiały się znacznie rzadziej. Trzykrotnie mniej przedstawicieli gmin (13) wymieniało inwestycje w infrastrukturę turystyczną, rekreacyjną i kulturalną (ponownie jak w przypadku już zrealizowanych inwestycji), wymieniano amfiteatry, rozbudowę bazy turystycznej itp. W dalszym ciągu widoczne jest zapotrzebowanie na ścieżki zdrowia i ścieżki rowerowe (wskazywał tak co czwarty badany). Sporadycznie już wymieniano bulwary, deptaki, promenady (3 osoby) oraz obiekty basenowe (1 osoba). W jednej z gmin zadeklarowano też budowę domu seniora. Biorąc pod uwagę wyniki dotychczasowych badań, dbałość o utrzymanie funkcji uzdrowiskowej, w tym zwłaszcza o walory antropogeniczne uzdrowiska, o czystość i bezpieczeństwo na terenie uzdrowisk stanowią główne atrybuty atrakcyjności uzdrowisk⁴⁶⁹, kierunek działań odpowiada na potrzeby korzystających z uzdrowisk. Z drugiej strony ważne jest, aby dokonując inwestycji związanych z funkcją uzdrowiskową, dołożyć większych starań o lepszy dostęp do infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami i niesamodzielnymi (obecny stan w tym zakresie stanowi jedną ze słabych stron lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce)⁴⁷⁰. Jak wskazują J. Krupa i T. Wołowicz⁴⁷¹, „turystyka i uzdrowisko łączą się nierozzerwalnie”, dlatego gminy powinny stosować różnorodne, niekonwencjonalne rozwiązania, łączące innowacyjne sposoby kuracji i profilaktyki zdrowotnej z aktywnym wypożyczaniem turystycznym. Dotychczasowe i planowane inwestycje w infrastrukturę turystyczną i sportową, jak również ścieżki zdrowia i inne obiekty sportowo-rekreacyjne, ścieżki rowerowe itp. stanowią dobry kierunek działań.

5.3. Smart City w gminach uzdrowiskowych

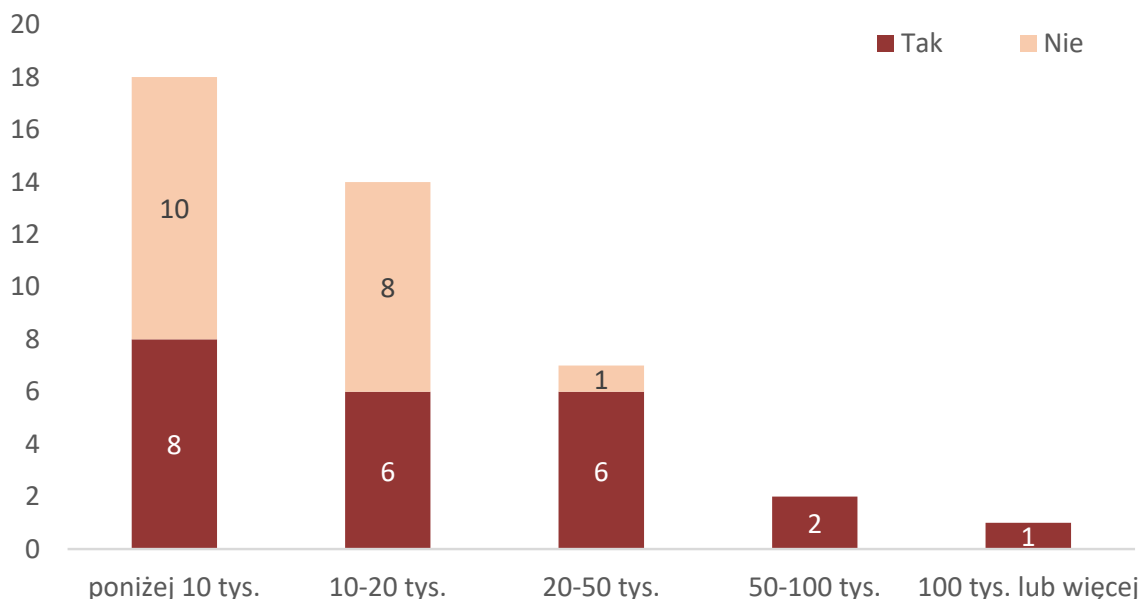
W nieco ponad połowie (23 z 42) wprowadzono rozwiązania oparte na technologiach Smart City (rozumianych jako inteligentne formy zarządzania zasobami gminy, a więc obejmujące również rozwiązania „smart village”). Rozwiązania Smart City częściej wdrażane są przez gminy miejskie niż wiejskie. Na 16 gmin miejskich na funkcjonowanie rozwiązań Smart City wskazało 11, podczas gdy na 7 gmin wiejskich – tylko dwie. W grupie miejsko-wiejskich gminy rozkładają się w tych dwóch „blokach” mniej więcej po połowie. Wyraźne różnice w tym zakresie można zaobserwować porównując gminy według ich wielkości. Przewaga gmin niestosujących rozwiązań opartych na technologiach Smart City jest większa w mniejszych miejscowościach (rys. 14).

⁴⁶⁹ A.R. Szromek, *Cechy atrakcyjności polskich uzdrowisk*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie, Z. 64, 2013.

⁴⁷⁰ *Raport końcowy Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu lecznictwa uzdrowiskowego*, Warszawa, 11.12.2017, s. 12.

⁴⁷¹ J. Krupa J., T. Wołowicz, *Uzdrowiska Polski Wschodniej wobec wyzwań rozwojowych – turystyka zrównoważona*, [w:] J. Hermaniuk, J. Krupa, *Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk – klastering*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2010, s. 9.

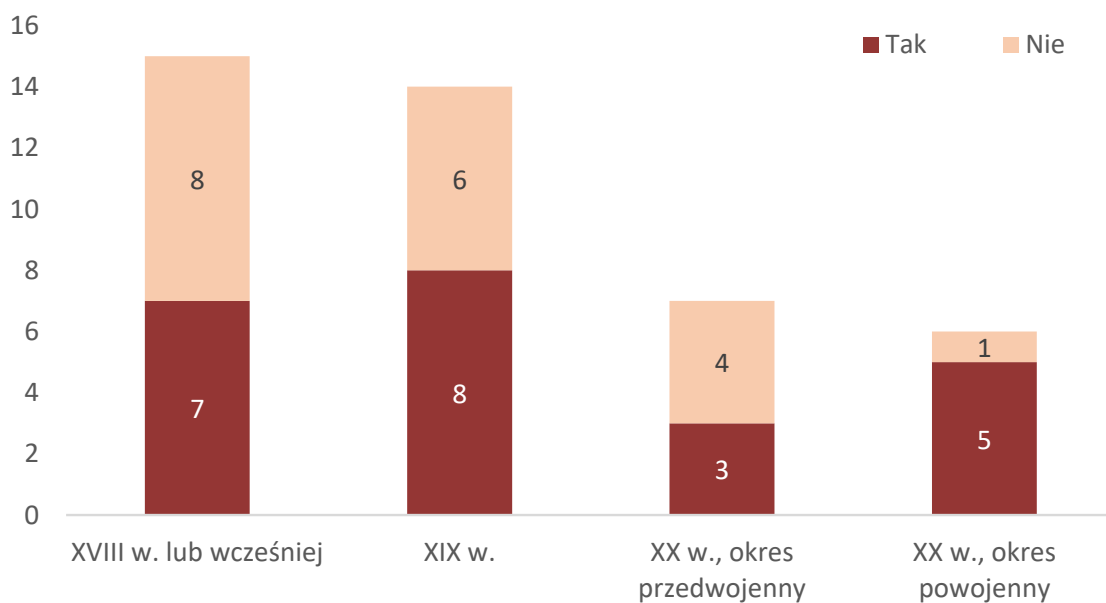
Rys. 14. Funkcjonowanie na terenie gminy rozwiązań opartych na technologiach Smart City według liczby mieszkańców gminy

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Wśród gmin, w których działają uzdrowiska o najkrótszej tradycji uzdrowiskowej (powstałych po II wojnie światowej) udział sięgających po rozwiązania Smart City jest większy niż w pozostałych – tylko w jednej na sześć gminach nie są one stosowane (rys. 15).

Rys. 15. Funkcjonowanie na terenie gminy rozwiązań opartych na technologiach Smart City według tradycji uzdrowiskowych gminy

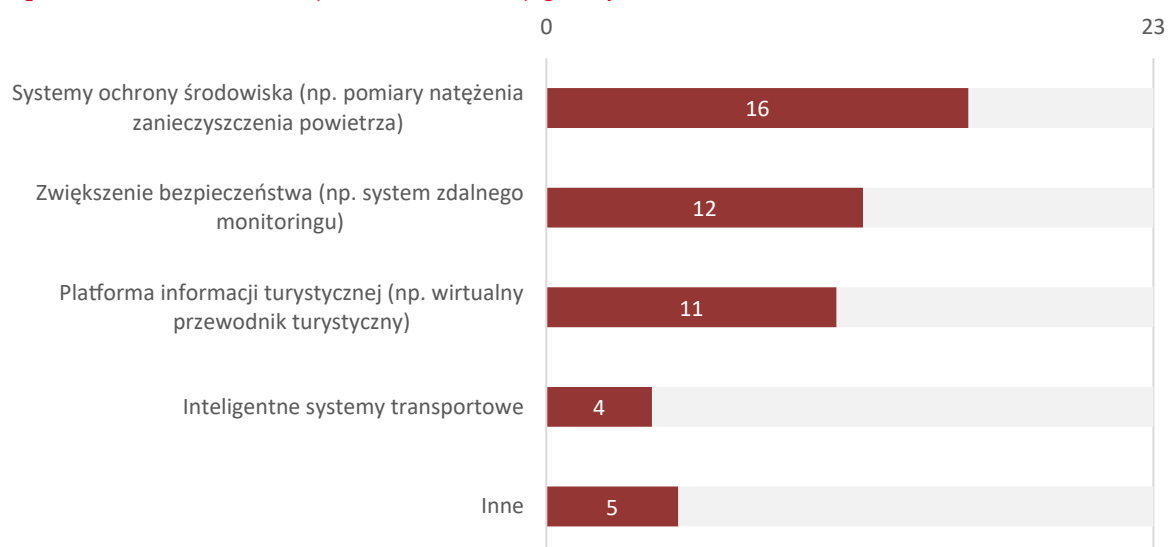

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Większe zainteresowanie Smart City (w ujęciu względnym) ma miejsce wśród miejscowości nadmorskich (tylko 2 na 6 z nich nie stosują takich rozwiązań) i podgórskich (6 na 14 miejscowości nie deklaruje funkcjonowania na swoim terenie rozwiązań tego typu). W pozostałych typach uzdrowisk udziały te rozkładają się po połowie.

Jakie rozwiązania z tego obszaru są wdrażane w gminach uzdrowiskowych? Odpowiedzi na to pytanie dostarcza rys. 16. Jako najbardziej istotne z punktu widzenia funkcji uzdrowiskowej przedstawiciele gmin wymieniali zwłaszcza systemy ochrony środowiska (16 na 23 gminy). Duże znaczenie (blisko połowa gmin deklarujących Smart City, tj. 11-12 z nich) ma też zwiększenie bezpieczeństwa (np. poprzez systemy bezpiecznego monitoringu) oraz platforma informacji turystycznej (np. wirtualny przewodnik turystyczny). Wyraźnie rzadziej wymieniano inteligentne systemy transportowe (jeden na sześciu badanych stosujących rozwiązania oparte na technologiach Smart City).

Rys. 16. Rozwiązania oparte na technologiach Smart City wykorzystywane w gminach uzdrowiskowych, postrzegane przez uczestników badania jako trzy najbardziej istotne z punktu widzenia funkcji uzdrowiskowej gminy

Źródło: badanie NIST.

Wśród innych wymieniano rozwiązania z trzech obszarów:

- rozwiązania informatyczne: aplikacje Ecoharmonogram, interaktywna strona internetowa gminy, portal interesanta, wirtualna mapa turystyczna, publiczna sieć Wi-Fi,
- rozwiązania transportowe i infrastruktura drogowa: pojazdy elektryczne, promocja transportu elektrycznego, parkingi, inteligentne oświetlenie LED w całej gminie, inteligentne oświetlenie uliczne,
- inne – promocyjna kapsuła wrażeń.

Inteligentne systemy transportowe wymieniano jedynie w gminach miejskich, podczas gdy rozwiązania grupowane jako „inne” – głównie w miejsko-wiejskich. W gminach miejskich najczęściej stosowane okazały się systemy ochrony środowiska, podczas gdy w gminach miejsko-wiejskich – platforma informacji turystycznej. W gminach wiejskich równie często wskazywano na systemy ochrony środowiska i platformy informacji turystycznej. W gminach o najkrótszej tradycji uzdrowiskowej większe niż w innych znaczenie ma wykorzystanie rozwiązań Smart City w obszarze bezpieczeństwa, mniejsze zaś – w systemach ochrony środowiska.

W dużych miastach najistotniejsze są inteligentne systemy transportowe, miasta od 50 do 100 tys. mieszkańców równie często stosują systemy zapewniające zwiększenie bezpieczeństwa. W gminach najmniejszych ranking jest następujący: inteligentne systemy transportowe, zwiększenie bezpieczeństwa, platforma informacji turystycznej, inne (brak wskazań dla inteligentnych systemów transportowych). Dla miejscowości od 10 do 20 tys. mieszkańców równie ważne są z perspektywy Smart City systemy ochrony środowiska i platforma informacji turystycznej, czterokrotnie rzadziej wskazywano na zwiększenie bezpieczeństwa. Z kolei w gminach od 20 do 50 tys. mieszkańców podobnie ważne są wszystkie te rozwiązania (poza „inteligentnym transportem”), aczkolwiek najczęściej wymieniano systemy ochrony środowiska i rozwiązania służące zwiększeniu bezpieczeństwa.

5.4. Postrzeganie korzyści z posiadania statusu gminy uzdrowiskowej dla rozwoju gminy

Przedstawiciele gmin uzdrowiskowych odnieśli się również do korzyści, jakie w ich opinii niesie ze sobą posiadanie statusu uzdrowiska dla rozwoju gminy. Najważniejsze okazuje się zapewnienie całorocznego napływu turystów do gminy – twierdzi tak ok. 3/4 badanych (wskazania 33 na 42 gminy). Dla połowy gmin ważna jest także rozpoznawalność gminy w kraju i za granicą i rozwój usług okołoturystycznych. Ważne są także bardziej doraźne kwestie finansowe – zaletą jest uzyskiwanie dotacji uzdrowiskowej (wskazania blisko połowy gmin – rys. 17). Ze statusem gminy uzdrowiskowej wiążą się też dodatkowe miejsca pracy. Dla mniej więcej co czwartej gminy ważny jest też łatwiejszy dostęp do usług medycznych oraz możliwość pozyskania środków z regionalnych programów operacyjnych na działalność uzdrowiskową. W sporadycznych wypowiedziach status gminy uzdrowiskowej kojarzony jest z rozwojem infrastruktury, wzrostem zamożności mieszkańców czy likwidacją bezrobocia. Jako inne korzyści dla jednej z gmin wskazano współpracę zagraniczną (miasta partnerskie) oraz poprawę estetyki przestrzeni na terenie gminy.

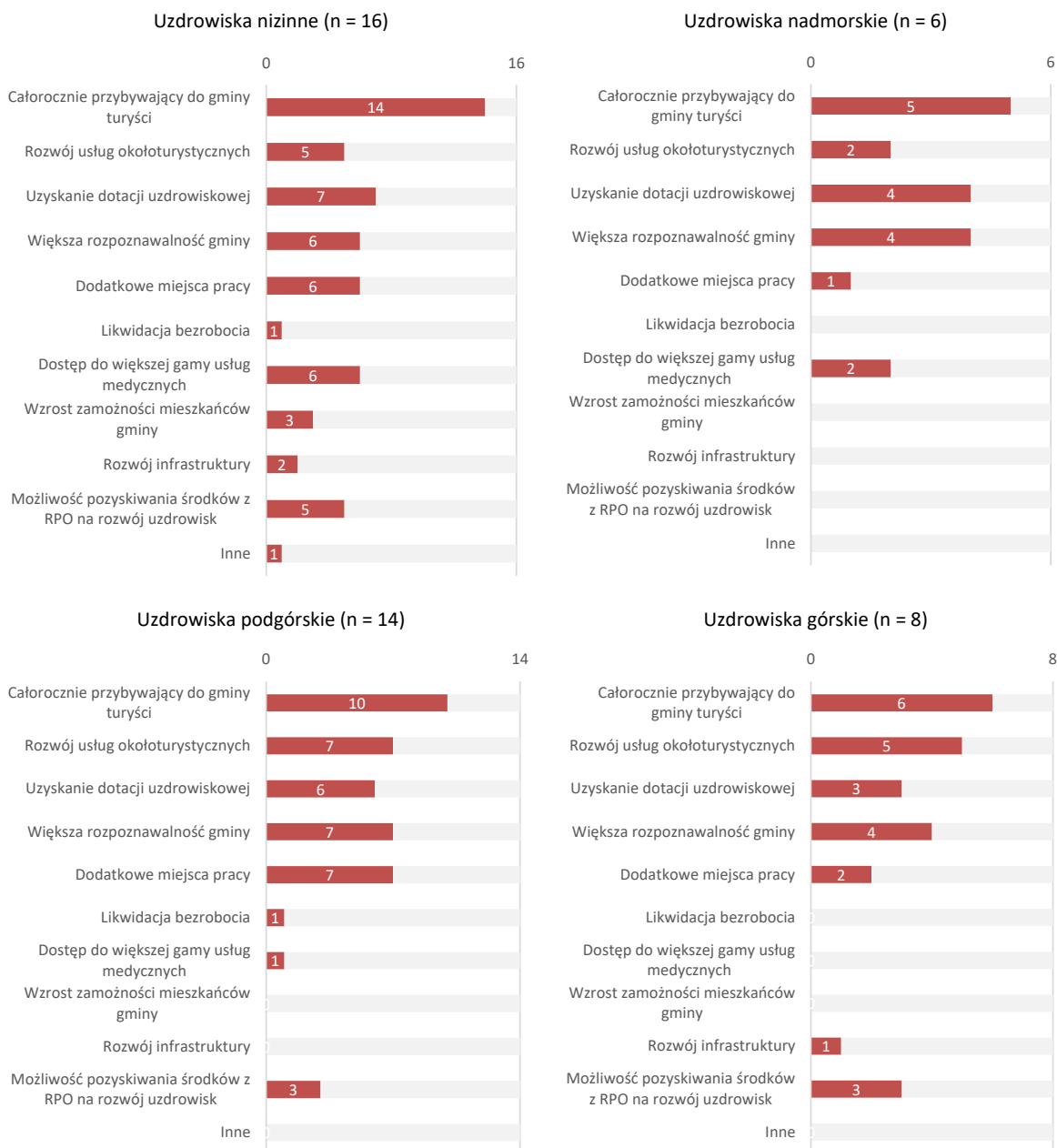
Rys. 17. Trzy najważniejsze korzyści dla rozwoju gminy związane z uzyskaniem statusu uzdrowiska

Źródło: badanie NIST (n = 42).

Najbardziej holistycznie widzą korzyści w tym zakresie przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich, przy czym jako trzy najważniejsze kwestie można wskazać: jak w innych gminach całoroczny napływ turystów, a następnie – uzyskanie dopłaty środowiskowej i dodatkowe miejsca pracy. Z kolei w gminach miejskich na drugim miejscu znajdują się *ex aequo* rozwój usług okołoturystycznych i większa rozpoznawalność gminy w kraju i za granicą, natomiast najmniej wiążą status uzdrowiska z sytuacją na rynku pracy. W gminach wiejskich z kolei, poza całoroczną turystyką, istotne jest uzyskiwanie środków z dopłaty środowiskowej, a także zapewnienie dodatkowych miejsc pracy. Na wzrost zamożności mieszkańców nie wskazywano w tym również biorąc pod uwagę typ uzdrowisk (ze względu na ich położenie geograficzne) zauważyć można różnice między oceną korzyści przez gminy (rys. 18).

Rys. 18. Najważniejsze korzyści dla rozwoju gminy związane z uzyskaniem statusu uzdrowiska według typu uzdrowiska

Źródło: badanie NIST.

W gminach z najstarszymi uzdrowiskami jako korzyść dla ich rozwoju najczęściej wymieniano zwłaszcza większą rozpoznawalność gminy w kraju i za granicą (nieco ponad 2/3 wskazań w tej grupie), podczas gdy dla pozostałych gmin na pierwszym miejscu stawiano utrzymanie sezonu turystycznego przez cały rok - wskazywano tak we wszystkich gminach powstałych w pierwszej połowie XX w. i niemal we wszystkich w pozostałych grupach, ale też w blisko 2/3 gmin najstarszych, w których jest to drugi co do ważności czynnik. W niemal wszystkich gminach powstałych w XX w., ale w okresie przedwojennym,

istotną korzyścią jest też napływ środków finansowych z dopłaty uzdrowiskowej. Dostęp do większej gamy usług medycznych stanowi istotny aspekt dla gmin o najkrótszej historii uzdrowiskowej (2. pozycja). Równie ważny jest w tej grupie rozwój usług okołoturystycznych (*ex aequo* 2. pozycja).

Przedstawiciele gmin zostali również poproszeni o uszeregowanie wymienianych przez siebie korzyści, tj. o określenie, które z nich uplasowałoby na 1., 2. i 3. miejscu (tab. 7).

Tabela 7. Liczba gmin, dla których dana korzyść związana z uzyskaniem statusu uzdrowiska znajduje się na 1., 2. lub 3. miejscu

Korzyści	1. miejsce	2. miejsce	3. miejsce
Całorocznie przybywający do gminy turyści (i kuracjusze)	20	8	3
Dodatkowe miejsca pracy	4	6	3
Dostęp do większej gamy usług medycznych	2	4	2
Likwidacja bezrobocia	1	0	4
Możliwość pozyskiwania środków z Regionalnych Programów Operacyjnych województw dedykowanych na rozwój uzdrowisk	1	3	4
Rozwój infrastruktury	1	2	1
Rozwój usług okołoturystycznych	1	10	6
Dodatkowe środki z opłaty uzdrowiskowej	0	0	1
Uzyskanie dotacji uzdrowiskowej	3	6	9
Większa rozpoznawalność gminy na terenie kraju oraz za granicą	7	2	12
Wzrost jakości życia mieszkańców	1	0	0
Wzrost zamożności mieszkańców gminy	1	1	0

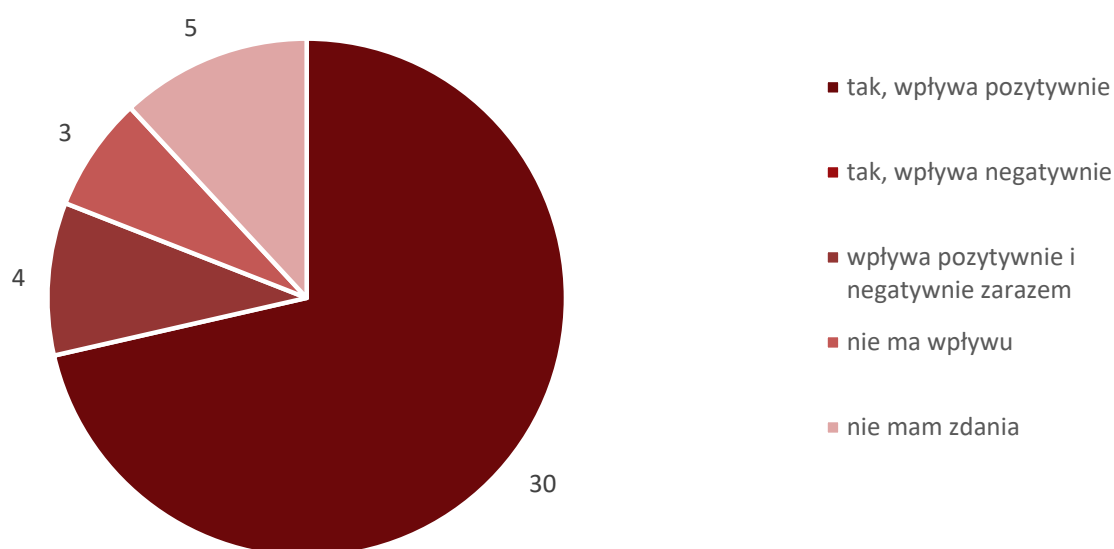
Źródło: badanie NIST (n = 42).

Jak widać, na pierwszym miejscu zdecydowanie najczęściej wskazywano całoroczny napływ turystów (lub turystów i kuracjuszy) – wybrała tak blisko połowa przedstawicieli gmin. Nieco rzadziej, aczkolwiek również z dość dużą częstością, wskazywano na pierwszym miejscu większą rozpoznawalność gminy (1/6 badanych). Były też jednak takie gminy, które na pierwszym miejscu wskazały wzrost zamożności czy jakości życia mieszkańców (Solec-Zdrój i Gołdap), rozwój usług okołoturystycznych (Szczawno-Zdrój), rozwój infrastruktury (Kra-ków), możliwość pozyskania środków z RPO na działalność uzdrowiskową (Jedlina-Zdrój) czy też likwidację bezrobocia (Uniejów). Z kolei na drugim miejscu wskazywano najczęściej rozwój usług okołoturystycznych – jednak dotyczy to już tylko mniej więcej co czwar-tej gminy. W tym względzie głosy rozłożyły się na korzyści w czterech obszarach – poza

wymienionym wcześniej na: całoroczny napływ turystów (8 na 42 wskazania), dodatkowe miejsca pracy i uzyskanie dopłaty środowiskowej (po 6). Jeśli chodzi o wskazanie trzeciej co do ważności korzyści z posiadania statusu gminy uzdrowiskowej opinie były również dość rozproszone, choć w tym względzie na pierwszy plan wysuwają się dwie kwestie – większa rozpoznawalność gminy (12 na 42 wskazania) i uzyskanie dotacji uzdrowiskowej (9), kolejny co do częstości występowania był rozwój usług okołoturystycznych (6).

Przedstawiciele większości (blisko 3/4) gmin dostrzegają korzyści z uzyskania statusu gminy uzdrowiskowej również po stronie poprawy jakości życia mieszkańców (rys. 19). Jednocześnie są też tacy, którzy obok korzyści widzą mankamenty tej sytuacji (w czterech gminach wskazano nie tylko na korzyści, ale jednocześnie również na słabe strony). Poza tym w pięciu gminach uznano, że ma to tylko negatywne konsekwencje dla jakości życia mieszkańców. Brak wpływu deklarowano z kolei w trzech gminach – Krasnobród, Duszniki-Zdrój i Iwonicz-Zdrój.

Rys. 19. Odpowiedzi na pytanie „Czy posiadanie statusu gminy uzdrowiskowej Pani/Pana zdaniem wpływa na zmianę jakości życia mieszkańców Państwa gminy?”

Źródło: badanie NIST.

Odpowiedzi twierdzące zdecydowanie przeważają w gminach uzdrowiskowych (niezależnie od kryterium ich podziału). Generalnie, odpowiedzi rozkładały się w następujący sposób:

- relatywnie najczęściej korzystny wpływ deklarowano w gminach wiejskich (6 na 7 gmin); co ósma gmina miejska (2 na 16) oraz po jednej gminie miejsko-wiejskiej (co dwudziesta) i wiejskiej (co siódma) doświadcza negatywnych skutków; o braku wpływu mówili przedstawiciele jednej gminy miejskiej i dwóch miejsko-wiejskich;
- relatywnie najmniej korzystnych opinii jest wśród przedstawicieli gmin zamieszkiwanych przez 20-50 tys. mieszkańców (ok. połowa wskazań wobec np. 100% odpowiedzi

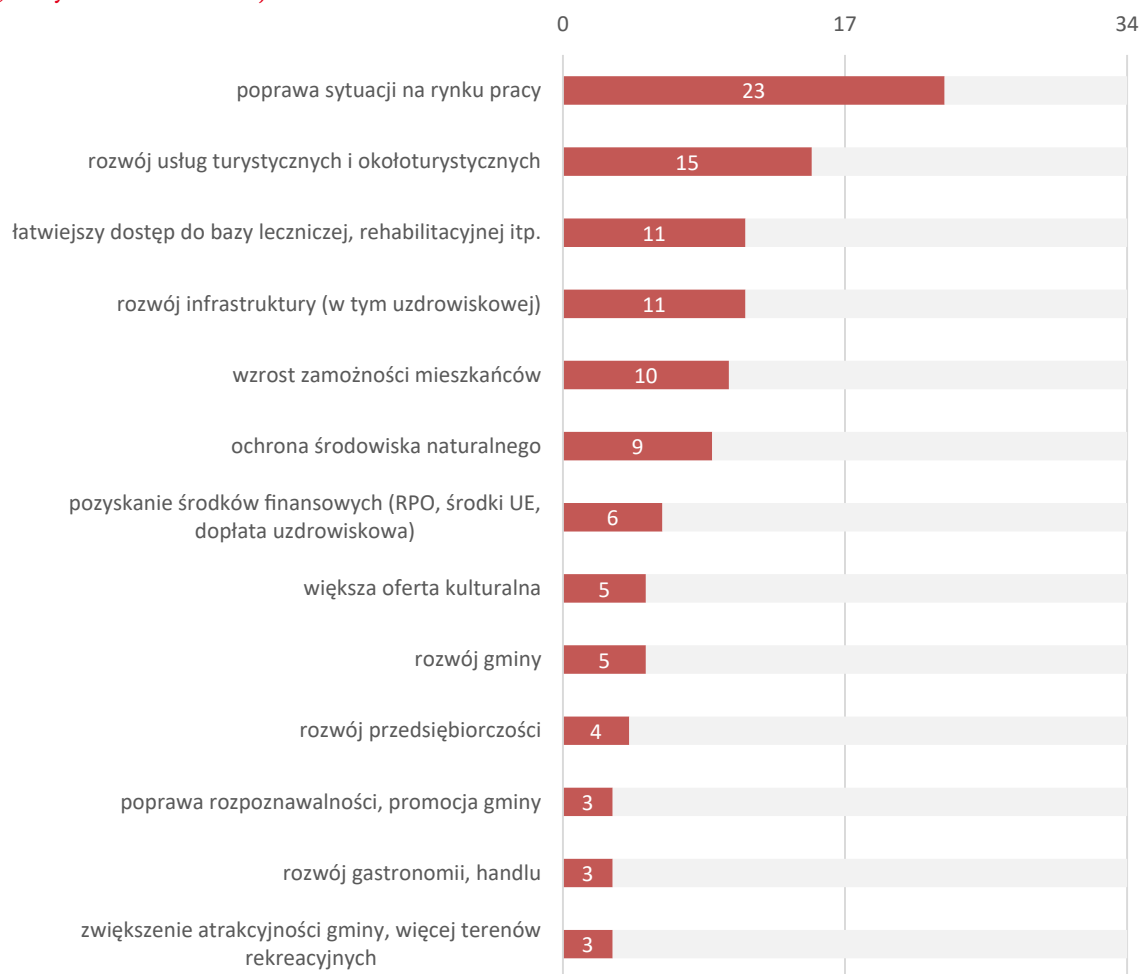
na tak dla gmin o liczbie mieszkańców 50 tys. lub więcej i blisko 3/4 – dla pozostałych); w gminach 20-50 tys. jedna osoba (na 7) była przeciwnego zdania, zaś w gminach od 10 do 20 tys. – 1 osoba (na 14) wskazała na wpływ negatywny, a druga – na jego brak; z kolei w gminach najmniejszych dla obu tych wariantów pojawiły się po dwa wskazania (na 18);

- korzystny wpływ deklarowano częściej w gminach o krótszych tradycjach uzdrowiskowych (XX w.), przy czym w jednym z uzdrowisk powojennych wskazano też na wpływ negatywny; negatywny wpływ dostrzega się też w jednej gminie (z 15) o najdłuższej tradycji oraz w dwóch (z 14) gminach z uzdrowiskami o historii sięgającej XIX w.; jeśli chodzi o brak wpływu, to deklarowano go tylko w dwóch ostatnio wymienionych typach gmin, w odwrotnych proporcjach (2 wskazania dla wariantu XVIII w. i wcześniej, 1 – dla XIX w.);
- zwolenników tezy o negatywnym wpływie posiadania statusu gminy uzdrowiskowej dla jakości życia mieszkańców nie ma wśród respondentów z gmin, na których są zlokalizowane uzdrowiska nizinne i górskie (wobec 2 na 6 i 2 na 14 respondentów odnoszących się do uzdrowisk nadmorskich i podgórskich – w przypadku gmin nadmorskich oznacza to, że blisko połowa respondentów wskazała na skutki negatywne); na brak wpływu wskazano w jednej gminie z uzdrowiskiem nizinnymi i dwóch – podgórskim.

Jeśli chodzi o negatywne skutki dla jakości życia mieszkańców w otwartych wypowiedziach wymieniano przede wszystkim bariery związane z ochroną zasobów naturalnych uzdrowiska (bariery dla przedsiębiorczości np. ograniczenia ze strony ochrony środowiska; ograniczenia związane z możliwością gospodarowania własnymi gruntami, ograniczenia ustawowe; ograniczenia wynikające z norm chroniących naturalne surowce lecznicze, tj. wody czy obszaru górniczego; zakaz prowadzenia określonych działalności gospodarczych, ograniczenia wynikające z lokalizacji w strefach ochrony uzdrowiskowej). Druga grupa utrudnień dotyczy kwestii związanych ze wzmożonym ruchem turystycznym, z którego wynikają problemy komunikacyjne (duży ruch komunikacyjny pojazdów prywatnych, problemy z parkowaniem w centrum miasta), a także codzienne trudności dla mieszkańców (uciążliwość związana z dużą liczbą turystów, zakłócanie ciszy nocnej przez turystów) i zaśmieszenie środowiska.

Korzyści jest, jak podkreślano, więcej. Badani poproszeni zostali o wskazanie trzech ich zdaniem najważniejszych – syntezę odpowiedzi zaprezentowano na rys. 20.

Rys. 20. Kluczowe korzyści dla jakości życia mieszkańców z tytułu posiadania statusu gminy uzdrowiskowej

Źródło: badanie NIST (n = 34).

Głównych korzyści „społecznych”, dotyczących jakości życia mieszkańców upatruje się w poprawie sytuacji na rynku pracy – wskazywało tak 2/3 (23 na 34) przedstawicieli gmin, którzy dostrzegają korzyści z posiadania statusu gminy uzdrowiskowej w tym właśnie zakresie. Istotne są również pozytywne skutki dla rozwoju turystyki i szeroko rozumianych usług okołoturystycznych (mówiono w tym kontekście również o rozwoju przedsiębiorczości, handlu i usług). Łącznie na te aspekty wskazywali przedstawiciele blisko 2/3 gmin (potwierdzających pozytywny wpływ działalności uzdrowiskowej). Dodając do tego odpowiedzi „rozwój gminy” daje nam to pozytywny obraz społecznych konsekwencji posiadania statusu gminy uzdrowiskowej dla szeroko rozumianego rozwoju gminy. Dodatkowo, mieszkańcy gmin mają możliwość odczucia pozytywów po stronie zwiększenia własnej zamożności (m.in. poprzez wzrost cen nieruchomości), jak i łatwiejszego dostępu do usług leczniczych i rehabilitacyjnych w ośrodkach uzdrowiskowych (jest to trzecia co do ważności korzyść wymieniana przez przedstawicieli gmin – mniej więcej przez co trzecią

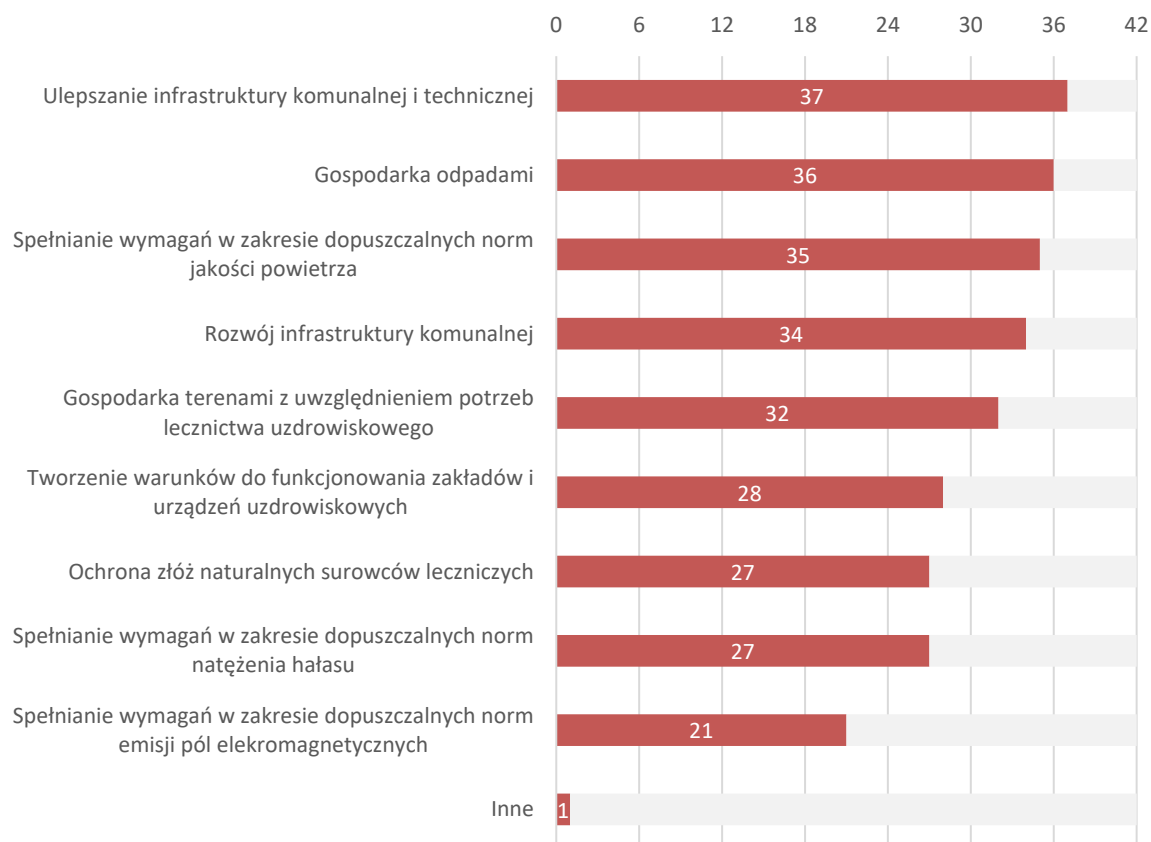
osobę). W gminach uzdrowiskowych generalnie żyje się lepiej – dzięki inwestycjom w infrastrukturę (nie tylko tę uzdrowiskową), lepszą jakość środowiska naturalnego, większej powierzchni bardziej atrakcyjnych terenów rekreacyjnych, dostępie do szerszej oferty kulturalnej. Dla gmin nie bez znaczenia jest też uzyskanie dostępu do dodatkowych środków, które mogą być przeznaczone na rozwój gminy (z RPO i innych funduszy współfinansowanych ze środków UE, ale też dotacji uzdrowiskowej, która – przypomnijmy – jest równa wpływom uzyskiwanym przez gminy z opłaty uzdrowiskowej, pobranej w roku poprzedzającym rok bazowy). Wśród korzyści dla poprawy jakości życia mieszkańców wymieniano także wzrost rozpoznawalności gminy, jej promocję, które zwiększają skalę wcześniej wymienianych benefitów (rys. 20).

Podsumowując, bilans korzyści i strat z tytułu działalności uzdrowiskowej jest z punktu widzenia jakości życia mieszkańców gmin uzdrowiskowych zdecydowanie pozytywny – wyraźnie przeważają korzyści, choć nie da się pominąć również mankamentów związanych zwłaszcza z ograniczeniami wynikającymi z ochrony naturalnych zasobów leczniczych, jak i wzmożonej turystyki. Jak podkreślano, korzyści jednak przeważają.

5.5. Działania podejmowane celem ochrony warunków naturalnych uzdrowiska

Skoro funkcja uzdrowiskowa gminy ma tak istotne znaczenie dla większości gmin, w jaki sposób chronią one warunki naturalne uzdrowiska? Jak można wnioskować analizując dane zaprezentowane na rys. 21, gminy podchodzą do tego holistycznie. W prawie wszystkich gminach podejmuje się działania służące ulepszeniu infrastruktury komunalnej i technicznej i rozwojowi infrastruktury komunalnej.

Rys. 21. Działania podejmowane przez gminę zmierzające do ochrony warunków naturalnych uzdrowiska

Źródło: badanie NIST (n = 42).

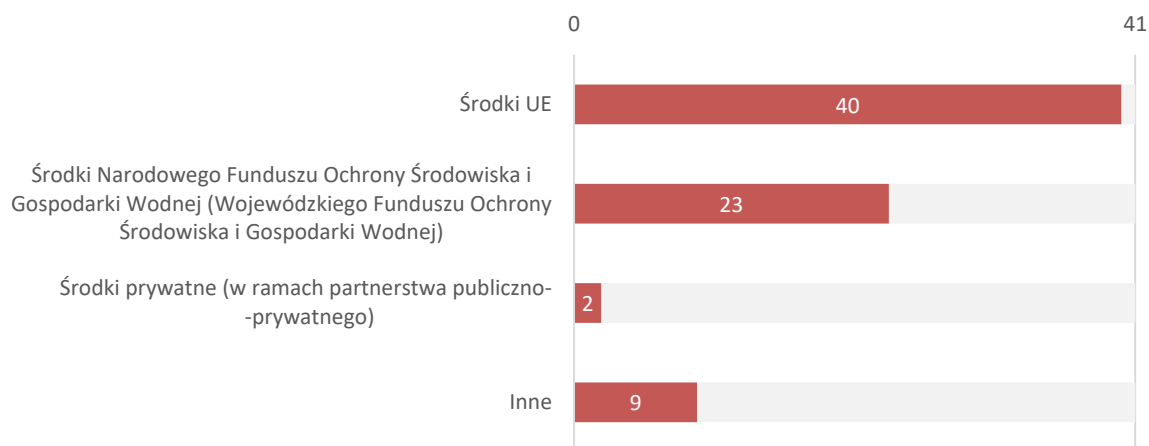
Co istotne, podejmowane są też działania służące ochronie środowiska poprzez gospodarowanie odpadami, a także zapewnienie spełniania wymagań w zakresie dopuszczalnych norm jakości powietrza, jak również hałasu oraz (nieco rzadziej) emisji pól elektromagnetycznych. Jest to ważne biorąc pod uwagę wyniki kontroli Naczelnej Izby Kontroli (NIK) z 2016 r., która zgłosiła zastrzeżenia w tym zakresie odnośnie 9 z 11 badanych wówczas gmin uzdrowiskowych⁴⁷². Równie ważne są działania bezpośrednio związane z funkcją uzdrowiskową – gospodarka terenami z uwzględnieniem potrzeb lecznictwa uzdrowiskowego (nieco ponad 3/4 gmin), tworzenie warunków do funkcjonowania zakładów i urzędzeń uzdrowiskowych oraz ochrona źródeł naturalnych surowców leczniczych (2/3 gmin). W jednej gminie wskazano także na ochronę zasobów zieleni szeroko rozumianej.

Na inwestycje związane z rozwojem funkcji uzdrowiskowej wykorzystuje się m.in. środki zewnętrzne. Ze środków z jakiegokolwiek źródła nie korzystała tylko jedna gmina – Brześć Kujawski. Niemal wszystkie gminy, które deklarują korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowania, korzystają ze środków unijnych na finansowanie działalności

⁴⁷² NIK (2016), *Spełnianie wymogów określonych dla uzdrowisk*, Nr ewid. 179/2016/P/16/091/LSZ.

uzdrowiskowej (rys. 22). Istotnym źródłem środków zewnętrznych jest w tym zakresie także Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) – wskazała na niego ponad połowa badanych (23). Sporadycznie natomiast stosowane jest w tym zakresie partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) – dotyczy to tylko dwóch gmin uzdrowiskowych: Solec-Zdrój i Szczawnica.

Rys. 22. Środki zewnętrzne wykorzystywane na działalnością uzdrowiskową

¹ Pominięto Brześć Kujawski.

Źródło: badanie NIST (n = 41).

Wśród innych zewnętrznych źródeł finansowania wymieniano: fundusze norweskie (3 gminy), fundusze szwajcarskie (2 gminy), Dolnośląski Fundusz Pomocy Rozwojowej (2 gminy), a także fundusze transgraniczne, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego, Fundusz Dróg Samorządowych i ogólnie dotację z budżetu państwa (po 1 gminie).

Gminy wiejskie relatywnie rzadziej stosują środki NFOŚiGW, rzadziej sięgają też po środki z innych źródeł (jak np. fundusze norweskie). Z kolei na partnerstwo publiczno-prywatne nie wskazała żadna z miejskich gmin uzdrowiskowych. Biorąc pod uwagę wielkość gminy, mierzoną liczbą mieszkańców, warto zwrócić uwagę, że ze środków prywatnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego korzystały tylko dwie gminy najmniejsze, o liczbie mieszkańców do 10 tys. Zauważmy również, że w przypadku gmin nadmorskich dywersyfikacja zewnętrznych źródeł finansowania działalności uzdrowiskowej jest najmniejsza – w zasadzie ograniczają się do środków UE, poza tym tylko jedna gmina skorzystała ze środków NFOŚiGW.

5.6. Promocja gminy uzdrowiskowej

Gminy podejmują różnego rodzaju działania służące promowaniu uzdrowiska. Wskazują na to odpowiedzi przedstawicieli gmin na pytanie „Proszę wskazać 3 najważniejsze działania,

które podejmuje Państwa gmina w celu promocji uzdrowiska”. Podsumowując te wypowiedzi, aktywności promocyjne gmin uzdrowiskowych obejmują przede wszystkim:

1. imprezy/wydarzenia kulturalne – 24 wskazania,
2. promocję/reklamę w mediach – 21 wskazań,
3. targi (w tym zwłaszcza turystyczne), misje gospodarcze – 17 wskazań,
4. wydawnictwa (albumy, przewodniki, foldery, broszury), mapy, foldery, gazetki – 12 wskazań,
5. Internet (w tym strona www gminy) – 12 wskazań,
6. inwestycje w infrastrukturę, rewitalizacja, poprawa estetyki gminy – 10 wskazań,
7. radio, TV (w tym udział w programach telewizji śniadaniowej) – 9 wskazań,
8. artykuły w czasopiśmie, prasie – 7 wskazań,
9. promocję w ramach działań stowarzyszenia gmin uzdrowiskowych – 7 wskazań,
10. współpracę z różnymi interesariuszami – 7 wskazań,
11. kampanie/akcje promocyjne – 6 wskazań,
12. imprezy sportowe – 5 wskazań,
13. media społecznościowe – 5 wskazań,
14. konferencje, kongresy – 5 wskazań,
15. centra promocyjne – 2 wskazania,
16. banery, reklama zewnętrzna – 2 wskazania,
17. pozyskanie środków zewnętrznych na promocję działalności uzdrowiskowej – 2 wskazania.

Wymieniano również (pojedyncze wskazania) bieżące działania promocyjne, jak również działania proekologiczne, włączanie się w projekty dla gmin uzdrowiskowych, materiały reklamowe, udział w konkursach (np. organizowanych przez UE). Spośród wypowiedzi uczestników badania zacytujmy kilka:

- współpraca w zakresie kręcenia filmów np. „Blondynka”,
- wspólne imprezy (Festiwal biegów górskich, Międzynarodowe Festiwal Tańca, Festiwal Górski),
- ujmowanie produktów uzdrowiskowych jako jednego z elementów kompleksowej oferty gminy,
- opracowanie marki miejsca w celu poszukiwania turystów i inwestorów z branży medycznej,
- promocja w Internecie, pozycjonowanie w Google, artykuły sponsorowane w portalach branżowych np. Onet.pl, turystyka, reklamy łączone np. artykuł w National Geographic Traveler wraz z emisją internetową artykułu,
- tworzenie unikatowej w skali kraju infrastruktury uzdrowiskowej, przykładowo Parki Źródłowe z największymi w kraju Ogrodami Sensorycznymi,

- udział w konkursach organizowanych przez Unię Europejską i Polską Organizację Turystyczną,
- udział w śniadaniowych programach telewizyjnych, kampaniach informacyjno-promocyjnych, połączone z emisją reklam w pismach branżowych lub periodykach, koordynacja działań promocyjnych z właścicielami zakładów uzdrowiskowych.

Zakończenie

Funkcjonowanie gmin uzdrowiskowych w Polsce ma długoletnią tradycję. Historia działalności dla większości z nich sięga nawet kilkuset lat, aczkolwiek dwa uzdrowiska (Dąbki i Uniejów) uzyskały ten status już w XXI w. Zlokalizowane są one zarówno w gminach wiejskich, miejsko-wiejskich, jak i w dużych gminach miejskich (Kraków, Jelenia Góra czy Inowrocław), położone są na terenach nizinnych i podgórskich (najczęstsze lokalizacje), jak i górskich oraz nadmorskich. Blisko połowę gmin uzdrowiskowych zamieszkuje mniej niż 10 tys. osób, a nieco ponad 1/3 – od 10 do 20 tys. mieszkańców. Podobnie jak w przeważającej części gmin w Polsce, 2/3 gmin uzdrowiskowych boryka się z problemem depopulacji.

Dokonana w opracowaniu analiza funkcjonowania polskich uzdrowisk wskazuje na niejednorodny ich obraz w zakresie funkcji leczniczej. Uzdrowiska różnią się profilem działalności, który jest pochodną dostępnych na ich terenie zasobów naturalnych. Status gminy uzdrowiskowej większość gmin uzyskała w oparciu o zróżnicowane zasoby naturalne (typ mieszany) – dotyczy to ponad połowy funkcjonujących obecnie uzdrowisk. Zasoby te zwykle opierają się na połączeniu borowiny bądź warunków klimatycznych z innymi surowcami (zwłaszcza solanką i/lub wodami leczniczymi). Niemniej jednak w uzdrowiskach stosuje się również inne niż dostępne na ich terenie surowce naturalne. W 2020 r. uzdrowiska prowadziły przede wszystkim sanatoria uzdrowiskowe dla dorosłych, jedynie nieliczne placówki prowadzą zakłady lecznictwa dla dzieci. Jeśli chodzi o kierunki leczenia, najczęściej świadczone są usługi związane z chorobami reumatologicznymi i ortopedyczno-urazowymi, a także z chorobami układu nerwowego, kardiologicznymi i nadciśnieniem oraz górnych i dolnych dróg oddechowych. Nieliczne są ośrodki, w których prowadzone jest leczenie chorób oka i przyrządów oka, chorób onkologicznych, chorób krwi i układu krwiotwórczego oraz chorób endokrynologicznych. W prawie wszystkich uzdrowiskach wykorzystywane są parki zdrojowe. Znaczna część uzdrowisk korzysta też z pijalni uzdrowiskowych i/lub leczniczych i rehabilitacyjnych basenów uzdrowiskowych. Blisko połowa uzdrowisk posiada ścieżki

kinezyterapii i/lub tętnie. Umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia realizują wszystkie uzdrowiska, z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych – co drugie.

Gminy uzdrowiskowe w Polsce przeważnie współpracują ze sobą, 2/3 gmin deklaruje też współpracę ponadnarodową. Wzajemne kontakty obejmują najczęściej obszar kultury, sportu, edukacji, ale także umożliwiają realizację projektów inwestycyjnych finansowanych ze źródeł zewnętrznych. Zaprezentowane studia przypadków (rozdział 3) wskazują na dużą różnorodność podejmowanej współpracy.

Podsumujmy wyniki w zakresie potencjału rozwojowego oraz szans i barier w tym zakresie. Po pierwsze, swoją funkcję uzdrowiskową gminy realizują przede wszystkim z uwagi na posiadane surowce lecznicze lub czynniki klimatyczne, ale też dlatego, że postrzegają w tym możliwości rozwoju gminy. Polaryzacja odpowiedzi potwierdza dużą spójność podejścia gmin, które postrzegają uzyskanie statusu gminy uzdrowiskowej w kategoriach szans na rozwój. Jeśli chodzi o bariery rozwoju gminy z perspektywy ich funkcji uzdrowiskowych, wskazywano przede wszystkim na bariery dla przedsiębiorczości, np. ograniczenia ze strony ochrony środowiska, jak też nadmierna emisja dwutlenku węgla – CO₂. Gminy podchodzą przy tym holistycznie do ochrony warunków naturalnych uzdrowiska. W prawie wszystkich gminach podejmuje się działania służące ulepszeniu infrastruktury komunalnej i technicznej oraz rozwojowi infrastruktury komunalnej. Co istotne, podejmowane są też działania służące ochronie środowiska poprzez gospodarowanie odpadami, a także zapewnienie spełniania wymagań w zakresie dopuszczalnych norm jakości powietrza, jak również hałasu oraz (nieco rzadziej) emisji pól elektromagnetycznych. Równie ważne są działania bezpośrednio związane z funkcją uzdrowiskową.

Posiadanie statusu gminy uzdrowiskowej wymaga od gmin utrzymania i rozwoju potencjału uzdrowiskowego, które finansowane są m.in. ze środków z opłaty uzdrowiskowej (choć zasady ich dystrybucji są różne). Czy jednak im się to opłaca, czy bilans korzyści i strat z tytułu działalności uzdrowiskowej jest pozytywny, czy warto podejmować starania związane z utrzymaniem statusu gminy uzdrowiskowej? Przeprowadzone badania potwierdzają, że choć nie da się pominąć mankamentów z tym związanych (dotyczących zwłaszcza ograniczeń wynikających z ochrony naturalnych zasobów leczniczych, jak i wzmożonej turystyki) zdecydowanie przeważają korzyści. Najważniejsze to zapewnienie całorocznego napływu turystów do gminy, a także rozpoznawalność gminy w kraju i za granicą oraz rozwój usług okołoturystycznych. Zaletą jest też dotacja uzdrowiskowa. Głównych korzyści społecznych upatruje się w poprawie sytuacji na rynku pracy, rozwoju turystyki i szeroko rozumianych usług okołoturystycznych. Poza tym w gminach uzdrowiskowych generalnie żyje się lepiej – dzięki inwestycjom w infrastrukturę (nie tylko uzdrowiskową), lepszej jakości środowiska naturalnego, atrakcyjnym terenom rekreacyjnym, dostępowi do szerszej oferty kulturalnej.

Jakie działania są podejmowane w gminach celem utrzymania ich funkcji uzdrowiskowej? Gminy stawiają przy tym przede wszystkim na ogólne inwestycje infrastrukturalne, inwestycje w infrastrukturę uzdrowiskową oraz związane z infrastrukturą sportową, rekreacyjną i kulturalną, a (nieco rzadziej) inwestycje związane z ochroną środowiska. Niektóre z podejmowanych inwestycji wpisują się w działania rewitalizacyjne, inne służą wdrożeniu rozwiązań opartych na technologiach Smart City. Niemal wszystkie gminy wskazywały na potrzebę dalszych inwestycji infrastrukturalnych związanych z rozwojem funkcji uzdrowiskowych. W szczególności planowane są: rozbudowa infrastruktury uzdrowiskowej, odbudowa zakładów przyrodoleczniczych, inwestycje w parki zdrojowe, infrastrukturę związaną z solanką, rozpoczęcie eksploatacji złóż borowiny, budowa tężni, poszukiwanie wód termalnych itp. Przytoczone wyniki mogą wskazywać na właściwy kierunek rozwoju gmin uzdrowiskowych w Polsce. Zmieniający się rynek – większa troska o zdrowie, zachowanie sprawności fizycznej, wyglądu i młodości – coraz częściej staje się bowiem motywem wyjazdów turystycznych do uzdrowisk. Pomimo tego, że dominuje publiczny system finansowania usług uzdrowiskowych, w którym skierowania uzyskują (ze względu na większą skalę problemów zdrowotnych) przede wszystkim osoby starsze, profil klienta ulega powoli zmianie. Wydaje się (co nie było jednak przedmiotem tego badania), że zmiany te mogły zostać zintensyfikowane przez pandemię COVID-19, która zwiększyła zainteresowanie turystyką krajową, w tym komercyjnymi usługami uzdrowiskowymi. Rzecz jasna ograniczenia, jakie miały miejsce wiosną 2020 r. oraz od jesieni 2020 r., zamroziły funkcjonowanie uzdrowisk, można się jednak spodziewać, że złagodzenie restrykcji ponownie zwiększy popyt na ich ofertę – zarówno leczniczą, jak i turystyczną. Aby wykorzystać tę szansę, gminy uzdrowiskowe powinny oferować szeroki zakres usług uzupełniających ze sfery profilaktyki zdrowotnej, turystyki i rekreacji (co zresztą postulowano już przed laty⁴⁷³). Ponieważ turystyka uzdrowiskowa jest jednym z identyfikowalnych polskich produktów markowych, uznawanym na rynkach zagranicznych⁴⁷⁴, osiągnięcie tych celów jest w zasięgu gmin uzdrowiskowych.

dr hab. Justyna Wiktorowicz, prof. UŁ
dr Iwona Wieczorek

⁴⁷³ A.R. Szromek, *Cechy atrakcyjności ...*, op.cit.

⁴⁷⁴ P. Komornicki, *Uzdrowisko XXI wieku – innowacje w uzdrowiskach na przykładzie „Uzdrowiska Iwonicz S.A.”*, [w:] J. Hermaniuk, J. Krupa, *Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk – klastering*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2010, s. 41.

Bibliografia

- Ashenburg K., *Historia brudu*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2009.
- Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl/BDL>).
- Chmielewski M.J., Kardaś A., *Goldap – małe miasto przygraniczne*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, Nr 4, 2013.
- Czajkowski P., *Truskawiecka „Naftusia” – historia wiecznie żywa*, „Wędrowiec Świętokrzyski”. Miesięcznik Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, nr 130, czerwiec 2017.
- Czerniec W. (red.), *Nałęczów i okolice, Informator Turystyczny*, Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Lessowych Wąwozów”, Nałęczów 2011.
- Dryglas D., Golba J., *Stymulatory i bariery posiadania statusu uzdrowiska w Polsce i jego wpływ na rozwój turystyki uzdrowiskowej*, Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja, 21 (1), 2018.
- Gonda-Soroczyńska E., *Przestrzeń uzdrowiskowa w krajobrazie kulturowym wsi na przykładzie uzdrowiska Solec-Zdrój*, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Nr 1/2011.
- Graniczny M., Satkunas J., Motuza G., Kowalski Z., Urban H., Čyžienė J., *Ciekawostki geologiczne Druskininkai (Druskininkai)*, „Przegląd Geologiczny”, vol. 59, nr 3, 2011.
- Grassmann M., *Uzdrowisko pachnące lipami*, Medyk Białostocki, nr 84, styczeń 2010 r., https://www.umb.edu.pl/photo/pliki/medyk/2010/mb_01_net_0.pdf (dostęp: 22.04.2020).
- GUS (2019), *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2018 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Jankowska P., *Administracyjnoprawne ograniczenia w strefach ochrony uzdrowiskowej*, Studia Prawa Publicznego, 4(8), 2014.
- Kosior J., Ogonowska A., *Czy warto być gminą uzdrowiskową? Analiza porównawcza dochodów wybranych gmin uzdrowiskowych oraz gmin nieposiadających takiego statusu*, w: Koniuszewska E. (red.), *Szczególny status gminy uzdrowiskowej – z perspektywy 10 lat obowiązywania ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin, 2016.

- Komornicki P., *Uzdrowisko XXI wieku – innowacje w uzdrowiskach na przykładzie „Uzdrowiska Iwonicz S.A.”*, w: J. Hermaniuk, Krupa J., *Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk – klastering*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2010.
- Kowalik T., *Głęboki oddech Zielonych Płuc Polski*, Gościniec Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Kwartalnik nr 2(15)/2004, https://gosciniac.pttk.pl/15_2004/index.php?co=056 (dostęp: 22.04.2020).
- Krupa J., Wołowicz T., *Uzdrowiska Polski Wschodniej wobec wyzwań rozwojowych – turystyka zrównowazona*, w: Hermaniuk J., Krupa J., *Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk – klastering*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2010.
- Jakóbk K. (red.), *Lecznictwo uzdrowiskowe w Polsce w latach 2000-2010*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2011.
- Łazutka-Gawęda P., *Organizacja i funkcjonowanie polskich gmin uzdrowiskowych*, Ekspertyzy i opracowania, nr 118, Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, Łódź 2020.
- NIK (2016), *Spełnianie wymogów określonych dla uzdrowisk*, Nr ewid. 179/2016/P/16/091/LSZ, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,12663,vp,15061.pdf>.
- Porwisz B., *Szlakiem wód leczniczych i termalnych w Małopolsce*, Departament Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Zespół Geologii Kraków, Kraków 2013.
- Radkowski D., *Przewodnik po uzdrowiskowym Inowrocławiu*, Wydawnictwo Tekst sp. z o.o., Bydgoszcz, https://www.inowroclaw.pl/portal/download/file_id/176/pid/43.html (dostęp: 12.09.2020).
- Pawełek E., *Najciekawsze kąpieliska i termy w Budapeszcie*, <https://podroze.se.pl/swiat/europa/wegry/budapeszt/najciekawsze-kapieliska-w-budapeszcie-przeglad-informacje-praktyczne/4795/> (dostęp: 17.06.2020).
- Rąkowski G., *Ukraińskie Karpaty i Podkarpacie, część zachodnia. Przewodnik krajoznawczo-historyczny*, Oficyna Wydawnicza „Rewasz”, Piastów 2013.
- Raport końcowy Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu lecznictwa uzdrowiskowego*, Warszawa 2017.
- Rudziński C., Majewska M., *Uzdrowisko Druskienniki na Litwie*, <https://www.poradnikzdrowie.pl/regeneracja/uzdrowiska-i-term/uzdrowisko-druskienniki-na-litwie-aa-j2fw-eSP5-3jxs.html> (dostęp: 9.06.2020).
- Soroczyńska A.M., *Walory Środowiskowe najmniejszego uzdrowiska w Polsce Przerzeczyn-Zdrój*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, Nr 10/2011, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, <https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.dl-catalog-045096c7-2710-4034-88ae-85d801308098/c/12.pdf> (dostęp: 23.04.2020).
- Stelmach P., *Państwowa dystrybucja usług uzdrowiskowych i funkcja uzdrowiskowa gmin małopolskich*, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 6(10), 2018.
- Szromek A.R., *Cechy atrakcyjności polskich uzdrowisk*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie*, Z. 64, 2013.
- Szromek A.R., *Funkcja uzdrowiskowa i jej znaczenie w gospodarce gmin uzdrowiskowych*, w: Szromek A.R. (red.), *Uzdrowiska i ich funkcja turystyczno-lecznicza*, Wydawnictwo PROKSENIA, Kraków 2012.
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych, Dz. U. 2005, nr 167, poz. 1399 (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1662).

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 713).
- Wiktorowicz J., *Raport z badania pt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce”*, Badania i raporty, Nr 10, Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, Łódź 2020, https://www.nist.gov.pl/files/zalacznik/1602497435_BADANIA%20I%20RAPORTY%2010%20_2020.pdf.
- Wołowicz T., *Bariery finansowe i legislacyjne rozwoju polskich gmin uzdrowiskowych w perspektywie integracji z Unią Europejską*, Studia Regionalne i Lokalne, Nr 3 (13)/2003.
- Woźniak M., *Odrębności ustrojowe gmin uzdrowiskowych*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, LXXI, Z. 4/2019.
- Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska, M.P. 1967 nr 45 poz. 228.

Źródła danych na temat uzdrowisk

- <https://urząd.augustow.pl/content/uzdrowisko.html> (dostęp: 20.04.2020).
- <https://www.busko.pl/pl/wody-lecznicze-pl.html> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.gov.pl/web/zdrowie/lecznictwo-uzdrowiskowe>.
- <https://sgurp.pl/o-sgu-rp/czlonkowie-stowarzyszenia.html>.
- <https://uzdrowiska-klodzkie.pl/historia-duszniki-zdroj>.
- <https://uzdrowisko-cieplce.pl/historia-uzdrowiska-cieplce>.
- <https://bip.ciechocinek.pl/radni-ciechocinka/> (dostęp: 01.09.2020).
- <https://uzdrowisko-dabki.info/> (dostęp: 17.08.2020).
- <https://www.augustow.org.pl/kultura-impreszy/historia/augustow-obecnie.html> (dostęp: 20.04.2020).
- https://www.busko-zdroj.com/cbs/hist_uzdrow.html (dostęp: 16.04.2020).
- https://bialystok.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podlaskie/portrety_gmin/powiat_augustowski/gmina_miejska_augustow.pdf (dostęp: 20.04.2020).
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ciechocinek> (dostęp: 17.04.2020).
- <https://sanatoria.medme.pl/uzdrowisko/sanatorium-czerniawa-zdroj-przewodnik> (dostęp: 28.04.2020).
- https://szczecin.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_zachodniopomorskie/portrety_gmin/powiat_slawieński/gmina_wiejska_darlowo.pdf (dostęp: 17.08.2020).
- <https://urząd.augustow.pl/content/uzdrowisko>.
- <https://www.busko.pl/pl/park-zdrojowy-pl.html> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.busko.pl/pl/teznia.html> (dostęp: 16.04.2020).
- https://www.cieplce.pl/atracje/53/historia_cieplic (dostęp: 20.08.2020).
- <https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/dabki> (dostęp: 17.08.2020).
- <https://bip.ug-bystrzycaklodzka.dolnyslask.pl/dokument,iddok,14,idmp,11,r,r> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.uzdrowisko-ladek.pl/dlugopole-zdroj/dlugopole-zdroj-uzdrowisko/historia/#> (dostęp: 16.04.2020).
- https://bystrzycaklodzka.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=96&strona=1 (dostęp: 16.04.2020).
- <https://dolnyslask.travel/duszniki-zdroj/> (dostęp: 17.04.2020).

<https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/d/757-duszniki-zdroj/96-historia-miejscowosci/69232-historia-miejscowosci> (dostęp: 17.04.2020).

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19670450228/O/M19670228.pdf> (dostęp: 17.04.2020).

<https://www.bip.um-dusznikizdroj.dolnyslask.pl> (dostęp: 04.2020).

https://g.ekspert.infor.pl/p/_dane/akty_pdf/U70/2012/4/83.pdf#zoom=90 (dostęp: 17.04.2020).

<https://www.bip.urzad.goczalkowiczdroj.pl/bipkod/19726031> (dostęp: 16.04.2020).

<https://www.gozdroj.pl/historia/> (dostęp: 16.04.2020).

<https://www.igup.pl/wykaz-polskich-uzdrowisk/goczakowice-zdroj.html> (dostęp: 16.04.2020).

<https://uzdrowiskogoldap.pl/informacje-o-miescie/> (dostęp: 17.04.2020).

<https://www.mazury.com.pl/gminy/goldap/> (dostęp: 17.04.2020).

<https://sanatorium.horyniec.info/historia-horynieckiego-uzdrowiska/> (dostęp: 12.08.2020).

<https://bip263.lo.pl/index.php?cid=72707> (dostęp: 21.04.2020).

<https://kujawsko-pomorskie.travel/sites/default/files/mig/turystyka-uzdrowiska-polska-kujawsko-pomorskie.pdf> (dostęp: 21.04.2020).

<https://regionwielkopolska.pl/artykuly-dzieje-wielkopolski/inowroclaw/> (dostęp: 21.04.2020).

<https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/inowroclaw> (dostęp: 21.04.2020).

<https://www.solanki.pl/pl/historia-uzdrowiska> (dostęp: 21.04.2020).

<https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/inowroclaw> (dostęp: 21.04.2020).

<https://www.bip.iwonicz-zdroj.pl/wp-content/uploads/2018/10/Uchwała-LV.355.2018-ws.-uchwalenia-Statutu-Gminy-Iwonicz-Zdrój.pdf> (dostęp: 20.04.2020).

<https://iwonicz-zdroj.pl/iwonicz-zdroj/>.

<https://uzdrowisko-iwonicz.com.pl/rys-historyczny/> (dostęp: 20.04.2020).

<https://bip.iwonicz-zdroj.pl/2013/03/04/statut-uzdrowiska-iwonicz-zdroj/> (dostęp: 20.04.2020).

<https://iwonicz-zdroj.pl/iwonicz-zdroj/> (dostęp: 20.04.2020).

<https://bip.jedlinazdroj.eu/artykul/29/8058/sklad-rady-w-kadencji-2018-2023> (dostęp: 20.04.2020).

<https://www.kamienpomorski.pl/pl/page/historia-0> (dostęp: 20.04.2020).

<https://www.kamienpomorski.pl/pl/news/55-lat-„uzdrowiska-kamień-pomorski> (dostęp: 20.04.2020).

http://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/WDU_Z/2011/18/298/akt.pdf (dostęp: 20.04.2020).

<https://uzdrowisko-kamienpomorski.pl/surowce-naturalne/> (dostęp: 20.04.2020).

<https://www.kolobrzeg.pl/informator-miejski> (dostęp: 20.04.2020).

https://pl.wikipedia.org/wiki/Uzdrowisko_Kolobrzeg (dostęp: 20.04.2020).

https://pl.wikipedia.org/wiki/Sanatoria_w_Kolobrzegu (dostęp: 20.04.2020).

<https://www.konstancinjeziorna.pl/nasza-gmina/miasto-i-gmina/poznaj-gmine#cnt> (dostęp: 24.04.2020).

<https://www.krasnobrod.pl/page/11/polozenie.html> (dostęp: 24.04.2020).

<https://www.krynica.pl/Lecznictwo-c70.html> (dostęp: 06.04.2020).

<https://kudowa-info.pl/atrakcje-turystyczne/> (dostęp: 16.04.2020).

<https://old.kudowa.pl/pl/uzdrowisko/park-zdrojowy> (dostęp: 16.04.2020).

- https://www.sanatoria.org/pl/m/kudowa_zdroj.html.
- <http://old.kudowa.pl/pl/uzdrowisko/sanatoria> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://ladek.pl/urząd/rada-miejska/> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.sanatoria.com.pl/uzdrowisko-ladek-dlugopole-s-a,ladek-zdroj.html> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://muszyna.pl/pl/1334/0/miejscowosci-gminy.html> (dostęp: 10.04.2020).
- <https://muszyna.pl/pl/1327/0/miasto-muszyna.html> (dostęp: 10.04.2020).
- <https://naleczow.pl/geografia/> (dostęp: 15.04.2020).
- <https://www.polskawliczbach.pl/Naleczow> (dostęp: 15.04.2020).
- <https://naleczow.pl/solectwa-2/> (dostęp: 15.04.2020).
- <https://www.chem.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2017/06/osiagniecie-1816-2009.pdf> (dostęp: 15.04.2020).
- <https://naleczow.pl/historia/> (dostęp: 15.04.2020).
- <https://uzdrowisko-naleczow.pl/o-nas/> (dostęp: 15.04.2020).
- https://www.bip.krakow.pl/?bip_id=1&mmi=465 (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.swoszowice.diecezja.krakow.pl/pliki/osiedle.htm> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.uzdrowisko.krakow.pl/uzdrowisko/historia> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.swoszowice.diecezja.krakow.pl/pliki/osiedle.htm> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://swoszowice.org.pl/historia/historia-osiedla-swoszowice/> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://www.swoszowice.diecezja.krakow.pl/pliki/osiedle.htm> (dostęp: 16.04.2020).
- <https://turystyka.piwniczna.pl/43/2/historia-miasta.html> (dostęp: 27.03.2020).
- <https://www.piwniczna.pl/zabytki-ii-ii.html> (dostęp: 27.03.2020).
- <https://meteor-turystyka.pl/noclegi,sanatoria,piwniczna-zdroj,60.html> (dostęp: 27.03.2020).
- https://www.polanica.pl/strona-54-historia_miasta.html (dostęp: 23.03.2020).
- <https://www.polanica.pl/strona-55-klimat.html> (dostęp: 23.03.2020).
- <https://bip.solina.regiony.pl/obecna-rada> (dostęp: 31.03.2020).
- <https://meteor-turystyka.pl/miasto/polanczyk> (dostęp: 31.03.2020).
- <https://www.poradnikzdrowie.pl/regeneracja/uzdrowiska-i-termu/uzdrowisko-polanczyk-aa-URD2-X5R4-ShW1.html> (dostęp: 31.03.2020).
- <https://uzdrowiska-pgu.pl/kontakt> (dostęp: 27.03.2020).
- <https://uzdrowisko-polczyn.pl/> (dostęp: 27.03.2020).
- <https://www.it.rabka.pl/index.php/getting-started> (dostęp: 26.03.2020).
- <https://uzdrowisko-rymanow.com.pl/uzdrowisko/o-nas-2/zrodla-wod-mineralnych/> (dostęp: 06.04.2020).
- <https://uzdrowisko-rymanow.com.pl/uzdrowisko/service/klimat/> (dostęp: 06.04.2020).
- <https://uzdrowisko-cieplce.pl/historia-uzdrowiska-cieplce> (dostęp: 15.06.2020).
- <https://www.uzdrowiskosolec.pl/pl/uzdrowisko/historia.html> (dostęp: 31.03.2020).
- <https://solec-zdroj.info/historia,9,2,2,p.html> (dostęp: 31.03.2020).
- <https://echodnia.eu/swietokrzyskie/nowi-wlasciciele-uzdrowiska-w-solcuzdroju-chca-przywrocic-mu-slawe-sprzed-wojny/ar/8472488> (dostęp: 20.08.2020).

<https://www.uzdrowiskosolec.pl/pl/uzdrowisko/historia.html> (dostęp: 20.08.2020).

<https://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19280360331/O/D19280331.pdf> (dostęp: 31.03.2020).

<https://solec-zdroj.pl/walory-uzdrowiskowe,5,6,6,p.html> (dostęp: 31.03.2020).

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Sopot#Po%C5%82o%C5%BCenie> (dostęp: 27.04.2020).

https://miasto.sopot.pl/strona/historia_miasta#historia_miasta (dostęp: 27.04.2020).

<https://bip.sopot.pl/m,72,uchwaly-rady-miasta-2011.html> (dostęp: 27.04.2020).

<https://www.polskawliczbach.pl/Suprasl> (dostęp: 22.04.2020).

<https://suprasl.pl/turystyka/index.php/pl/uzdrowisko-suprasl> (dostęp: 22.04.2020).

<https://www.uzdrowiskoszczawnica.pl/pl/leczenie-sanatoryjne/historia-uzdrowiska-col-190> (dostęp: 18.08.2020).

<https://www.uzdrowiskoszczawnica.pl/pl/leczenie-sanatoryjne/nasze-obiekty/pijalnia-wod> (dostęp: 22.04.2020).

https://stat.gov.pl/vademecum/vademecum_dolnoslaskie/portrety_gmin/powiat_walbrzyski/gmina_m_szczawno_zdroj (dostęp: 31.03.2020).

<https://www.szczawno-zdroj.pl/rada-miejska/7> (dostęp: 31.03.2020).

<https://tajemniczydolnyslask.pl/tajemniczydolnyslask/3-szczawno-zdroj> (dostęp: 31.03.2020).

<https://www.szczawno-zdroj.pl/o-miescie/3> (dostęp: 31.03.2020).

<https://www.szczawno-zdroj.pl/o-miescie/3> (dostęp: 31.03.2020).

<https://www.igup.pl/wykaz-polskich-uzdrowisk/szczawno-zdroj.html> (dostęp: 31.03.2020).

<https://www.polska.travel/pl/wypoczywaj/w-uzdrowiskach/szczawno-zdroj> (dostęp: 31.03.2020).

<https://www.poradnikzdrowie.pl/regeneracja/uzdrowiska-i-termity/uzdrowisko-szczawno-zdroj-aa-s5Ay-aGFe-9a33.html> (dostęp: 31.03.2020).

<https://swieradowzdroj.pl/artukul/2148/historia-swieradowa-zdroju> (dostęp: 16.04.2020).

<https://lodzkie.travel/?kat=gminy&id=11043> (dostęp: 28.04.2020).

<https://uniejow.gotopoland.eu/pl/turystyka/pierwsze-uzdrowisko-termalne/atracje-geotermalne.html> (dostęp: 28.04.2020).

<https://uniejow.pl/o-gminie/pierwsze-uzdrowisko-termalne.html> (dostęp: 28.04.2020).

<https://uniejow.gotopoland.eu/pl/turystyka/pierwsze-uzdrowisko-termalne/woda-ktora-leczy.html> (dostęp: 28.04.2020).

<https://visit.ustka.pl/wp-content/uploads/2020/04/UZDROWISKA-online.pdf> (dostęp: 13 sierpnia 2020).

<https://uniejow.gotopoland.eu/pl/turystyka/pierwsze-uzdrowisko-termalne/atracje-geotermalne.html> (dostęp: 28.04.2020).

<https://uniejow.gotopoland.eu/pl/turystyka/pierwsze-uzdrowisko-termalne/woda-ktora-leczy.html> (dostęp: 28.04.2020).

<https://visit.ustka.pl/wp-content/uploads/2020/04/UZDROWISKA-online.pdf> (dostęp: 13 sierpnia 2020).

<https://bip.um.ustka.pl/a,28748,zarzadzenie-nr-0050soa1182020-z-dnia-5-czerwca-2020-roku-w-sprawie-przedstawienia-raportu-o-stanie-g.html> (dostęp: 17.08.2020).

http://www.ustka.pl/uploads/files/RIE/8_O_Swiadectwo-klimat.pdf (dostęp: 27.04.2020).

https://www.ustron.pl/media/page/1430/attachment/Ustron_19.pdf (dostęp: 24.04.2020).

- https://ustron.pl/p/miasto_uzdrowisko_1 (dostęp: 24.04.2020).
- https://www.wapienne.pl/pl/56000/0/Historia_uzdrowiska.html (dostęp: 17.04.2020).
- https://www.wapienne.pl/pl/56001/0/Naturalne_tworzywa_lecznicze_w_Wapiennem.html (dostęp: 17.04.2020).
- <https://www.sekowa.info/index.php?go=17&id1=18&ido=134> (dostęp: 17.04.2020).
- https://archiwum.brzeskujawski.pl/dokumenty/bip/stale/operat_wieniec.pdf (dostęp: 30.03.2020).
- https://www.brzeskujawski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=22&Itemid=169 (dostęp: 30.03.2020).
- <https://druskinikai.lt/pl/poznaj-druskienniki/fakty-o-uzdrowisku/> (dostęp: 9.06.2020).
- https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/projects/poland/redevelopment-of-park-and-square-increases-cross-border-tourism (dostęp: 9.06.2020).
- <https://urząd.augustow.pl/content/projekty-zrealizowane> (dostęp: 9.06.2020).
- <https://www.augustow.pl/pl/aktualnosc/burmistrz-augustowa-plynie-170-km-kajakiem-na-spotkanie-z-merami-grodna-i-druskiennik> (dostęp: 9.06.2020).
- <https://www.augustowski.home.pl/2018/06/20/kongres-uzdrowisk-polskich-w-augustowie/> (dostęp: 22.06.2020).
- https://www.morahalom.hu/our_town (dostęp: 15.06.2020).
- <https://ekouniejow.pl/jestesmy-eko/jestesmy-eko/> (dostęp: 15.06.2020).
- <https://www.naftalan-booking.com/kurortnaftalan-eng.aspx> (dostęp: 22.06.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/goscie-z-islandii-zaineresowani-wspolpraca-z-uniejowem.html> (dostęp: 21.08.2020).
- <https://guidetoiceland.is/pl/wszystko-co-najlepsze-na-islandii/przewodnik-po-blue-lagoon#czym-jest-blue-lagoon> (dostęp: 21.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/gmina-uniejow-z-nowym-partnerem-z-islandii.html> (dostęp: 21.08.2020).
- https://uniejow.net.pl/pl/11_wiadomosci/2426_uniejow-podpisal-umowe-partnersk-z-kolejnym-zagranicznym-miastem.html (dostęp: 21.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/iv-miedzynarodowe-forum-inteligentnego-rozwoju.html> (dostęp: 21.08.2020).
- https://uniejow.net.pl/pl/11_wiadomosci/2426_uniejow-podpisal-umowe-partnersk-z-kolejnym-zagranicznym-miastem.html (dostęp: 21.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/goscie-z-islandii-zaineresowani-wspolpraca-z-uniejowem.html> (dostęp: 21.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/uniejowska-aleja-debow-na-100-lecie-niepodleglosci-polski.html> (dostęp: 21.08.2020).
- <https://inwestukraine.org.ua/pl/geografia-projektow/truskawiec/> (dostęp: 25.08.2020).
- <https://truskavets.ua/pl/mineralni-vody-pl> (dostęp: 25.08.2020).
- <https://pttkzarnow.pl/galeria/2019/truskawiec/broszura2.pdf> (dostęp: 25.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/uniejow-na-targach-tour-salon.html> (dostęp: 25.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/sierpniowa-misja-gospodarcza-w-uniejowie.html> (dostęp: 25.08.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/uniejow-laczy.html> (dostęp: 25.04.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/zagraniczni-partnerzy-z-misja-gospodarcza-w-uniejowie.html> (dostęp: 25.04.2020).
- <https://uniejow.pl/aktualnosci/wmurowanie-kamienia-wegielnego-pod-rozbudowe-basenow-termalnych.html> (dostęp: 25.04.2020).

- <https://www.swinoujscie.pl/pl/contents/content/303/1265> (dostęp: 16.06.2020).
- <https://www.prawo.pl/samorzad/polskie-swinoujscie-i-niemiecki-heringsdorf-dwa-kraje-wspolna-wyspa,96034.html> (dostęp: 16.06.2020).
- <https://slovakia.travel/pl/uzdrowisko-piestany> (dostęp: 17.06.2020).
- <https://www.karpattia.pl/filtry.php?cat=luhacovice-lazne> (dostęp: 17.06.2020).
- <https://www.parkiwodne.pl/Wysowa-Zdroj-uzdrowisko-kurort-24> (dostęp: 23.04.2020).
- <https://wysowa-zdroj.pl/index.php/rys-histeryczny.html> (dostęp: 23.04.2020).
- <https://www.wysowianka.pl/o-wysowiance/> (dostęp: 23.04.2020).
- <https://wysowa-zdroj.pl/index.php/wody-mineralne.html> (dostęp: 23.04.2020).
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%BBegiest%C3%B3w-Zdr%C3%B3j> (dostęp: 20.04.2020).
- https://zegiestow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=4:krotka-historia-zdroju&catid=8&Itemid=102 (dostęp: 20.04.2020).
- <https://druskinikai.lt/pl/aktualności/10-powodow-aby-przyjechac-do-druskiennik/> (dostęp: 9.06.2020).
- Dane indywidualne z badania pt. *Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce*, zrealizowanego przez Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego w 2020 r.
- Decyzja Nr 24 Ministra Zdrowia z dnia 9 kwietnia 2009 r. (MZ-OZU-520-16075-4/GR/09).
- Gmina Solina – Uzdrowisko Polańczyk, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.
- Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie Państwowy Instytut Badawczy, Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu, Kraków, dnia 21 czerwca 2018 r., https://dialogspoleczny.krakow.pl/wp-content/uploads/2018/08/6.-SWO_3.pdf (dostęp: 16.04.2020).
- Okrajewska R., Chaba-Demiańczuk W., Program ochrony środowiska dla Miasta i Gminy Busko-Zdrój na lata 2012-2015, z uwzględnieniem perspektywy do 2019 r., Inwesteko Zakład Ochrony Środowiska, Kielce 2011.
- Operat uzdrowiskowy dla Uzdrowiska Inowrocław, Inowrocław 2018.
- Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne – 2009 rok, Załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009 r., s. 6., Sękowa – znasz li ten kraj: serwis historyczno-turystyczny, Wapienne, <https://www.sekowa.info/index.php?go=7&id1=18> (dostęp: 17.04.2020).
- Plan rozwoju uzdrowiska Wapienne – 2009 rok, załącznik do uchwały Nr XXVII/252/2009 Rady Gminy Sękowa z dnia 9 czerwca 2009 r., Sękowa 2009.
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Duszniki Zdrój na lata 2005-2011, załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju nr XXXV/180/2005 z dnia 22 czerwca 2005 r., <https://www.bip.um-dusznikizdroj.dolnyslask.pl/dokument,iddok,3584,idmp,105,r,o> (dostęp: 17.04.2020).
- Raport o stanie Gminy Gołdap za rok 2019. Załącznik do Zarządzenia Nr 647/5/2020 Burmistrza Gołdapi z dnia 29 maja 2019 roku, <https://bip.goldap.pl/files/files/Raport-o-stanie-Gminy-Goldap-za-rok-2019%282%29.pdf> (dostęp: 17.04.2020).
- Raport z diagnozy służącej wyznaczeniu obszarów zdegradowanych Gminy Solina wraz z uzasadnieniem i rekomendacją terenów do objęcia Lokalnym Programem Rewitalizacji, Urząd Gminy Polańczyk, 2016.

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. zmieniające ustawę o uzdrowiskach (Dz.U. z 1928 r. Nr 36, poz. 331).
- Statut NIST <https://www.nist.gov.pl/informacje/statut,24.html>. (dostęp: 28.10.2020 r.).
- Statut Uzdrowiska Muszyna – załącznik do Uchwały Nr XLII /617/ 2010 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 31 marca 2010 r, zmieniony Uchwałą Nr XLV/668/2010 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 29.06.2010 r. w sprawie zmiany Uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Muszyna oraz Uchwałą Nr XIII.169.2011 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 22 września 2011 r. w sprawie zmiany Uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Muszyna.
- Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025, czerwiec 2015.
- Uchwała Nr 189/VIII/15/2020 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 26 lutego 2020 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr 244/V/17/2008 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 8 września 2008 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Konstancin-Jeziorna (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dnia 22 kwietnia 2020 r., poz. 4036).
- Uchwała Nr 260.XXVIII.2012 Rady Miejskiej Jeleniej Góry z dnia 9 lipca 2012 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowiska Cieplice.
- Uchwała Nr CXVII/1231/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 września 2006 r. w sprawie utworzenia Osiedla Uzdrowisko Swoszowice.
- Uchwała Nr IV/27/10 Rady Miejskiej w Kamieniu Pomorskim z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Kamień Pomorski.
- Uchwała Nr LII/364/10 Rady Miejskiej w Krynicy-Zdroju z dnia 21 czerwca 2010 roku w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Krynica-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Małopolskiego z dnia 24 sierpnia 2010 r. Nr 431, poz. 3119).
- Uchwała NR LV.355.2018 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 11 października 2018 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Iwonicz-Zdrój.
- Uchwała nr LXIV/341/2009 Rady Miasta Świeradów-Zdrój z dnia 29 grudnia 2009 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Czarniawa-Zdrój.
- Uchwała Nr VI/31/2019 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Solec-Zdrój.
- Uchwała Nr VI/31/2019 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Solec-Zdrój.
- Uchwała nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Nałęczów.
- Uchwała Nr X/49/71 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie z dnia 05.05.1971 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Piwniczna.
- Uchwała Nr XI/75/2003 Rady Miasta w Świeradowie-Zdroju z dnia 27 sierpnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Świeradów-Zdrój.

- Uchwała Nr XI/75/2003 Rady Miasta w Świeradowie-Zdroju z dnia 27 sierpnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Świeradów-Zdrój.
- Uchwała Nr XII/143/2007 Rady Gminy Darłowo z dnia 16 listopada 2007 roku w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Dąbki.
- Uchwała nr XIV/169/2012 Rady Gminy Sękowa z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Wapienne.
- Uchwała Nr XLII/369/2014 Rady Miast Ustka z dnia 30 stycznia 2014 r. w sprawie zmiany Uchwały Rady Miasta Ustka Nr XVI/151/2011 z dnia 29 grudnia 2011r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Ustka.
- Uchwała Nr XLII/618/2010 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 31 marca 2010 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Żegiestów.
- Uchwała Nr XLV/415/2006 Rady Miasta Ustroń z dnia 29 czerwca 2006 r. zmieniająca Uchwałę w sprawie ustanowienia Tymczasowego Statutu Uzdrowiska Ustroń.
- Uchwała Nr XLVI/407/09 Rady Miejskiej w Bystrzycy Kłodzkiej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Długopole-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z dnia 3 grudnia 2009 r. Nr 207, poz. 3744).
- Uchwała Nr XLVI/464/13 Rady Gminy Solina z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Polańczyk.
- Uchwała nr XLVI/657/2010 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 27 września 2010 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Inowrocław.
- Uchwała Nr XLVIII.552.2018 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 27 marca 2018 r. w sprawie przyjęcia „Planu Rozwoju Uzdrowiska Żegiestów-Zdrój na lata 2016-2023”.
- Uchwała nr XV/189/2012 Rady Gminy Sękowa z dnia 13 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Sękowa.
- Uchwała Nr XV/87/11 Rady Miejskiej w Łądku-Zdroju z dnia 27 października 2011 r. o zmianie Uchwały Nr XXX/240/09 Rady Miejskiej w Łądku-Zdroju z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Łądek-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 stycznia 2012 r., poz. 134).
- Uchwała Nr XVI/53/72 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 27 stycznia 1972 r. o ustanowieniu Statutu Uzdrowiska Kołobrzeg.
- Uchwała nr XVI/54/72 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 27 stycznia 1972 r. w sprawie przyjęcia Statutu Uzdrowiska Polczyn-Zdrój.
- Uchwała Nr XVI/63/2011 Rady Miejskiej w Dusznikach-Zdroju z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska.
- Uchwała nr XVII/136/15 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 8 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Augustów.
- Uchwała nr XVII/136/15 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 8 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Augustów.
- Uchwała Nr XVIII/137/12 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 26 czerwca 2012 r. zmieniająca Uchwałę w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Wieniec-Zdrój.

- Uchwała Nr XVIII/190/08 Rady Miejskiej Ciechocinek z dnia 3 listopada 2008 r.
- Uchwała Nr XX/113 /2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXIX/181/09 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 31 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Polanica-Zdrój.
- Uchwała Nr XX/122/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 23 października 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XIX/109/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Uchwały w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrawiska Jedlina-Zdrój.
- Uchwała Nr XX/33/12 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrawiska Szczawo-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z 2012 r., poz. 2585) ze zmianą przyjętą Uchwałą Nr XIX/7/20 z dnia 28 lutego 2020 r. (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z 2020 r., poz. 2007).
- Uchwała Nr XXII/176/2019 Rady Miasta Świnoujście z dnia 6 grudnia 2019 r. w sprawie Statutu Uzdrawiska Świnoujście.
- Uchwała Nr XXII/231/2008 Rady Gminy Uście Gorlickie z dnia 27 listopada 2008 r. zmieniona Uchwałą Nr XXXVII/368/2009 Rady Gminy Uście Gorlickie z dnia 29 grudnia 2009 r.) w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Wysowa-Zdrój.
- Uchwała Nr XXII/281/2020 Rady Miejskiej w Busku-Zdroju z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrawiska Busko-Zdrój, Dz. Urz. Województwa Świętokrzyskiego, Kielce dnia 1 lipca 2020 r., poz. 2443.
- Uchwała Nr XXIII/173/2012 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 29 października 2012 r.
- Uchwała Nr XXIV/274/12 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 22 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Rymanów-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z dnia 4 lipca 2012 r., poz. 1481).
- Uchwała Nr XXVI/164/2012 Rady Gminy Goczałkowice-Zdrój z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Goczałkowice-Zdrój (Dz. Urz. Województwa Śląskiego z dnia 27 lutego 2013 r., poz. 1885).
- Uchwała Nr XXVII/170/09 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z dnia 24 kwietnia 2009 r. w sprawie: uchwalenia Statutu Uzdrawiska Wieniec-Zdrój.
- Uchwała Nr XXVIII/314/2017 Rady Gminy Sękowa z dnia 26 października 2017 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrawiska Wapienne.
- Uchwała Nr XXXI/268/2005 Rady Miasta Ustroń z dnia 7 kwietnia 2005 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrawiska Ustroń.
- Uchwała Nr XXXII/182/2012 Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Uniejów.
- Uchwała Nr XXXII/231/2013 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrawiska.

Uchwała Nr XXXIII/243/09 Rady Miejskiej w Szczawnicy z dnia 30 stycznia 2009 r. Uchwała Nr IV/13/15 Rady Miejskiej w Szczawnicy z dnia 29 stycznia 2015 r.

Uchwała Nr XXXIII/346/09 Rady Miejskiej w Supraślu, z dnia 26 listopada 2009 w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Supraśl.

Uchwała Nr XXXVI/237/2013 Rady Miejskiej w Gołdapi z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowisku Gołdap.

Uchwała Nr XXXVI/429/2010 Rady Miasta Sopotu z dnia 5 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Sopot.

Uchwała Nr XXXVIII/199/18 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 26 stycznia 2018 r. zmieniającą uchwałę w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczn-Zdrój.

Uchwała Nr XXXVIII/224/10 Rady Miejskiej w Niemczy z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Przerzeczn-Zdrój.

Uchwała Nr XXXVIII/234/09 Rady Miejskiej w Krasnobrodzie z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Krasnobród (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z dnia 4 maja 2009 r., poz. 1311).

Uchwała Nr XXXVIII/244/2013 Rady Miejskiej w Rabce-Zdroju z dnia 17 lipca 2013 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Rabka-Zdrój (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 5 sierpnia 2013 r., poz. 4920).

Uchwała Nr XXXVIII/375/2017 Rady Miejskiej w Polczynie-Zdroju z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Polczyn-Zdrój (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z dnia 28 lipca 2017 r., poz. 3312).

Uchwała Rady Gminy Horyniec-Zdrój Nr XXX/197/09 z dnia 14.10.2009 r. w sprawie nadania Statutu Uzdrowisku Horyniec-Zdrój.

Uchwała Rady Miejskiej w Busku-Zdroju Nr V/75/2019 z dnia 7 marca 2019 r.

Uchwałę Nr LIII/377/10 Rady Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój z dnia 30 września 2010 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Piwniczna-Zdrój (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 3 grudnia 2010 r. Nr 641, poz. 5252).

Uchwałę Nr XLII/289/14 Rady Miejskiej Kudowa-Zdrój z dnia 28 maja 2014 r. w sprawie zmiany Uchwały XLVII/324/09 Rady Miejskiej Kudowa-Zdrój z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie Statutu Uzdrowiska Kudowa-Zdrój.

Wywiady indywidualne z przedstawicielami gmin uzdrowiskowych.

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska (M.P. z 1967 r. nr 45, poz. 228 i 229) <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19670450228/O/M19670228.pdf> (dostęp: 21.04.2020).

Zarządzenie Nr 166/2019 Burmistrza Miasta Ustroń z dnia 17 maja 2019 r. w sprawie raportu o stanie Miasta Ustroń za rok 2018, Raport o stanie Miasta Ustroń w roku 2018.

Zgromadzony i opracowany w bardzo różnorodny sposób materiał ma bardzo wysokie walory poznawcze. Dobre praktyki mogą stanowić wartościową inspirację dla podmiotów zarządzających oraz pracowników administracji terytorialnej. W mojej ocenie praca spełnia wymagania stawiane przed pracami naukowo-dydaktycznymi zarówno w aspekcie merytorycznym, jak również formalnym.

dr hab. Izabela Warwas, prof. UŁ

Największą wartością przedstawionej do oceny pozycji jest aktualność podejmowanej problematyki. Nie ulega wątpliwości, że walka konkurencyjna na rynku turystyki uzdrowiskowej nasila się, a zagadnienia marketingu i strategii rozwoju podmiotów na nim działających w najbliższych latach będą miały szczególne znaczenie z perspektywy rozwoju gospodarki turystycznej w Polsce.

dr hab. Diana Dryglas, prof. AGH